

**ÇOCUK EDEBİYATINDA ESTETİK ÖLÇÜTLERİN
BELİRLENMESİ VE BİR ÇOCUK EDEBİYATI KİTABININ
ESTETİK ÖLÇÜTLER AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Buket Dedeoğlu Orhun

DOKTORA TEZİ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

NİSAN, 2019

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren .....(....) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Buket
Soyadı : Dedeoğlu Orhun
Bölümü : Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi
İmza :
Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Çocuk edebiyatında estetik ölçütlerin belirlenmesi ve bir çocuk edebiyatı kitabının estetik ölçütler açısından değerlendirilmesi
İngilizce Adı : Determination of the aesthetic criteria in children's literature and evaluation of a book from children's literature in terms of aesthetic criteria

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazarın Adı Soyadı: Buket Dedeoğlu Orhun

İmza:

.....

JÜRİ ONAY SAYFASI

Buket Dedeoğlu Orhun tarafından hazırlanan “Çocuk Edebiyatında Estetik Ölçütlerin Belirlenmesi ve Bir Çocuk Edebiyatı Kitabının Estetik Ölçütler Açısından Değerlendirilmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı’nda Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman : Prof. Dr. İhsan KALENDEROĞLU

Türkçe Eğitimi, Gazi Üniversitesi

Üye : Prof. Dr. Ali Fuat ARICI

Türkçe Eğitimi, Yıldız Teknik Üniversitesi

Üye : Prof. Dr. Dilek ERGÖNENÇ AKBABA

Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi, Gazi Üniversitesi

Üye : Prof. Dr. Nezir TEMUR

Türkçe Eğitimi, Gazi Üniversitesi

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Banu ÖZDEMİR

Türkçe Eğitimi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 26/04/2019

Bu tezin Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı’nda Doktora tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum

Prof. Dr. Selma YEL

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Kızım Işık Duru'ya

TEŞEKKÜR

Araştırmanın sürecinde ve sonuçlanmasında birçok kişinin emeği ve katkısı olmuştur. Öncelikle sabrı, desteği, iyi niyeti, nezaketi ve akademik yönlendirmeleriyle danışmanım Prof. Dr. İhsan KALENDEROĞLU'na; tez jürimde yer alan hocalarım Prof. Dr. Dilek ERGÖNENÇ'e ve Prof. Dr. Nezir TEMUR'a teşekkür ederim.

Araştırmaya değerli görüşleri ve deneyimleriyle yön veren çocuk edebiyatı yazarları Ayşe YAMAÇ, Aytül AKAL, Bestami YAZGAN, Fatih ERDOĞAN, Feride İLGÜN, Mavisel YENER, Mustafa Ruhi ŞİRİN, Nur İÇÖZÜ, Sevda Müjgan YÜKSEL, Tacettin ŞİMŞEK, Yalvaç URAL ve Yusuf DURSUN'a teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Ayrıca yüzlerce eser bırakarak ebediyete intikal eden, “yazar dede” Muzaffer İZGÜ'yü rahmetle ve saygıyla anıyorum.

Araştırmanın fikir aşamasından itibaren değerli desteklerini esirgemeyen, akademik gelişimimde büyük rolü olan hocam Prof. Dr. Ali Fuat ARICI'ya; araştırma sürecinin tüm basamaklarında sabırla ve güler yüzle her sorumu cevaplayan ve manevi desteklerini esirgemeyen Doç. Dr. Senar ALKIN ŞAHİN'e ve Doç. Dr. Nihal TUNCA GÜÇLÜ'ye; değerli fikirleriyle araştırmaya katkı sağlayan ve bana güç veren Dr. Öğr. Üyesi Banu ÖZDEMİR'e ve Dr. Öğr. Üyesi Esra KARAKUŞ TAYŞİ'ye; araştırmayı satır satır inceleyerek emek veren Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Gül ÇETİN'e; uzakta olmasına rağmen araştırmaya önemli katkılar sunan, manevi desteğiyle her durumda yanımda olan Dr. Öğr. Üyesi Yağmur Özge UĞURELLİ'ye, arkadaşım Abdullah KALDIRIM'a ve gelişimimde katkısı olan tüm öğretmenlerime teşekkür ederim.

Son olarak yaşamım boyunca bana hep destek olan, varlıklarından güç aldığım babam Cihan DEDEOĞLU'na, annem Ayser DEDEOĞLU'na, kız kardeşim Damla DEDEOĞLU'na, her zaman yanımda olan hayat arkadaşım Murat ORHUN'a ve varlığıyla yüzümü güldüren kızımız Işık Duru'ya sevgimi ve teşekkürlerimi sunuyorum.

**ÇOCUK EDEBİYATINDA ESTETİK ÖLÇÜTLERİN
BELİRLENMESİ VE BİR ÇOCUK EDEBİYATI KİTABININ
ESTETİK ÖLÇÜTLER AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

(Doktora Tezi)

Buket Dedeoğlu Orhun

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Nisan, 2019

ÖZ

Araştırmada, çocuk edebiyatı yazarlarının görüşlerine göre estetik ölçütleri belirlemek ve çocuk edebiyatı eserlerini, belirlenen ölçütler bağlamında değerlendirmek amaçlanmıştır. Araştırmanın birinci alt amacı, çocuk edebiyatı yazarlarının görüşlerine göre çocuk edebiyatında estetik ölçütlerin belirlenmesidir. Çocuk edebiyatında estetik ölçütler olgusuna odaklanan bu alt amaç olgu bilim deseni ile tasarlanmıştır. Bu bağlamda kartopu örnekleme tekniği ile toplam 13 çocuk edebiyatı yazarına ulaşılmıştır. Araştırmada çocuk edebiyatında estetik ölçütlerin belirlenmesi amacıyla “yarı yapılandırılmış görüşme formu” geliştirilmiştir. “Yarı yapılandırılmış görüşme formu” aracılığıyla elde edilen veriler, NVivo 8.0. Paket Programı kullanılarak içerik analizi yaklaşımına göre analiz edilmiştir. Araştırmanın ikinci alt amacı, çocuk edebiyatı eserlerini belirlenen ölçütler bağlamında değerlendirmektir. Bu amaç için doküman analizi deseninden yararlanılmıştır. Bu alt amaç doğrultusunda, ölçüt örnekleme tekniği ile Sevim Ak'ın "Vanilya Kokulu Mektuplar" adlı eseri belirlenmiştir. Çocuk edebiyatı eserinin değerlendirilmesi amacıyla “estetik ölçütler kontrol listesi” geliştirilmiştir.

Araştırmada ilgili çocuk edebiyatı eserinin estetik ölçütlere göre değerlendirilmesi NVivo 8.0. Paket Programı kullanılarak betimsel analiz yaklaşımına göre gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın birinci alt amacından elde edilen verilere göre çocuk edebiyatındaki estetik ölçütlerin; "Eser çocuğun gelişim düzeyine uygun olmalı", "Eserin dili güçlü olmalı", "Eserin konusu, kurgusu nitelikli olmalı", "Eser çocuğa düşünme becerisi kazandırmalı", "Eserin dış yapı özellikleri nitelikli olmalı", "Eser çocuğun dil becerilerinin geliştirilmesine destek olmalı", "Eser dil, anlatım, konu, biçim vb. özellikler açısından tutarlı olmalı", "Eser sanat algısı oluşturmalı", "Eser türüne özgü özellikler taşımalı", "Eserin öğretici yönü olmalı" ve "Eser ideolojik söylemlerden uzak olmalı" olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın ikinci alt amacından elde edilen verilere göre ise; "Vanilya Kokulu Mektuplar" adlı eserin estetik ölçütleri genel anlamda karşıladığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak eserde kullanılan Kıymık, Baldudak, Arapsaç, Bay Tırtır gibi lakapların kullanılmasının ve aşkın ön planda olmasının çocuğun duyuşsal, bilişsel ve kişilik gelişimleri açısından uygun olmadığı; Arapsaç lakabının düşünme becerisi bağlamında ön yargı taşıdığı ve bazı ifadelerin anlamının kapalı olduğu, dilinin açık, yalın olmadığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler :Çocuk Edebiyatı, Estetik, Çocuk Edebiyatında Estetik Ölçütler, "Estetik Ölçütler Kontrol Listesi"
Sayfa Adeti : 184
Danışman : Prof. Dr. İhsan Kalenderoğlu

**DETERMINATION OF THE AESTHETIC CRITERIA IN
CHILDREN’S LITERATURE AND EVALUATION OF A BOOK
FROM CHILDREN’S LITERATURE IN TERMS OF AESTHETIC
CRITERIA**

(Ph.D. Thesis)

Buket Dedeoğlu Orhun

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

April, 2019

ABSTRACT

In the current study, it is aimed to determine the aesthetic criteria on the basis of the opinions of the authors of children’s literature and to evaluate the works of children’s literature in terms of the determined criteria. In this connection, the first sub-problem of the current research is to determine the aesthetic criteria in children’s literature on the basis of the opinions of the authors of children’s literature. This sub-problem focused on the phenomenon of aesthetic criteria was designed according to the phenomenological design. In this regard, a total of 13 authors of children’s literature were reached through the snowball sampling technique. In the current study, a semi-structured interview form was developed to determine the aesthetic criteria in children’s literature. The data collected by using this semi-structured interview form were analyzed by means of the content analysis technique in NVivo 8.0 Program Package. The second sub-problem of the current research is to evaluate the works of children’s literature according to the

determined criteria. To this end, the document analysis design was used. In line with this sub-problem, the book by Sevim Akın “Vanilya Kokulu Mektuplar” was selected by means of the criterion sampling technique. In order to evaluate this work of children’s literature “the aesthetic criteria check list” was developed. The evaluation of this work of children’s literature on the basis of the pre-determined criteria was performed according to the descriptive analysis method in NVivo 8.0 Program Package. The data collected for the first sub-problem of the current research have revealed that the aesthetic criteria in children’s literature should be as follows; "The work should be suitable for the developmental level of the child", "The language of the work should be powerful", "The topic and plot of the work should be quality", “The work should promote thinking skills in children”, “The external structural features of the work should be quality", "The work should contribute to the linguistic development of the child", "The work should be consistent in terms of its linguistic, narrative, topical and structural etc. properties", "The work should foster the artistic perception", "The work should have the properties specific to its genre”, ”The work should have an didactic aspect” and "The work should be distant from ideological discourses”. On the basis of the data obtained for the second sub-problem of the study, it was concluded that the book “Vanilya Kokulu Mektuplar” generally satisfies the determined aesthetic criteria. However, it is thought that the use of nicknames such as Kıymık, Baldudak, Arapsaç, Bay Tırtır in the book and the book’s putting the main emphasis on love are not suitable for the child’s affective, cognitive and personality development and that the nickname “Arapsaç” includes some prejudice in relation to thinking skill and the meanings of some expressions are closed, not clear and comprehensible.

Key Words :Children’s Literature, Aesthetic, Aesthetic Criteria in Children’s Literature, "Aesthetic Criteria Check List"

Page Number : 184

Advisor : Prof. Dr. İhsan Kalenderoğlu

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZ	vii
ABSTRACT	ix
İÇİNDEKİLER.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiv
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ.....	1
Problem Durumu.....	1
Araştırmanın Amacı.....	6
Araştırmanın Önemi	6
Sınırlılıklar	7
Tanımlar	8
BÖLÜM II	9
KURAMSAL ÇERÇEVE	9
Çocuk	9
Çocuk Edebiyatı	14
Çocuk Edebiyatının Tarihsel Süreci	15
Çocuk Edebiyatının Özellikleri.....	20
Aksiyoloji ve Estetik.....	25

Estetik ve Çocuk Edebiyatı	31
BÖLÜM III	1
YÖNTEM	1
Araştırmanın Modeli.....	1
Katılımcılar.....	4
Veri Toplama Aracı.....	15
Çocuk Edebiyatında Estetik Ölçütlerin Belirlenmesi Amacıyla Geliştirilen Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu.....	15
Çocuk Edebiyatı Eserlerini Estetik Ölçütler Açısından Değerlendirmek Amaçla Oluşturulan Kontrol Listesi	16
Verilerin Toplanması ve Analizi	16
Yarı Yapılandırılmış Görüşmelerin Veri Toplama Süreci ve Analizi	17
Doküman İncelemesinin Veri Toplama Süreci ve Analizi	19
Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları.....	20
BÖLÜM IV	23
BULGULAR	23
“Çocuk edebiyatı yazarlarının görüşlerine göre çocuk edebiyatında estetik ölçütleri belirlemek” Alt Amacına İlişkin Bulgular	23
1.“Eser çocuğun gelişim düzeyine uygun olmalı” Temasına İlişkin Bulgular	24
2. "Eserin dili güçlü olmalı" Temasına İlişkin Bulgular	35
3. "Eserin konusu, kurgusu nitelikli olmalı" Temasına İlişkin Bulgular	39
4. "Eser çocuğa düşünme becerisi kazandırmalı " Temasına İlişkin Bulgular	42
5. "Eserin dış yapı özellikleri nitelikli olmalı" Temasına İlişkin Bulgular ...	45
6. "Eser çocuğun dil becerilerinin geliştirilmesine destek olmalı" Temasına İlişkin Bulgular	48
7. "Eser dil, anlatım, konu, biçim vb. özellikler açısından tutarlı olmalı" Temasına İlişkin Bulgular	50
8. "Eser sanat algısı oluşturmalı" Temasına İlişkin Bulgular.....	51
9. "Eser türüne özgü özellikler taşınmalı" Temasına İlişkin Bulgular	51
10. "Eserin öğretici yönü olmalı" Temasına İlişkin Bulgular	52
11. "Eser ideolojik söylemlerden uzak olmalı" Temasına İlişkin Bulgular ...	53

"Belirlenen çocuk edebiyatı eserini elde edilen estetik ölçütler bağlamında değerlendirilmek" Alt Amacına İlişkin Bulgular	53
1. Eserin çocuğun gelişim düzeyine uygun olma durumu	53
2. Eserin dilinin nitelikli olma durumu	66
3. Eserin konusunun, kurgusunun nitelikli olma durumu	68
4. Eser çocuğa düşünme becerisi kazandırma durumu	70
5. Eserin dış yapı özelliklerinin nitelikli olma durumu	75
6. Eserin çocuğun dil becerilerini geliştirme durumu	87
7. Eserin dil, anlatım, konu, biçim vb. özellikler açısından tutarlı olma durumu	90
8. Eserin çocukta sanat algısı oluşturma durumu	90
9. Eserin türüne özgü özellikler taşıma durumu.....	91
10.Eserin öğretici olma durumu.....	92
11.Eserin ideolojik söylemlerden uzak olma durumu	92
BÖLÜM V	94
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	94
Çocuk Edebiyatında Estetik Ölçütlerin Belirlenmesine Yönelik Sonuç ve Tartışma.....	94
Belirlenen Çocuk Edebiyatı Eserinin Elde Edilen Estetik Ölçütler Bağlamında Değerlendirilmesine Yönelik Sonuç ve Tartışma	102
Öneriler.....	106
Uygulamaya Yönelik Öneriler	106
Araştırmalara Yönelik Öneriler	106
KAYNAKLAR	107
EKLER	119
Ek 1. Çocuk Edebiyatında Estetik Ölçütler Kontrol Listesi.....	120
Ek 2. Görüşme Soruları	123
Ek 3. Görüşme İzin Formu	126

ŞEKİLLER LİSTESİ

<i>Şekil 1.</i> Araştırma süreci.....	3
<i>Şekil 2.</i> Çocuk edebiyatı eserlerinde estetik ölçütler.....	24
<i>Şekil 3.</i> Eser çocuğun gelişim düzeyine uygun olmalı.....	25
<i>Şekil 4.</i> Eser çocuğun duyuşsal gelişimine uygun olmalı.....	26
<i>Şekil 5.</i> Eserin dili güçlü olmalı.....	35
<i>Şekil 6.</i> Eserin konusu, kurgusu nitelikli olmalı.....	39
<i>Şekil 7.</i> Eser çocuğa düşünme becerisi kazandırmalı.....	42
<i>Şekil 8.</i> Eserin dış yapı özellikleri nitelikli olmalı.....	45
<i>Şekil 9.</i> Eser çocuğun dil becerilerinin geliştirilmesine destek olmalı.....	48
<i>Şekil 10.</i> Kıymık Ak, S. (2016). <i>Vanilya kokulu mektuplar</i> . İstanbul: Can, s. 11 kaynağından alınmıştır.	75
<i>Şekil 11.</i> Kıymık'ın anneanesi Ak, S. (2016). <i>Vanilya kokulu mektuplar</i> . İstanbul: Can, s. 17 kaynağından alınmıştır.	76
<i>Şekil 12.</i> Baldudak Ak, S. (2016). <i>Vanilya kokulu mektuplar</i> . İstanbul: Can, s. 21 kaynağından alınmıştır.	76
<i>Şekil 13.</i> Bay Tırtır Ak, S. (2016). <i>Vanilya kokulu mektuplar</i> . İstanbul: Can, s. 29 kaynağından alınmıştır.	77
<i>Şekil 14.</i> Postacı Güteryüz Ak, S. (2016). <i>Vanilya kokulu mektuplar</i> . İstanbul: Can, s. 37 kaynağından alınmıştır.	78
<i>Şekil 15.</i> Kıymık mektup okuyor Ak, S. (2016). <i>Vanilya kokulu mektuplar</i> . İstanbul: Can, s. 40 kaynağından alınmıştır.	79

Şekil 16. Kıymık mektup okumaya devam ediyor Ak, S. (2016). <i>Vanilya kokulu mektuplar</i> . İstanbul: Can, s. 44-82 kaynağından alınmıştır.....	79
Şekil 17. Kıymık mektubu kokluyor Ak, S. (2016). <i>Vanilya kokulu mektuplar</i> . İstanbul: Can, s. 47-96 kaynağından alınmıştır.....	80
Şekil 18. "Sokak Kedileri" müzik grubu Ak, S. (2016). <i>Vanilya kokulu mektuplar</i> . İstanbul: Can, s. 50 kaynağından alınmıştır.	81
Şekil 19. Kıymık araştırıyor Ak, S. (2016). <i>Vanilya kokulu mektuplar</i> . İstanbul: Can, s. 55-107 kaynağından alınmıştır.	81
Şekil 20. Kıymık ve Baldudak Ak, S. (2016). <i>Vanilya kokulu mektuplar</i> . İstanbul: Can, s. 57 kaynağından alınmıştır.	81
Şekil 21. Kıymık müzik aleti çalıyor Ak, S. (2016). <i>Vanilya kokulu mektuplar</i> . İstanbul: Can, s. 60-94 kaynağından alınmıştır.....	82
Şekil 22. Kıymık. Ak, S. (2016). <i>Vanilya kokulu mektuplar</i> . İstanbul: Can, s. 63-121 kaynağından alınmıştır.	83
Şekil 23. Kıymık. Ak, S. (2016). <i>Vanilya kokulu mektuplar</i> . İstanbul: Can, s. 118-123 kaynağından alınmıştır.	83
Şekil 24. Kıymık. Ak, S. (2016). <i>Vanilya kokulu mektuplar</i> . İstanbul: Can, s. 69-133 kaynağından alınmıştır.	84
Şekil 25. Kıymık Ak, S. (2016). <i>Vanilya kokulu mektuplar</i> . İstanbul: Can, s. 89-122 kaynağından alınmıştır.	84
Şekil 26. Kıymık Ak, S. (2016). <i>Vanilya kokulu mektuplar</i> . İstanbul: Can, s. 94 kaynağından alınmıştır.	85
Şekil 27. Balıkçının Masalı Ak, S. (2016). <i>Vanilya kokulu mektuplar</i> . İstanbul: Can, s. 74 kaynağından alınmıştır.	86
Şekil 28. Kıymık ve anneanesi Ak, S. (2016). <i>Vanilya kokulu mektuplar</i> . İstanbul: Can, s. 86 kaynağından alınmıştır.	86
Şekil 29. Kıymık ve Baldudak sinemada Ak, S. (2016). <i>Vanilya kokulu mektuplar</i> . İstanbul: Can, s. 92 kaynağından alınmıştır.	87

BÖLÜM I

GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde problem durumu, araştırmanın amacı ve alt amaçları, araştırmanın önemi, araştırmanın sınırlılıkları, varsayımlar ve araştırmaya ilişkin gerekli tanımlara yer verilmiştir.

Problem Durumu

İnsan, hayatını tercihleri üzerine kurmaktadır. Bu tercihler birçok değişkene göre şekillenebilir. Beğeni, tercihi yönlendiren en önemli değişkendir. Kişi okuduğu gazeteden, aldığı kıyafetten, kullandığı mobilyadan, eşinden, arkadaşlarına kadar beğeni duygusunun yönlendirmesiyle hareket eder. Bu nedenle beğeni duygusunun gelişimi beraberinde güzellik kavramını da getirecektir. Güzel, her bireyin farkında olduğu ve algıladığı bir kavramdır. Beğeni duygusu gelişmiş bireylerin hayatın her alanında estetik bakış açısını önemseyecekleri söylenebilir. Bireylerin duyuşsal gelişimlerdeki eksiklikler, duylara hoş gelmeyen olay veya durumlardan rahatsızlık duymamasına ve böylelikle estetik kaygıdan uzak bir hayat algısına yol açmaktadır.

Estetik konusunda kaygılanmayan bireylerden oluşan bir toplumun, estetik yaşantı oluşturması ve estetik bakış açısına sahip olması mümkün görülmemektedir. Bir ihtiyaç olduğu düşünülerek eğitim sürecinin her basamağında estetiğe gerekli önem

gösterildiğinde, toplumun gelişmesine katkı sağlayacağı açıktır. Toplumu oluşturan bireylerin estetik algısının gelişimi, estetik duyarlılık kazanmaları, toplumun kültür ve medeniyet seviyesini yükseltmenin temel basamaklarından biridir.

Toplumun kültür ve medeniyet seviyesinin yükselmesi ve dolayısıyla estetik algının ve duyarlılığın gelişmesi için bireyin bütüncül olarak gelişmesini amaçlayan eğitim anlayışı önemli görülmektedir. Bu bakış açısıyla çocuk eğitimi, toplumun geleceğinin şekillenmesini sağlayan önemli bir kavramdır. Estetik eğitimi de bu bağlamda değerlendirilebilir. Estetik algının, estetik duyarlılığın geliştirilmesi ve estetik değer eğitimi toplumun tamamına olumlu sonuçlarla yansımaya olacaktır. Estetik bakış açısına sahip bir toplum ancak çocukların bu alanda eğitimiyle sağlanabilir. Çocukluk döneminde atılan estetik eğitimi bağlamında temeller toplumun estetik algısının ve bakış açısının geliştirilmesinde önemli bir etkidir.

3-7 yaş çocuklarının estetik algılarının gelişimi üzerine yaptığı araştırmasında Erdem (2010, s.58), gelişime bağlı olmayan estetik algının eğitim ve yaşantı yoluyla kazanılabileceğini, çocukları estetik açıdan güçlü sanatsal uyarıcılarla erken yaşlarda, uygun seviye ve koşullarda tanıştırmamanın, çocukların güzelliğe ve estetiğe olan eğilimlerini desteklemek, geliştirmek ve ileride en karmaşık, zengin sanat eserlerini de anlayabilmeleri, onlara değer verebilmeleri, eserlerin içerdiği anlamları fark edebilmeleri açısından önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Çocukların ilk karşılaştıkları sanat eserleri çocuk kitaplarıdır. Edebiyatla tanışan bir insan duyarsız olmayan ve edebiyatla dünyayı algılayan, farklı bakış açılarını tanıyan, düşünen, yorum yapan bir birey hâline gelir (Uçan, 2005, s. 19). Bu bakış açısıyla, çocuğun erken dönemde çocuk edebiyatıyla tanışması, farklı bakış açıları edinerek kendine, hayata, topluma yönelik algısının oluşması ve gelişmesinde oldukça önemlidir.

Çocuk kitapları okulöncesi dönemden itibaren çocuklarla renk ve çizginin estetik dilini tanıştıran ve çocuklara anadilinin güzelliğini hissettiren ilk araçlardır (Sever, 2013, s.32).

Bu tanışma estetik açıdan ne kadar kaliteli ve etkili çocuk edebiyatı eserleriyle gerçekleşirse çocukta estetik algının gelişimi de o kadar nitelikli olacaktır.

Çocuk edebiyatının işlevleri bağlamında estetik olgusu ele alınabilir. Buna göre çocuğun ihtiyaçlarının dengelenmesi ve estetik ihtiyacının karşılanması çocuk edebiyatının işlevleri arasında sayılabilir. Arbuthnot (aktaran Oğuzkan 2013, s.9), çocuğun ihtiyaçlarının başlangıçta sınırlı ve kişisel olduğunu; ancak çocuk geliştikçe ihtiyaçlarının genişleyeceğini ve toplumsal bir nitelik kazanacağını belirtir. Ona göre çocuk ihtiyaçlarını karşılama sürecinde “Kişisel mutluluk ile toplumsal tasvip arasında nazik ve dikkatli bir dengeyi sürdürmenin yollarını arar.” Kitaplar bu dengeyi sağlamada doğrudan veya dolaylı olarak çocuğa yardım eder (Arbuthnot’dan aktaran Oğuzkan, 2013, s.9). Çocuğun ihtiyaçları düşünüldüğünde estetik olgusu önemli bir yer tutmaktadır. Çocuk öncelikle kendisinden başlayarak estetik ihtiyacını sorgular, devamında kendini tanıma ve estetik ihtiyacını edebî eserler aracılığıyla karşılayabilir. Edebiyat, çocuğun duygusal dünyasına seslenen güzellik taşıyıcısı olması yönüyle doğal bir ihtiyaçtır. Çocuğun estetik yönden gelişmiş edebî eserlerle iç içe olması, estetik duygusunun gelişiminde “temel” sayılabilecek bir basamağı oluşturur. Bu nedenle nitelikli çocuk edebiyatı eserleri, çocuğun ruhsal ihtiyaçlarını karşılamayı öğrenmesine yardımcı olabilir. Bu öğrenmeye bağlı olarak oluşan estetik bilinç, estetik nesneyi arayışa, oluşturmaya ve sonuç olarak da estetik yargı oluşturabilme davranışına dönüşebilir. Bu bağlamda çocuk edebiyatı eserlerinin oluşturulmasında estetik kaygı güdülmesi önemli görülmektedir.

Çocuk edebiyatı; okuma kültürü oluşturma, ana dil etkileşimi sağlama, dil, kişilik, bilişsel ve sosyal gelişim sağlama, duygu, düşünce, hayal ve sanat- estetik eğitimi ile çocukların iç dünyalarını zenginleştirme ve edebiyat okuru yetiştirme işlevleri taşımaktadır (Şirin, 2016, s. 41). Edebiyatın dolayısıyla da çocuk edebiyatının iyi, güzel ve doğru olanı yansıtması beklenir. Bunun yanında edebiyat, çocuğun doğasına uygun olan, yaratılışından getirdiği güzel özelliklerinin geliştirilmesi, sürekli hâle getirilmesi (Bilkan,

2005, s. 12) ve çocukta güzellik duygusunun geliştirilmesi (şimşek, 2014, s. 16) işlevlerini de taşımaktadır.

Alver (2005, s. 307-308), çocuk edebiyatının “ocuk gelecektir” bakış aışıyla önemli olduğunu vurgulayarak çocukta edebî bilincin oluşturulmasının geleceği inşa etmek olduğunu belirtmektedir. Buna göre çocuk, edebiyat aracılığı ile hayata, insana, ilişkilere dönük pencerelerden yeni modeller ve örnekler görecektir. ocuk edebiyatını, hayatı keşfetmek üzere yapılan bir yolculuğa benzeten araştırmacı, bu yolculukta çocuğun, hayatın bin bir hâliyle karşılaşacağını, edebiyatın rehberliğinde ruhunun besleneceğini ve kültürel sosyalleşmesinin gerçekleşeceğini vurgulamaktadır (Alver, 2005, s. 307-308).

Çocuklarla felsefe yapmanın en iyi araçları edebî eserlerdir. Çocuklar soyut gerçekleri edebî eserlerde somut olarak tanımaktadırlar. ocuk kitapları çocuklara soru sorma, merak ettikleri soruların cevabını bulma imkânı verir böylece hayat modellerini orada öğrenirler. Kısaca ocuk kitapları hayatı öğrenme ve tanıma bakımından en iyi deney alanıdır (Karakaya, 2005, s. 340).

“Sosyal ğrenmede temel faktör, bireyin başkalarının davranışlarını gözlemleyerek öğrenmesidir. İnsanlar sadece kendi deneyimlerinden dolayı öğrenmezler başkasını gözlemleyerek de öğrenirler.” (Korkmaz, 2004, s. 218). Bu anlamda sosyal öğrenme kuramına göre ocuk kitapları da çocuklar için bir öğrenme alanıdır. Çocuklar okudukları kitapların kahramanlarını model olarak ve onların deneyimlerinden yola çıkarak öğrenme gerçekleştirirler. Bundan dolayı ocuk kitapları çocuklar için hayatın bir yansıması, bir uygulama alanıdır. Ayrıca, Cullingford (1998, s. 21), ocuk için okumanın kolay ve zevkli olması gerektiğini böylece çocuğun duygusal olarak zorlandığı durumlarda bir kaçış olarak kitabı kullanabileceğini belirtmiştir.

ocuk edebiyatının işlevleri hakkında alanyazın, estetiğin ihtiyaç olması, gelişimi desteklemesi, sanat eğitimine katkısı, güzellik duygusunun ve algı gelişimini desteklemesi, kltrlenmeye etkisi, düşünme becerisinin gelişimi ve sosyal öğrenme ortamı oluşturması gibi kavramlarla estetik hakkında ipuçları vermektedir.

Alanyazında çocuk edebiyatının taşınması gereken özellikler, içeriksel ve fiziksel yönüyle ele alınmış (Sever, 2007; Oğuzkan, 2013; Arıcı, 2016a; Temizyürek, Şahbaz ve Gürel, 2016; Yalçın ve Aytaş, 2016) ve “çocuğa özgü olma” (Şirin, 2015), “çocuğa görelilik, çocuk gerçekliği, çocuk bakış açısı” (Şirin, 2016, s. 32-33), “duygu değeri, anlatım sadeliği ve çocuksu nitelik” (Taşdelen, 2005) gibi bazı ölçütler çocuk edebiyatını yetişkin edebiyatından ayıran temel özellikler olarak değerlendirilmiştir. Ancak çocuk edebiyatının taşınması gereken özellikler bağlamında estetiğin bir özellik mi unsur mu olduğu, estetiğin tüm özellikleri kapsayıcı yönünün olup olmadığı tartışılmamıştır.

“Çocuk edebiyatı kavramının, okuyucusu çocuk olan ve çocuklarca okunan bir edebiyatı çağrıştırması doğaldır ancak çocuk edebiyatının okur kitlesi çocuklarla sınırlı değildir.” (Şirin, 2016, s. 31). Çocuklar için yazılan eserlerin de bir edebiyat ürünü olduğu ve bu bakış açısıyla oluşturulduğu göz önüne alındığında çocuk edebiyatı eserlerinin de edebî kaygıyla ortaya konulması gerektiği anlaşılacaktır. Çocuklar için kaleme alınan, çocuğu konu eden her eser çocuk edebiyatı eseri olarak nitelendirilemez. Bir eserin çocuk edebiyatı alanına dâhil olabilmesi için çocuğa göre olmasının yanı sıra bir edebiyat eserinde bulunması gereken niteliklere de sahip olması gerekmektedir. “Edebiyat için geçerli olan bütün estetik tasnif şemaları ve edebiyat sosyoloji ile ilgili şartlar çocuk edebiyatı için de geçerlidir.” (Kaminski’den aktaran Şirin, 2016, s. 32). Bu bağlamda çocuk edebiyatı eserleri üzerine yapılan çalışmalarda estetik konusunun ele alınmaması alan için bir eksiklik olarak kabul edilebilir.

Bunun yanında estetik üzerine yapılan sınırlı sayıda deneysel ve kuramsal araştırmalar, estetik tercih (Atalay, 2013); estetik beğeni (Gökay ve Demir, 2006; Balseçen, 2015; Oğuzhan, Hisarcıklılar, ve Feyzioğlu, 2012; Deveci Danış, 2007); estetik algı (Erdem, 2010; Karaahmet Balcı, 2015); estetik zevk, (İşcan, 2004; İşcan, Efendioğlu, ve Ada, 2007); estetik gelişim (Gültekin, 2011; Kumral ve Buyurgan, 2012); estetik eğitim, öğretim (Karabulut, Bilirdönmez, ve Ayduşlu, 2010; Özbal, 2017; Demir, 2018) bir düşünürün bakış açısıyla estetik (Öztürk, 2011; Acar, 2010; Gökçeli, 2007; Ünal, 2004);

estetik açıdan eser incelemesi, (Yaşar, 2009; Doğaner, 2012; Sevim, 2010; Kaplan, 2014; Tırıl, 2016) gibi temalarda özetlenebilir.

Görüldüğü gibi, çocuk edebiyatının işlevlerinin, özelliklerinin belirtildiği ve estetikle ilgili araştırmalarda; çocuk edebiyatında estetik ölçütlere ilişkin doğrudan ve dolaylı ipuçları olmasına rağmen çocuk edebiyatında estetik ölçütlerin belirlendiği çalışmanın bulunmaması, araştırmanın bu yönüyle ihtiyaç olduğunu desteklemektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada; çocuk edebiyatında estetik olgusunu çocuk edebiyatı yazarlarının görüşlerine göre inceleyerek estetik ölçütleri belirlemek ve çocuk edebiyatı eserlerini belirlenen ölçütler bağlamında değerlendirmek amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda aşağıda yer alan sorulara cevap aranmıştır:

1. Çocuk edebiyatı yazarlarının görüşlerine göre çocuk edebiyatının estetik ölçütleri nelerdir?
2. Vanilya Kokulu Mektuplar kitabının estetik ölçütlere sahip olma durumu nasıldır?

Araştırmanın Önemi

Araştırma, çocuk edebiyatında estetik ölçütlerin belirlenmesi, bu ölçütlerin belirlenmesinde çocuk edebiyatı yazarlarının görüşlerinden yararlanılması ve ölçütler kullanılarak eser değerlendirilmesine örnek oluşturması açısından önemlidir. Araştırmanın sonucunda çocuk edebiyatında estetik ölçütlerin ortaya koyulması eserin yazımı, yayımlanması ve seçiminde yol gösterici olması açısından önem taşımaktadır. Ayrıca bu ölçütler bağlamında eserin incelenmesi sonraki araştırmalar için örnek oluşturması açısından önemlidir.

Araştırmanın, çocuk edebiyatının estetik ölçütlerini belirleyerek çocuk edebiyatında kanonlaşma sürecine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kanon kavramı birçok dilde yakın anlamlarda kullanılmıştır. Ölçü, kanun, kural, kriter, norm, örnek gibi anlamlar taşıyan kanon; çok eski zamanlardan itibaren inşaat, heykelticilik, müzik, felsefe, mimarî, dinî gibi farklı alanlarda kullanılmıştır. Günümüzde kullanılan kanon kelimesinin farklı mecaz anlamları; "ölçek, cetvel, ölçüt"; "örnek, model"; "kural, norm"; "tablo, liste" olarak dört grupta ele alınmıştır (Anar, 2013, s. 41-43).

Kanon kavramı eğitsel anlamda “Bir okul veya üniversitedeki müfredata dâhil edilmesi gereken, tespit edilmiş edebî metinler anlamına gelmektedir.” (Fleming, 2014, s. 2). Ortaya koyulan anlamları bağlamında kanon kavramı çocuk edebiyatının estetik ölçütlerinin belirlenmesi ve sonrasında buna bağlı olarak listelerin oluşturulması bağlamında değerlendirilebilir. Bu nedenle çocuk edebiyatının kanonlaşması ve türe, döneme ait kanonik listelerin oluşturulması yolunda estetik ölçütlerin belirlenmesi çalışmaları öncelikli görülmektedir.

Sınırlılıklar

1. Araştırmada estetik ölçütlerin belirlenmesi amacıyla ulaşılan katılımcılar, Türk çocuk edebiyatı alanında eser veren 13 çocuk edebiyatı yazarı ile sınırlıdır.
2. Araştırmada belirlenen çocuk edebiyatında estetik ölçütler, yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler ile sınırlıdır.
3. Araştırmada belirlenen estetik ölçütlerin bir çocuk edebiyatı eserinde işlerliğinin tespit edilmesi tek bir eser ile, Vanilya Kokulu Mektuplar, Sevim Ak (2016), sınırlıdır.

Tanımlar

Çocuk Edebiyatı: Temel malzemesi dil olan ve bu dil aracılığıyla çocuğun gelişim özelliklerini dikkate alarak onların hayallerine, duygularına, düşüncelerine, yeteneklerine, zevklerine hitap eden, onları bayağılıktan ve çirkinlikten uzak tutan, onun anlama, kavrama ve yorumlama yeteneklerine katkıda bulunan, bir başka ifadeyle ona bu imkânları sağlayan, onu bir yandan eğitirken bir yandan da eğlendiren, ona hoşça vakit geçirten, onun edebî ihtiyaçlarını karşılayan, çocuklar için, çocuklara göre yaratılmış yazılı ve sözlü eserlerin bütününe verilen addır (Yalçın ve Aytaş, 2008, s.17; Demirel, 2010, s.45; Dursunoğlu, 2010, s.32).

Estetik: “Sanatsal yaratının genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimi, güzel duyu, bediiyat.” (TDK, 1998).

“Duyulur algının, duyusallığın sağladığı bilgi ile ilgili bir bilim” (Tunalı, 2012, s. 13).

Çocuk edebiyatında estetik: Çocuk edebiyatı eserlerinde resmin ve dilin, çocukta estetik bir beğeni ve tavır oluşturacak sanatsal bir bakış açısıyla kullanılması. (Arıcı, 2016a, s. 32).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

Çocuk

Çocuk edebiyatı, çocuğun algılanması ve tanımlanması ile sınırları belli olan bir kavram hâline gelmektedir. Çocuk edebiyatını tanımlamak, derinlemesine incelemek için öncelikle çocuk ve çocukluk kavramlarının ele alınması gerekmektedir. Çocuk ve özellikleri ne kadar iyi ortaya koyulursa çocuk edebiyatı kavramı da o kadar açık olarak anlaşılabilir olacaktır.

Genel olarak “kendine özgü gelişim sürecinde olan ergenliğe girmemiş insan yavrusu” şeklinde ifade edilen çocuğun tanımlanmasında farklı görüşler bulunmaktadır. İnsanlar iki yaşa kadar bebek; iki yaştan ergenliğe kadar ise çocuk olarak düşünülmektedir. Bunun yanında Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 20 Kasım 1989 tarihinde kabul ettiği ‘Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’nin 1. maddesinde 18 yaşına kadar her insanın çocuk olarak değerlendirileceği belirtilmiştir (UNICEF,1989).

Alaylıoğlu ve Oğuzkan (1976, s. 368) çocuğu, “İki yaşından ergenlik çağına kadar süren büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu; henüz ergenlik dönemine ermemiş kız ve erkek” olarak tanımlamıştır.

Yapılan çocuk tanımlarının doğrultusunda çocukluk kavramı ele alınmalıdır. Çocukluk kavramı, çocuğun algısının, bakış açısının, gerçekliğinin anlaşılmasına dayalı geniş bir kavramdır.

Tarih boyunca varlığını sürdüren çocukluk duygusu ve sevgisinin yanında çocukluk bilinci, çocuğa, kendine özgü bir varlık olduğu bilinciyle yaklaşarak gelişimini desteklemek için uygun şekilde davranmayı gerekli kılmaktadır ve bu bağlamda çocukluk kavramının içeriği oldukça önemlidir (Yılmaz, 2012, s. 6).

İnsanlık tarihinin her döneminde, farklı bakış açıları ve gelişmeler ile bilim, sanat, felsefe alanlarında ilerlemeler görülmüştür. Çocuk ve çocukluk kavramları da bu gelişmelerin etkisiyle tanımlanmış ve sınırlandırılmıştır. Ayrıca toplumların ve kültürlerin özelliklerinin de tanımlama ve sınırlamada etkili olduğu söylenebilir. Çocukluk araştırmacılar tarafından tanımlanmış ve sınıflandırılmıştır.

İnsan hayatının ergenlikten önce gelen dönemi olarak tanımlanmış ve 1. İlk çocukluk veya küçük çocukluk (2,5 yaşına kadar); 2.İkinci çocukluk veya orta çocukluk (2,5 ile 7 yaş arası); 3. Üçüncü çocukluk veya son çocukluk (7 ile 11-12 yaş arası); bundan sonra ergenlik öncesi çağ gelir (Foulquié, 1994, s. 78).

Şirin (2015, s.155), çocukluğa ancak biyolojik bir sınır koyulabileceğini, zekâ ve sosyalleşme yaşı gibi farklılıklar nedeniyle çocukluğunun sınırının koyulamadığını belirterek bu sınıflandırmayı desteklemektedir.

Çocuk ve çocukluk kavramlarının birbirleriyle bağlantılı ve farklı iki kavram olduğu görülmektedir. Çocuğun olduğu her ortamda ve dönemde çocukluk algısının da olduğu söylenebilir. Ancak insanlık tarihi boyunca var olan çocuk ve çocukluk kavramlarının, ele alınması ve üzerinde çalışmalar yapılması Aydınlanma Çağı ile birlikte başlamıştır (Uğurelli, 2017, s. 12-13).

Tarih boyunca her dönemde ve her toplumda farklı çocuk ve çocukluk algıları var olmuştur. Buna göre çocuk ve çocukluk kavramları tarihsel sürece ve toplumsal algılara göre de farklılık göstermektedir.

Doğuda çocuktan beklenen hızlı olgunlaşma ve yetişkin olmasıdır. Erkek ve kız çocuklarının arasında cinsiyet ayrımcılığı vardır. Erkek çocuk fiziki güç ve yetenek açısından kız çocuğunun önündedir. Batının geleneksel çocuk anlayışında ise, Yunan düşünürlerinin iddiası kız çocuklarının zekâ ve kavrayış açısından erkek çocuklarından

geride olduğudur. Doğu ve batıda geleneksel çocukluk anlayışı ele alındığında; çocuk babanın kontrolünde ve ailenin korumasındadır. Bu gelenekte çocuk, özne olamadığı ve çocuklukta yetişkin kimliği edinme esasıyla şekillendiği için kendisine ait edebiyatı ve sanatı da olamamıştır (Şirin, 2016, s. 64-65).

Çocuğun modernleşmesi Rönesans dönemi sonrasında, okul ile şekillenmeye başlar. Çocuk edebiyatının modern anlamda ilerlemesi bu dönemden sonra başlar (Şirin, 2016, s. 67). Rönesans'la birlikte çocukların refahı ile ilgilenilmeye, toplumun çocukların bakımı ve korunmasıyla sorumlu olduğu düşüncesi gelişmeye başlamıştır. Reform hareketinin başlamasıyla ise çocukla ilgili tutumlar da etkilenmiştir. İlk kez bir çocuk gelişim modeli ortaya koyularak çocuğun masumluluğu ve saflığı düşüncesi reddedilmiştir (Onur, 2005, s. 24).

Reform sonrasında Descartes'in (1596-1650) ruh-beden ikiliğine ilişkin görüşü insan gelişiminin doğası hakkındaki tartışmaları yoğunlaşmıştır. Bugünkü çocuk psikolojisini de etkileyen üç kuramın kökleri bu döneme dayanmaktadır. Locke (1632-1704) Descartes'in ruh-beden ayırımına ilişkin görüşlerini kabul etmiş ve doğuştan fikirler olduğunu reddetmiştir. Locke yeni doğan bebeğin zihnini boş bir levha olarak düşünmektedir ve dolayısıyla çocuk doğuştan iyi ya da kötü değildir, çevrenin ve eğitimin etkisiyle şekillenir. Locke, erken yaşta öğrenmeyi vurgulamış ve merak duygusuyla doğan çocukları ana babalarının desteklemesi gerektiğini savunarak çocuk yetiştirme konusunda yöntemler önermiştir. Rousseau (1712-1778) Descartes'in çocukların bilgi ve fikirlerle doğduğu görüşünü savunarak çocuğun gelişiminin, çevreyle etkileşim hâlinde evrelerden geçerek gerçekleşeceğini ve bu etkileşimin de çocuğun ilgileri ve gelişim düzeyi ile ilişkili olduğunu savunmuştur. Dolayısıyla en iyi eğitim yöntemi çocuğun keşfetmesi desteklenerek öğrenmesidir. Rousseau'nun bu görüşlerine, on sekizinci yüzyıl Amerika'sında çocukları günahkâr olarak gören ve katı bir disiplin altında yetişmeleri gerektiğini savunanlar tarafından muhalefet edilirken Avrupa'da büyük destek olunmuştur (Onur, 2005, s. 24-25).

Çocuklukla ilgili tarihsel ve kültürlerarası çalışmalardan hareketle, çocukluk hakkında düşünmenin Diyonizoscü ve Apolloncu çocukluk görüşleri olmak üzere iki temel bakış açısı bulunmaktadır. Çocukluğa yönelik bu iki görüş, çocuğun doğuştan günahkâr veya masum olduğunu iddia eden birbirine zıt iki farklı görüşten doğmuştur. Diyonizoscü çocuk imgesi, Hristiyanlıktan önemli bir destek gören, çocuğun içinde bir ilk kötülük veya çürümüşlük olduğu ilk günah öğretisine dayanan görüştür. Freud'un "id" kavramında ve çocuk cinselliği kuramında da bu görüş yeniden ortaya çıkmıştır. Çocuğa ilişkin ikinci görüş, Rousseau'nun kuramında da tam ifadesini bulan Apolloncu çocuk imgesiye; bebekleri masum, meleksi, doğal olarak iyi gören görüştür. Rousseau çocukların iyi olarak doğdukları fikrini savunarak çocukların yetişkinlerden farklı olduğu görüşünü de öne sürmüştür. Bu iki farklı yaklaşım çocuğun toplumsallaşması, eğitimi ve denetimi konusunda da iki farklı anlayış oluşturmuştur. Diyonizoscü çocuk, insanların farklılıklarının az olduğu, benzerliklerin ön plana çıkarıldığı, kuralların ve inançların içselleştirilmediği bir toplumsal yapının sonucudur. Apolloncu çocuk ise kuralların ve inançların keskinliğinin az olduğu, insanların daha farklı ve yalnız olduğu, ortak değerler etrafında buluşmanın daha güç olduğu, kişiliğe göre çocuk yetiştirmenin değiştiği bir toplumun sonucudur (Jenks'ten aktaran Onur 2005, s. 25-26).

Çocukluğun tarihi araştırmalarının öncüsü sayılan Aries, çocukluk kavramının 1600'lere kadar var olmadığını savunmuştur. Çağdaş Batı toplumu, insan yaşamının çocukluk dönemini ayrı, farklı, özel olarak görür ve çocukları özel bir ilgiyle sever, besler ve korur. Ancak Orta Çağ'da çocuklar, temel ihtiyaçlarının giderildiği, bugünkü gibi özel bir ilgiyle korunmadıkları tamamen farklı bir tutumla karşı karşıydılar. Bu durumu Aries, Orta Çağ'da çocukluk duygusunun ve çocuğun yetişkinden hangi açılardan farklı oluşuna ilişkin bilgi eksikliğine bağlamaktadır. Bunun sonucu olarak Orta Çağ'da, çocukları anlatacak özel kelimeler, çocuklara özgü giysiler, besinler, oyunlar, oyuncaklar yoktu. Minyatür yetişkinler olarak görülen çocuklar, yedi yaşına kadar bebek sonrasında ise yetişkin olarak görülüyordu. Orta Çağ'da, toplum tarafından farklılığı klasik çağlarda

anlaşılan çocukluk unutulmuş ve on yedinci yüzyıla kadar keşfedilememiştir (Onur, 2005, s. 26).

Reform sonrasında çocuk ve çocukluk kavramlarının gelişmesinde üç önemli düşünürün Descartes, Locke ve Rousseau'nun görüşleri etkili olmuştur. Descartes (1596-1650), ruh-beden ikiliğine dair görüşleriyle, Locke (1632-1704), Descartes'in fikirlerini benimsemiş ve geliştirmiştir. Locke'a göre yeni doğan bebeğin zihni boş bir levha gibidir. Yani hiçbir birey zihni belli fikirlerle dolu olarak dünyaya gelmez. Bundan dolayı çocuk doğuştan iyi ya da kötü tabiatlı olamaz. Çocuk yetiştiği çevrenin etkisiyle şekil alır. Rousseau (1712-1778) da çocuğun doğuştan bilgi ve fikirlerle dünyaya gelmediği görüşünü benimseyerek çocuğun gelişiminin, çevreyle etkileşim durumunda gerçekleşeceğini savunmuştur. Rousseau'ya göre en iyi eğitim yöntemi çocuğun keşfetmesini sağlamaktır. Rousseau'nun bu görüşleri, 18. yüzyılda Avrupa'da büyük destek görmüştür (Onur, 2005, s. 24-25).

“Asıl ‘çocuk’ kavramı, Rönesans’la birlikte kullanılmaya başlanmış ve aydınlanma döneminde bu günkü içeriğini kazanmıştır.” (Neydim, 1998, s. 10). Dünyada çocukluk algısı, tarihin her döneminde var olduğu gibi modern anlamda ele alınması on yedinci yüzyılda aydınlanmanın yaşanmasıyla gerçekleşmiştir. Türk tarihinde çocuğa değer verildiği ve çocuğun aile içinde bir saygınlığa sahip olduğu görülür (Neydim, 1998, s. 19; Yavuzer, 2001, s. 17). Çocuğun gelişimi ve eğitimi konularında rehber niteliğinde ilk eserler arasında, Keykâvûs’un Kabusnâme’si, Erzurumlu İbrahim Hakkı’nın Marifetname’si ve Gazzali’nin Ey Oğul adlı kitapçığı örnek gösterilebilir (Yavuzer, 2001, s. 17). Osmanlı döneminde çocuk ve çocukluk kavramları İslamiyet’in etkisi altında şekillenmiştir. Belli bir süre İstanbul’da yaşayıp Türklerle ilgili gözlem yapan Julia Pardoe, Türklerin çocuklara karşı son derece merhametli bir tutumu olduğunu ifade eder. Osmanlı toplumu hakkında kitap kaleme alan, kendisi bir Osmanlı memuru olan Murad Efendi (Franz Von Werner) ise Osmanlı’da çocuğa yönelen sevginin çocuk ruhunu geliştiren bir sevgiden ziyade doğal bir güdünün sonucu olduğunu dile getirmiştir (Neydim, 1998, s. 21; Onur, 2009, s. 183-186).

Türkiye’de çocuk ve çocukluk algısıyla ilgili çalışmalar 19. yüzyılın ikinci yarısında Tanzimat Dönemi’nde başlamıştır. “Çocuk algısı ve anlayışının değiştiği günümüzde çocuğa verilen önem artmış, onun da bir birey olduğu düşüncesi ortaya çıkmış, çocuğun gelişimsel özelliklerine dikkat edilmiş ve bu yönüyle çocuk kavramı özel bir alan hâline gelmiştir.” (Arıcı, 2016a, s. 2). Çocuğun özel bir alan hâline gelmesiyle birlikte çocuk ve çocukluk kavramlarıyla ilgili bilinçli çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Çocuklar için edebiyat çalışmaları da bu bilinçle yapılan çalışmalardandır.

Sonuç olarak dünyada Aydınlanma Çağı’yla, Türkiye’de ise Tanzimat Dönemi’yle birlikte çocuk ve çocukluk kavramlarıyla ilgili bir farkındalık oluşmuş ve bu farkındalık sonucunda bilinçli ve planlı çalışmalar yapılmıştır. Çocuk edebiyatı da bu farkındalığın oluşmasıyla birlikte ortaya çıkan bir çalışma alanı hâline gelmiştir.

Çocuk Edebiyatı

Çocuk edebiyatı, edebiyatla iç içe ele alınan bir kavramdır. Edebiyatın tüm özelliklerini taşıması ve bunun yanında çocuğun dünyasına da hitap etmesi beklenen çocuk edebiyatı çok yönlü bakış açısını gerekli kılmaktadır. Nikolajeva (2005, s. 13), çocuk edebiyatının edebiyatın birçok dalından biri olarak ele alınması ancak kendisine özgü özelliklerinin de fark edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

“Çocuk edebiyatı (yazını), erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır.” (Sever, 2012, s. 17).

Temizyürek vd. (2016, s. 19) çocuk edebiyatını, “Çocuğun hayal dünyasına hitap eden, üstün nitelikleri olan, estetik bir boyut taşıyan, kelime hazinesine uygun, ana dilini geliştirebilecek özellikte, ulusal ve evrensel değerleri içeren, psiko-sosyal gelişimine katkı sağlayan, severek dinlediği/okuduğu, zevk aldığı yazılı ve sözlü edebiyat mahsulleri” şeklinde tanımlamıştır. Çocuk edebiyatının farklı bir tanımı şu şekildedir:

Temel kaynağı çocuk ve çocukluk olan; çocuğun algı, ilgi, dikkat, duygu, düşünce ve hayâl dünyasına uygun; çocuk bakışını ve çocuk gerçekliğini yansıtan; ölçüde, dilde, düşüncede ve tiplerde çocuğa göre içeriği yalın biçimde ve içtenlikle gerçekleştiren; çocuğa okuma alışkanlığı kazandırması yanında edebiyat, sanat ve estetik yönden gelişmesine katkı sağlayan, çocuğu duyarlı biçimde yetişkinliğe hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatıdır (Şirin, 2007, s. 16).

Çocuk edebiyatı "Usta yazarlar tarafından özellikle çocuklar için yazılmış olan ve üstün sanat nitelikleri taşıyan eserlere verilen genel ad." şeklinde de tanımlanmaktadır (Alaylıoğlu ve Oğuzkan, 1976).

"Çeşitli düşüncelerin çocuklara göre ve sanatla ifadelendirildiği veya büyükler için yazıldıkları hâlde çocukların da anlayarak, zevk alarak okudukları eserlerin hepsi çocuk edebiyatını teşkil etmektedir." (Demiray, 1967, s. 16).

Lesnik-Oberstein (2005, s. 22), çocuk edebiyatının hem şekil hem de içerik olarak çocukların ihtiyacına yönelik olarak hazırlandığını, bu nedenle her ne kadar yetişkinler tarafından yazılsa, yayımlansa, satılsa ve alınsa da çocuk kitabı olarak tanımlandığını ifade etmiştir.

Yapılan tanımlardan hareketle çocuk edebiyatının; edebiyat, çocuk, çocukluk, çocuk gerçekliği, çocuğun gelişimi gibi kavramlarla iç içe bir kavram olduğu söylenebilir.

Çocuk Edebiyatının Tarihsel Süreci

Çocuk edebiyatının tarihsel süreci iki evrede incelenebilir. İlk evre 18. yüzyıldan başlayan ve 20. yüzyılın ortalarına kadar devam eden dönemdir. "Birinci evreye, dogmatik, çocukların kendi sorumluluklarını alabilmelerinin yadırgandığı ve masum bağlı varlıklar kabul edildiği, biçimsel gerçekliğin ve otoriter yaklaşım yanında, idealize kız ve erkek anlayışına, cinsiyet ayrımcılığına ve çocukların benzerliğine dayalı çocuk anlayışı egemendir." (Şirin, 2007, s. 38). İkinci evrede çocukluk anlayışı değişerek çocuk gerçekliğinin, haklarının, ihmali ve istismarının farkına varıldığı, anti otoriter ve sorun odaklı yaklaşımın ortaya çıktığı görülmüştür (Şirin, 2007, s. 38). Birinci evrenin otoriter

anlayışının ikinci evrede yerini otoriter olmayan, çözümcü yaklaşıma bırakması çocuk edebiyatında yeni bakış açısıyla ürünler ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Batı'da çocuk edebiyatının 18. yüzyılın sonunda bizde ise 19. yüzyılın sonunda başladığı görülmektedir. Aydınlanma, sanayileşme, modernleşme, ulus devlet anlayışı yeni bir toplum düzenini ve yeni düzene uygun bir eğitim anlayışını, buna bağlı olarak yeni bir edebiyatın varlığını gerekli kılmıştır. Ancak oluşturulan bu edebiyat düşüncesinde, yetişkinler için yazılan edebî eserlerin çocuğa uygun hâle getirilmesiyle oluşturulmaya çalışılan metinler çocuklara sunulmuştur. Bu şekilde çocuk edebiyatına uyarlanan ilk eserler Daniel Defeo'dan "Robinson Crusoe", Cervantes'den "Don Kişot", Jonathan Swift'den "Gulliver'in Gezileri"dir. Bu eserlerin yanında "Ezop Masalları, Uyuyan Güzel, Kırmızı Başlıklı Kız, Çizmeli Kedi, Külkedisi" isimli eserler de bu dönemde yayımlanan kitaplardır (Neydim, 2007, s. 67). Aydınlanma, sanayileşme ve modernleşme ile birlikte yeni bir çocuk edebiyatı oluşturma çabası, yetişkinlere yönelik eserlerin çocuğa uygun duruma getirilmesi ile sonuçlanmıştır.

Çocuk edebiyatı sadece Avrupa'ya özgü bir gelenek olmaktan çıkıp dünyadaki tüm kültürlerden özellikler taşımış ve böylelikle çocukların kültürler arası ilişkilerinin gelişmesine katkı sağlayarak iletişimi kolaylaştırmıştır. "Çocuk edebiyatı; dilsel, estetik, düşünsel, kültürel gelişmeleri sağlayan bir alan olmasının yanında kültürel bir köprü oluşturmasıyla da anlam kazanmıştır." (Neydim, 2007, s. 75). Bu bağlamda çocuk edebiyatının kültürel köprü olma özelliği fark edilmiştir.

Çocuk edebiyatı 19. yüzyılda önemli gelişme göstermiş ve klasik olarak adlandırabileceğimiz eserler bu dönemde yazılmıştır. Bununla birlikte, ideolojik ve dinsel öğretiler içeren kitaplar da bu dönemden başlayarak 20. yüzyılın ortalarına kadar varlığını sürdürmüştür.

19. yüzyılda aydınlanma, sanayileşme, sömürgecilik ve bilimsel gelişme hızlanmıştır. Jules Verne'in yazdığı romanlar çocuğu bilime yönlendirecek eserlerin başında gelir. Bu eserlerden bazıları şunlardır: "Balonla Beş Hafta, Dünyanın Merkezine Yolculuk, Aya

Yolculuk, Denizler Altında 20.000 Fersah, Dünyadan Aya.” Çocuğu bilime yönlendiren bu eserlerin yanında Carlo Collodi'nin “Pinokyo” adlı eseri aydınlanma dönemi eğitim anlayışını fantastik kurgu olarak yansıtır. Ayrıca Charles Dickens'in “Oliver Twist, Antikacı Dükkânı, Zor Zamanlar” gibi eserleri dönemin geleneğini ve insan anlayışını yansıtmaktadır. Johanna Spyri “Heidi” adlı eserinde ise kentleşme sürecine karşı çıkarak doğaya ve dine yönelir. Howard Pyle, “Robin Hood” romanında evrensel insani değerlerle geleneksele sahip çıkar. Görüldüğü gibi 19. yüzyılda modernleşme, sanayileşme ve ulus devlet gelişim süreçlerine katkı sağlayan eserlerin yanında bu sürece karşı çıkan eserler de bulunmaktadır (Neydim, 2007, s. 72). Bu dönemde, iki düşüncenin çatışmasının yaşandığı ve bu çatışmanın çocuk edebiyatına, eserlerin ana fikri ve amacı doğrultusunda yansıdığı söylenebilir.

19. yüzyılın çocuk edebiyatı eserlerinde ayrıca cinsiyet vurgusunun ön planda olduğu, ideal hâle getirilen kız ve erkek çocuk tiplerine dayalı örnekler de görülmektedir. “Heidi, Polyanna, Küçük Prenses, Küçük Kadınlar” adlı eserler kız tipinin; “Pinokyo, Küçük Lord, Küçük Hafiyeler” adlı eserler ise erkek tipinin ideal hâle getirilip vurgulandığı eserlere örnek olarak verilebilir (Şirin, 2007, s. 37). Bu bağlamda, cinsiyet ayrımı ile çocukların gruplandırıldığı ve benzerliğin ön plana çıkarıldığı söylenebilir.

Neydim'e (2007, s. 72-73) göre, 20. yüzyıl çocuk edebiyatı ikinci dünya savaşı öncesi ve sonrası olmak üzere ayrı ayrı ele alınmalıdır. İkinci dünya savaşı öncesi dönemde 19. yüzyılın modernleşme, sömürgecilik ve ulus devlet anlayışının etkilerinin devam ettiği görülür. Bu etkiler edebiyatta macera, korku, din, felsefe, insan ilişkileri olarak görülür. Bu dönemi yansıtan eserlerden bazıları şunlardır: Enid Mary Biyton'un “Afacan Beşler, Gizli Yediler ve Yaramaz Kızlar” adlı kitapları, Lewis Carrol'un “Alis Harikalar Diyarında”, R. Louis Stevenson'un “Define Adası” ve çocuğa uyarlanan “Ezop Masalları, Andersen Masalları, Grimm Masalları.” İkinci Dünya Savaşı sonrası çocuk gerçekliği değişmiş ve çocuk edebiyatına yansımıştır. Savaş nedeniyle kimsesiz kalan çocukların sıkıntıları edebiyata yansımış ve çocuklar edebiyatın öznesi olmuştur. Ayrıca

eğitim anlayışı da eserlerde sorgulanmıştır. Exuperry “Küçük Prens” adlı eserinde, dünya savaşını eleştirerek insanın iç çöküşünü sorgular. 1960’lı yıllar sonrasında çocuk edebiyatı ve eğitim sistemiyle birlikte iyi kitap kavramı sorgulanmaya başlanmıştır. Bu bağlamda çocuk edebiyatının eğitim amaçlı kullanımının da eleştirildiği görölmektedir. Sonrasında çocuk ve gençlik edebiyatının sosyalleşmeyi sağlayan, özgürleşmeyi ve bilinci geliştirmeyi destekleyen nitelikte olması gerektiği ortaya çıkar. Böylelikle çocuğun farklı olduğu, çocuğa yetişkin gibi değil ona uygun davranılması gerektiği vurgulanır. Çocuğun eşitliğinin ve gerçekliğinin kavranmasıyla çocuk edebiyatı daha da ciddiye alınır (Neydim, 2007, s. 72-73). İkinci Dünya Savaşı sonrasında çocuk kavramına yaklaşımın değişmesiyle çocuk edebiyatında gelişmenin hızlandığı ve daha sonra iyi kitabın özellikleri sorgulanmaya başlanarak çocuğun gelişiminde kullanılabileceğinin anlaşıldığı söylenebilir.

Savaş sonrası çocuk ve gençlik edebiyatı, çocuğun ideal olarak oluşturulan bir modelle özdeşleşmesi üzerine kurulu olan düzenin dışına çıkılarak, çocuk edebiyatında yoğun öğreticilikten vazgeçilmiştir ve çocuk, edebiyatın nesnesi konumundan öznesi konumuna geçmiştir (Neydim, 2007, s. 73). Sonraki çocuk edebiyatı eserlerinde çocuğun merkeze alındığı daha sık görölmektedir. Bu değişim çocuk edebiyatı adına büyük bir adım şeklinde yorumlanabilir.

İkinci Dünya Savaşı ile birlikte tek tip insan yetiştirmeye yönelik eğitim sisteminin çöküşü yaşanmış ve bu sistem sorgulanmıştır. Sonrasında çocuk edebiyatı, çocuğa kendi gerçekliğiyle değer veren ve eşitlikçi bakış açısıyla yeniden yapılandırılmıştır. Böylelikle eleştirel okuma kültürünün de gelişimi sağlanmış ve okura metni sorgulama hakkı verilmiştir (Neydim, 2007, s. 67). Böylece çocuk gerçekliğinin edebiyata yansıdığı ve çocuğun kitabı sorgulayarak okumaya yönlendirildiği bir dönem başlamıştır. Bu da eleştirel düşünmeye katkı olarak yorumlanabilir.

Tarihî gelişmelerin etkisiyle farklı süreçlerden geçen çocuk edebiyatı üç dönemde incelenmektedir. Birinci dönemde, çocuklar için yazılmasa da çocuk klasikleri olarak

değerlendirilen kitaplar, dünya görüşü, dinî semboller, aktardıkları değerler açısından bireyci felsefeyi ve Batı sömürgeciliğini yansıtmaktadırlar. Bu nedenle bu dönem kitapları en çok eleştirilen kitaplar olmuşlardır. Bu dönem, “Denizler Altında 20 Bin Fersah, Balonla Seyahat, Aya Yolculuk ve Robinson Crusoe” kitaplarıyla örneklendirilebilir. İkinci dönem, okuyucusu çocuk olarak düşünülen kitapların yazıldığı ilk dönemdir. Bu dönemde çocuk nesne olarak eserlere girmeye başlamıştır. “Polyanna, Heidi, Çocuk Kalbi, Pinokyo” gibi eserler bu döneme örnek gösterilebilir. Çocuk edebiyatının üçüncü döneminde ise, eserlerin pedagojik ve estetik çocuk dili, çocuk algısı, çocuk gerçekliği, çocuk bakışı ve çocuğa görelilik ilkesine uygun olarak yazıldığı görülmektedir. Böylelikle çocuk eserlerin nesnesi değil öznesi olmaya başlamıştır. Bu dönemin ilk örnekleri; “Küçük Prens, Uzun Çoraplı Kız: Pippi, Bitmeyecek Öykü, Momo ve Konserve Kutusundan Çıkan Çocuk” olarak sıralanabilir (Şirin, 2016, s. 68-71).

Tarih boyunca ayrıca çocuk edebiyatı ve edebiyat ile ilgili de farklı görüşler, bakış açıları görülmektedir. Bunlar; çocuklar için ayrı bir edebiyatın var olup olmadığı, çocuk edebiyatının ayrı mı yoksa edebiyatın içerisinde mi ele alınması gerektiğine ilişkin görüşlerdir. Şirin (2016, s. 28-29), edebiyat ve çocuk edebiyatı konusundaki tartışmaları dört görüş ile özetlemiştir. Buna göre birinci sırada, ilk çağlardan itibaren, çocuğun edebiyatla çocukluk sonrasında tanışmasını savunan görüş bulunmaktadır. Günümüzde bu görüşün savunucusu bulunmamaktadır. İkinci olarak, edebiyatın bütünlüğünden hareketle çocuklar için ayrı bir edebiyat olmadığı savunulmaktadır. Çocuk edebiyatının, ayrı olarak düşünülmesinin edebiyat düşüncesi bağlamında ikincil durumda yer alacağı ve çocuğun küçümsenmesi anlamını içerdiği düşünülerek çocuğun edebiyatı anlayacağı vurgulanmaktadır. Üçüncü maddede; çocuk edebiyatını bir geçiş dönemi edebiyatı olarak kabul eden görüş bulunmaktadır. Bu görüşe göre, edebiyat ile çocuk edebiyatı arasında bir derece farkı bulunmaktadır ve edebiyatın bütünlüğü bağlamında çocuk edebiyatı bir dönemle sınırlıdır. Çocuk edebiyatının farklı bir edebiyat olarak varlığını savunan son görüşü savunanlar ise, çocuk edebiyatının konu, içerik ve öz açısından çocuğa göre ve çocuk gerçekliğine uygun olması gerektiğini ileri sürmektedirler (Şirin, 2016, s. 28-29).

Ülkemizde Meşrutiyet Döneminde, eğitimin daha önemli hâle gelmesiyle, çocuk edebiyatında da gelişmeler olmuştur. Çocuk edebiyatında asıl önemli gelişmeler, Cumhuriyet Döneminde özellikle 1940'lardan sonra gerçekleşmiştir (Neydim, 2007, s. 67). Cumhuriyet döneminde 23 Nisan'ın Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı olarak kabul edilmesinden de anlaşılacağı gibi çocuk oldukça önemlidir. Bu süreçten itibaren yazarların çocuk edebiyatına yöneldiği görülmektedir.

Çocuk Edebiyatının Özellikleri

Çocuk edebiyatının nitelikli olması için taşıması gereken özellikler bulunmaktadır. Bu özellikler, eserin çocuğun gelişimine katkı sağlayabilmesi, okuma kültürü oluşturulması açısından oldukça önemlidir. Günümüzde gelişmiş ülkelerde, okuma kültürünü edinmiş, çocuklardan ve dolayısıyla yetişkinlerden oluşan toplumların medeniyet seviyelerinin yüksek olduğu görülmektedir.

Araştırmacılar çocuk edebiyatının taşıması gereken özellikleri sınıflandırmışlardır. Çocuk kitabı öncelikle çocuğa özgü yazılmalıdır. "Nedir çocuğa özgü olan? Çocuk gibi ip üstünde yürümeye istekli, güneşe dik bakmaya kararlı, buzdan oyuncaklar yapıveren, evcilik oyunu oynayabilen, çocuk dürbünü ile bakma ayrıcalığına kavuşmuş bir yazarlığa ulaşma durumu." (Şirin, 2015, s. 113) şeklinde açıklanan çocuğa özgülük, çocuk edebiyatı eserinin tüm yönlerinde hissedilebilen genel bir özelliktir.

Çocuk edebiyatında içerik ve biçimi belirleyen üç temel ölçüt bulunmaktadır. Buna göre "çocuğa görelilik", "çocuk gerçekliği" ve "çocuk bakışı" çocuklar için yazılan edebiyatın olmazsa olmazlarından. Bu üç kavram birbirini destekleyen ve tamamlayan niteliktedir. Zaman içerisinde çocuk anlayışı değiştikçe bu kavramların da içeriği değişebilir (Şirin, 2016, s. 32-35). Bu görüşü destekleyen Taşdelen (2005, s. 352) çocuk edebiyatının temel yapısının çocukluk niteliği ile oluştuğunu, bu niteliğin biçim ve içerik olarak çocuk edebiyatını belirlediğini ve yalınlık ilkesiyle açıklanabilen "basitlik" ve "içtenlik" kavramlarıyla karşılığını bulduğunu belirtmiştir. Ayrıca, Sever (2012, s. 28),

çocukların okuma kültürü edinmelerinde, yazarların çocuğun gözüyle dünyaya bakan ve yaşamı çocuğun bakış açısıyla algılayan bir anlayışla yaklaşımları gerektiğini belirterek çocuk gerçekliği ve sanatçı duyarlılığını vurgulamıştır. Bu bağlamda, yukarıda bahsedilen özelliklerin bulunduğu eser çocuğa göre olur ve yazınsal nitelik taşıyabilir. Bu da nitelikli eserler aracılığıyla okuma kültürü oluşturmada önemli noktalardan biridir.

Çocuk kitaplarında bulunması gereken temel özellikleri Sever (2007, s. 41-56); biçimsel (dış yapı) özellikler; büyüklük (boyutlar), kâğıt, kapak/cilt, sayfa düzeni, harfler ve resimler alt başlıklarıyla, içerik (iç yapı) özellikleri; konu, izlek (tema), plan, ileti, kahramanlar, dil ve anlatım ve çocuk kitaplarında uyulması gereken temel eğitim ilkeleri başlıklarıyla incelemiştir. Bunun yanında Sever, çocuk kitaplarının biçimsel ve içerik özelliklerinin bir bütün oluşturması ve temel eğitim ilkelerini de kapsamıyla çocuk edebiyatı eserinin oluşacağını vurgulamaktadır. Bu sınıflamayı destekleyen Oğuzkan (2013, s. 367-375) da çocuk yayınlarının özelliklerini biçimsel ve içeriksel olmak üzere iki ana başlıkta sınıflamıştır. Buna göre biçimsel özellikler; büyüklük, kâğıt cinsi, sayfa düzeni, harfler, yazım ve noktalama işaretleri, resimler ve kapak şeklinde; içeriksel özellikler ise tema, konu, kahramanlar, plan, üslup ve dil şeklinde alt başlıklarla açıklanmıştır. Çocuk kitaplarında bulunması gereken özellikleri, iç ve dış olmak üzere iki ana başlık altında inceleyen Arıcı'ya (2016a, s. 47) göre; dil, üslup ve içerik özellikleri kitabın iç özelliklerini; resimleme ve tipografi ise dış özelliklerini oluşturmaktadır. Çocuk edebiyatı kitaplarının biçim ve içerik yönünün niteliği, çocuğun okuma alışkanlığı, davranış biçimi ve estetik bir tavır edinmesinde önemli rol oynar (Uçan, 2005, s. 22).

Dil, çocuk edebiyatı eserinin niteliğini belirleyen en önemli özelliğidir. Eser, dilinin çocuğa uygunluğu ile dikkat çekerek tekrar tekrar okuma isteği uyandırabilir. Bu bağlamda eserde kullanılacak dil ve anlatım sade ve çocukların gelişim düzeylerine uygun olmalıdır. Arıcı (2016a, s. 48), çocuk edebiyatı eserlerinde anlatımın, çocukların seviyelerine ve yakından uzağa, somuttan soyuta ilkelerine uygun şekilde olması

gerektiğini belirterek eserlerde çocukların anlayabileceği ve yabancı sözcük yerine dilimizde karşılığı bulunan sözcüklerin kullanılmasının önemini vurgulamıştır.

Çocuk edebiyatı eserlerinin içeriği, çocukların ilgisini çekebilecek ve onlara farklı bakış açıları sağlayabilecek nitelikte olmalıdır. Çocukların ilgi, ihtiyaç, heyecan ve meraklarına uygun olarak oluşturulan bir içerikle hedeflenen kazanımlara ulaşma sağlanabilir.

Sever (2013, s. 95-99), çocuğun gelişim sürecini etkileyen çocuk edebiyatı eserlerinin estetik bir işlevi yerine getirdiğini ve bu eserlerin okuma kültürü oluşturarak çocuğun doğal yaşantı edinmesine, düşünme becerisinin geliştirilmesine, kavramsal gelişimine katkı sağlamasına, ana dil bilinci ve sevgisi kazanmasına, anlama, anlatma, düşünme ve eleştirme becerilerinin gelişmesine olanak sağlayabileceğini belirtmiştir. Ayrıca Dilidüzgün (2018, s. 137-138), nitelikli çocuk ve gençlik kitaplarının özelliklerini sıralamıştır. Buna göre; yazar her şeyi bilen, otoriter bir yaklaşımda değil okuruyla birlikte düşünen yaklaşımda olmalı, kitabın iletisi yazarın düşüncesini açıkça ortaya koymamalı, anlatım kısıtlayıcı değil çok açılı olmalı, yazar çocuğu ciddiye almalı, çocuğun anlama ve alımlama düzeyi fazla zorlanmamalı, konular çocukların gerçekleri ve ihtiyaçları dikkate alınarak seçilmeli, idealize edilmiş yaklaşımlardan uzak olmalı, belli erdemler ve dünya görüşleri zorla benimsetilmeye çalışılmamalı, eser aşırı öğretici ve tek yanlı olmamalı, okuma zevki ve okuma kültürü kazandırmalı, yazınsal olmalı, estetik kaygı taşınmalı ve yetişkinlerin de severek okuyabileceği nitelikte olmalıdır.

Demiray (1979, s. 253), uzun yıllar kitappeverlerinden eksik olmayan eserlerin özelliklerini tartıştığı araştırmasında, Robinson örneği üzerinden bir kitabın çekiciliğinin özelliklerini sıralamıştır; savaşmak ve başarmak, giz, korku, okuyucunun olayları kendisi yaşıyor gibi olması ve böylece eserle arasında duygusal yakınlık oluşması, eserin öğretici yönünün olması. Buradan hareketle çocuk edebiyatı ile ilgili bazı ölçütler belirlenmiştir: Sanat değeri taşınmalı, konu yalın ve sürükleyici olmalı, çevre ilginç olmalı, doğa ve doğaüstü nitelikler yer almalı, kahramanlar örnek özellikler taşınmalı, doğadaki varlıkların ve olayların gizemi ele alınmalı, bilimkurgu olmalı, eğlenceli konular işlenmeli, yargıyı

okuyucu bulmalı, yazarın ideolojik görüşleri olmamalı, akıcı kurgu ve beklenmedik sonuç olmalı, dili yalın ve yabancı sözcüklerden arınmış olmalı, diyaloga dayalı anlatım olmalı, resimleri içerikle tam uyumlu ve ilgili olmalı, eserin dış özellikleri çocuğun ruhuna uygun sıcaklıkta olmalı (Demiray, 1979, s. 254-257).

Bunun yanında Bilkan (2005, s. 8-9), çocuk edebiyatı ürünlerinde bulunması gereken esasların duygu değeri, anlatım sadeliği ve çocuksu nitelik olduğunu belirtmiştir. Ayrıca çocuk edebiyatının sadece çocukları, çocuk dünyasını, çocukça bakış ve anlayışı içeren bir edebiyat olarak algılanmaması gerektiğini belirterek iyi bir kitabın her yaştaki insanın ilgisini çekebileceğini ifade etmiştir. Buna bağlı olarak da edebîlik özelliğinin önemi belirtilmiş ve bu özellik çocuk edebiyatı eserinde bir ölçüt olarak vurgulanmıştır. Ayrıca Şirin (2000, s. 29), “Çocuk edebiyatının konusu ve adresi yalnızca çocuk değildir. Yenilikçi çocuk edebiyatı her yaştan okuru kendine çekme başarısı gösterir.” ifadeleriyle bunu desteklemektedir.

Çocuk edebiyatının taşınması gereken özelliklere ek olarak, taşınması gereken eğitsel özellikler şu şekildedir:

- Çocuğun ufkunu ve bakış açısını geliştirici nitelikte olmalıdır.
- Çocuğa, hayatı, insanlığı ve içinde yaşadığı dünyayı tanıma ve sevmesine yardımcı olabilecek nitelikte olmalıdır.
- Çocuğun güzellik ve estetik duygularının geliştirilmesine gayret göstermelidir.
- Çocuğun duygu, düşünce ve hayal gücünü geliştirici nitelikte olmalıdır.
- Çocuğun eleştirel düşünmesine imkân verecek nitelikte olmalıdır.
- Çocuğun okuma, dinleme, konuşma ve yazma becerilerinin gelişmesine katkıda bulunmalıdır.
- Çocuğun ana dilinin söz varlığını geliştirmesine imkân vermelidir.
- Çocuğun ait olduğu kültür ve medeniyetin değerleriyle örtüşmelidir.
- Çocuğa verilmek istenen ileti/iletiler hissettirilme yoluyla sunulmalıdır.
- Politik söylem ve yönlendirmelerden arındırılmış olmalıdır.
- Çocuğa yaparak, yaşayarak öğrenme anlayışı esas alınmalı, öğretim, eğlenme ve düşündürme bir arada olmalıdır (Arıcı, 2016a, s. 50).

Çocuk edebiyatı eserinin kapağı, baskısı, sayfa düzeni ve resimlerinin özellikleri fiziksel özellikler olarak ele alınmaktadır. Çocuk ilk olarak dikkatini eserin kapağına, büyüklüğüne, içindeki resimlerin renk, çekicilik, merak duygusu uyandırma gibi özelliklerine yoğunlaştırır. Bu nedenle eserin fiziksel özelliklerinin niteliği, çocuğun ilgisini çekmesi ve esere yönelmesini sağlaması yönüyle önemlidir. Temizyürek vd. (2016, s. 26) tarafından çocuk yayımlarının özellikleri; 0-3 yaş, 3-6 yaş ve 7-12,14 yaş çocuklara göre farklı ele alınmıştır. Araştırmacılar, 0-3 yaş çocuklarına uygun eserlerin kapağının ve sayfalarının sağlam olması, ayrıca çocuklara zarar verebilecek zımba gibi malzemelerin kullanılmaması gerektiğini belirtmiştir.

Okul öncesi, 3-6 yaş aralığındaki çocuklara uygun olarak hazırlanan eserlerin fiziksel özelliklerinden büyüklük, iki kucak genişliği şeklinde olmalıdır. Ayrıca kitabın çocuğa uygun hafiflikte olması ve çocuğun sinir-kas gelişiminin yetişkin seviyesinde olmadığı göz önünde bulundurularak kitabın sağlam, dayanıklı ve dikişli olması gerekmektedir. Çocuğun ilgisini ilk olarak kitabın kapağı çeker, bu nedenle kapağın dikkat çekici, konuyla ilgili ve sağlam olması önemlidir. Okul öncesi çocuk kitaplarının kâğıdının da sağlam olması, ışığı çok yansıtmaması, birinci hamur ve gramajlı olması gerekmektedir. Kitapların resimleri, tamamlayan, süsleyen ve yorumlamaya uygun şekilde çocuğun seviyesi dikkate alınarak çizilmelidir. Bu dönemin kitaplarını büyükler okur, bu nedenle kitabın puntosu önemli değildir. Ancak çocuğun okumayı öğrenme sonrasında tekrar kitabı okuması düşünülerek punto 18-24 şeklinde belirlenebilir. Eserin sayfa düzeni ise, resimlerin yerleştirilmesi, sayfa boşluklarının ayarlanması gibi özelliklerden oluşur. Çocuğa okuma alışkanlığı kazandırmak amacıyla, yazının başladığı sol kısım hep aynı hizada olmalıdır (Temizyürek vd. 2016, s. 27-29).

Okul çağı çocukları (7-12,14 yaş) için hazırlanan kitapların kolayca elde tutulabilir büyüklükte ve taşınabilir ağırlıkta olması gerekmektedir. Kitapların kâğıdının birinci hamur ve mat olması gerekmektedir. Bu dönem kitaplarının sayfa düzeninin, metnin okunmasını kolaylaştırıcı şekilde ve harf büyüklüklerin çocukların seviyelerine göre

ayarlanması gerekmektedir. Okul çağı çocuklarına yönelik kitapların resimlerinin, konuyu açıklayıcı, çocuklara güzel duygular hissettiren nitelikte, sade ve açık olması önemlidir. Ayrıca kitapların kapakları, çocuğu okumaya yönelten, kitabı cazip gösteren ve çocuğun dünyasına seslenebilen nitelikte olmalıdır (Temizyürek vd. 2016, s. 31-32).

Görüldüğü gibi alanyazın incelendiğinde çocuk edebiyatının taşıması gereken özellikler, içeriksel ve fiziksel yönüyle ele alınmış (Sever, 2007; Oğuzkan, 2013; Arıcı, 2016a; Temizyürek vd., 2016; Yalçın ve Aytas, 2016) ve çocuk edebiyatı eserini genel olarak etkileyen “çocuğa özgü olma” (Şirin, 2015), “çocuğa görelik, çocuk gerçekliği, çocuk bakış açısı” (Şirin, 2016), “duygu değeri, anlatım sadeliği ve çocuksu nitelik” (Taşdelen, 2005) gibi özelliklerden de bahsedilmiştir.

Aksiyoloji ve Estetik

Estetik kavramı değerler felsefesinin (aksiyoloji) ele aldığı konulardan biridir. Bu nedenle estetik kavramına, aksiyolojiden hareketle giriş yapılabilir.

Değerler felsefesi olarak da ifade edilen aksiyoloji “Ahlak-ahlaksızlık, iyi-kötü, özgürlük-tutsaklık, erdem-erdemsizlik, güzellik-çirkinlik, saygı-saygısızlık, mutluluk-mutsuzluk, vicdan-vicdansızlık vb. nedir?” (Sönmez, 2008, s. 19) sorularına cevap arar. Değerler felsefesi ele aldığı konular ve cevap aradığı sorular bağlamında estetik ve etik olarak ayrılmıştır.

Ahlak felsefesi (etik), insanın özgürce ve isteyerek yaptığı davranışlarını konu edinir. Ahlak felsefesi bu davranışlar bağlamında “iyi-kötü, özgürlük, erdem, sorumluluk, vicdan, ahlak kanunu, ahlaki karar, ödev, ahlaki eylem” kavramları üzerinde derinleşir (Bolay, 2007, s. 181-185).

Düşünürler etik konusunu farklı yönleriyle yorumlamışlardır. Demokritos mutluluk ahlakından; sofistler erdemli insan yetiştirmekten; Sokrates ahlakın temelini bilgi olduğundan; Eflatun bilgelik, yiğitlik, ölçülülük, kendine egemen olma, adalet erdemlerinden; Aristoteles ahlaki eylemin doğru olan ortayı bulma olduğundan; Locke

haz ve acıya dayanan ahlaktan; Kant genel-geçer yasalar ortaya koyan etikten ve görev ahlakından söz eder. Bu bağlamda etik sürekli değişen, gelişen, ucu açık, biriken bir özellik taşımaktadır (Sönmez , 2008, s. 21-26). Düşünürlerin bakış açılarıyla etiğin, insan davranışını, farklı özelliklerini ele alarak değerlendirdiği görülmektedir. Bu durumda insan davranışlarıyla ilgilenen diğer bilimlerle etik arasındaki farkın ne olduğu düşünülmelidir.

Ahlak felsefesi (Etik), insan davranışlarının felsefesi olarak sosyoloji, psikoloji ve antropoloji bilimlerinden amaçları bağlamında ayrılır. Bu bilimlerin amacı; insan davranışlarını yöneten yasaların neler olduğunu belirlemek, davranışı betimlemek ve açıklamaktır. Ahlak felsefesinin amacı ise insan davranışlarını değerlendirmektir (Randall ve Buchler, 1982, s. 184). Görüldüğü gibi insan davranışlarını ele alan sosyoloji, psikoloji ve antropoloji bilimleri ile etik amaçları bağlamında ayrılmaktadır.

Aksiyolojinin ele aldığı konulardan biri de sanattır. Sanat konusuyla ilişkili olarak estetik değeri incelenmiştir. Sanat konusu bağlamında güzellik-çirkinlik kavramları ele alınarak görel mi mutlak mı olduğu, sanatın bir amacı olup olmadığı ve sanatın sanat için mi, toplum için mi olduğu soruları ele alınmaktadır (Sönmez, 2008, s. 26).

Sanat çerçevesinde ele alınan sorular; düşünürler, felsefi yaklaşımlar ve sanatçılar tarafından farklı yorumlanmıştır. Randall ve Buchler (1982, s. 199-200) sanatın doğası üzerine üç farklı kuramdan söz etmektedir. Birincisi, sanatı deneyin arkasında bulunan bir gerçekliğin kavranması olarak ele alır. Buna göre sanatçı, aynı gizemci gibi, gerçek hakkındaki sezgilerini sanatla sergiler. İnsan, sanat yapıtlarına estetik tepki gösterirken öncesiz-sonrasız ve değişmez özellikler taşıyan varlığı kavrar ve kendini hayatın günlük ve sıradan yönünden, gelip geçiciliğinden kurtarır. İkinci kuram, sanatı bir haz aracı olarak görür. Buna göre sanatın görevi, doğayı insana haz verecek şekilde işlemektir. Sanatın haz aracı olması ona değer katmaktadır. Sanatın, sanatçıya ve seyirciye sağladığı estetik haz; sıradan olmayan, daha kalıcı ve ulaşılmaması zor olan bir şeydir. Diğer kuram ise; sanatı deneyin yoğun ifadesi olarak ele alır. Dewey'e göre deney, canlı bir organizmanın çevresiyle karşılıklı etkileşimidir. Bu bağlamda sanatsal yapıt, kişiliği,

bilgisi, hatırası ve hayal gücüyle sanatçının çevre ile birleşmesiyle oluşur. (Randall ve Buchler, 1982, s. 199-200)

Aristoteles, güzelliğin düzen, simetri ve sınırlılıkla ilişkili olduğunu; Plotinos biçimi ruhla açıklayarak ruh verilen şeylerin var ve güzel olduğunu; Augustinos güzelliğin eksiksiz uyum (oran) ve birliğe (Tanrı) yönelme olduğunu; A.Thomas güzelliğin düzen ve birliğe dayanması; amaçlılık, iyilik, yetkinlik özelliklerini taşıması ve haz uyandırması gerektiğini; Crousos güzelin çeşitlilikte birlik sağlayan ve parçaların tek bir amaçla bağlantı oluşturan özellik taşıdığını; Hutcheson güzelin evrensel olduğunu, ahenk ve simetri taşıdığını ve insanın zevk almasını sağladığını belirtmiştir (Sönmez, 2008, s. 26-27). Kant'a göre neyin güzel olduğunu belirleyen kurallar yoktur ve estetik yargı nesnenin özellikleriyle değil öznenin duygusu ile belirlenir (Kula, 2012, s. 77).

Güzellik kavramı hakikat, iyi, hoş ve yüce kavramları ile ilişkilendirilmiştir. Bolay (2007, s. 252-254) bu kavramların birbiriyle ilişkili olarak incelenmesinin sebeplerini açıklamıştır. Güzellik ve hakikat (doğruluk) birbiriyle ilgili ancak farklı kavramlardır. "Hakikat, bilimsel kanıtlar ve matematik formüller ister. Bu nedenle hakikat evrenseldir. Sanatçı ise kişisel konulardan evrensel güzellikler çıkarmaya çalışır." (Bolay, 2007, s. 252). Güzellik ve iyi kavramları da düşünürler tarafından ele alınmıştır. Platon, iyi ve güzelin özdeş; iyinin daima faydalı, faydalının da daima güzel olduğunu belirtmiştir. Güzel ve iyiyi birbirinden ayıran Kant, güzelden uzaklaşıldığında bile duygusunun kaldığını ve hayalinin haz vermeye devam ettiğini düşünür. Güzel ve hoş kavramları da birbirleriyle ilişkilidir. Güzel, insandaki, güzele olan eğilime yanıt verdiği için hoştur, ama hoş, güzelin kendisi değildir. Güzel ayrıca yüce kavramıyla birlikte ele alınmıştır. Yüce, güzelin üstünde bir derece ve başka bir çeşidi olarak değerlendirilir. Kant'a göre; güzel sınırlı, yüce sınırsızdır; güzelin verdiği zevk ani, yücenininki ise daha kalıcıdır; güzelin konusu hayal gücümüzle oluşur, yücenininki ise hayal gücümüzü aşar (Bolay, 2007, s. 252-254).

Estetik ve ahlak kavramlarının birbiriyle ilişkisi düşünüldüğünde ise, hayatın ve davranışlarımızın bir boyutu ahlaksal olabilir, estetik yaşantımızın da ahlaksal bir anlamı

olabilir. Aynı şekilde, ahlaksal davranışlar da estetik değer taşıyabilir. Bunun yanında ahlaksal ve estetik davranışlar, eylemler odaklandıkları noktalar açısından ayrılır. Ahlaksal olayda dikkat, eylemin sonuçları ve uzantılarına yönelikken estetik olayda dikkati nesne üzerine çeker (Randall ve Buchler, 1982, s. 202).

Temelini aksiyolojiden alan estetik kavramı zaman içerisinde birçok araştırmacı ve disiplin tarafından tanımlanmış ve açıklanmaya çalışılmıştır.

Felsefe sözlüğünde güzel ile ilgili araştırma alanı ve güzelin bilimi ya da bilgisi olarak tanımlanan estetiğin, konusunun genişliğinden ya da uçsuz bucaksız çeşitliliğinden ve yöntemlerinin çok kesin olmayışından dolayı alanının oldukça kaygan ya da kaypak olduğu belirtilmiştir (Timuçin, 2004, s. 201).

Sanat sözlüğünde estetik şu şekilde tanımlanmıştır:

Felsefenin içinde; doğruluk temeli üzerine kurulmuş 'mantık', iyilik temeli üzerine kurulmuş 'ahlak' ve güzellik temeli üzerine kurulmuş 'estetik' olmak üzere üç temel bilim vardır. Estetik, haz ve güzelliğin ilkeleriyle sanat eseri ve sanat eserinin algılanması ile ilgili olan; insanların güzelliğe nasıl tepki verdiği, zevkin evrensel mi yoksa görece mi olduğuyula ilgilenen felsefe dalı (Keser, 2005, s. 118).

Bunun yanında estetik kavramı, sanat bağlamında bir diğer kaynakta şöyle açıklanmıştır:

Günümüz estetiği genelde estetik olanı, çağdaş insanın yaşam bütünlüğü içinde temellendirmeyi düşünmektedir. Bu yaşam bütünlüğü, bir yandan değerler sistemi içinde güzel-iyi-doğru-yararlı değerler arasındaki bir senteze ulaşmak isterken, öte yandan da sanat yapısıyla teknik ürün arasında, klasik dönemin yaşadığı hendekleri aşarak estetik olanı, insanın kullandığı gündelik araç ve gereçlerde, insanın yaşadığı çevre ve kentin biçimlenmesinde de bulmak ister. Böyle bir açı altında estetik, insanın ortaya koyduğu ve içinde yaşadığı biçim dünyasını araştıran tümel bir bilim olur (Tunalı, 1997, s. 560).

Ayrıca toplumbilim bakış açısıyla estetik kavramı aşağıdaki ifadelerle açıklanmıştır:

Güzelliği inceleyen bilim. Güzelduyubilim deyimiyile özdeşleşmiştir. Sıfat olarak güzel duyu ve güzelduyusal deyimleriyle dile getirilir. Tarihsel süreçte estetik, metafiziksel ve idealist tek yanlı yorumlarla açıklanmaya çalışılmıştır. Oysa bilimsel açıdan estetiğin, birbirinden ayrılamaz bağımlılıkta, üç yanı vardır: 1. Nesnel gerçeklik yanı, 2. Estetik bilinç de denen öznel yanı, 3. Sanat. Estetik sanatın özüdür ve nesnel yanıyla öznel yanı birbirinden ayrılamaz (Hançerlioğlu, 2001, s. 130).

Eğitim bakış açısıyla estetik kavramı, sıfat olarak ve ad olarak tanımlanmıştır. Sıfat olarak estetik: Bir nesnenin ya da yaşantının niteliğine ve o anda yaşanan, duyulanla ilişkili olarak iki şekilde tanımlanmıştır. Ad olarak estetik ise; “güzelliğin, özellikle güzel sanatlarda belirlenen güzelliğin düzenli incelenmesi” ve “güzelliğin niteliğinin tanımlanıp ortaya konulması ve değerlendirilmesi ilkelerini saptamaya çalışan bir bilim dalı” (Öncül, 2000, s. 440) şeklinde tanımlanmıştır.

Estetik yeni ve modern bir bilimdir ancak bu bilimin merkeze aldığı problemler insanın düşünmesi kadar eskidir. Bu bağlamda estetiğin konusu bu problemlerin ortaya konulmasıyla belirlenebilir. Bu problemler, klasik-geleneksel estetik ile günümüz estetiğinin farklı bakış açılarıyla belirlenmektedir. Klasik-geleneksel estetik, araştırma alanını güzellikte ya da sanatta yoğunlaştırırken; günümüz estetik anlayışının yoğunlaştığı konu sezgidir. Sezgi, kavramsal bilginin temelini oluşturan ve ondan önce gelen, bireysel olanı yansıtan en yalın bilme biçimi olarak tanımlanmaktadır (Tunalı, 2012, s. 17).

Estetik, felsefi açıdan incelendiğinde ise; nitelik bilimi olma yönü ve 18.yy’dan itibaren estetiğin felsefeden ayrılarak bilim olma yolunda ilerlediği belirtilmektedir. Ancak doğa bilimleri niceliklere dayalı, ölçülebilir olmasına rağmen estetik, niteliklerin bilimidir. Bu yönüyle mutlak güzel yerini görelü güzele bırakmıştır. Böylece estetikçi, yoğun sanat bilgisiyle eserleri ele alarak eserin niteliklerinden kavramlara ulaşmakta ve bu süreç, tündengelim ve tümevarım yöntemleriyle ilerlemektedir (Timuçin, 2009, s. 9-24).

Bunun yanında estetik biliminin toplumun estetik bakış açısını geliştirmeye yönelik özelliği de önemlidir. “Estetik bilimi, yalnızca estetik eğitimi kuramını ele alıp, onu yararlı kılarak, onun gerçekleştirilmesi yollarını ve araçlarını göstermemekte, aynı zamanda, insanların estetik bilinçlerini belirleyecek, böylelikle de toplumun sanatsal kültür düzeyini yükseltecek yolda, insanın estetik eğitimine doğrudan doğruya katkıda bulunmaktadır.” (Kagan, 1993, s. 35).

Estetik, geniş anlamda sanatın dar anlamda ise güzelin problemlerini betimlemeli ya da ölçüte dayalı olarak inceler; yani güzelliğin yasaları, normları, tarzları ya da güzelliğin sanat ve doğayla ilişkisi estetik tarafından incelenir (Aytaç, 2003, s. 69).

Görüldüğü gibi estetik kavramı farklı bilim dalları tarafından merkeze aldıkları ilgi alanları bağlamında ele alınmış, tanımlanmış ve açıklanmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede estetiğin, disiplinler arası bir kavram olduğu söylenebilir.

“Estetik” kelimesi Yunanca “aisthesis” veya aisthanesthai” kelimelerinden gelir. Duyum, duyular, algı, duygu ile algılamak gibi anlamlar taşır. Bu kelimelerden çıkarılabilecek olan, estetiğin, duygusallığın sağladığı bilgilerin bilimi olmasıdır (Ergün, t.y).

Günümüzde estetik “güzelden, çeşitli sanat tekniklerinden söz eden bilim” anlamında kullanılmaktadır. A.G. Baumgarten, estetik kelimesini günümüz anlamıyla ilk kez Aesthetica (1750) adlı eserinde kullanmıştır. Baumgarten, estetiği duyguya indirilebilen bağımsız bilgi dalı olarak görmektedir. Ancak daha sonra Kant, Hegel, Schelling estetiğin kapsamını genişleterek onu güzel sanatların hepsini inceleyen bir felsefe disiplini olarak ele almıştır (Bolay, 2007, s. 245).

Estetiğin tarihine baktığımızda onun ilkin spekülatif ve dogmatik bir döneme sahip olduğunu görüyoruz; bu dönem Sokrates’ten Baumgarten’a değin sürmüştür. Daha sonra eleştirel ya da bilimsel diyebileceğimiz Kant ve sonrası filozofların oluşturduğu bir döneme tanıklık ediyoruz (1750-1850 yılları arası). Teknolojinin devreye girdiği pozitivist dönemde ise gittikçe artan bir krizle karşılaşıyoruz; bu dönem, sanatların değerleri üzerine düşünsel planda yapılan tartışmaların, pragmatik hesaplarla piyasa ekonomisinin elinde oyuncak olduğu bir dönemdir (Bozkurt, 2013, s. 39).

Estetik üzerine yapılan sınırlı sayıda deneysel ve kuramsal araştırmalar, estetik tercih (Atalay, 2013); estetik beğeni (Gökay ve Demir, 2006; Balseçen, 2015; Oğuzhan, Hisarcıklılar, ve Feyzioğlu, 2012; Deveci Danış, 2007); estetik algı (Erdem, 2010; Karaahmet Balcı, 2015); estetik zevk, (İşcan, 2004; İşcan, Efendioğlu ve Ada, 2007); estetik gelişim (Gültekin, 2011; Kumral ve Buyurgan, 2012); estetik eğitim, öğretim (Karabulut, Bilirdönmez ve Ayduşlu, 2010; Özbal, 2017; Demir, 2018) bir düşünürün bakış açısıyla estetik (Öztürk, 2011; Acar, 2010; Gökçeli, 2007; Ünal, 2004); estetik

açından eser incelemesi, (Yaşar, 2009; Doğaner, 2012; Sevim, 2010; Kaplan, 2014; Tırıl, 2016) gibi temalarda özetlenebilir.

Estetik ve Çocuk Edebiyatı

Estetik haz ve anlayış toplumsallaşmanın birey ekseninde kazanılması gereken önemli unsurlarındandır. “Günümüzde estetik haz ve anlayış problemi bireysel olmaktan çıkmış küreselleşmeyle beraber tüm dünyayı etkileyen toplumsal bir problem hâline gelmiştir” (Arıcı, 2016a, s. 31). Toplumun estetik haz ve anlayış eksikliği probleminin fark edilerek çözüm yollarının üretilmesinin gerekli olduğu açıktır. Estetik beğenin bir ihtiyaç olarak görülmediği günlük yaşantıda birçok örnekle açıklanabilir. Arıcı (2016a, s. 31), ürettiğimiz araç gereçlerin, toplumsal ilişkilerde kullandığımız kelimelerin, bu kelimelerle oluşan cümlelerin, kıyafetlerimizin, eşyalarımızın ve edebiyatımızın durumunu estetik beğeni eksikliğimizle ilişkilendirmektedir.

Günümüzde çocukların kolay, kısa yoldan, emek harcamadan bir şeylere sahip olan; olayları kendi lehine yorumlayan; düşünmeye, araştırmaya, bilime önem vermeyen bir yapıda yetiştirildiği düşünüldüğünde de disiplinler arası bir özellik taşıyan estetik bakış açısının geliştirilmesi gereklidir. Uçan (2005, s.18), çağımızın insanının, kendi refahı ve çıkarına uygun olarak saf ve temiz olan çocuğu, tüketim pazarlama malzemesi olarak kullandığını ve zenginlik ekseninde oluşturulmaya çalışılan sanal gelecek planının çocukları kurnaz, çıkarıcı ve bencil bir kişiliğe büründürdüğünü belirtmektedir. Bu bakış açısıyla, çocukların tüketim malzemesi olmaktan çıkarılması ve “Tutarlı bir dünya görüşüne sahip, çalışan, düşünen, doğru/yanlış, güzel/çirkin ayrımı yapabilen, estetik bir beğeni kazanmış kişiler olması hedeflenmelidir.” (Uçan, 2005, s. 18).

Bu bağlamda, çocuklardan başlanarak doğal bir yaklaşım hâline getirilmesi gereken estetik bakış açısı ve estetik anlayış toplumun yaşantısına, eğitimine yansırarak kültürünü oluşturacaktır.

Çocuğun güzel olana yönelme isteğinin, doğuştan var olduğu düşüncesiyle konuya yaklaşılması önemli görülmektedir. Maslow (1987, s. 25), estetiğin, bireylerle yapılan araştırmalarda, bazı bireylerin temel ihtiyacı olduğu sonucunu ifade etmekte ve estetiğin evrensel olarak her kültürde ve mağara döneminden itibaren her dönemde, sağlıklı çocuklarda ihtiyaç duyulan bir dürtü olarak görüldüğünü belirtmektedir. Bu görüş, estetik ihtiyacının insanda zaten var olduğunu dolayısıyla sonradan oluşturmaktan daha kolay bir gelişim süreci izleneceğinin göstergesi olarak yorumlanabilir.

Maslow ihtiyaçları, belli bir sırada, birbiriyle ilişkili, her basamaktaki ihtiyacın karşılanması durumunda sonraki basamağa çıkılabilen, sıralı bağlı olarak ortaya koymuştur. Bu ihtiyaçlar “fizyolojik, güvenlik, aitlik ve sevgi, sosyal, bilişsel, estetik, kendini gerçekleştirme ve doruk yaşantılar” (Rogers’den aktaran Aydın, 2001, s. 102) olarak yedi basamakta verilmiştir. Buna göre fizyolojik ihtiyaçlarını gideren bir insan, güvenlik ihtiyacını gidermek için çaba harcayacaktır. Yani her aşama tamamalanarak bir üst aşamaya geçilir. Bu bakış açısıyla çocuğun ihtiyaçları düşünüldüğünde; çocuğun, yiyecek, içecek, oksijen gibi en temel fiziksel ihtiyaçları; güvenlik, rahatlık gibi güvenlik ihtiyaçları; yakınlık, kabul görme, aidiyet, bağlanma gibi aitlik ve sevgi ihtiyaçları; yetenek, onaylanma gibi sosyal ihtiyaçları; bilgi, anlayış gibi bilişsel ihtiyaçları çoğunlukla ebeveynleri ve çevresi tarafından doğal yaşam akışı içinde karşılanmaktadır. Bu durumda estetik ihtiyaçlar, altıncı basamakta olmasına rağmen, çocuğun gelişimine uygun olarak başkaları tarafından karşılanan diğer ihtiyaçlarından sonra, yetişkinlere göre daha az çaba harcayarak giderilmesi gereken basamağa yükselir. Bu bağlamda sözü geçen ilk beş ihtiyacının karşılandığı çocuklar estetik ihtiyacına yetişkinlerden farklı olarak hızla yönelecektir. Estetik ihtiyacın, çocuklar için gereksiniminin ortaya koyulması çocuk edebiyatının önem derecesini arttırmaktadır.

“Çocuklarda estetik duygusu doğuştan vardır. Ancak bu duygunun gelişmesinde çevrenin etkisi büyüktür. Bu yüzden çocuklara küçük yaştan edebî yönü kuvvetli, resim yönü de başarılı eserler vermek gerekir. Çocuk, bilinci olmasa bile estetik duygusunu iyi eserler yardımıyla kazanır.” (Tuncer'den aktaran Karakuş, 2006, s.24). Bu bağlamda “Çocukta

yaratılıştan gelen güzel hasletlerin geliştirilmesinde ve bunların sürekli canlı tutulmasında edebiyat eğitiminin rolü büyüktür.” (Bilkan, 2005, s. 12). Güzel olanla ilgilenen, bu ilgisini geliştirerek güzel ürünler ortaya koyan bireylerin oluşturduğu toplumun gelişim göstereceği ve başarılı olacağı söylenebilir (Dedeoğlu Orhun, 2014, s. 4).

Arıcı’ya (2016b, s. 2) göre çocukluk, estetik duyarlılık oluşturulmasında en önemli dönemdir ve bu dönemde okunan kitaplar çocuğun geleceğini belirlemede etkili olmakta, kalıcı izler oluşturmaktadır. Şirin’in (2015, s. 73) “Nitelikli çocuk kitapları çocukta estetik algının gelişmesi için anahtar rolünü yerine getirirler.” ifadesi, Sever’in (2013, s. 95) “Yazılı ve görsel uyarınları, anlatım dilinin olanaklarıyla çocuğa göre olan bir kurgu içinde sunma başarısı gösteren kitaplar, çocuğun gelişim sürecini etkileyen estetik bir işlevi yerine getirirler.” ifadesi ve Sever’in (2013, s. 95) çocuklara renk ve çizginin estetik dilinin ve anadilinin anlatım güzelliğinin hissettirilmesi yaşam alanına sokulan kitaplar aracılığıyla sağlanabileceğine ilişkin görüşü bunu desteklemektedir. Ayrıca dünyaya uyum sağlamanın ilk altı yıl içinde gerçekleştiğini ve karakteri oluşturan ana unsurların da bu dönemde kök saldığını belirten Montessori’nin (2015, s. 229) bu görüşü estetik eserlerin, çocuğun karakter gelişimini desteklemesine örnek olarak gösterilebilir.

Estetik bakış açısı ve estetik beğeni çocuk edebiyatı aracılığı ile geliştirilebilir. Bu nedenle ilk karşılaşılan sanat eseri olarak çocuk edebiyatı eserlerinin niteliği, çocuğun doğuştan var olan estetik algısının gelişimi açısından önemli görülmektedir.

Kişi estetikle ne kadar erken tanışırse sanat ve dolayısıyla edebiyatın içinde o kadar yol almış olacaktır. Bunun için çocuk kitaplarının oluşumunda biçimsel ve içeriksel yapı birlikte değerlendirilmeli; içeriksel yapı çocuğun düşünce ve hayal dünyasına uygun olmakla birlikte, bunu tamamlayan bir unsur olan biçimsel görünüş, kitap resimlerinin seçimine estetik değer açısından dikkatle eğilmeli ve sanatın kişide zevk oluşturma, kişiye haz verme düşüncesi ile yapılması için hedefler belirlenmelidir (Arıcı, 2016a, s. 34-35).

Estetik algı ve bakış açısı kazandırmak, geliştirmek amacıyla oluşturulan eserlerin ölçütlerinin, hedeflerinin neler olması gerektiği ise üzerinde tartışılması gereken unsurlardır. “Dil aklın, mantığın kavrayacağı yalnız morfolojik olan bir varlık değildir.

Onda yalnız akıl gözü ile değil gönül gözü ile duyulacak, sezilecek bir takım canlı, dinamik gerçekler de vardır. Dil gerçeğinin bu parçasına dilin psikolojisi, dilin estetiği diyebiliriz.” (Baltacıoğlu, 1964, s. 5). Dil hissetmeye ve sezmeye dayalı özellikleri ile estetik bir yapı kurarak eserlere estetik değer katmaktadır.

Çocuk edebiyatının estetik değer konusunu öncelikle edebiyat ve estetik bağlamında ele almak uygun görülmektedir. Kaminski (2016, s. 153) çocuk edebiyatının edebiyat bilimine dayalı bir eleştirisinin olmamasını “geleneksizlik ve mekânsızlık” olarak tanımlamış ve bunu estetik değer belirlemede engelleyici olarak görmüştür. Bunu destekler nitelikte Çağan (2005, s. 334), çocuk edebiyatının hedefinin, diğer edebî ve sanatsal metinler gibi, edebiyat estetiği olması gerektiğini belirtmiştir. “ ‘Edebî eser niçin güzeldir?’ sorusu, bağlı bulunan kültür değerlerine, bakış açılarına, bilgi birikimine, içinde bulunulan diğer şartlara ve daha bunlara benzeyen birçok ölçüte göre cevaplandırılabilir.” (Önal, 2005, s. 41).

Çocuk edebiyatının eleştiri kültürünün oluşturulması, edebiyatı merkeze alarak ancak çocuk edebiyatına özgü özellikleri göz ardı etmeden, edebiyatı ve çocuk edebiyatını oluşturan nitelikleri sentezleyerek gerçekleştirilebilir. Böylece çocuk edebiyatı eleştirisi için söylenen geleneksizlik ve mekânsızlık engeli aşılabılır.

Edebiyatın çocuk edebiyatını kapsadığı düşüncesiyle edebiyattaki estetik anlayış ve edebiyat kuramlarının bakış açıları incelenebilir.

Edebiyat biliminde temel olarak iki farklı estetik anlayışı bulunmaktadır. Bu anlayışlardan biri; sanat eserlerinin planlanışına ve üretim sürecine odaklanan üretim estetiği; diğeri, sanatçıların okuyucuda, seyircide amaçladığı ve ulaştığı etkiye odaklanarak eseri inceleyip değerlendiren etki estetiğidir (Aytaç, 2003, s. 73). Farklı bir bakış açısına göre; edebî eserin değerlendirilmesi için eleştirici, estetik değerlerin nerede bulunduğuna ilişkin soruya cevap aramalıdır. Buna göre estetik değer eserde, okuyucuda ve eser ile okuyucu arasındaki ilişkide aranmalıdır (Wellek ve Warren, 2005, s. 224). Bu estetik anlayışların edebiyat kuramlarının temelini oluşturduğu söylenebilir.

Edebiyat biliminde yöntemler, temeller ya da yönelmeler kuram/teori olarak ele alınır. Bunun nedeni, yasalara uygunluk arayışının reddedilmesi ve edebiyat biliminde tabiat bilimlerinin aksine daha esnek bir anlayışın olmasıdır. Edebiyat biliminde üç temel kuramdan bahsedilebilir. Bunlar, kural ve ölçülerin belirleyici olduğu; betimlemeye ve tümevarıma odaklanan ve metinlerin nedensellik, yasa oluşturma, bilimsel problemin çözümü niteliğinde bu yasallıkların deneysel kontrolüne yönelen kuramlardır (Aytaç, 2003, s. 122-123).

Edebiyat kuramları toplum, sanatçı, eser ve okur bağlamında ise dört ana görüşten oluşmaktadır. Bunlar sanatın dünyaya ve topluma dönük bir ayna olduğunu belirten “yansıtma” kuramları; sanatçının duygularını aktarmasını merkeze alan “anlatımcılık” kuramları; sanatın yapısal yönüne ağırlık veren “biçimci” kuramlar ve sanatın okurda bırakacağı etki ile değerinin belirleneceğini belirten “okur merkezli” kuramlar ifadeleriyle özetlenebilir (Moran, 2005, s. 329-333).

Edebiyatın estetik değer ölçütlerinin belirlenmesi kuramcılar tarafından odaklandıkları farklı görüşler nedeniyle tartışılmaya devam etmektedir. Moran (2005, s. 330-333) eserin değer ölçütlerinin belirlenmesindeki bu anlaşmazlığın edebiyat ve ahlâk arasındaki ilişkiden doğduğunu belirtmektedir. Buna göre sanatın kendine özgü estetik yaşantı değeri ve ahlâk, din, politika, bilgi gibi alanlarda olumlu ve olumsuz yan etkileri vardır. Edebiyatın kendine özgü etkisinin mi yan etkilerinin mi daha önemli olduğu sorusuna verilecek cevap ölçütlerin belirlenmesinde yol göstericidir. Buna göre; yan etkilerin önemli olduğunu düşünüp edebiyatı ahlâk, din, politika gibi alanlardaki sorunlara göre değerlendirenler, edebiyatı güzelliğe karşı sorumlu görüp sanat olarak değerlendirenler ve edebiyatı ahlâk, din, politika gibi değerlerle ilişkili görüp sanat ölçütleri ile değerlendirenler olmak üzere üç ana düşünceden söz edilebilir. Bu görüşlerden sonuncusu, ilk iki uç görüşün ortasında, olaya daha geniş ve olasılıklı bakış açısıyla yaklaşmaktadır. Bu görüşe göre edebiyat eseri, didaktizmden uzak, sınırlı yaşantımızın dışında canlı bir yaşantı oluşturarak duygu ve düşünce açısından çeşitli bir dünya

kurgular. Böylece sanatçı ahlâk, din, politika gibi konularda çatışmalar yaratarak okurun deneyimlerinin çoğalmasına, düşünmesine, ufkunun açılmasına ve olgunlaşmasına zemin hazırlar. Bir edebiyat eseri bu olumlu yan etkileri açık, doğrudan ders vererek değil kişiler ve olaylarla canlı bir ortamda dolaylı şekilde verir. Bu bağlamda bir eserin olumlu yan etkilerinin olabilmesi için öncelikle iyi bir sanat eseri olması gerekir. Dolayısıyla bir edebiyat eserinin değerlendirilmesi için öncelikle sanat ölçütlerinin kullanılması gerekmektedir (Moran, 2005, s. 330-333).

Estetik yargının genellenebilir özellikler taşıyıp taşıyamaması üzerine farklı görüşler bulunmaktadır. Nesnelci bakış açısına göre, estetik yargıların nesnel olabilmesi için 'güzel' bir sanat eserinin taşıdığı niteliklerin genel bir 'norm' oluşturması gerekmektedir.. Bu normların, birlik, karmaşık ve yoğunluk ilkelerinin yol göstericiliğinde oluşturulması düşünülebilir. Ancak bu görüşe de yol gösterici ilkeleri sorgulama yönüyle de karşı çıkanlar olmuştur. Tartışmalar estetik yargıyı doğrulayacak, kesinleştirecek genel geçer ölçütlerin bulunamayacağını ortaya koymuştur. Bu doğrultuda öznelcilerin görüşleri ele alınmalıdır. Öznelcilere göre estetik yargı cümleleri betimleme değil duygu taşır. Estetik yargı sebeplere dayalı mantıkla yapılabilecek çıkarımlar değildir (Moran, 2005, s. 311-321). Görüldüğü gibi estetik yargılaşma iki zıt görüşle açıklanmaya çalışılmaktadır. Nesnelciler genel ölçütlerin varlığını kabul ederek bir norm oluşturmaya çalışırken öznelciler her insanın farklı ölçütlere ileri sürebileceğini savunmaktadır.

Öznelcilerin ve nesnelcilerin estetik yargı konusundaki farklı görüşlerinin yanında Moran (2005, s. 321-328), çözüm olarak beğeni ve değer yargılarını birbirinden ayırmayı önermiştir. Buna göre beğeni yargılarının kişinin duygularıyla şekillendiği ve tartışmaya açık olduğu söylenebilirken değer yargılarının akla yatkın olma yönü dikkat çekmektedir.

Sonuç olarak şöyle söylenebilir:

Estetik yargılar her zaman öznel, duygusal ve bundan ötürü bir beğeni işi değildirler. Bir anlamda nesnel olabilirler, çünkü az çok yerleşmiş ölçütler vardır. Ama bu ölçütlerin genel-geçerlikten yoksunlukları estetik yargının mantıksal bir çıkarım olmasını engeller. Bunda bir sakınca yoktur, çünkü genel-geçer ölçütler olmadan da iyi eleştiri yapılabilir ve keyfiden uzak, akla yatkın yargılar verilebilir (Moran, 2005, s. 328).

Edebiyatta estetik kavramının oluşturduğu temel doğrultusunda; Nikolajeva'nın (2005, s. 13) çocuk edebiyatının kendine ait bir estetiğinin olduğu; çocuk edebiyatının nasıl işlediği ve okurlarını nasıl etkilediğini anlamak için bu özel estetiği incelemek gerektiğine ilişkin görüşü önemlidir.

Bir çocuk kitabında pedagojik ve estetik ölçütlerden hangisinin ön planda olduğuna ilişkin yapılan değerlendirmede o eserin öğretici mi yoksa edebî mi olduğu sonucuna ulaşılabilir. Şirin (2015, s. 45-46), pedagojinin sınırları içinde kalmış bir eserin edebiyat estetiği yönünün eksik olacağını belirtmiş ve edebiyat pedagojisi ile öğreticilik amaçlı pedagojinin farklılığını vurgulamıştır. Buna göre öğreticilik amaçlı pedagoji, sadece büyüme ve gelişmeye uygun şekilde açıklanmaktadır.

Çocuk kitaplarının eğitim yönünün mü estetik yönünün mü geçerli ölçüt olacağı konusu da eserlerin niteliğini etkilemektedir. Çocuk edebiyatı eseri olarak ele alınabilecek bir eserin estetik yönünün ön planda olması gerekir. Ancak estetik kavramı, eğitim gibi birçok kavramı bünyesinde barındırmaktadır. Estetik kavramı, eserin taşınması gereken unsurların bütünlüğünün ahengi şeklinde yorumlandığında kapsayıcı özelliği de anlaşılacaktır. Buna göre şöyle söylenebilir:

Konumuz edebiyatsa, belirleyici olan pedagoji değil estetik olmalıdır. Kuşkusuz, çocuklar için yazarken pedagoji edebiyat estetiğinin ontolojik alanı içinde yer almalıdır. Öznesi çocuk olan edebiyatta, çocuğun ve çocukluğun edebiyatı 'çocuğa göre' gerçekleşmedikçe, eseri çocuk edebiyatı olarak adlandıramayız. Çocuk edebiyatı önce edebiyat olmak zorundadır. Daha belirgin bir ifadeyle söylemek gerekirse, çocuk öznenin edebiyatı, çocuğun, çocukluğun, edebiyatın, pedagojinin ve estetiğin de zaferi olan bir edebiyattır (Şirin, 2016, s. 71).

Bunun yanında Yalçın ve Aytaş (2008, s. 17), iyi bir çocuk edebiyatı eserinin yalnızca eğitici ve öğretici olmasının, ahlâkî değer yargılarını içermesinin yeterli olmayacağını belirterek eserin edebî değer taşınması için estetik zevk ve düşünce içerisinde kaleme alınması gerektiğini vurgulamışlardır. Ayrıca Dilidüzgün (2018, s. 19), edebî değeri olan, çocuk gerçekliğine duyarlı olan, çocuklara okuma sevgisi, alışkanlığı kazandırabilecek ve nitelikli okur olmalarına destek olacak kitapların aynı zamanda çocuğun anlama seviyesi,

dili, imgeleri ve eğitim ihtiyacı da dikkate alınarak hazırlanması gerektiğini vurgulamıştır. Çocuk edebiyatının çocuğu hayata, topluma ve yazarların üreteceği eserleri okumaya hazırlayacağını belirten Urgan (2018, s. 107), toplumun çocuk edebiyatı eserleriyle tabandan yetişerek okuma alışkanlığı ve kültürü edinebileceğini ifade etmiştir.

Dilin farklı alanlara göre özellikleri ve bilim dili, teknoloji dili, hukuk dili, sanat dili gibi farklı alanların özel dilleri bulunmaktadır. Estetik duyarlılık geliştirmek için sanat dilini anlamak gerekmektedir. Sanatın dilini bilmek özel eğitim gerektirir ve bu eğitim çocukluk döneminden itibaren başlayabilir. Çocukların duygularını oluşturan ve geliştiren, duygusal dünyasını güzelleştiren ve güzelliğe karşı heves uyandıran, estetik zevk ve duyarlılık oluşturan renk, ses ve söz gibi unsurların nasıl kullanılacağı önemlidir (Ömerustaoğlu, 2007, s. 24).

Arıcı (2016a), çocuk edebiyatı yayınlarda estetik kavramının sadece resim, çizgi, renk unsurları ile sınırlı olmadığını belirterek kitabın dilindeki estetiğin de oldukça önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda eserin dilinin estetik olması için taşınması gereken özelliklerden bahsedilebilir. "Duygu ve düşünceleri, olayları ifade ederken şiirsel bir anlatıma sahip olmak, betimlemeleri canlı bir ifadeyle sunabilmek, anlatımda duyulara etkili bir biçimde seslenebilmek bir anlamda çocukta hayal gücü, ifade zenginliği." Bu unsurlar hoşnut olma ve beğeni kavramlarını geliştirecek böylelikle estetik bir beğeni ve tavır oluşturacaktır (Arıcı, 2016a, s. 32).

Ayrıca estetik kaygıdan uzak oluşturulan popüler çocuk edebiyatının da çocuğu bir nesne olarak görmesi ve bunun olumsuz etkisinden söz edilebilir. Popüler çocuk edebiyatının iç ve dış özellikler açısından nitelikli olmadığı dolayısıyla da kalıcı olmadığı görülmektedir. Ancak popüler çocuk edebiyatı kâr amacı güderek konu, karakter, anlatım gibi özellikleriyle çocukları estetik algı gelişimleri açısından olumsuz etkileyebilir.

Şirin (2015, s.72), çocuk edebiyatının estetik açıdan gelişmesini popüler çocuk edebiyatının engellediğini, klasik okuryazarlık kültürü edinmiş yeni nesillerin, iç ve dış

özellikleri açısından estetik nitelik taşıyan eserlere gereken önemi verebileceğini ve popüler çocuk edebiyatıyla bu bağlamda mücadele edilebileceğini belirtmektedir. Günümüzde çocuğun bir nesne olarak görülmesi ve bu yönde karakterinin şekillendirilmesi ve popüler çocuk edebiyatının da bu süreçte kullanılması düşünüldüğünde çocuğun nitelikli, estetik değeri olan çocuk edebiyatı eserleriyle iç içe olması önemlidir. Bu bağlamda kazandırılması düşünülen tutarlı davranış modeli estetik değeri olan çocuk edebiyatı eserleriyle mümkün olabilir (Uçan, 2005, s.18).

Şirin (2015, s.34-35), çocuk edebiyatının iç ve dış bileşenlerinin bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiğini vurgulayarak estetik oluşumu, pedagojik oluşumla birlikte çocuk edebiyatının iç bileşenleri olarak ele almaktadır. Ayrıca çocuk edebiyatının dış bileşenlerini “çocuk okur, aile eğitim sistemi, yayıncı-editör, çeviri, çocuk edebiyatı öğretimi, araştırma ve eleştiri” şeklinde sıralamıştır. Çocuk edebiyatının dış bileşenlerinden eleştiri boyutunu en zayıf bileşen olarak gören Şirin, çocuk edebiyatı eleştirisinin kuram ve yönetime bağlı ayrıca pedagojik ve estetik ölçütlere göre yapılması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu ihtiyaç doğrultusunda, çocuk edebiyatında eleştiri kültürünün oluşturulması ve geliştirilmesinin önemli aşamalarından biri estetik ölçütlerin belirlenmesidir.

Bunun yanında çocuk edebiyatında kanonlaşma sürecinden bahsedilebilir. Kanon eğitsel anlamda “Bir okul veya üniversitedeki müfredata dâhil edilmesi gereken, tespit edilmiş edebî metinler anlamına gelmektedir.” (Fleming, 2014, s. 423).

Kanonlaşma, öğretim programlarında bulunması gereken metinlerin belirlenmesi için ölçütlerin bulunmasını gerektirir. Çocuk edebiyatında estetik ölçütlerin ortaya koyulması, çocuk edebiyatının kanonik metinlerinin belirlenmesi yolunda önemli bir aşama olacaktır.

Şirin (2014, s. 3), kanonik metinlerin ortaya koyulmasında estetik kaygının belirleyici olduğunu ve estetik ölçütlerin belirlenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Çocuk ve gençlik edebiyatında kanonun ne kadar ve nasıl olacağı konusunda Kurultay (2014, s. 2), alana göre özelleştirme yapılmasını önermiş ve çocukta edebiyat zevki, okuma kültürü

oluştururken çocuğu, edebiyatın anlatım olanaklarıyla tanıştıran metinlerle kanon oluşturulacağını belirtmiştir.

Alanyazında ihtiyaç olmasından hareketle çocuğun edebiyat aracılığıyla estetik ihtiyaını karşılayabileceği, estetiğin kişinin sanat algısını geliştirebileceği ve toplumun beğenisini yükseltebileceği, disiplinler arası bir kavram olarak estetiğin edebiyat alanında incelenebileceği ve ocuk edebiyatı özelinde kendine has özellikleriyle ortaya çıkabileceği ve estetiğin ocuk edebiyatının kanonlaşma sürecinde etkili olabileceği görülmektedir.

Estetik değer taşıyan ocuk edebiyatı eserleri; çocukların i dünyası ile barışık, tüketim toplumu tarafından bir nesne olarak algılanmayan, öz değerlere sahip, özgün, eleştirel düşünebilen, yaratıcı ve üretken bireyler olmalarına katkı sağlayacaktır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, katılımcıları, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analiz süreci ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

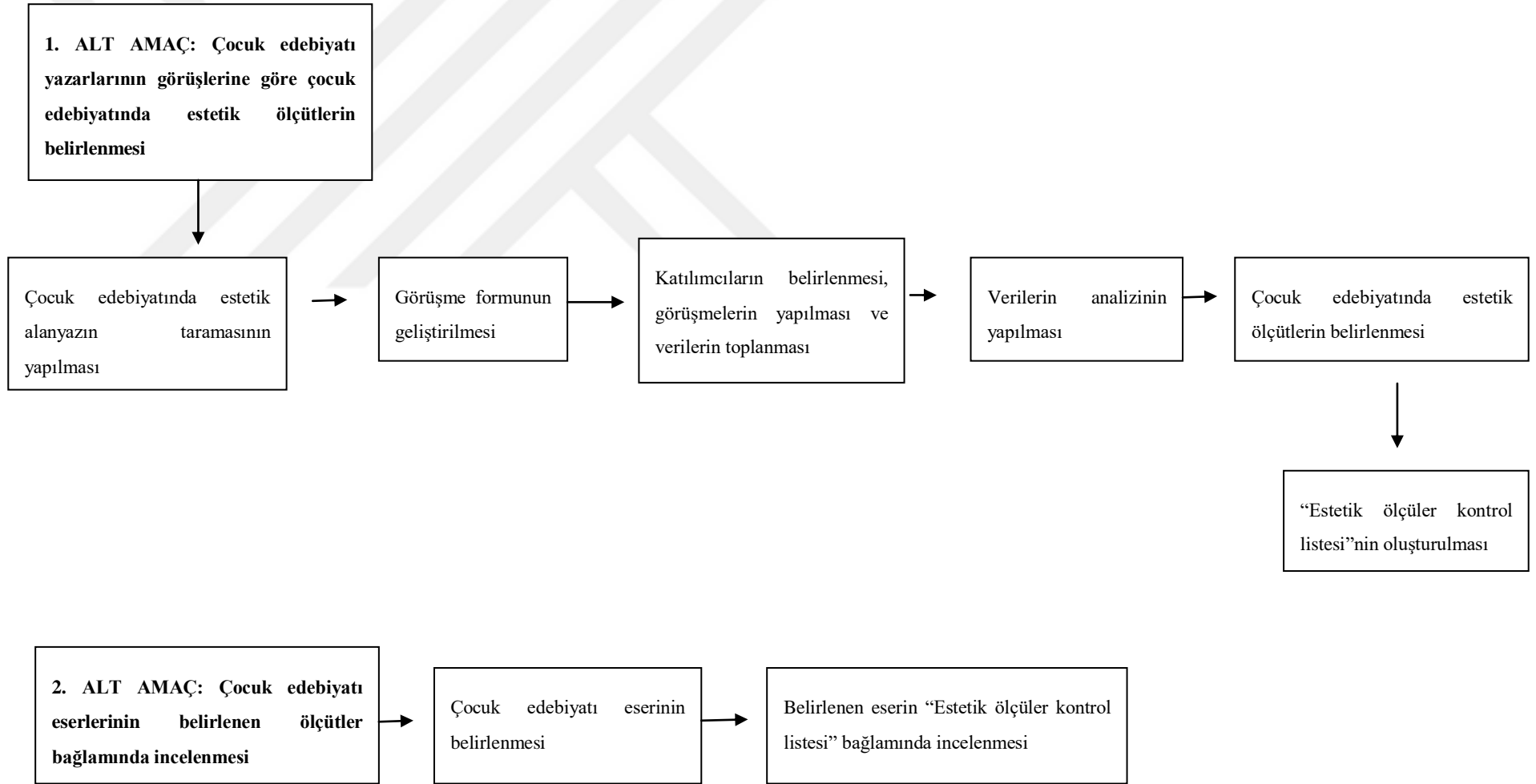
Araştırmanın Modeli

Çocuk edebiyatında estetik ölçütleri belirlemeyi ve çocuk edebiyatı eserlerini, belirlenen ölçütler bağlamında değerlendirmeyi amaçlayan bu araştırma nitel araştırma yaklaşımıyla desenlenmiştir. Nitel araştırma, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.45). Nitel araştırma, insanların dünyalarını nasıl kurduklarını, deneyimlerini nasıl yorumladıklarını ve anlamlandırdıklarını ortaya koymaya yöneliktir (Merriam, 2013, s.5). Nitel araştırmanın doğasını açıklayan özellikleri; anlam ve anlama üzerine odaklanma, araştırmacının veri toplama ve analizinde belirleyiciliği, tümevarım ve betimlemelerin zenginliğidir. Nitel araştırmanın temelini oluşturan anlam ve anlama üzerine odaklanma, insanların deneyimlerini yorumlamaları ve anlamlandırmalarıyla ilgilidir. Veri toplama ve analiz sürecinde araştırmacının belirleyici olması, araştırmacının, anlama amacıyla, durumlara anında tepki veren ve uyum sağlayan rolüne işaret etmektedir. Nitel araştırmanın tümevarım özelliği ise, verilerin hipotez ve teori oluşturmak amacıyla toplanması anlamına

gelmektedir. Tümevarım süreciyle ortaya çıkan ürünün betimlemesinin zengin olması da nitel araştırmanın diğer özelliğidir. Zengin betimleme, nitel araştırmanın açıklayıcı doğasını desteklemek amacıyla bağlam, katılımcılar, faaliyetler hakkında açıklayıcı anlatımları içerir (Merriam, 2013, s.14-16).

Çalışmada nitel araştırma desenlerinden olgu bilim (fenomenoloji) ve doküman analizinden yararlanılmıştır. Araştırmanın birinci alt amacı, çocuk edebiyatı yazarlarının görüşlerine göre çocuk edebiyatında estetik ölçütlerin belirlenmesidir. Çocuk edebiyatında estetik ölçütler olgusuna odaklanan bu alt amaç olgu bilim deseni ile tasarlanmıştır. Felsefi temel açısından yorumlayıcı araştırmalar gerçeğin sosyal olarak yapılandırıldığını varsaymaktadır. Bu varsayımdan hareketle araştırma bir olayın ya da çok sayıda gerçeğin farklı yorumlanmasıyla oluşturulur. Bu doğrultuda betimleme, anlama ve yorumlama amacıyla oluşturulan araştırmalardan biri olgu bilim (fenomenoloji) araştırmalarıdır (Merriam, 2013, s. 8-11). Olgu bilim araştırmalarında, olguya ilişkin deneyim araştırılarak deneyimin kaynağına ulaşmak hedeflenir. Bu yönüyle deneyim önemlidir. Olgu bilime göre deneyim, amaçlılık, niyetlilik ve bilinçlilik ile iç içedir. Olgu ile yaşanan amaçlı bir deneyimle bilinçlilik oluşur ve böylelikle deneyim anlamlandırılır (Ersoy, 2016, s. 56-57). Sözü edilen açıklamalar çerçevesinde araştırmanın birinci alt amacında, olgu bilim deseninin kullanılmasının gerekçesi, çocuk edebiyatında estetik ölçütler olgusunun, çocuk edebiyatı yazarlarının bakış açılarıyla, algılarıyla ve deneyimleriyle açıklanacak olmasıdır.

Araştırmanın ikinci alt amacı ise çocuk edebiyatı eserinin belirlenen ölçütler bağlamında değerlendirilmesidir. Araştırmada bu alt amaçta doküman incelemesinden yararlanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırma kapsamında ele alınan olgu hakkındaki yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 216). Araştırmanın ikinci alt amacında doküman incelemesinin kullanılmasının gerekçesi, belirlenen estetik ölçütlerin bir çocuk edebiyatı eserinde işlerliğinin ortaya koyulmasıdır.

Şekil 1. Araştırma süreci

Katılımcılar

Araştırmanın katılımcılarının belirlenmesinde, birinci alt amaç için kartopu örnekleme tekniği, ikinci alt amaç için ise ölçüt örnekleme tekniği kullanılmıştır.

Olgu bilim araştırmalarında, insanların olguyu algılamalarına, betimlemelerine, yargılamalarına, anımsamalarına, anlamlandırmalarına, olguya ilişkin hislerine ve başkaları ile konuşmalarına odaklanılmaktadır (Patton, 2014, s.104). Olgu bilimin doğasına uygun olarak araştırmanın birinci alt amacında, katılımcıların belirlenmesinde, çocuk edebiyatında görüşleri, davranışları, tutumları, alışkanlıkları, eserlerinde odaklandıkları dil, üslup, anlatım, kültür vb. öğelerle estetik olgusunu inşa eden çocuk edebiyatı yazarlarına yönelinmiştir. Çocuk edebiyatında estetik olgusunu, uygulayan, oluşturan, birebir deneyimleyen; algı, his, yargı ve anlamlandırmalarını açıklıkla ifade edebilen bireyler olması nedeniyle araştırmada çocuk edebiyatı yazarlarının doğru veri kaynağı olduğu düşünülmektedir. Yıldırım ve Şimşek'in (2013, s. 80) olgu bilim araştırmalarında veri kaynaklarını araştırmanın odaklandığı olguyu yaşayan ve bu olguyu dışa vurabilecek veya yansıtabilecek bireyler ya da gruplar olarak tanımlaması da bu düşünceyi desteklemektedir.

Araştırmada çocuk edebiyatı yazarlarına amaçlı örnekleme yöntemlerinden kartopu örnekleme tekniği ile ulaşılmıştır. Kartopu örnekleme tekniği, araştırmanın problemine yönelik zengin bilgi kaynaklarına ulaşmada etkilidir. Örneklem belirleme süreci, araştırma için en çok bilgiye sahip olan kişilerin kimler olduğu sorusuyla başlar (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.139).

Bu araştırmada katılımcıların belirlenmesi için kullanılan kartopu örnekleme tekniği çerçevesinde öncelikle, 16-18 Nisan 2014'de gerçekleşen VI. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yaşayan Yazarlar Sempozyum Dizisi Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Nur İçözü Sempozyumuna çocuk edebiyatı yazarı olarak katılan; Aytül Akal'a, Mavisel Yener'e, Nur İçözü'ye ve Sevda Müjgan Yüksel'e ulaşılmıştır. Ulaşılan yazarlara çocuk edebiyatında estetik ölçütlerin belirlenmesinde Türkiye'de görüşüne başvurulması

gereken diğere yazarları referans etmeleri talep edilmiştir. Bu talep doğrudusunda çocuk edebiyatı yazarlarından Muzaffer İzgü, Yalvaç Ural, Fatih Erdoğan ve Mustafa Ruhi Şirin'e ulaşılmıştır. Bu süreçle eş zamanlı olarak çocuk edebiyatı alanında eserleri olan üç öğretim üyesine de yazar referans etmeleri konusunda danışılmış ve önerileri doğrudusunda çocuk edebiyatı yazarlarından Tacettin Şimşek, Feride İlgün, Bestami Yazgan, Yusuf Dursun ve Ayşe Yamaç'a ulaşılmıştır. Özetle araştırmanın birinci alt amacının bulgularını elde etmek amacıyla kartopu örnekleme tekniğı ile toplam 13 çocuk edebiyatı yazarına ulaşılmıştır. Ulaşılan çocuk edebiyatı yazarlarının özgeçmişleri sırasıyla aşağıda verilmiştir:

Ayşe Yamaç

Ayşe Yamaç, 1960 yılında Afyon'da doğmuştur. Aydın-Ortaklar Eğitim Enstitüsünü bitirmiştir. Diyarbakır, Afyon, Samsun, Kars ve Eskişehir'in ilçe ve köylerinde yirmi bir yıl öğretmenlik yapmıştır. Öyküleri, şiirleri ve denemeleri; "Öğretmen Dünyası, Kadınlar Dünyası, Aykırısanat, Özgür Pencere, Andız, Eskişehir Sanat, Damar, Anafilya, Afrodisyas Sanat, Berfin Bahar, Kıyı, Lacivert, Kum, Cumhuriyet Kitap, Çağdaş Yaşam, Alkimsanat..." gibi dergilerde yayınlanmıştır. Edebiyatının çeşitli alanlarında yayınlanmış çok sayıda kitabı vardır. Ayşe Yamaç; 2003 yılında Bu Yayınevi Fantastik Öykü Yarışması İkinciliğı, 2005 yılında; Aykırısanat Kısa Öykü Yarışması Jüri Özel Ödülü, Samim Kocagöz Öykü Yarışması Cengiz Yörük Özel Ödülü ve Eskişehir Sanat Derneğı Şiir Yarışması üçüncülük derecesi, 2006 yılında; Eskişehir Sanat Derneğı Çocuk Edebiyatı Ödülü ve Aykırısanat Kısa Öykü Yarışması Başarı Ödülü, 2017 yılında Vedat Günyol Deneme yarışması Seçici Kurul Özel Ödülünü almıştır (Yamaç, 2008).

Aytül Akal

Aytül Akal 1952 yılında İzmir'de doğmuştur. 1999'da uzaktan eğitimle Washington International University'den mezun olan yazar ve aynı üniversitede yine uzaktan eğitimle 'Eğitim' dalında yüksek lisans yapmıştır. Çocukluğundan beri, çeşitli dergilerde yazıları bulunan yazarın ilk kitabı, yetişkinler için şiirler içeren "Kent Duygusu" 1981'de

yayımlanmıştır. Çocuk edebiyatına seksenli yılların sonunda yönelen yazarın İlk masal kitabı “Geceyi Sevmeyen Çocuk” 1991’de yayımlanmıştır. Yazarın bugüne kadar çocuklar, gençler ve yetişkinler için kaleme aldığı; masal, öykü, roman, şiir, oyun türlerinde 100’e yakın eseri bulunmaktadır. Yazar, 2015 yılı içinde yayımlanan 16 çeviri kitabıyla, Türkiye İhracatçılar Meclisi’nin 2015 TET (Turkish Electro Technology) İhracat Başarı Ödülü’ne layık görülmüştür (Akal, t.y).

Bestami Yazgan

Bestami Yazgan 1957 yılında Osmaniye’de doğmuştur. 1978 yılında Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesin Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun olmuştur. Osmaniye’de on yedi yıl yayınlanan Güneysu Kültür Sanat ve Edebiyat dergisinin genel yayın yönetmenliğini yapmıştır. Çocuklar için masal, şiir, mektup, hikâye, tekerleme türlerinde eserleri olan Bestami Yazgan ayrıca yetişkinler için yazdığı şiirleriyle de tanınmıştır. Seksen beş eseri bulunmaktadır. Hâlen özel bir eğitim kurumunda Türkçe ve edebiyat öğretmenliği yapan Yazgan; 1994 yılında Türkiye Yazarlar Birliği tarafından Çocuk Edebiyatı dalında yılın yazarı, 1997 yılında Türkiye Çocuk Dergisi tarafından yılın öğretmeni, 2003 yılında Çocuk Edebiyatçıları ve Yayıncıları Birliği tarafından yılın şairi, 2011 yılında İLESAM tarafından Çocuk Edebiyatı dalında yılın yazarı, 2013 yılında Edebiyat ve Sanat Araştırmaları Derneği (ESKADER) tarafından Çocuk Edebiyatı dalında yılın yazarı ve 2017 yılında Kosova/Prizren’de yayımlanan Türkçem Dergisi tarafından yılın yazarı seçilmiştir. Şiir dalında yurt içi ve yurt dışında birçok ödül alan Bestami Yazgan’ın eserlerinden bazıları bestelenmiş, bazıları da ders kitaplarına girmiştir (Bestami Yazgan, t.y).

Fatih Erdoğan

Fatih Erdoğan 23 Nisan 1954 yılında İzmir’de doğmuştur. Boğaziçi Üniversitesi Makine Mühendisliği Bölümü’nden mezun olan yazar, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü’nde 1989 yılında yüksek lisansını ve 1999 yılında doktorasını tamamlamıştır. 1980 yılında, Türkiye’de sadece çocuklar için kitap yayımlayan ilk

yayınevi Mavibulut'u kurmuştur. Çocuk edebiyatına ilişkin çok sayıda toplantı, konferans, bildiri, yazı faaliyetleri içinde bulunan Erdoğan, çocuklara yönelik altmıştan çok kitap yazmış, resimlemiş, çok sayıda kitap çevirmiş ve birçok kitabın editörlüğünü yapmıştır. Dünya'nın önde gelen birçok çocuk yazarının pek çok eserini Türkçeye çevirmiş ve yayımlamıştır. "Kırmızıfare" Çocuklar İçin Edebiyat Dergisi ve "Binbirkitap" Çocuk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi adlı iki dergi çıkarmıştır. 2010-2016 yılları arasında Maltepe Üniversitesi'nde Çocuk Edebiyatı dersleri vermiştir ve hâlen Aydın Üniversitesi Eğitim Fakültesinde ders vermektedir. Çocuklara yönelik öykü, masal, roman, oyun türlerinde eserler veren ve eserleri resimleyen Fatih Erdoğan, 1980 yılında İstanbul Uluslararası Çocuk ve Gençlik Yayınları Konferansı'nda Çocukların Seçtiği Kitap Yarışması Resimli Kitap Dalı'nda "Pan ve Çiçeği" adlı kitabıyla Birincilik Ödülü'nü almıştır. 1997 yılında Ankara Üniversitesi tarafından düzenlenen Çocuk Edebiyatı Sempozyumu sırasında belirlenen Türkiye'nin En İyi 10 Çocuk Yazarı listesine alınmıştır. 2000 yılında Özel Atacan Eğitim Kurumları tarafından düzenlenen 1. Kitap Fuarı'nda öğretmen ve öğrenciler tarafından konuk yazar ve çizerler arasından oy çokluğuyla Onur Konuğu seçilmiştir. 2004 yılında Tudem Yayınları tarafından düzenlenen çocuk tiyatrosu yarışmasında "Fa Usta'nın Kemanları" adlı oyunu ile üçüncülük ödülünü almıştır. 2007-2008 öğretim yılında Bağcılar Atatürk İlköğretim Okulu ve Esenler Türk İsveç Kardeşlik İlköğretim Okulunun ortaklaşa düzenlediği anket sonucunda Yılın Çocuk Edebiyatı Yazarı seçilmiştir. 2008 yılında Prizren/Kosova Türkçem Dergisi Çocuk Edebiyatı ödülünü almıştır. 2009 yılında Türkiye Kütüphaneciler Derneği tarafından 2008 Yılı'nın En İyi Çocuk Yazarı seçilmiştir. 2009 yılında Çocuk Vakfı, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü ve Boyalıkuş Çizerler Grubu'nun düzenlediği II. Çocuk ve İlkgençlik Edebiyatı Buluşması'nın Onur Konuğu seçilmiştir. 2012 tarihinde Osmangazi Üniversitesi tarafından düzenlenen Yaşayan Yazarlar-Aytül Akal Sempozyumu'nda Mustafa Delioğlu ile birlikte Onur Konuğu seçilmiştir. Ayrıca dünyanın en büyük çocuk edebiyatı ödülü olarak bilinen Astrid Lindgren Anma Ödülü'ne (Astrid Lindgren Memorial Award -

ALMA) 2016 ve 2017’de iki kez aday gösterilmiştir (Fatih Erdoğan, t.y; Erdoğan, t.y; Yılmaz, 2013).

Feride İlgün

Feride İlgün 1973 yılında Kocaeli’de doğmuştur. Kütahya Dumlupınar Üniversitesinde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirmiş ve Sakarya Üniversitesinde Halk Bilimi alanında yüksek lisans yapmıştır. Öğrenciliği sırasında çeşitli yerel televizyonlarda ve radyolarda ‘edebiyat ve şiir’ konulu programlar hazırlayıp sunmuştur. Mezuniyetinin ardından devlet okullarında ve özel eğitim kurumlarında Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni olarak görev yapmış, üniversitede halk edebiyatı alanında dersler vermiştir. Halk bilimi alanında, özellikle maniler üzerinde akademik çalışmalar hazırlamıştır. Şiir yazmaya ilkokul yıllarında başlayan İlgün, ortaokul ve lise döneminde yazdığı pek çok şiiri ile ödül kazanmıştır. Çocuklara yönelik şiir, masal, öykü ve roman türlerinde 20’ye yakın eseri bulunmaktadır (İlgün, 2013).

Mavisel Yener

Mavisel Yener, 1962 yılında Ankara’da doğmuştur. 1984’te Ege Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesinden mezun olmuştur. Şiir, öykü, masal, tiyatro oyunu, roman türlerinde pek çok eser vermiştir. Gazete Ege’de ve Haber Ekspres gazetesinde çocuk sayfası hazırlamıştır ve 2007’den bu yana Cumhuriyet gazetesi “Kitap” ekinde çocuk kitapları hakkında tanıtım ve eleştiri yazıları yazmaya devam etmektedir. "Varlık, Virgül, Edebiyat Eleştiri" gibi yazın dergilerinde öykü ve yazıları yayımlanmıştır. Öykü, masal, şiir, roman, oyun türlerinde 100’ü aşan eseri olan yazarın birçok ödülü bulunmaktadır: Mavisel Yener; 1998 yılında Yeni Asır, İçimizdeki köşe yazarları ödülü, 1999 yılında Tömer- Anadili Masal Yarışması Ödülü (Evinden Kaçan Masal), 2000 yılında BU yayınevi Çocuk Mizahı Öyküleri 3.’lük ödülü /Üşengeç ve Tömer- Anadili 2000’e öyküler Yarışması Ödülü (Su Yeşili), 2001 yılında BU yayınevi Çocuk Romanı Yarışması 1.’lik ödülü / Kayıp Seslerin İzinde, 2002 yılında Ömer Seyfettin Öykü 1.’lik ödülü ve Samim Kocagöz Öykü 1.’lik ödülü, 2003 yılında TUDEM yayımları Çocuk

Romanı Yarışması 1.'lik ödülü “Mavi Zamanlar”, 2004 yılında Çocuk Edebiyatçıları Birliği Yılın Çocuk Şiiri Kitabı ödülü “Mavi Ay” (Aytül Akal ile birlikte), 2005 yılında Abdullah Baştürk İşçi Öyküleri Yarışması 2.'lik Ödülü, 2008 yılında “Kırmızı Şemsiye” (Aytül Akal ile birlikte) adlı kitabı ile CGYD tasarım özendirme ödülü, 2012 yılında Çamlaraltı Koleji Cumhuriyete Sahip Çıkanlar ödülü, 2013 yılında yılın Çocuk Kitapları Yazarı ödülü (Kosova), 2015 yılında ÇGYD Yılın Kitabı tasarım ödülü / “Reçelli Şiirler” (Aytül Akal ile birlikte) ve Uluslararası Found In Translation Seçkisi Ödülü /”Kayıp Kitaplıktaki İskelet” (Aytül Akal ile birlikte), 2017 yılında Scholastic Picture Book Award- Short List (The Flying Grandpa) ödülleri almaya hak kazanmış ve 2018 yılında H.C.Andersen Uluslararası Çocuk Edebiyatı Ödülü Türkiye Adayı olarak gösterilmiştir (Mavisel Yener, t.y).

Mustafa Ruhi Şirin

Mustafa Ruhi Şirin 1955 yılında Trabzon’da doğmuştur. Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Yüksek Okulu’nun Radyo Televizyon Program Uzmanlığı Bölümü’nden 1978’de mezun olmuştur. 1984 yılında İstanbul Radyosu Çocuk Yayınları Şef Prodüktörlüğü kadrosu ile çocuk yayınlarını yönetmiş ve 1986-1990 yılları arasında TRT’nin televizyon programlarında çocuk programları danışmanlığı yapmıştır. 1990’da Çocuk Vakfı’nı kurmuştur. 1976 yılında başlayan yazarlık çalışmaları ile çocuk dünyasında tanınan Mustafa Ruhi Şirin, çocuk kültürü, çocukların medeni, sosyal, kültürel ve ekonomik hakları, çocuk ihmali ve istismarı, güç koşullardaki çocuklar, çocuk ve medya, çocuk edebiyatı alanlarında dergi ve gazetelerde yazılar yazmıştır ve kitaplar yayınlamıştır. Yetişkinlere ve çocuklara yönelik şiir, öykü, masal, yıllık, deneme, eleştiri, araştırma, günlük türlerinde 200’ü aşan eseri olan yazarın birçok ödülü bulunmaktadır. Şirin, 1985 yılında “Dünden Bugüne Çocuk Edebiyatımız” radyo programı ile Türkiye Gazeteciler Cemiyeti ve Türkiye Millî Kültür Vakfı Ödülü, 1986 yılında televizyon çocuk programı “Gülücük” ile Türkiye Millî Kültür Vakfı ödülü kazanmıştır. 1983 yılında “Masal Mektuplar”, Türkiye Yazarlar Birliği üyeleri tarafından yılın çocuk kitabı seçilmiştir; “Kuş Ağacı” çocuk kitabı ise (resimleyen Nazan Erkmen) 1993 yılında

UNESCO Asya Kültür Merkezi resimli çocuk kitabı ödülü kazanmıştır. Ayrıca 1999 yılında Kosova'da yayımlanan "Türkçem" Dergisi Yılın Ödülü, 2001 yılında Çocuk Edebiyatçıları ve Sanatçıları Birliği 23 Nisan Çocuk Edebiyatına Hizmet Ödülü, 2003 yılında Karaman Türk Dili Çocuk Edebiyatı Ödülü, 2007 yılında 12. Uluslararası Balkanlar Türk Kültürü Hizmet Ödülü, 2010 yılında Türkiye Çocuk Zirvesi Çocuk Dostu Ödülü ve 2012 yılında Kocaeli Büyükşehir Belediyesi 4. Uluslararası 23 Nisan Çocuk Festivali Hayat Boyu Onur Ödülü almaya ve Mayıs 2012' de çocuk edebiyatı ve çocuk hakları kültürü alanında ülke ölçekli çalışmalarına Kırklareli Üniversitesi Senatosu tarafından fahri doktora unvanı almaya hak kazanmıştır (Mustafa Ruhi Şirin Kronolojisi, t.y).

Muzaffer İzgü

Muzaffer İzgü, 29 Ekim 1933 yılında Adana'da doğmuştur. Diyarbakır Öğretmen Okulunu bitiren yazar, uzun yıllar ilköğretim, Türkçe öğretmenliği yapmış ve 1979 yılında emekli olmuştur. İlk yazıları 1959 yılında Aydın'da Hüraydın Gazetesinde yayımlanmıştır. İlk mizah yazıları ise Akbaba dergisinde yayımlanmıştır. 'Gecekondular' isimli ilk kitabı 1970 yılında basılmıştır. Öykü, roman, oyun, röportaj türlerinde eserleri olan ve gülmece öyküleriyle tanınan İzgü, eserlerinde güldürmekten çok düşündürmeyi amaçlamaktadır. Çocuklara ve yetişkinlere yönelik 150'den fazla eseri bulunan Muzaffer İzgü birçok ödül almıştır: 1977 yılında "Anayasa Hangi Yasa" ile Milliyet Gazetesi Gülmece Ödülü, 1977 yılında "Dayak Birincisi" ile Nasreddin Hoca Altın Ödülü, 1978 yılında "Donumdaki Para" ile Türk Dil Kurumu Ödülü, 1978 yılında "Dayak Birincisi" ile Uluslararası Bulgaristan Altın Kirpi Ödülü ve Sviştov Özel Ödülü, 1979 yılında "Uçtu Uçtu Ali Uçtu" ile İstanbul Çocuk Kitapları Fuarı Masal Birincilik Ödülü ve 1997 yılında bütün yapıtlarıyla İzmir Ödülünü almış; 2009 Adana Kitap Fuarında Onur Konuğu olarak yer almıştır. Muzaffer İzgü, 26 Ağustos 2017 tarihinde aramızdan ayrılmıştır (Yalçın, 2010, s. 554-555; Sarıyüce H. L., 2012, s. 258; Uyguner, 1994, s. 96).

Nur İçözü

Nur İçözü, 1948 yılında İstanbul'da doğmuştur. İlk, orta ve lise eğitiminin ardından 1967 yılında Hayat Yayınları yazı işleri ailesine katılmış, 1971 yılında Hayat Yayınları'nın arasında yer alan çocuklara yönelik "Doğan Kardeş Dergisi"ni yönetmeye başlamıştır. Daha sonra Tay Yayınları'nda Walt Disney yayın grubuna ait dergilerin yayın yönetmenliğini yapmıştır ve "Tercüman Çocuk Dergisi"nin yazı işleri müdürlüğünü yapmıştır. Aynı gazeteden emekliye ayrıldıktan sonra "Milliyet Kardeş Dergisi"nin yayın danışmanlığını yapmıştır ve "Radikal Gazetesi Kitap Eki"nde çocuk ve gençlik kitapları eleştirileri kaleme almıştır. 1997 yılında iki kitaptan oluşan Kar Masalları ile gençlik ve çocuk yazını dünyasına kendi kitaplarıyla katılmıştır. Öykü, masal, roman türlerinde çocuklara ve yetişkinlere yönelik 100'e yakın eseri bulunan İçözü, 2000 yılında Çocuk Edebiyatı Mizah Öyküleri yarışmasında "Bu Gün Ne Cadılık Yaptım" adlı kitabıyla ikincilik ödülü almıştır (Nur İçözü, t.y).

Sevda Müjgan Yüksel

Sevda Müjgan Yüksel 1965'de Samsun'da doğmuştur. 1986 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümünden mezun olan Sevda Müjgan Yüksel, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsünde "Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Çocuk ve Gençlik Sorunları Ekseninde Miyase Sertbarut'un Yapıtları" konulu tezle 2014 yılında yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. Sevda Müjgan Yüksel 28 yıl öğretmenlik yapmıştır. Yazarın ilk yazısı lise yıllarında bir gazetenin ekinde yayımlanmış ilk kitabı ise 1996 yılında "Ankara'da Kar Yok" ismiyle basılmıştır. Yazarın bugüne kadar çocuklar, gençler ve yetişkinler için kaleme aldığı 50'ye yakın eseri bulunmaktadır. Yazarın çocuk edebiyatı dışında yetişkinlere yönelik öykü, biyografi, mektup gibi türlerde eserleri bulunmaktadır (Yüksel, t.y).

Tacettin Şimşek

Tacettin Şimşek 20 Nisan 1961 yılında Gümüşhane’de doğmuştur. Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirmiştir. Siirt’te edebiyat öğretmeni olarak görev yapmış ve 1990’da Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesine Araştırma Görevlisi olarak girmiştir. Fedâî Dede’nin "Mantıkul-Esrar"ı üzerine yaptığı tenkitli metin ve inceleme çalışmasıyla yüksek lisansını (1993), Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın Hayatı ve Şiiri konulu çalışmasıyla doktorasını tamamlamıştır (1999). Aynı fakültenin Türkçe Eğitimi Bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Akademik araştırmaları yanında şiir, hikâye, deneme, tiyatro gibi türlerde de eserler veren Şimşek, çocuklar için şiir, hikâye, oyun ve masallar yazmıştır. Şiir ve yazıları “Köprü, Zafer, Türk Edebiyatı, Doğu Edebiyat, İlyaz, Mina, Yedi İklim, Hece, Karçiçeği, Palandöken, Taşra, Sühan, Harşit, Beyazdoğu, Cümle” gibi dergilerde yayımlanmıştır. Ahmet Mithat Efendi’nin “Felâton Bey ile Râkım Efendi”, Samipaşazâde Sezaî’nin “Sergüzeşt”, Mehmed Murad’ın “Turfanda mı yoksa Turfa mı?” adlı romanlarını aslına uygun olarak yayına hazırlamıştır ve “Türkçem Eyvah!” adlı tiyatro eseriyle 2004’te Türk Dil Kurumu Onur Ödülü kazanmıştır (Tacettin Şimşek, t.y).

Yalvaç Ural

Yalvaç Ural 24 Temmuz 1945 yılında Konya’da doğmuştur. İstanbul Atatürk Lisesinden mezun olduktan sonra bir süre müzisyenlik yapan Ural, gazeteciliği meslek olarak seçmiş ve 1980-1988 yılları arasında "Milliyet" gazetesinde editör olarak çalışmaya başlamıştır. Gazetecilik yaşamı çok sayıda farklı yayınevi ve gazetede sürmüştür. Yazar, 23 yılda 25 çocuk dergisi yayımlamıştır. Kitaplarının sayısı 100’ü aşan yazar, çocuklar için yazdığı hikâye, roman, deneme, bilmece, tekerleme ve şiirlerinin yanında, televizyon için eğitici diziler yazmıştır. Yazarın yurtiçinde ve yurtdışında pek çok ödülü bulunmaktadır: 1979 yılında II. Uluslararası Çocuk Kitapları Fuarı Şiir Birincilik Ödülü, 1980 yılında Oyun Yarışması Ödülü, 1983 yılında Türk Yunan Dostluğu Abdi İpekçi Dostluk ve Barış Ödülü Yarışması’nda Şiir Başarı Ödülü, 1986 yılında Dünya çocuk edebiyatına yaptığı

katkılarından dolayı Polonya Uluslararası Gülümseme Nişanı ve Şövalyelik Ödülü ve TRT Yılın En İyi Çocuk Yazarı Ödülü, 1992 yılında Çocuk Vakfı Ödülü, 1996 yılında Ankara Üniversitesi Onur Plaketi ve TÖMER Yılın En İyi On Yazarı Ödülü, 2003 yılında Kosova – Yılın Yazarı Ödülü, 2012 yılında Ülkemiz kültürüne katkılarından dolayı Doğu Üniversitesi Onur Ödülü, 2017 yılında Dil Derneği Beşir Göğüş Türk Dilini ve Çocuk Edebiyatını Geliştirme Ödülü ve Oğuz Tansel 2017 Çocuk Yazını Araştırma Ödülünü almıştır (Yalçın, 2010, s. 1058-1059; Sarıyüce H. L., 2012, s. 448-450; Yalvaç Ural, t.y).

Yusuf Dursun

Yusuf Dursun 1949 yılında Yozgat'ta doğmuştur. 1968'de Yozgat Öğretmen Okulunu, 1971'de Erzurum Eğitim Enstitüsü Türkçe Bölümünü, 1991'de Anadolu Üniversitesi Lisans Tamamlama Programını bitirmiştir. Devlet okullarında 25 yıl, özel eğitim kurumlarında ise 17 yıl öğretmenlik yapmıştır. Şiir yazmaya yirmili yaşlarda başlayan yazarın ilk şiiri, Töre dergisinin Ağustos 1984 sayısında yayımlanmış, “Zaman Perdesinde Değirmen Taşı” adlı ilk şiir kitabı ise 1994'te basılmıştır. 2000 yılının başından itibaren çocuk edebiyatına yönelmiş ve çocuklar için şiir ve nesir kitapları kaleme almaya başlamıştır. Yetişkinlere yönelik şiir, çocuklara yönelik masal, öykü, roman ve şiir türlerinde 40'a yakın eseri bulunan Dursun, 2009 yılında ESKADER (Edebiyat Sanat Kültür Araştırmaları Derneği) Çocuk Edebiyatı Ödülünü almıştır (Yusuf Dursun, t.y).

Araştırmanın ikinci alt amacı olan çocuk edebiyatı eserlerinin estetik ölçütler bağlamında değerlendirilmesi sürecinde ise doküman analizinden yararlanılmıştır. Eserin belirlenmesinde ölçüt örnekleme tekniğinden yararlanılmıştır. Estetik ölçütlere göre değerlendirilecek çocuk edebiyatı eserlerinin belirlenmesinde alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda üç ölçüt dikkate alınmıştır. Bu ölçütlerden ilki, çocuk edebiyatı eserinin en çok satan listesinde yer almasıdır. Bu ölçüt, eserin çok sayıda okuyucuya ulaşması nedeniyle önemsenmiştir. Eserin bu ölçütü karşılama durumunu belirlemek amacıyla iki

yol izlenmiştir. İlk olarak basılan her esere bandrol verilmesinden hareketle Kültür ve Turizm Bakanlığı ile iletişime geçilmiştir. Yapılan görüşmeler sonrasında Telif Hakları Genel Müdürlüğü Belgelendirme ve Arşiv Daire Başkanlığına ulaşılmış ve 12.01.2017 tarihinde yapılan telefon görüşmesinde yetkili kişi tarafından, hak sahibi olmayan kişiye bandrol bilgisi verilemeyeceği şeklinde açıklama yapılmıştır. Bu durumda ikinci olarak kitapevlerinin en çok satan listelerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda internet üzerinden satış yapan iki kitapevinden ve hem internet üzerinden hem de mağazadan satış yapan bir kitapevinden en çok satan kitap listelerine ulaşılmıştır. Dokümanlara ulaşma basamağının ardından ulaşılan eserlerin araştırma amacı ve soruları ile örtüşmesi amacıyla orijinalliğin kontrol edilmesi için araştırmada “Türk çocuk edebiyatı eseri olma” ve “ortaokul öğrencilerine yönelik olma” ölçütleri de dikkate alınmıştır. “Türk çocuk edebiyatı eseri olma” ölçütü, araştırmada estetik ölçütlerin belirlenmesinde Türk çocuk edebiyatı yazarlarının görüşlerine başvurulması, araştırmacının Türkçe Eğitimi alanında uzman olması ve alanyazında çeviri eserlerin Türk dilinin zenginliklerini, inceliklerini yansıtmaya durumunun tartışılıyor olması nedenleriyle önemsenmiştir. “Ortaokul öğrencilerine yönelik olma” ölçütü ise Türkçe eğitimi alanında uzmanlaşmış olan araştırmacının pedagojik olarak ortaokul öğrenciler üzerinde çalışıyor olması nedeniyle dikkate alınmıştır. Estetik ölçütlere göre değerlendirilecek çocuk edebiyatı eserinin belirlenmesinde, en çok satan kitap listelerine ait sayısal veriler, Türk çocuk edebiyatı eseri olma ve ortaokul öğrencilerine yönelik olma ölçütleri ile birlikte analiz edildiğinde sözü edilen üç ölçütü karşılayan kitabın Sevim Ak (2016)’ın “Vanilya Kokulu Mektuplar” adlı eseri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Eser Can yayınları tarafından basılmıştır. Araştırmada eserin 2016 yılı 49. baskısı değerlendirilmiştir. Vanilya Kokulu Mektuplar; annesi ve babası ayrılan, anneannesinin yanına yerleşen Kıymık’ın dedektiflik bürosu kurması ve mahalledeki farklı farklı kişilere gelen, göndericisi belli olmayan, vanilya kokan mektupların sırrını çözmeye çalışması üzerine roman türünde yazılmış bir eserdir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada çocuk edebiyatında estetik ölçütlerin belirlenmesi amacıyla “yarı yapılandırılmış görüşme formu”, bir çocuk edebiyatı eserinin ilgili estetik ölçütler açısından değerlendirilmesi amacıyla ise “estetik ölçütler kontrol listesi” kullanılmıştır. Bu bölümde veri toplama araçlarına ilişkin bilgiler verilmiştir.

Çocuk Edebiyatında Estetik Ölçütlerin Belirlenmesi Amacıyla Geliştirilen Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Araştırmada çocuk edebiyatında estetik ölçütlerin belirlenmesi için yarı yapılandırılmış görüşme formu geliştirilmiştir. Görüşme formunun geliştirilme sürecinde ilk olarak, çocuk edebiyatı, estetik, sanat, dil ve kültür, mizah, ahlak, etik ve değerler, kavramları çerçevesinde alanyazın taraması yapılmıştır.

Görüşme formundaki sorular, temelde, bir çocuk edebiyatı eserinin taşınması gereken estetik ölçütleri belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla çocuk edebiyatı yazarlarına, estetik kavramını nasıl yorumladıkları, eserlerinde kullandıkları estetik ölçütlerin neler olduğu, bir çocuk edebiyatı ürünü oluştururken nasıl bir süreç izledikleri, eserlerini oluştururken hangi öğelere odaklandıkları, çocuk edebiyatı ürünlerinde estetik unsurların rolü ve önemi hakkındaki düşünceleri de sorulmuştur. İlgili sorular çerçevesinde araştırmacı tarafından ilk olarak 22 soruluk yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuş ve form, nitel araştırma konusunda dört, Türkçe eğitimi alanında altı uzmanın görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşleri doğrultusunda, benzer sorular bir araya getirilerek gruplandırılmış, bazı sorular sonda sorularla desteklenmiş ve bir bütün olarak genelden özele doğru sıralanarak sekiz ana soru ve sonda sorulardan oluşan forma, son şekli verilmiştir.

Çocuk Edebiyatı Eserlerini Estetik Ölçütler Açısından Değerlendirmek Amacıyla Oluşturulan Kontrol Listesi

Araştırmada çocuk edebiyatı eserlerini belirlenen ölçütler açısından değerlendirmek amacıyla, "estetik ölçütler kontrol listesi" geliştirilmiştir. Kontrol listesinin oluşturulmasında, birinci alt amaç için ulaşılan verilerden yararlanılmıştır. Bu süreçte yazarların görüşlerinin içerik analiziyle incelenmesi sonucunda elde edilen; eser çocuğa düşünme becerisi kazandırmalı, eser çocuğun dil becerilerinin geliştirilmesine destek olmalı, eser çocuğun gelişim düzeyine uygun olmalı, eserin dış yapı özellikleri nitelikli olmalı, eserin dili güçlü olmalı, eserin konusu, kurgusu nitelikli olmalı, eserin öğretici yönü olmalı, eser dil, anlatım, konu, biçim vb. özellikler açısından tutarlı olmalı, eser ideolojik söylemlerden uzak olmalı, eser sanat algısı oluşturmalı ve eser türüne özgü özellikler taşımalı boyutlarının ifadeleri yeniden düzenlenerek ölçüğe uygun duruma getirilmiştir. Buna göre; “Eserin çocuğun gelişim düzeyine uygun olma durumu”, “Eserin dilinin nitelikli olma durumu”, “Eserin konusunun, kurgusunun nitelikli olma durumu”, “Eserin çocuğa düşünme becerisi kazandırma durumu”, “Eserin dış yapı özelliklerinin nitelikli olma durumu”, “Eserin çocuğun dil becerilerini geliştirme durumu”, “Eserin dil, anlatım, konu, biçim vb. özellikler açısından tutarlı olma durumu”, “Eserin çocukta sanat algısı oluşturma durumu”, “Eserin türüne özgü özellikler taşıma durumu”, “Eserin öğretici olma durumu”, “Eserin ideolojik söylemlerden uzak olma durumu” kontrol listesinin maddelerini oluşturmuştur. Oluşturulan kontrol listesi uzman görüşüne sunulmuş ve forma son hâli verilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme ve doküman incelemesi yoluyla veriler toplanmış ve analizi yapılmıştır. Bu sürece ilişkin ayrıntılı bilgiler aşağıda verilmiştir.

Yarı Yapılandırılmış Görüşmelerin Veri Toplama Süreci ve Analizi

Çocuk edebiyatı yazarlarıyla yüz yüze, telefon ya da e-posta aracılığı ile iletişim kurulmaya çalışılmış ve araştırmanın amacından bahsedilerek görüşme talebinde bulunulmuştur.

Bu süreçte ilk olarak 16-18 Nisan 2014'te gerçekleşen VI. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yaşayan Yazarlar Sempozyum Dizisi Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Nur İçözü Sempozyumunda; Aytül Akal, Mavisel Yener, Nur İçözü ve Sevda Müjgan Yüksel ile yüz yüze iletişim kurularak araştırmanın amacından bahsedilmiş ve görüşme talebinde bulunulmuştur. Sözü edilen yazarlar, görüşlerini yazarak sunmayı tercih ettiklerini belirtmiştir. Bunun üzerine yazarlara görüşme formu e-posta ortamında 18.04.2014-21.04.2014 tarih aralığında gönderilmiş ve yazarlar 21.04.2014-19.10.2014 tarih aralığında görüşlerini bildirmişlerdir.

Sonrasında Mustafa Ruhi Şirin, Fatih Erdoğan, Ayşe Yamaç, Feride İlgün ve Tacettin Şimşek ile iletişim kurularak araştırmanın amacından söz edilmiş ve görüşme talebinde bulunulmuştur. Bu yazarlar da görüşlerini yazılı olarak iletmek istemişlerdir. Sözü edilen yazarlara görüşme formu e-posta ortamında 09.05.2014-06.03.2015 tarih aralığında gönderilmiş ve yazarlar 26.05.2014-17.05.2015 tarih aralığında görüşlerini bildirmişlerdir.

Görüşlerini yazılı olarak ifade etmek isteyen yazarlara e-posta aracılığıyla görüşme içeriğinin bilimsel olarak kullanılacağı bilgisi verilmiştir. Görüşlerini yazılı olarak belirten yazarlardan, karşılıklı yazışmalarla bazı ifadelerini ayrıntılı hâle getirmeleri istenmiştir. Böylelikle yazılı olarak sunulan görüşler daha açık hâle getirilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın katılımcıları olan Bestami Yazgan, Yusuf Dursun, Yalvaç Ural, Muzaffer İzgü ile de telefonla iletişim kurularak görüşme talebinde bulunulmuştur. Yazarlarla kurulan iletişim sonrasında uygun tarih, saat ve yer belirlenerek görüşmelerin yüz yüze yapılacağına karar verilmiştir. Yüz yüze yapılan görüşmeler sırasında her bir yazardan

görüşmenin ses kaydı cihazıyla kayıt edilebilmesi için izin istenmiş ve yazarlara bu kayıtların içeriğinin bilimsel olarak kullanılacağı bilgisi verilmiştir. Ayrıca hazırlanan izin formu görüşmeler öncesinde yazarlar tarafından incelenmiş ve araştırmacı ile karşılıklı imzalanmıştır. İlk olarak Bestami Yazgan ile 30.06.2014 tarihinde, yazarın çalıştığı eğitim kurumunun misafir odasında yüz yüze görüşülmüştür. Bestami Yazgan ile yapılan görüşme 46 dakika sürmüştür. Yusuf Dursun ile ise 30.06.2014 tarihinde İstanbul'da yazarın evinde yüz yüze görüşme yapılmıştır ve görüşme 37 dakika sürmüştür. Yalvaç Ural ile 01.07.2014 tarihinde İstanbul'da yazarın yayınevinde görüşme yapılmıştır ve görüşme 200 dakika sürmüştür. Muzaffer İzgü ile ise 18.08.2014 tarihinde yazarın İzmir'deki evinde yüz yüze görüşme yapılmış ve görüşme 55 dakika sürmüştür.

Araştırmada çocuk edebiyatında estetik ölçütlerin belirlenmesi için elde edilen veriler, NVivo 8.0. Paket Programı kullanılarak içerik analizi yaklaşımına göre analiz edilmiştir. Öncelikle çocuk edebiyatı yazarları ile görüşmelerden elde edilen veriler programa yüklenerek okunmuştur. Yapılan ilk okumalar sırasında, araştırmanın birinci amacına yönelik, çocuk edebiyatı eserinin estetik ölçütlerinin her biri kodlanmıştır. Tüm katılımcılarla yapılan görüşmelerden elde edilen veriler tek tek okunarak ilgili konuda 107 kod belirlenmiştir. Daha sonra nitel araştırma konusunda çalışmalar yapmış deneyimli iki uzman ile birlikte, kodlar tek tek yeniden okunarak tartışılmış, benzerlik ve farklılıkları saptanmış birbiriyle ilişkili olan kodlar bir araya getirilerek 52 koda düşürülmüştür. Kodlardan bazıları “Eser değerleri kazandırmalı, Eser çocuğun hayal kurmasını sağlamalı, Eser yaşama ilişkin olumlu bakış açısı kazandırmalı”dır. Toplamda elde edilen 52 kod yeniden okunarak kodlardan oluşan her bölümün kavramsal olarak ne anlam ifade ettiği bulunmaya çalışılmış ve temalaştırılmıştır. Örneğin “Eser Değerleri Kazandırmalı, Eser yaşama ilişkin olumlu bakış açısı kazandırmalı, Eser çocuğun hayal kurmasını sağlamalı, Eser çocuğun empati kurmasını sağlamalı, Eser samimi olmalı, Eser çocuğu şiddete yöneltmemeli” kodları bir araya getirilerek “Eser çocuğun duyuşsal gelişimine uygun olmalı” alt teması oluşturulmuştur. Elde edilen alt temalar kavramsal olarak benzerlik ve farklılıkları açısından yeniden incelenmiş ve birbiriyle ilişkili olan

temalar birleştirilerek ana temalar oluşturulmuştur. Örneğin Eser çocuğun duyuşsal gelişimine uygun olmalı, Eser çocuğun bilişsel gelişimine uygun olmalı, Eser çocuğun dil gelişimine uygun olmalı, Eser çocuğun kişilik gelişimine uygun olmalı alt temaları bir araya getirilerek “Eser çocuğun gelişim düzeyine uygun olmalı” teması oluşturulmuştur.

Doküman İncelemesinin Veri Toplama Süreci ve Analizi

Araştırmada çocuk edebiyatı eserini değerlendirmek için “estetik ölçütler kontrol listesi” kullanılmıştır. Araştırmada ilgili çocuk edebiyatı eserinin estetik ölçütlere göre değerlendirilmesi NVivo 8.0. Paket Programı kullanılarak betimsel analiz yaklaşımına göre gerçekleştirilmiştir. Dokümanların anlaşılması için ilgili kitap araştırmacı tarafından okunarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Verilerin önceden belirlenen temalar (kontrol listesi) çerçevesinde yorumlanmasını içeren betimsel analiz için dört aşama izlenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 256-257): 1) Betimsel analiz için çerçeve oluşturma: Çocuk edebiyatı yazarlarının görüşlerinin içerik analiziyle incelenmesi sonucunda elde edilen kontrol listesi betimsel analizin çerçevesini oluşturmaktadır. 2) Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi: Öncelikle araştırmacı tarafından basılı hâliyle iki kez okunan eser, programa yüklenerek tekrar okunmuştur. Ardından kitabın tamamı kontrol listesinde yer alan her bir ana ölçüt için ayrı ayrı okunmuştur. 3) Bulguların tanımlanması: Yapılan her bir okuma sırasında, araştırmacının ikinci amacına yönelik olarak, eserde ilgili ölçütü karşılayan ifadeler doğrudan alıntı olarak var olan temaların altına alınmıştır. Örneğin eserdeki; “Eylülün son günleri. Hava serinledi, günler iyice kısaltmaya başladı. İnsanın canı, artık yünlü giysiler giyip, sıcak salep içmek istiyor” ifadesi doğrudan alıntı olarak “Eser Çocuğa Düşünme Becerisi Kazandırmalı” ana temasının “Eser çocuğun çıkarımda bulunmasını sağlamalı” alt temasının altına alınmıştır. 4) Bulguların yorumlanması: Tanımlanan bulgular açıklanmış, ilişkilendirilmiş ve anlamlandırılmıştır.

Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Nicel araştırma yöntemlerine özgü olan geçerlik ve güvenilirlik kavramları, nitel araştırma yöntemlerinde farklı kavramlarla karşılık bulmaktadır. Nicel araştırma yöntemlerinde kullanılan “iç geçerlik”, “dış geçerlik”, “iç güvenilirlik”, “dış güvenilirlik” kavramlarının yerini nitel araştırma yöntemlerinde sırasıyla, “inandırıcılık”, “aktarılabirlik”, “tutarlılık”, “teyit edilebilirlik” kavramlarının kullanıldığı görülmektedir (Linkoln ve Guba’dan aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 298).

Araştırmanın inandırıcılığını artırmak için önerilen stratejiler; uzun süreli etkileşim, derin odaklı veri toplama, çeşitleme, uzman incelemesi ve katılımcı teyididir (Lincoln ve Guba (1985)’dan aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 299). Bu çalışmada da araştırmanın inandırıcılığını arttırmak için yüz yüze yapılan görüşmelerin ses kayıtları yazıya döküldükten sonra, metinler yazarlara gönderilmiş ve katılımcı teyidi alınmıştır. İnanırıcılık için önerilen bir başka strateji, çalışmanın katılımcılarının sayı ve özelliklerinin, nasıl seçildiklerinin; araştırmada kullanılan veri toplama ve analiz tekniklerini ayrıntılı bir biçimde verilmesidir. Araştırmanın inandırıcılığını arttırmak için ayrıca yöntem bölümünde, yukarıda sözü edilen süreçlere ayrıntılı bir biçimde yer verilmiştir. Araştırmanın inandırıcılığının artırılması için kullanılan stratejilerden bir diğeri ise, araştırma hakkında genel bir bilgiye sahip ve nitel araştırma yöntemleri konusunda uzmanlaşmış kişilerden, yapılan araştırmayı çeşitli boyutlarıyla incelemesinin istenmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 302). Bu çalışmada da nitel araştırma yöntemleri konusunda uzmanlaşmış iki araştırmacıdan araştırmanın her aşaması hakkında (veri toplama araçlarının geliştirilmesi, katılımcıların seçimi, ham verilerin analizi ve yorumlanması) dönüt ve düzeltme alınmıştır.

Nitel araştırmada aktarılabirliği sağlamanın yollarından biri, verilerin ortaya çıkan temalara göre yeniden düzenlenmiş bir biçimde okuyucuya yorum katılmadan aktarılmasıdır. Bu çalışmada da aktarılabirliği sağlamak amacıyla, bulgular sunulurken doküman analizi ve görüşme aracılığıyla elde edilen verilerin analizi sonucu oluşan

temalar ve alt temalar sık sık doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Aktarılabirliği sağlamının yollarından diğeri ise amaçlı örnekleme yönteminin kullanılmasıdır. Çalışmada, amaçlı örnekleme yöntemlerinden; “kar topu örnekleme” ve “ölçüt örnekleme” kullanılmıştır. Böylelikle, okuyucuların çeşitliliği anlamalarına ve çalışmanın bulguları ile karşılaştırmalarına olanak sağlanmıştır.

Alanyazında nitel araştırmada teyit edilebilirliğin sağlanması için, katılımcıların özelliklerinin ayrıntılı bir biçimde tanımlanması; araştırma sürecinde sosyal ortamların ve süreçlerin tanımlanması; verilerin analizinden elde edilen kavramsal çerçevenin ve varsayımların tanımlanması; veri toplama sürecinin ve analizlerinin ayrıntılı açıklamalarının yapılması önerilmektedir (LeCompte Ve Goetz (1982)’ den aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 294). Çalışmanın “yöntem” ve “bulgular” bölümü teyit edilebilirliği sağlamak amacıyla özenle yapılandırılmıştır. Ayrıca Erlandson ve diğerleri (1993) (aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 306) araştırmının teyit edilebilirliğini değerlendirmek üzere, verilerin analizinde bir başka araştırmacıdan yardım almayı önermektedir. Araştırmının güvenilirliğini arttırmak için, araştırmacı tarafından doğrudan alıntıların temalara uygun şekilde düzenlenmesinin ardından temalar/alt temalar doğrudan alıntılarla birlikte iki uzmana verilmiş ve her tema doğrudan alıntlarıyla birlikte incelenmiştir. Doğrudan alıntılar tekrar tekrar okunarak alıntılar, kontrol amaçlı, analiz programında ilgili temalara gönderilmiştir. Böylelikle temalaştırmanın her basamağında araştırmının güvenilirliği sağlanmaya çalışılmış ve uzmanların görüş birliği alınarak kod ve temalara son hâli verilmiştir. Oluşturulan temalarda, tutarlılığın hesaplanması için Miles ve Huberman’ın (1994) görüş birliği formülü [$P=(\text{görüş birliği}/\text{görüş birliği}+\text{görüş ayrılığı})\times 100$] kullanılarak % 81 oranında görüş birliğine varıldığının belirlenmesi, araştırma için güvenilir kabul edilmiştir.

Alanyazında, nitel verilerin analizinde bilgisayar destekli veri analizi programlarının kullanılmasının, analizlerin hesap verilebilirliğini (şeffaflığını), güvenilirliğini artırdığına işaret edilmektedir (Kuş, 2006, s. 2). Bu çalışmada da nitel veriler analiz edilirken Nvivo

8.0 nitel veri analizi paket programı kullanılarak araştırmanın geçerliği ve güvenirliği artırılmaya çalışılmıştır.

BÖLÜM IV

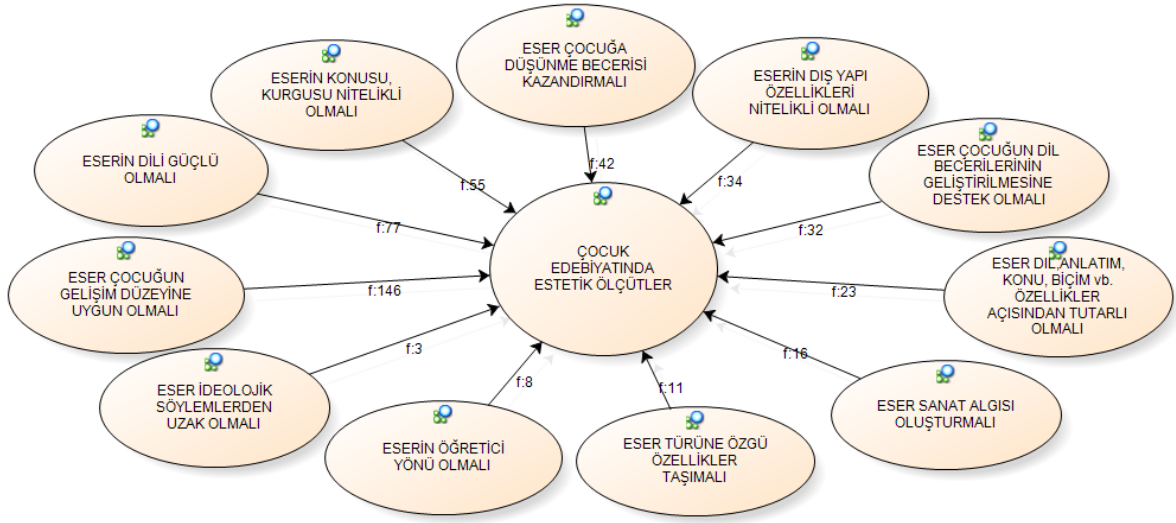
BULGULAR

Çocuk edebiyatında estetik olgusunu yazarların görüşlerine göre inceleyerek estetik ölçütleri belirleme ve çocuk edebiyatı eserini, belirlenen ölçütler bağlamında değerlendirme alt amaçlarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

“Çocuk edebiyatı yazarlarının görüşlerine göre çocuk edebiyatında estetik ölçütleri belirlemek” Alt Amacına İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde çocuk edebiyatı eserlerinde estetik ölçütlere ilişkin, 13 çocuk edebiyatı yazarı ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular yer almıştır. Çocuk edebiyatı yazarlarının görüşleri doğrultusunda belirlenen estetik ölçütler genel olarak Şekil 2'de verilmiştir. Ayrıca her ana tema ve alt tema ayrı ayrı ele alınmıştır. Bu bölümde, şekillerde ve metinde yer alan "f", frekansı belirtmektedir, ilgili temanın tekrar etme sıklığı "f" ile verilmiştir.

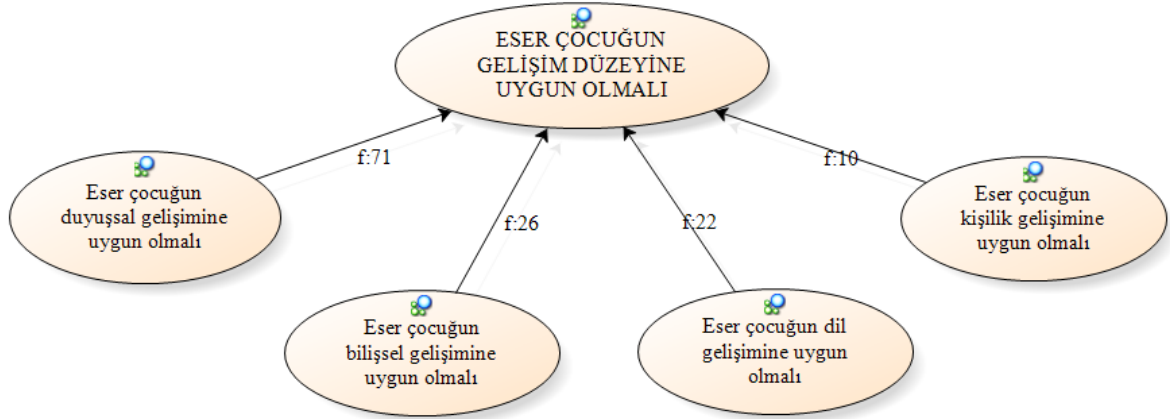
Şekil 2. Çocuk edebiyatı eserlerinde estetik ölçütler

Şekil 1'de görüldüğü gibi çocuk edebiyatı yazarlarının çocuk edebiyatı eserlerinde bulunması gereken estetik ölçütlere ilişkin görüşleri "Eser çocuğun gelişim düzeyine uygun olmalı (f:146), Eserin dili güçlü olmalı (f:77), Eserin konusu, kurgusu nitelikli olmalı (f:55), Eser çocuğa düşünme becerisi kazandırmalı (f:42), Eserin dış yapı özellikleri nitelikli olmalı (f:34), Eser çocuğun dil becerilerinin kazandırılmasına destek olmalı (f:32), Eser dil, anlatım, konu, biçim vb. özellikler açısından tutarlı olmalı (f:23), Eser sanat algısı oluşturmali (f:16), Eser türüne özgü özellikler taşımali (f:11), Eserin öğretici yönü olmalı (f:8), Eser ideolojik söylemlerden uzak olmalı (f:3)" şeklinde on bir ana tema altında toplanmıştır. Şekil 1 incelendiğinde, çocuk edebiyatı yazarlarının, çocuk edebiyatı eserinin, en çok çocuğun gelişim düzeyine uygun olması gerektiğine, en az ise ideolojik söylemlerden uzak olması gerektiğine ilişkin görüş bildirdikleri görülmektedir.

1. "Eser çocuğun gelişim düzeyine uygun olmalı" Temasına İlişkin Bulgular

Çocuk edebiyatı yazarlarının en çok görüş bildirdiği tema "Eser çocuğun gelişim düzeyine uygun olmalı" dır. Feride İlgün'ün "*Çocuk kitapları yazan bir yazarın her konuda çok titiz davranması gereklidir. Eserleri içerisinde oluşturduğu metinler, kullandığı görseller çocukların gelişimini olumlu yönde etkileyecek düzeyde olmalıdır.*"

ifadesi, Muzaffer İzgü'nün "...Yeter ki düzeyine inin onun. Konuyla, yaklaşımla, davranışlarla düzeyine inin." ifadesi ve Yusuf Dursun' un "Şimdi ancak bazı şeyler vardır ki pedagojik açıdan da değerlendirilmesi incelenmesi gerekiyor. Yazarların görevlerinden birisi de bu pedagojik açıdan da çocuğa uygun olması, çocuğa göre olması lazım yazdığımız şeylerin." ifadesi bu ana temayı desteklemektedir.

Şekil 3. Eser çocuğun gelişim düzeyine uygun olmalı

Eser çocuğun gelişim düzeyine uygun olmalı teması, "Eser çocuğun duyuşsal gelişimine uygun olmalı", "Eser çocuğun bilişsel gelişimine uygun olmalı", "Eser çocuğun dil gelişimine uygun olmalı", "Eser çocuğun kişilik gelişimine uygun olmalı" şeklinde dört alt temayla açıklanmıştır. Bu temaya ilişkin dört alt tema Şekil 2'de yer almaktadır.

1.1 "Eser çocuğun duyuşsal gelişimine uygun olmalı" Temasına ilişkin

Bulgular

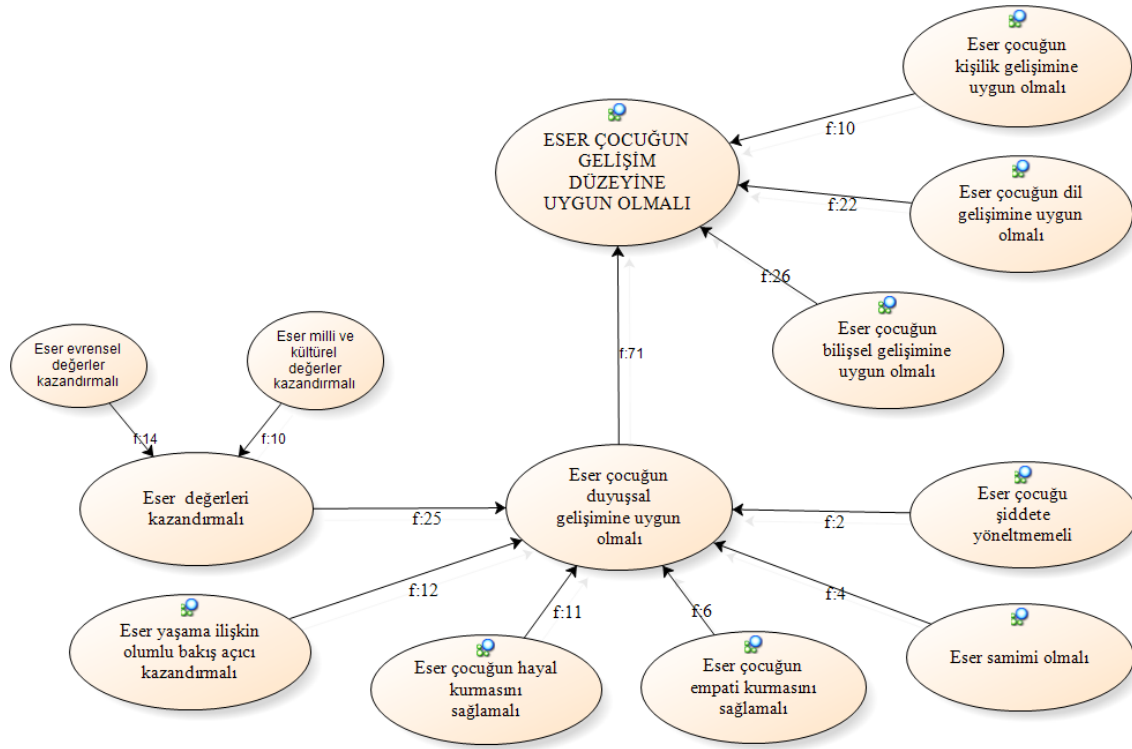
Çocuk edebiyatı eserinin, çocuğun gelişim düzeyine uygun olması için öncelikle taşınması gereken özellik "Eser çocuğun duyuşsal gelişimine uygun olmalı" dır. Muzaffer İzgü ve Tacettin Şimşek' in aşağıdaki görüşleri bu temayı desteklemektedir.

Muzaffer İzgü "...duygu isterim ben. Yani bir çocuk yapıtının içerisinde duygu isterim. O duyguyu çocuğa nasıl vereceğiz, yani neyle. Yapmacık duyguyu zaten çocuk kabul etmez."

Tacettin Şimşek "Çocuğun dil gelişimi yanında duygusal ve sosyal gelişim gibi alanları da mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır. Biri metnin kurgusu ve anlatımı için önemli ve gerekliyse, diğerleri metnin konusunun ve temasının seçiminde rol oynayacak; hangi metnin çocuk için ilgi çekici olacağını, hangi metinde çocuğun kendi deneyimlerini bulacağını bilerek metin yazmaya zemin hazırlayacaktır."

Tacettin Şimşek "Bugünün çocukları daha az mutlu, daha az hoşnut, daha az memnun. Sahip olduklarıyla yetinme duygusunu da tanımaları gerekiyor."

Eserin çocuğun gelişim düzeyine uygun olması gerektiğine ilişkin ana temanın çocuk edebiyatı yazarları tarafından en çok görüş bildirilen alt teması "Eser çocuğun duyuşsal gelişimine uygun olmalı" Şekil 3'de verilmiştir.

Şekil 4. Eser çocuğun duyuşsal gelişimine uygun olmalı

Eserin çocuğun duyuşsal gelişimine uygun olması; "Eser değerleri kazandırmalı, Eser yaşama ilişkin olumlu bakış açısı kazandırmalı, Eser çocuğun hayal kurmasını

sağlamalı, Eser çocuğun empati kurmasını sağlamalı, Eser samimi olmalı, Eser çocuğu şiddete yöneltmemeli" şeklinde alt temalarla açıklanmıştır.

1.1.1 Eser Değerleri Kazandırılmalı

Eserin çocuğun duyuşsal gelişimine uygun olması teması bağlamında ele alınan görüşler en çok eserin değerleri kazandırmasında yoğunlaşmıştır. Çocuk edebiyatı eserinin çocuklara değer kazandırması gerektiğine ilişkin Tacettin Şimşek'in *"Son yılların yükselen değeri, değer eğitimi. Genç kuşaklara bizi biz yapan değerleri nasıl aktaracağız? Değer, soyut bir kavramdır. Davranışlara yansıdığı zaman varlığından haberdar olur ya da varlığından söz edebiliriz. Öyleyse davranışa dönüşecek bir değer eğitiminden söz etmemiz gerekiyor. Olumlu davranış örneklerini edebî metinler aracılığıyla kurgulayarak çoğaltarak değer aktarımını gerçekleştirebiliriz. Burada edebî metin çocuk okura rol model sunma işlevinden söz edilebilir. Edebî metinler tema/izlek bakımından bu eğitimi gerçekleştirebilir. Güzel bir konuyu güzel bir anlatımla sunabilirler."* ifadesi bu temayı destekleyen örnek görüş olarak verilebilir.

Çocuk edebiyatı eserleriyle çocuklara kazandırılması gereken değerler, evrensel, millî ve kültürel olarak sınıflandırılmıştır. Çocuk edebiyatı yazarları, çocuk edebiyatı eserlerinde bulunması gereken evrensel değerleri iyilik, güzellik, kardeşlik, paylaşma, yardımlaşma, saygı, sevgi; dürüst, içten, güvenilir, çalışkan, duyarlı, yardımsever ve hoşgörülü olma şeklinde ifade etmişlerdir. Feride İlgün, Tacettin Şimşek ve Yusuf Dursun'un söz konusu temayı destekleyen görüşleri aşağıda verilmiştir.

Feride İlgün *"Eserlerimde çocukların gelişimine katkıda bulunacak değerleri vermeye çalışırım. İyilik, güzellik, kardeşlik, paylaşma, yardımlaşma, saygı, sevgi gibi değerleri işlemeye çalışırım."*

Tacettin Şimşek *"Özenli bir dil, özenle seçilmiş bir tema, olumlu bir doğa ve evren tasarımı, yaşama sevinci ve hepsini kuşatacak sınırsız bir sevgi... Yazar ve çizerden çocuk okura yansıyan bu yaklaşım edebî metni güzel kılmaya yeter."*

"Edebî metinlerle dürüst, içten, güvenilir, çalışkan, duyarlı vb. kişilikler inşa etmek mümkündür. Çocukta var oluşa karşı sevgi uyandırılabilir ve geliştirilebilir. Sevgiyle bakan göz, güzeli ve güzelliği görebilir ancak. Önce güzel bakabilmeyi ve güzel görebilmeyi sağlamak gerekir. Güzel görebilenler ancak güzel düşünebilirler. Bu, Polyannacılık değil elbette. Yarısu dolu bardağın dolu tarafını görmekten söz etmiyorum. Orada bir bardağın olması bile tek başına sevinilecek bir şeydir. O zaman çocuk, güneşin yakıcılığını, karın donduruculuğunu, gülün dikenini vs. sorun etmeyecek, olumlu duygu ve düşünceye odaklanacaktır. Çocuk okurların bunu fark etmesini sağlamak durumundayız."

"İyilik duygusunun, paylaşmanın, yardımseverliğin insana yaşatacağı hazzı çocuğun erken yaşlarda iç dünyasında deneyimle keşfetmesi lâzım. Bir insanı mutlu etmekten ve mutlu görmekten dolayı kalbine nasıl bir sıcaklığın yayıldığını hissetmesi lâzım. Bunu eğitim sistemi kazandırmıyorsa edebî metinler kazandırmalı diye düşünüyorum."

Yusuf Dursun "O yaştaki bir çocuğun diyelim ki 8,10 yaşındaki bir çocuğun önce hayatı sevmesini, insanı sevmesini, ailesini sevmesini temin etmeye çalışıyorum. Bunu da ben eserlere yerleştirdiğim sevgi kavramıyla anlatmaya çalışıyorum. Anne sevgisi, baba sevgisi, öğretmen sevgisi, kedi köpek sevgisi, tabiat sevgisi bütün bunları bir araya getirdiğimiz zaman o çocuk bir yerden bir yere çıkmış olacak benim ilk hedefim bu."

Çocuk edebiyatı yazarları, çocuk edebiyatı eserlerinde bulunması gereken millî ve kültürel değerler bağlamında ailevi ve ahlaki değerler üzerinde durmuşlardır. Tacettin Şimşek "... Ailenin kutsiyetini duygusal deneyimle fark etsinler diye bir umudum var." ifadesiyle aileyi vurgularken, Yalvaç Ural "...bize özgü olmayan bir vampir üzerine vampirlik üzerine yarasayla bütünleştirerek masal kitapları yazılmıştır. Böyle bir kültürün karakterinin çocuklara öğretilmesinde ahlakçı olarak baktığında hiçbir anlam yoktur. Yani bir vampiri anlatmak bir var olan bir hayvanı anlatmaktır. Vampirin ne olduğunu anlatmaktır. Hayvanlar içindeki yerini anlatmaktır. " açıklamasıyla kültürümüzü yansıtmayan unsurların çocuk edebiyatı eserlerinde kullanılmasının ahlak

açısından da anlamsız olduğunu belirtmektedir. Bunun yanında Fatih Erdoğan, "Ama bazen "buraların" konularının da kitaplarda işlenmesi gerekir diye düşünüyorum. Bu ülkede çok yerel birçok şey yaşanıyor ama hiçbiri çocuklara yazılan kitaplara girmiyor. Kentlere göç... Varoş kültürü... Kültürel tek tipleşme... Kaybolan kırsal, yerel, folklorik yaşantılar... Farklı kültürler... Kürtler... Ermeniler... vb... Hepsi bu toprağın olguları ama çok azı kitaplara giriyor." ifadeleriyle millî ve kültürel özelliklerin çocuk edebiyatı eserlerinde yer alması gerektiğini vurgulamıştır.

1.1.2 Eser Yaşama İlişkin Olumlu Bakış Açısı Kazandırmalı

Çocuk edebiyatı eseri çocuğun duyuşsal gelişimine uygun olmalı temasının diğer bir alt teması ise "eser yaşama ilişkin olumlu bakış açısı kazandırmalı" şeklinde ifade edilmiştir. Tacettin Şimşek' in "*Hedef kitle, gerçek hayat sahnelerini okuma düzeyine geldiğinde (on yaş ve üzeri), elbette dünyada güzellikler kadar çirkinliklerin de var olduğunu fark edecek, edebî metinlerde gerçeklik adına olumsuzlukları da görmek isteyecektir. Burada da dikkat edilmesi gereken nokta şudur: Aslolan güzelliştir, çirkinlik güzellik için bir karşılaştırma ögesidir. Aslolan doğruluktur, yalan karşılaştırma unsurudur. Aslolan iyiliktir, kötülük iyiliğin payandasıdır. Aslolan sevgidir, korku sevginin koruyucusudur. Yani önce severiz, sevdiğimizizi ve sevenimizin sevgisini kaybetmekten korkarız. Hayattaki bütün büyük hamleler kaynağını, bu karşıt kavramların güzellik, doğruluk, iyilik, sevgi gibi olumlularından alır.*" görüşü ve "*Hayata ve dünyaya iyimser bakışlarımı, insanlarla ve diğer canlılarla ilgili pozitif yaklaşımlarımı ve nihayet sahip olamadıklarım için hayıflanmalarımı değil, sahip olduklarımdan dolayı şükür duygularımı paylaşımaya açıyorum. Bu olumlu tavrın, kimi kötü niyetli insanlar tarafından suistimal edilebileceğini ve iyi insanların iyi duygularının sömürülebileceği gerçeğini de gözden irak tutmuyorum. Bu konuda da çocuklara uyarıcılık sorumluluğumun olduğunu unutmuyorum.*" görüşü; Yusuf Dursun'un "*O yaştaki bir çocuğun diyelim ki 8,10 yaşındaki bir çocuğun önce hayatı sevmesini, insanı sevmesini, ailesini sevmesini temin etmeye çalışıyorum. Bunu da ben eserlere yerleştirdiğim sevgi kavramıyla anlatmaya*

çalışıyorum. Anne sevgisi, baba sevgisi, öğretmen sevgisi, kedi köpek sevgisi, tabiat sevgisi bütün bunları bir araya getirdiğimiz zaman o çocuk bir yerden bir yere çıkmış olacak benim ilk hedefim bu." görüşü bu temayı desteklemektedir.

1.1.3 Eser Çocuğun Hayal Kurmasını Sağlamalı

Çocuk edebiyatı eseri çocuğun duyuşsal gelişimine uygun olmalı temasının diğer bir alt teması ise "Eser çocuğun hayal kurmasını sağlamalı" şeklinde ifade edilmiştir. Bu temayı Mustafa Ruhi Şirin *"Nitelikli çocuk edebiyatı metinlerinin simgesel işlevi çocuğu edebiyatın eşiğine yaklaştırır. Simgesel işlevi yazarın sözel ve zihinsel simgeler yanında düşsellik, simgesel oyun ve görsel anlatı çocuğu ilk edebiyat ve estetik evreniyle tanıştırır."* görüşüyle, Muzaffer İzgü *"Sirtınızı edebiyata yaslayacaksınız. Hem çocuk kitabında hem büyük kitabında. Ben hiçbir zaman güneş doğdu diye yazmam, çocuğa da yazmam. Güneş dağın arkasında ateşten bir top gibi çıktı. Bakın şimdi görüntü var, sinema var, ışık var, duygu var, hatta bir beyaz kelebek geliyor bana doğru oradan. Yani çocuk bakın bir duygu bir düş kuracak çocuk."* görüşüyle, Tacettin Şimşek *"Masallardaki sembolik dili biz yetişkinler çözümleriz. Masalların aslında hiçbir olağanüstülük taşımadığını, sembolik anlatımlarından dolayı olağanüstü olay, durum, kavram ya da unsurlar gibi değerlendirildiğini biliriz. Ancak çocuklar oradaki olayın ardına takılırlar. Onda buldukları fantastik öğelerle kendi dünyalarının renkli görüntüleri birbiriyle örtüşür. Bitkilerin, hayvanların konuştuğu; insanın kendinden daha güçlü hayalî varlıkları zekâsı ve iradesiyle yendiği anlatımlar çocukların ilgisini çeker. Aslında çizgi filmlerin üzerine kurulduğu mantık da aynıdır. Fare, kendisinden daha güçlü kediyi her seferinde yerlerde süründürür. Bu, akışı biraz da tersine döndürmektir. Gülmecenin doğduğu yer de burasıdır. Karşıtlıklardan güçsüzün lehine bir sonuç üretmek."* görüşüyle desteklemektedir.

1.1.4 Eser Çocuğun Empati Kurmasını Sağlamalı

Çocuk edebiyatı eseri çocuğun duyuşsal gelişimine uygun olmalı temasının diğer bir alt teması "Eser çocuğun empati kurmasını sağlamalı"dır. Fatih Erdoğan'ın *"Okur ne olup*

bittiğini tam olarak anlamalı ve gözünün önüne getirebilmeli, kendini o olayların bulunduğu mekana, o olayları da kitabı okuduğu mekana taşıyabilmelidir. İşte o zaman ikinci aşama gerçekleşir ve okurumuz metnin kahramanıyla aynı şeyleri hissetmeye başlar; işte bu duygunun inşa edilmesi demektir." görüşü, Mustafa Ruhi Şirin'in *"Bir yoksul çocuğun öyküsünü yazarken çocuk okurun ruhunu acıtmak yerine, onun yerine kendini koymasını tercih ederim."* görüşü ve Mavisel Yener'in *"Başkasını dinleme, empati kurabilme de estetik algının bir biçimidir, çocuk kitaplarıyla geliştirilebilir."* görüşü bu temayı destekler niteliktedir.

1.1.5 Eser Samimi Olmalı

Çocuk edebiyatı eseri çocuğun duyuşsal gelişimine uygun olmalı temasının alt temalarından biri de "Eser samimi olmalı" şeklinde ifade edilmiştir. Bestami Yazgan'ın *"O zaman öyle bir kitap hazırlamamız lazım ki çocuk, kitabı okuyunca onu görünce sanki bir dostunu görmüş gibi olsun, bir sıcaklık bulsun, kendini bulsun."* görüşü ve *"Dolayısıyla samimi olmak, içten olmak, yapmacık olmamak bu eseri güzelleştirir diye düşünüyorum."* görüşü ve Muzaffer İzgü' nün *"...duygu isterim ben. Yani bir çocuk yapıtının içerisinde duygu isterim. O duyguyu çocuğa nasıl vereceğiz, yani neyle. Yapmacık duyguyu zaten çocuk kabul etmez."* görüşü bu temayı desteklemektedir.

1.1.6 Eser Çocuğu Şiddete Yönelmemeli

Çocuk edebiyatı eseri çocuğun duyuşsal gelişimine uygun olmalı temasının sonuncu alt teması "Eser çocuğu şiddete yönelmemeli" şeklinde ifade edilmiştir. Bu tema Aytül Akal'ın *"Hem kişilik gelişimine hem olumlu iletişime çok önem verir hem ön yargıları fark ettirmeye, hem ayrımcılığın, şiddetin, uzlaşmaz oluşun olumsuzluğuna dikkat çekmek isterim."* ifadesiyle ve Yalvaç Ural'ın *"Benim kitabımda şiddet yok, korku yok. Yani ben o anlattığım öyküde çocuğu korkutmak için yapmıyorum. Başımdan geçen olayı anlatıyorum. Yani şiddet yok, korku yok, gerilim yok, aksiyon yok. Bu üç dört şey şiddet, korku, gerilim, aksiyon. Bunlar bir ürünün içinde tek tek de olabilir, genelde hepsi bir arada da olabilir. Hızlı giden bir araba, hızlı ateş eden bir adam, arabaların üstünden*

ona atlayan bir adam. Bu korunma içgüdüsi olan çocuğa yaşamda bunları öğrenirse hayatta kalabileceğini öğretiyor. Yani boş bir kafa, güçlü ol, bileğin kalın olsun kodun mu devir, kavga sporlarının en iyisini yap, kork ama korkut, ger ama gerilme, aksiyon ol kimse sana yetişemesin ve onu yaparken de asla şiddetten de kaçınma. Eleştirel bakma ondan sonra sakın birbirini yumuşatma." ifadesiyle desteklenmektedir.

1.2 "Eser çocuğun bilişsel gelişimine uygun olmalı" Temasına İlişkin Bulgular

Eserin çocuğun gelişim düzeyine uygun olması temasının ikinci alt teması "Eser çocuğun bilişsel gelişimine uygun olmalı"dır. Mustafa Ruhi Şirin'in "Çocuk kitabında bilişsel gelişimin temel kaynağı dildir. Dil gelişimi ile bilişsel ve düşünce gelişimi arasındaki tam bir uyum olması gerekir. Bir çocuk kitabının bilişsel gelişim başarısı, E. Donna Norton'un vurgusuyla "gözleme, karşılaştırma, sınıflandırma, uygulama ve eleştiri yapma" imkânı sağlamasıyla gerçekleşir." görüşü, Muzaffer İzgü'nün "Ben bir gülmece öykümle haha hihi ettirmem. Düşünür; kime güldüm, neye güldüm, niçin güldüm? Eğer ben bu görevi yapmıyorsam ben gülmece yazarı değilim. Aziz Nesin de böyleydi, Rifat Ilgaz da böyleydi. Ben de böyleyim." görüşü, Tacettin Şimşek'in "Elde etmeyi planladıklarımızın bazılarının eksik kalabileceği, istediğimiz her şeyin olamayacağı, beklentilerimizin tamamının karşılanamayacağı gibi konularda farkındalık oluşturmak bizim yükümlülüğümüzdür. Bu farkındalık, gerçek hayat içinde kazandırılabilirdi gibi, edebî metinler yoluyla da kazandırılabilir. Çok oyuncak değil, yeteri kadar oyuncak... Yokluğu da deneyimlemek gerekiyor." görüşü ile "Masalların da üzerine kurulduğu temel felsefe budur. Masallarda iyi ve kötü diye kesin çizgilerde ayrılmış iki kutuplu bir dünya vardır. Masalın sonundaki iyi ödüllendirilmiş, kötü cezalandırılmışsa, dinleyici/okuyucu tercihini iyiden yana yapmış olacaktır. Çocuğu seçeneklerle buluşturmak ve birini seçme konusunda karar vermesini sağlamak bir bakıma algı inşasıdır." görüşü ve Yalvaç Ural'ın "Çok iyi kalem ustaları olabilir. Türkçeyi çok iyi kullanan yazarlar olabilir ama bizim için önemli olan hem dili iyi kullanmak hem de soruna parmak basıp o sorunu

karşıdakine aktarıp düşündürebilecek adam. Eğlencelik çocuk kitapları yazarlar olabilir. Yani kabak çekirdeği, Şam fıstığı, gofret yerine geçecek. Bu da önemlidir çocuğun yaşantısında ama her gün bunu yerse hasta olur. Biz ondan yana değiliz biz çocuğu meraka, düşünmeye, irdelemeye, kendisiyle ilgili her yediği besinle ilgili son dolma tarihine, son kullanma tarihine dış macunu dâhil bakan, okuduklarını anlayan, anladıklarından başka alanlara geçiş yapabilen, düşünen, sevgi dolu, paylaşımcı, ülkesini seven, çağdaş, duyarlı, sanatın her alanına ilgi duyan çocuklar yetiştirmek istiyoruz." görüşü ile "Ve kurgu kendi öyküsü dışında yazar tarafından yorumlanmalı, bir diyalektik yaşamsal işleyiş içinde sebep sonuç ilişkileri asla kabaca olmayan bir biçimde bir başlangıç, gelişme, sonuç süreçleri göstermeli. Yani öykünün ironikliği kendi öz kurgusundaki çarpıcılığı dışında bir sonuç, bir merak, bir irdelemeye itmeli çocuğu." görüşü bu temayı desteklemektedir.

Eserin çocuğun bilişsel gelişimini desteklemesi gerektiği temasının, çocuk edebiyatı yazarları tarafından düşünme, analiz etme, merak etme, gözlemlenme, karşılaştırma, sınıflandırma, uygulama, eleştiri yapma, irdeleme gibi kavramlarla açıklandığı görülmektedir.

1.3 "Eser çocuğun dil gelişimine uygun olmalı" Temasına İlişkin Bulgular

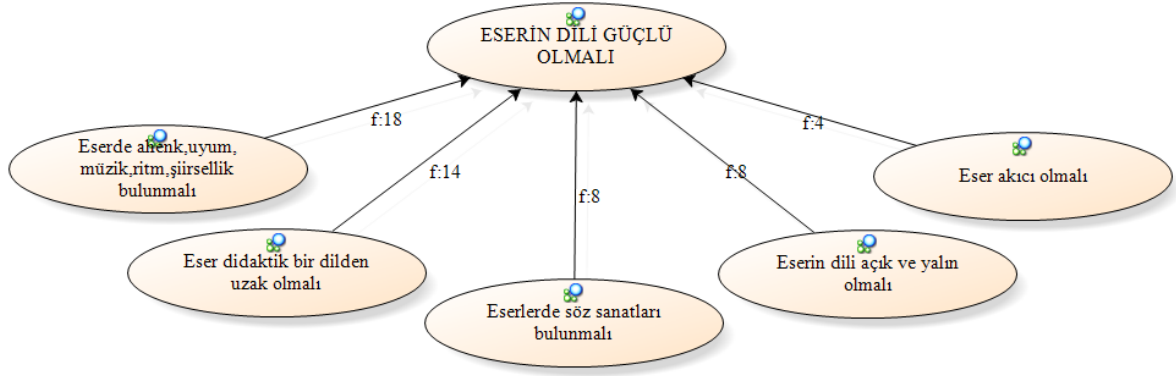
Eserin çocuğun gelişim düzeyine uygun olması temasının alt temalarından biri "Eser çocuğun dil gelişimine uygun olmalı"dır. Mavisel Yener'in "Bunun yanı sıra hedef kitleye göre bir dil ve kurgu da önemlidir. Örneğin, ne kadar estetik bir dil kurarsanız kurun, okul öncesi yaş grubuna sesleniyorsanız onların yaşamında yer almayan sözcükler ve anlatım kullanıyorsanız o kitap estetik nitelik taşımaz. Küçük yaş gruplarındaki çocuklara göre olan metnin tümcelerinin kısa ve yalın olması, dilin yetkin olması, anlatımın canlı ve akıcı olması şarttır. Hedef kitleyi iyi tanıyıp onun gereksinimlerine göre bir dil kullanılırsa, metinden tat alması sağlanır, estetik değerlere ulaşılabilir." görüşü, Mustafa Ruhi Şirin'in "Çocuk edebiyatı çocukların büyüme ve gelişme

dönemlerine, hem dil hem de anlama düzeylerine uygun çizgi-resimle bir içerikte gerçekleşir." görüşü, Tacettin Şimşek'in "Çocuklara yönelik metinlerde yaş grubunu dikkate almayı doğru bulmayan kuramcılar ve yazarlar var. Bu yaklaşıma saygı duymakla birlikte, çocukta dil gelişiminin önemli bir gösterge olduğunu belirtmeliyim. Edebiyatın dille yapılan bir sanat olduğu gerçeğini sürekli hatırlamak ve hatırlatmak gerekiyor." görüşü ve Yalvaç Ural'ın "Her yaş grubunun algıladığı sözcükler vardır. Ben her zaman söylerim. Kavram sözcüğünü kavrayamayan bir çocuğa kavram sözcüğünden söz edilemez. Soyut ve somut sözcükleri öğrenmek başkadır. Soyut ve somut anlatılarla bezenmiş bir masalı okura sunmak başka bir şeydir. Ben sana soyut ve somutla dolu bir masal anlatabilirim." görüşü bu temayı desteklemektedir.

1.4 "Eser çocuğun kişilik gelişimine uygun olmalı" Temasına İlişkin Bulgular

Eserin çocuğun gelişim düzeyine uygun olması temasının alt temalarından biri de "Eser çocuğun kişilik gelişimine uygun olmalı"dır. Mavisel Yener'in "Çocuk yazınında estetik dediğimiz zaman pek çok öğeden söz ediyoruz. Bu öğeler arasında dilden tutun da kurguya, karakter gelişimine, resimlemeye, kitabın ritmine kadar pek çok ayrıntı yer alır." ifadesi ve Tacettin Şimşek'in "Anlatıcılarım genellikle kahraman anlatıcıdır. Çocuk kahraman yaşadıklarını, gözlem ve izlenimlerini kendi ağzından anlatır. Bunu yaparken çocuk okurlarıma idealize edilmiş kahramanlar sunmamaya dikkat ederim." ifadesi ve "Çocuklar, kusursuz, mükemmel, ideal nitelikte kahramanları kabullenmekte ve benimsemekte güçlük çekerler. Bu, onlara rol model olacak kahramanlar sunmaya engel değildir." ifadesi bu temayı destekleyen örnek görüşler olarak ele alınabilir.

2. "Eserin dili güçlü olmalı" Temasına İlişkin Bulgular

Şekil 5. Eserin dili güçlü olmalı

Çocuk edebiyatı yazarlarına göre çocuk edebiyatı eserinin estetik olması için taşıması gerek özelliklerden biri de "Eserin dili güçlü olmalı"dır. Çocuk edebiyatı yazarlarından Feride İlgün'ün "Edebî değeri yüksek eserler elbette çocuklarda bir edebiyat zevki oluşturacaktır. Ben de eserlerimde buna çok önem verdim. Seçilen kelimeler, kurulan cümleler çocukların anlayabileceği düzeyde ama asla sıradan olmamalıdır. Günlük konuşma dilinde yazılan bir eserin, çocukların gelişimine bir şey katmayacağına inanıyorum." görüşü ve " Birçok çocuk kitabına göz atmış bir yazar olarak basit çizgili resimlerden oluşan ve günlük bir konuşma diliyle yazılmış eserlerin çocukların gelişimine bir katkıda bulunacağına inanmamaktayım." görüşü, Yusuf Dursun' un "...özellikle güzel bir Türkçe, toplumdaki uzak olmayan, yaşayan bir Türkçe, ama argo da değil." görüşü, Yalvaç Ural' ın "Kapalı gözle sanki sözcüklerden bir görsel çıkarması istenir. Sözcüklerle görsel okuma diyoruz biz buna. Ben öyle tanımlıyorum. Yani gözleri kapalı, küçücük fıçı içi dolu turşucuk, dediği zaman fıçıyı anlatırken öbür tarafta mesela şöyle sormuyor iki ucu sivri sarı rengi var içi ekşi dilim dilim bilmem ne böyle bir şey söylemiyor sana." görüşü, Tacettin Şimşek 'in "Hangi eğitim düzeyinde, hangi öğrencimiz dilin estetik bir obje olduğunun farkındadır? Türkçenin güzelliğini, Türkçeye olan sevgimizi ifade eden kaç tane güzel şiirimiz var? Bir araştırma yapılırsa, ilk, orta, lise ya da yüksek öğretim düzeyindeki öğrencilerimizin yüzde kaçının belleğinde birkaç güzel şiir kayıtlıdır?" görüşü, "Dil estetik bir öğedir. Çocuk edebiyatı eserlerinde dilin en güzel

kullanılması, çocuklara dilin sevdirmesi esastır. "Ne kadar güzel!" dedirtmek amaç olmalıdır. Benzer metinleri okuma hevesini uyandırdığı gibi benzer metinler yazma hevesini de kamçılmalıdır." görüşü ve "Öncelikle Türkçeyi özenli kullanmaya çalışıyorum. "Ne kadar güzel yazılmış" dedirtmek benim öncelikli amaçlarımdan biri." görüşü ve Yusuf Dursun' un "Mesela ben cümle kuruluşlarına çok dikkat ederim. Yani Türkçeye dikkat ediyorum güzel bir Türkçe lazım öncelikle. Dilimizi güzel kullanmak zorundayız. Tekrara düşmemek lazım. Kelimelerin uyumlu bir şekilde, yani benim şairliğim de belki avantajım, efendim kelimelerin ahenkli bir şekilde konulması lazım" görüşü bu temayı desteklemektedir.

Çocuk edebiyatı eserinin dilinin güçlü olmasına yönelik ana tema; "Eserde ahenk, uyum, müzik, ritim, şiirsellik bulunmalı, Eser didaktik bir dilden uzak olmalı, Eserlerde söz sanatları bulunmalı, Eserin dili açık ve yalın olmalı, Eser akıcı olmalı" şeklinde sıralanan beş alt tema ile açıklanmıştır.

2.1 Eserde Ahenk, Uyum, Müzik, Ritim, Şiirsellik Bulunmalı

"Eserde ahenk, uyum, müzik, ritim, şiirsellik bulunmalı" teması eserin dilinin güçlü olması gerektiği ölçütünün, çocuk edebiyatı yazarları tarafından en çok görüş alan alt temasıdır. Bu tema, Fatih Erdoğan'ın "Kitap sonuçta bir edebî metnin taşıyıcısı olmalıdır. Yani metnin edebî olması, edebiyat olması gerekiyor. Bir metnin edebiyat metni olması ne demektir? Adam "merdivenleri yavaş çık" demiyor, "ağır ağır çıkacaksın bu merdivenlerden" diyor. Burada her bir sözcüğün seçimi ve sıralanmasıyla yaratılan bir ritim ve anlam zenginliği söz konusu. İlkin söylemiş olsaydı bugün biz o dizeyi hatırlamayacaktık bile. İşte çocuklara yazılan metnin dili de bundan daha aşağıda bir estetik özeni hak etmiyor.", "Hayır, çocuk kitabı olduğu için, yani çocuk daha küçücükken beyninin kıvrımlarına işi ya da kötü söyleyişleri derin çizgilerle kaydetmeye aday olduğu için, işte tam da bu nedenle asıl o çocuk kitabında kullanılan dilin müzikal, ritmik, anlam bütünlüğüne sahip, eğlenceli ve duru olması gerekir." ifadesiyle, Nur İçöz "…her yazarın kendine özgü bir anlatımı (üslubu) vardır

ve bu sözcüklerle izah edilemez. Özel bir formülü yoktur. Ancak kısaca şöyle açıklayabilirim, çocuğa göre kaleme aldığınız bir metni anne-babası da zevkle okuyabiliyorsa ve okuduğundan keyif alabiliyorsa, yüreğinde sanki bir şiir okumuşçasına heyecan duyuyorsa işte bu dildeki melodidir. Düz metinde şiir denilen olay da budur." ifadesiyle desteklenmiştir.

2.2 Eser didaktik bir dilden uzak olmalı

Çocuk edebiyatı eserinin dili güçlü olmalı temasının alt temalarından biri "Eser didaktik bir dilden uzak olmalı"dır. Muzaffer İzgü'nün "Şimdi diyeceksiniz öğüt mü dolu? Asla, asla sakın. Hiçbir kitabımda öğüt bulamazsınız benim. Çocuk okur, eder. Haa yazar şunu söylemek istedi, der." ifadesi, Tacettin Şimşek'in "Karamsar olmak istemem ama dili seven, dil sevgisi ve bilinci üst düzeye çıkmış kuşakları nasıl yetiştireceğimiz sorusu benim için son derece önemli. Bunu ancak didaktizmin tuzağına düşmeyen, sezdirme yönteminin egemen olduğu nitelikli edebî metinler yoluyla gerçekleştirebileceğimiz kanaatindeyim." ifadesi ve "Sanatın ruhu eğiten bir yanı var. Duygu, düşünce ve davranış eğitimi öğütlerle, direktiflerle yürütmenin imkânı yok." ifadesi ve Yalvaç Ural'ın "Çocuk edebiyatının ilk yazılı ürünü dediğimiz zaman hiç birinin yazılı ürün olmadığını onların terbiyename adı altında sergilenmiş, didaktik ve öğretiden daha çok yönetmeye bir askerî disiplin altında çocuğu biçimlendirmeye, askerî demek de yanlış otoriter bir biçimde yönlendirmeye yönelik anlatılar, duruşlar edebiyat adı altında sunulmuş ürünler olduğunu aslında edebî ürünler olmadığını da biliyoruz. Sadece terbiyename adı altında onları topluyoruz biliyorsun." görüşü bu temayı destekler niteliktedir.

2.3 Eserlerde söz sanatları bulunmalı

Çocuk edebiyatı eserlerinin dili güçlü olmalı temasının alt temalarından biri de "Eserlerde söz sanatları bulunmalı"dır. Tacettin Şimşek'in "Çocuklara yönelik metinlerin somut anlatımlar içermesi gerektiğine ilişkin yaygın bir kanı var. Bu yaklaşıma katılmıyorum. Çocuk metinlerinde, dil gelişim düzeyleri göz önünde bulundurularak söz sanatlarına yer verilmelidir. Çocukların, masalların anlattığı sembolik dile doğuştan yatkın olduklarını

düşünüyorum. Hatta benzetme (teşbih), kişileştirme (teşhis), dillendirme (intak) gibi söz sanatlarının edebiyata çocuklar tarafından armağan edildiğini düşünüyorum. Bunun çok önemli kanıtları var. Dört beş yaşlarındaki çocuklarda görülen animist tavır, söz sanatları konusunda da bize ipucu verir. Zengin hayal gücünün kaynaklık ettiği çocuksu yalanlardan bir bölümü bütünüyle benzetme, ilişkilendirme, özdeşleşme eğiliminin sonucudur. Tepesine kar yağmış bir dağı "dondurma dağ" diye niteleyen çocuk farkında olmadan benzetme sanatı yapıyor. Ağaçları, çiçekleri, kuşları kendi anladığı dilde konuştururken ya da onların konuşmalarını kendi diline tercüme ederken, kuklaları konuştururken kişileştirme ve dillendirme sanatları yapıyor." ifadesi ve Muzaffer İzgü'nün "Sırtınızı edebiyata yaslayacaksınız. Hem çocuk kitabında hem büyük kitabında. Ben hiçbir zaman güneş doğdu diye yazmam, çocuğa da yazmam. Güneş dağın arkasında ateşten bir top gibi çıktı. Bakın şimdi görüntü var, sinema var, ışık var, duygu var, hatta bir beyaz kelebek geliyor bana doğru oradan. Yani çocuk bakın bir duygu bir düşünce kuracak çocuk." ifadesi söz konusu temayı desteklemektedir.

2.4 Eserin dili açık ve yalın olmalı

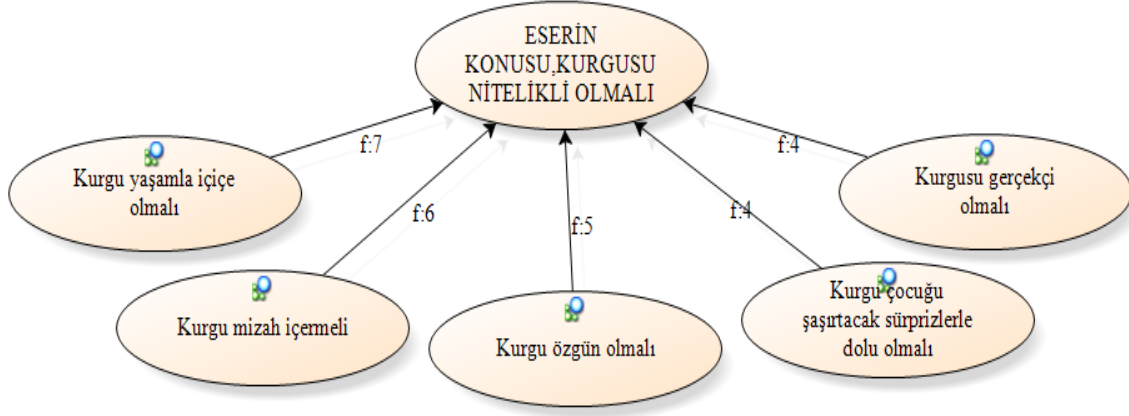
Çocuk edebiyatı eserlerinin dili güçlü olmalı temasının alt temalarından biri de "Eserin dili açık ve yalın olmalı" şeklindedir. Fatih Erdoğan'ın "*Çocuğun/okurun bu olayları tam olarak anlayabilmesi için yazarın o olayları anlaşılabilir bir biçimde sergilemesi yani anlatması/tarif etmesi/betimlemesi gerekir.*" görüşü ve Feride İlgün'ün "*Hedef kitlemiz çocuklar olduğu için ağırdal bir edebiyat dili oluşturamayız. Cümlelerin çocukların düzeyinde, anlaşılır olması gerekir. Fakat bu anlaşılabilirlik asla basitlik değildir. Edebî değeri olan ama anlaşılır cümleler kurmak gereklidir.*" görüşü bu temayı desteklemektedir.

2.5 Eser akıcı olmalı

Çocuk edebiyatı eserlerinin dili güçlü olmalı temasının alt temalarından biri de "Eser akıcı olmalı"dır. Bestami Yazgan'ın "*Cümle kurgusu önemli, akıcı olması lazım. Olay*

kurgusunun akıcı olması lazım." ifadesi ve Fatih Erdoğan'ın "*okurken yormaması*" ifadesi bu temayı desteklemektedir.

3. "Eserin konusu, kurgusu nitelikli olmalı" Temasına İlişkin Bulgular

Şekil 6. Eserin konusu, kurgusu nitelikli olmalı

Çocuk edebiyatı eserin estetik ölçütlerine yönelik temalarından biri de "Eserin konusu, kurgusu nitelikli olmalı"dır. Bu bağlamda Mavisel Yener'in "*Geniş bilgi birikimi ile oluşturacağım kurguyu ince bir duyarlılıkla ele alırım, kesin kural ve yargılardan uzaklaşıyorum. Çünkü estetik yaklaşım, ön yargı ve değişmez kuralları reddeder.*" görüşü, Nur İçöz'ünün "*Metinsel bağlamda akıcı bir öykü, akıcı ve başarılı bir kurguyla yazılmış bir roman. Görsel bağlamda nefis bir dille oynanan bir tiyatro oyunu çocuğun estetik değerlerini oluşturan önemli faktörlerdir.*" görüşü ve Tacettin Şimşek'in "*Kavram olarak ve yaşantımızda güzellik bizzat vardır. Çünkü kaynak ve hedef olarak yaratılmıştır. Çirkinlik ise güzelliğe yönelişi gerçekleştirmek için var edilmiştir. Öyküleme tekniğinin uygulandığı edebî metinlerde kurguyu karşıtlar üzerine yapmak, buradan karşılaştırmalara gitmek, güzelliği belirgin kılmak, tercih edilebilir biçimde görünür hâle getirmek ve çocuk okurların tercihini güzellikten yana yapmasını sağlamak içindir.*" görüşü söz konusu temayı desteklemektedir.

Çocuk edebiyatı eserin konusunun, kurgusunun nitelikli olmasına yönelik ana temanın; "Kurgu yaşamla iç içe olmalı, Kurgu mizah içermeli, Kurgu özgün olmalı, Kurgu çocuğu

şaşırtacak sürprizlerle dolu olmalı, Kurgusu gerçekçi olmalı" şeklinde beş alt teması bulunmaktadır.

3.1 Kurgu yaşamla iç içe olmalı

Şekil 5'de görüldüğü gibi yazarlar, eserin konusunun, kurgusunun nitelikli olabilmesi teması için öncelikle "Kurgu yaşamla iç içe olmalı" temasına görüş belirtmişlerdir. Yalvaç Ural'ın *"Şimdi o kitaplar bugünkü çocuklar için komik hikâyeler ama onlarla özdeşleşmiyor. Belli bir dönem teknoloji bu denli etkin oluncaya kadar uzun yıllar Hababam Sınıfı ve bu tür kitaplar çocukların hayatında sürdüler. Ama artık süremiyor çünkü okuldaki çocuğun cep telefonu yok okuldaki çocuğun o hikâyelerde ipadi yok, internetten bir haber. Sevgiliye mesaj gönderme, konuşma bunun üzerinde dönen bir kurgu da yok ve değişen hayatı anlatan bir yanı da yok. Yani köy edebiyatının yavaş yavaş yaşamımızdan çıkmasının nedeni neyse hani nasıl gurbet edebiyatı bittiyse."* görüşü çocuk edebiyatı eserinin yaşamla iç içe olması gerektiğine ilişkin temayı desteklemektedir.

3.2 Kurgu mizah içermeli

Çocuk edebiyatı yazarlarına göre çocuk edebiyatı eserinin konusunun, kurgusunun nitelikli olabilmesi temasının alt temalarından biri "Kurgu mizah içermeli"dir. Mavisel Yener'in *"Öte yandan, ince bir mizah duygusuyla birleştirilen metinlerin estetik olduğunu bildiğim için dil ve kurguda bunu da yaparım."* ifadesi ve Muzaffer İzgü'nün *"Yani o küçük acıları çocuğun gözünde büyütmenin bir anlamı yok. Onun için ben, belki başka bir sorudur o, gülmeceyi de çocuk yapıtlarına ilk sokanım hemen hemen. Mizahı sokan bir insanım çocuk yapıtlarına."* ifadesi bu temayı destekler niteliktedir.

3.3 Kurgu özgün olmalı

Eserin konusunun, kurgusunun nitelikli olabilmesi temasının alt temalarından biri de "Kurgu özgün olmalı" dir. Örneğin, Yalvaç Ural *"Bizim istediğimiz öykünmeyen, özgünü elinde tutan, özgünlük bayrağını elinde tutan ve yeni kendi değişen çocuğa uygun ürünler*

bulmaya çalışsan." ifadesiyle çocuk edebiyatı eserinin kurgusunun özgün olması gerektiğini vurgulamıştır.

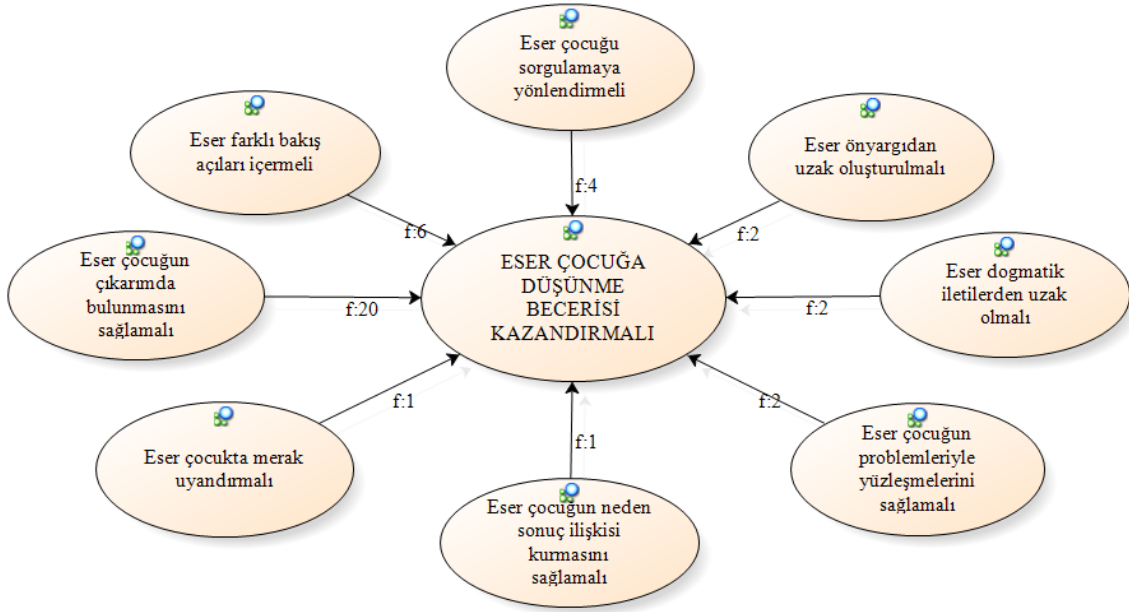
3.4 Kurgu çocuğu şaşırtacak sürprizlerle dolu olmalı

Çocuk edebiyatı yazarlarına göre eserin konusunun, kurgusunun nitelikli olabilmesi temasının diğer alt teması ise "Kurgu çocuğu şaşırtacak sürprizlerle dolu olmalı"dır. Mavisel Yener'in *"Konu içinde çatışma, gerilim, zıtlıklar, coşku, sürprizler olmasını sağlarım. Böylece, çocuklar kurmaca metni okurken heyecanlanacak, ortaya konulan sanat eserini doğru biçimde duyumsayacaklardır. Bu da estetik zorunluluğun olmazsındandır."* görüşü bu bulguyu destekler niteliktedir.

3.5 Kurgusu gerçekçi olmalı

Çocuk edebiyatı yazarlarına göre; eserin konusunun, kurgusunun nitelikli olması temasının son alt teması da "Kurgu gerçekçi olmalı" dır. Bu temaya ilişkin Yalvaç Ural'ın *"Tabi ki düş olacak içinde. Düşün de gerçek olması gerekmiyor. Ama düşün gerçekçiliği gerekiyor."* ifadesi örnek olarak alınabilir.

4. "Eser çocuğa düşünme becerisi kazandırmalı " Temasına İlişkin Bulgular

Şekil 7. Eser çocuğa düşünme becerisi kazandırmalı

Yazarlar tarafından belirlenen ana temalardan biri de "Eser çocuğa düşünme becerisi kazandırmalı"dır. Muzaffer İzgü'nün *"Ben bir gülmece öykümle haha hihi ettirmem. Düşünür; kime güldüm, neye güldüm, niçin güldüm? Eğer ben bu görevi yapmıyorsam ben gülmece yazarı değilim. Aziz Nesin de böyleydi, Rıfat Ilgaz da böyleydi. Ben de böyleyim."* şeklindeki ifadesi bu temayı desteklemektedir.

Şekil 6'da görüldüğü gibi "Eser çocuğa düşünme becerisi kazandırmalı" ana temasının; "Eser çocuğun çıkarımda bulunmasını sağlamalı, Eser farklı bakış açıları içermeli, Eser çocuğu sorgulamaya yönlendirmeli, Eser ön yargıdan uzak oluşturulmalı, Eser dogmatik iletilerden uzak olmalı, Eserler çocuğun problemleriyle yüzleşmelerini sağlamalı, Eser çocuğun neden sonuç ilişkisi kurmasını sağlamalı, Eser çocukta merak uyandırmalı" şeklinde sekiz alt teması bulunmaktadır.

4.1 Eser çocuğun çıkarımda bulunmasını sağlamalı

Çocuk edebiyatı yazarları, eserin çocuğa düşünme becerisi kazandırmasına yönelik teması için öncelikle "Eser çocuğun çıkarımda bulunmasını sağlamalı" temasını taşıması

gerektiğini belirtmişlerdir. Sevda Müjgan Yüksel'in "*Çocuğun önüne didaktik, yavan üsluplarla olaylar sunduğunuzda, yalnız görülenle yetinip görünmeyenlere kapı açmadığınızda metnin yeterliliğinden söz edilemez. Metin çocuğu beslemez.*" görüşü, Tacettin Şimşek'in "*Hayatın ve sanatın güzelliğini sezdirmek, doğa ve evrendeki güzellikleri fark ettirmek çocuk edebiyatı metnlerinin temel işlevleri arasında yer almalıdır.*" görüşü, Mavisel Yener'in "*Edebî metinlerin estetik olabilmesi için öğretene değil sezdirenen bir yöntemle kaleme alınması gerekir.*" görüşü bu temayı desteklemektedir.

4.2 Eser farklı bakış açıları içermeli

Çocuk edebiyatı yazarları, eserin çocuğa düşünme becerisi kazandırmasına yönelik tema için ikinci olarak "Eser farklı bakış açıları içermeli" temasının olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Tacettin Şimşek'in "*Çocuk edebiyatı metnlerinde estetiğin rolü, mevcut potansiyeli uyandırmak ve bakış açısı kazandırmaktır.*" ifadesi ve Yalvaç Ural'ın "*Çok iyi kalem ustaları olabilir. Türkçeyi çok iyi kullanan yazarlar olabilir ama bizim için önemli olan hem dili iyi kullanmak hem de soruna parmak basıp o sorunu karşıdakine aktarıp düşündürebilecek adam. Eğlencelik çocuk kitapları yazarlar olabilir. Yani kabak çekirdeği, Şam fıstığı, gofret yerine geçecek. Bu da önemlidir çocuğun yaşantısında ama her gün bunu yerse hasta olur. Biz ondan yana değiliz biz çocuğu merakla, düşünmeye, irdelemeye, kendisiyle ilgili her yediği besinle ilgili son dolma tarihine, son kullanma tarihine dış macunu dahil bakan, okuduklarını anlayan, anladıklarından başka alanlara geçiş yapabilen, düşünen, sevgi dolu, paylaşımcı, ülkesini seven, çağdaş, duyarlı, sanatın her alanına ilgi duyan çocuklar yetiştirmek istiyoruz.*" ifadesi bu temayı desteklemekte ve açıklamaktadır.

4.3 Eser çocuğu sorgulamaya yönlendirmeli

Eserin çocuğa düşünme becerisi kazandırmalı temasının alt temalarından diğeri "Eser çocuğu sorgulamaya yönlendirmeli"dir. Muzaffer İzgü'nün "*Baş eğmeyecek, hayır demesini bilecek bir çocuk. Sorgulayacak. Sorgulamadan hiçbir şeye karar vermeyecek.*" görüşü ve Yalvaç Ural'ın "*Ve kurgu kendi öyküsü dışında yazar tarafından yorumlanmalı,*

bir diyalektik yaşamsal işleyiş içinde sebep sonuç ilişkileri asla kabaca olmayan bir biçimde bir başlangıç, gelişme, sonuç süreçleri göstermeli. Yani öykünün ironikliği kendi öz kurgusundaki çarpıcılığı dışında bir sonuç, bir merak, bir irdelemeye itmeli çocuğu." görüşü bu temayı desteklemektedir.

4.4 Eser ön yargıdan uzak oluşturulmalı

Çocuk edebiyatı yazarlarına göre eserin çocuğa düşünme becerisi kazandırması için taşınması gereken diğer bir özellik "Eser ön yargıdan uzak oluşturulmalı" alt temasıdır. Aytül Akal'ın *"Hem kişilik gelişimine, hem olumlu iletişime çok önem veririm, hem ön yargıları fark ettirmeye, hem ayrımcılığın, şiddetin, uzlaşmaz oluşun olumsuzluğuna dikkat çekmek isterim."* görüşü ve Mavisel Yener'in *"Geniş bilgi birikimi ile oluşturacağım kurguyu ince bir duyarlılıkla ele alırım, kesin kural ve yargılardan uzaklaşıyorum. Çünkü estetik yaklaşım, ön yargı ve değişmez kuralları reddeder."* görüşü bu temayı desteklemektedir.

4.5 Eser dogmatik iletilerden uzak olmalı

Çocuk edebiyatı yazarlarına göre, eserin çocuğa düşünme becerisi kazandırması için taşınması gereken diğer bir özellik "Eser dogmatik iletilerden uzak olmalı" alt temasıdır. Mavisel Yener'in *"Dogmatik, didaktik, otoriter anlayışın egemen olduğu metinleri yazanlara "yazar" değil de "yazıcı" diyorum ben. Yazmak bir ödev duygusuyla yapılırsa estetik değerleri barındırmaz. Sanatsal değeri de olmaz."* görüşü ve Muzaffer İzgü'nün *"İnanır mısınız kitabın üçüncü sayfasında Allah seni taş eder, diyor çocuğa. Aman Allah'ım ya. Yani Allah'ı sevdireceğine onu korkutarak taş eden bir nesne gibi... Tüylerim diken diken oldu."* görüşü söz konusu temayı desteklemektedir.

4.6 Eser çocuğun problemleriyle yüzleşmelerini sağlamalı

Eser çocuğa düşünme becerisi kazandırmalı temasının alt temalarından biri "Eser çocuğun problemleriyle yüzleşmelerini sağlamalı"dır. Ayşe Yamaç'ın *"sorunlarıyla, sıkıntılarıyla da yüzleşebilecekleri"* ifadesi ve Yalvaç Ural'ın *"Çok iyi kalem ustaları olabilir. Türkçeyi çok*

iyi kullanan yazarlar olabilir ama bizim için önemli olan hem dili iyi kullanmak hem de soruna parmak basıp o sorunu karşıdakine aktarıp düşündürebilecek adam." ifadesi bu temayı desteklemektedir.

4.7 Eser çocuğun neden sonuç ilişkisi kurmasını sağlamalı

Eser çocuğa düşünme becerisi kazandırmalı temasının alt temalarından biri "Eser çocuğun neden sonuç ilişkisi kurmasını sağlamalı"dır. Yalvaç Ural'ın "Ve kurgu kendi öyküsü dışında yazar tarafından yorumlanmalı, bir diyalektik yaşamsal işleyiş içinde sebep sonuç ilişkileri asla kabaca olmayan bir biçimde bir başlangıç, gelişme, sonuç süreçleri göstermeli. Yani öykünün ironikliği kendi öz kurgusundaki çarpıcılığı dışında bir sonuç, bir merak, bir irdelemeye itmeli çocuğu." görüşü bu temayı desteklemektedir.

4.8 Eser çocukta merak uyandırmalı

Eser çocuğa düşünme becerisi kazandırmalı temasının son alt teması "Eser çocukta merak uyandırmalı"dır. Yalvaç Ural'ın "Ve kurgu kendi öyküsü dışında yazar tarafından yorumlanmalı, bir diyalektik yaşamsal işleyiş içinde sebep sonuç ilişkileri asla kabaca olmayan bir biçimde bir başlangıç, gelişme, sonuç süreçleri göstermeli. Yani öykünün ironikliği kendi öz kurgusundaki çarpıcılığı dışında bir sonuç, bir merak, bir irdelemeye itmeli çocuğu" ifadesi bu temayı desteklemektedir.

5. "Eserin dış yapı özellikleri nitelikli olmalı" Temasına İlişkin Bulgular

Şekil 8. Eserin dış yapı özellikleri nitelikli olmalı

Çocuk edebiyatı eserlerinin estetik ölçütlerine ilişkin bir tema da "Eserin dış yapı özellikleri nitelikli olmalı"dır. Mustafa Ruhi Şirin'in *"Her iyi çocuk kitabının kendini fark ettirecek estetik yönü vardır. Ya dil ve anlatımındaki özgünlüğüyle, kurgusuyla, üslubuyla, resimlenme biçimiyle; ya da kitabın dış yapı özellikleriyle."* ifadesi ve Sevda Müjgan Yüksel'in *"Çok başarılı çalışmalar vardır ama maddi durum yeterli olmayınca yayınevleri ilk tavizi estetikten veriyorlar"* ifadesi bu temayı desteklemektedir.

Şekil 7'de görüldüğü gibi "Eserin dış yapı özellikleri nitelikli olmalı" ana temasının; "Eserin resimleri nitelikli olmalı, Eserin kapağı nitelikli olmalı, Eserin kâğıt cinsi nitelikli olmalı, Eserin sayfa düzeni nitelikli olmalı" şeklinde dört alt teması bulunmaktadır.

5.1 Eserin resimleri nitelikli olmalı

Eserin dış yapı özellikleri nitelikli olmalı temasının ilk alt teması "Eserin resimleri nitelikli olmalı"dır. Mustafa Ruhi Şirin'in *"Bir çocuk kitabı dil yanında görsel iletileriyle çocuğun anlam evrenine girebildiği zaman çocukla arasında iletişim kurmayı başarır. Yazı ve resim çocuğun düş ve düşünce gücünü harekete geçirdiği zaman ortaya çıkan etkileşim çocuğun gelişimine katkı sağladığı gibi, çocuk sanat eğitimini de başlatır."* görüşü, Mavisel Yener'in *"Ayrıca, iyi resimlenmiş kitaplar da estetik farkındalık yaratırlar."* görüşü, Tacettin Şimşek'in *"Metin diliyle olduğu gibi işlediği tema ile de estetik bir objedir. Taşıdığı görsellikle de estetik bir değer taşımalıdır. Metni süsleyen, tamamlayan ya da açıklayan resimler mutlaka resim sanatının güzel örnekleri olmalı, tablo değeri taşımalıdır."* görüşü ve Yusuf Dursun'un *"Biz çocuklar metinleri görsün istiyoruz. Çocuk en baştan görsellere çok bakıyor hâliyle. Öyleyse bizim kitabın kapağının, kitabın içindeki resimlerin çok güzel olması lazım."* görüşü bu temayı destekler niteliktedir.

5.2 Eserin kapağı nitelikli olmalı

Eserin dış yapı özellikleri nitelikli olmalı temasının ikinci alt teması "Eserin kapağı nitelikli olmalı" şeklindedir. Yusuf Dursun'un *"Biz çocuklar metinleri görsün istiyoruz. Çocuk en baştan görsellere çok bakıyor hâliyle. Öyleyse bizim kitabın kapağının, kitabın*

içindeki resimlerin çok güzel olması lazım." ifadesi ve Fatih Erdoğan'ın *"Kâğıt cinsi ve kalınlığı, kapak türü... Bütün bunlar kitabın biçimsel özellikleridir ve kitaptan bir yapıt/nesne olarak tat almanızı bunlar sağlar."* ifadesi bu temayı desteklemektedir.

5.3 Eserin kâğıt cinsi nitelikli olmalı

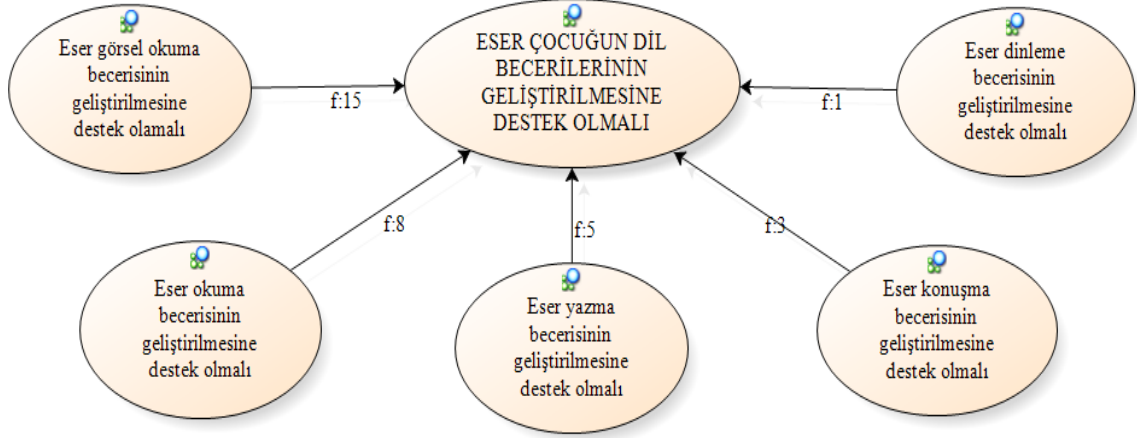
Eserin dış yapı özellikleri nitelikli olmalı temasının alt temalarından biri de *"Eserin kâğıt cinsi nitelikli olmalı"dır.* Muzaffer İzgü'nün *"Ona seslenecek, o resimleri koyacaksınız. Ben yayınevimden çok memnunum. Birinci kâğıda basıyor. Bakın nasıl bembeyazdır kâğıt, cilt."* şeklindeki ifadesi bu temayı desteklemektedir.

5.4 Eserin sayfa düzeni nitelikli olmalı

Eserin dış yapı özellikleri nitelikli olmalı temasının son alt teması *"Eserin sayfa düzeni nitelikli olmalı"dır.* Fatih Erdoğan'ın *"... sayfa düzeninin (sayfa kenarlarında bırakılan boşluklar, yazı karakteri ve puntosu, satır aralıkları), varsa resimlerin nitelikli olması, kâğıt cinsi ve kalınlığı, kapak türü... Bütün bunlar kitabın biçimsel özellikleridir ve kitaptan bir yapıt/nesne olarak tat almanızı bunlar sağlar."* görüşü ve Sevda Müjgan Yüksel'in *".... Sayfa düzenleri, yazı boyutları ve karakterleri dikkatle ele alınmalıdır."* görüşü bu temayı desteklemektedir.

6. "Eser çocuğun dil becerilerinin geliştirilmesine destek olmalı" Temasına İlişkin Bulgular

Şekil 9. Eser çocuğun dil becerilerinin geliştirilmesine destek olmalı

Çocuk edebiyatı yazarlarına göre, çocuk edebiyatı eserlerinin estetik ölçütlerine ilişkin temalardan biri de "Eser çocuğun dil becerilerinin geliştirilmesine destek olmalı"dır. Bu ana tema bağlamında dört alt tema bulunmaktadır. Bunlar "Eser görsel okuma becerisinin geliştirilmesine destek olmalı, Eser okuma becerisinin geliştirilmesine destek olmalı, Eser yazma becerisinin geliştirilmesine destek olmalı, Eser konuşma becerisinin geliştirilmesine destek olmalı ve Eser dinleme becerisinin geliştirilmesine destek olmalı" şeklinde sıralanmaktadır.

6.1 Eser Görsel Okuma Becerisinin Geliştirilmesine Destek Olmalı

Eserin çocuğun dil becerilerinin geliştirilmesine destek olması gerektiğine ilişkin ana temanın, çocuk edebiyatı yazarlarına göre, en önemli alt teması "Eser görsel okuma becerisinin geliştirilmesine destek olmalı"dır. Mustafa Ruhi Şirin'in "*Çocuk, dil ve anlatım yanında görsel iletilerle estetik değere ulaşır.*" ve "*Bir çocuk kitabı dil yanında görsel iletileriyle çocuğun anlam evrenine girebildiği zaman çocukla arasında iletişim kurmayı başarır.*" görüşü, Yalvaç Ural'ın "*Onun için resimli kitaplar çocuğun görselinin*

dolumuna yarar; yani biçimlenmesine, sözcük karşısına gelmesine." görüşü bu temayı destekler niteliktedir.

6.2 Eser Okuma Becerisinin Geliştirilmesine Destek Olmalı

Çocuk edebiyatı yazarlarına göre, eserin çocuğun dil becerilerinin geliştirilmesine destek olması gerektiğine ilişkin ana temanın ikinci alt teması, "Eser okuma becerisinin geliştirilmesine destek olmalı" şeklindedir. Tacettin Şimşek'in "*Çocuk okur, herhangi bir şiiri "Oku!" direktifine muhatap olmaksızın kendiliğinden ezberleme arzusu duyuyorsa, o metin benim kastettiğim beğenilirlik düzeyini yakalamış demektir.*" ifadesi, Yalvaç Ural'ın "*Edebiyat okuma tadı, güzel sözcüklerin sıralanmasıyla anlatma yetisi görsel ve sözelin iyi kayıtlar yapma yararı sağlıyor çocuğa.*" ifadesi ve Aytül Akal'ın "*Sonuç itibariyle asıl amacım, çocuğun severek okuyacağı bir kitap oluşturarak, onu yeni kitaplar okumaya heveslendirmek olur.*" ifadesi bu temayı desteklemektedir.

6.3 Eser Yazma Becerisinin Geliştirilmesine Destek Olmalı

Çocuk edebiyatı yazarlarına göre, eserin çocuğun dil becerilerinin geliştirilmesine destek olması gerektiğine ilişkin ana temanın diğer alt teması "Eser yazma becerisinin geliştirilmesine destek olmalı"dır. Tacettin Şimşek'in "*Öncelikle dilin bir estetik obje olarak kullanılması gerektiğini düşünüyorum. Çocuk okura "Ne güzel söylenmiş/yazılmış" dedirtecek, benzer metinleri okuma, hatta benzer metinler yazma hevesi uyandıracak bir dil ve söyleyiş güzelliğinden söz ediyorum.*" görüşü, Yusuf Dursun'un "*Yani çocuğu şuradan aldığı zaman bir yere çıkarması lazım eserin. Yani güzel bir cümle, güzel bir paragraf, güzel bir tasvir, çocuğa aaa ben de yazar olmalıyım dedirtecek bir şey lazım. Yoksa ne var bunda bunu ben de yaparım demeyecek çocuk. Aaa ne güzel yapmış diyecek.*" ve "*Çocukların kendilerinin de bir şeyler denemelerini düşünürüm, arzu ederim, tavsiye ederim. Okudukları güzel metinlerden örnekle, hareketle kendileri de bir şeyler yazmaya çalışırlarsa o zaman daha iyi bir okuyucu olurlar.*" görüşü bu temayı desteklemektedir.

6.4 Eser Konuşma Becerisinin Geliştirilmesine Destek Olmalı

Çocuk edebiyatı yazarlarına göre, eserin çocuğun dil becerilerinin geliştirilmesine destek olması gerektiğine ilişkin ana temanın diğer alt teması "Eser konuşma becerisinin geliştirilmesine destek olmalı"dır. Nur İçözü' n n *"İyi bir konuşma ve yazma yeteneğinde küçük yaşıta okunan kitapların etkisi yadsınamaz."* görüşü ve Tacettin Şimşek'in *"İncelik, zarafet, görgü gibi davranışların da edebî metinler yoluyla çocuk okura sezdirilmesi, konuşma eğitiminin edebî metinlerle gerçekleştirilmesi mümkündür."* görüşü bu temayı destekler niteliktedir.

6.5 Eser Dinleme Becerisinin Geliştirilmesine Destek Olmalı

Çocuk edebiyatı yazarlarına göre, eserin çocuğun dil becerilerinin geliştirilmesine destek olması gerektiğine ilişkin ana temanın son alt teması "Eser dinleme becerisinin geliştirilmesine destek olmalı"dır. Mavisel Yener'in *"Başkasını dinleme, empati kurabilme de estetik algının bir biçimidir, çocuk kitaplarıyla geliştirilebilir."* görüşü bu temayı desteklemektedir.

7. "Eser dil, anlatım, konu, biçim vb. özellikler açısından tutarlı olmalı" Temasına İlişkin Bulgular

Çocuk edebiyatı yazarları "Eser dil, anlatım, konu, biçim vb. özellikler açısından tutarlı olmalı" ana temasında çocuk edebiyatı eserinin taşıdığı özellikler açısından tutarlılık göstermesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bu bağlamda Mustafa Ruhi Şirin'in *"Bir çocuk kitabında konu ve tema kadar, dil ve anlatım da üslup/biçem de at başı yer almadıkça estetik değer oluşmaz. Çocuk edebiyatı, bütün bileşenleri ile denge ve uyuma kavuşmadıkça ortaya çıkan eser eksiktir..."* görüşü, Mavisel Yener'in *"Estetik, arı-duru bir dil, bilişsel yeterlik, okurun kişilik gelişimine ve toplumsal gelişimine katkı verebilecek kurgulama, konunun özgün yapılandırılması, resimlemenin niteliği bu ölçütler arasında yer alır. Bunlardan biri eksik olursa o eser estetik açıdan yetersizdir diyebiliriz. Diyelim ki çok başarılı bir metin ama onunla uyumsuz resimler... Estetik*

sanat duyarlılığı kazandırabilir mi çocuğa?" görüşü, Yalvaç Ural'ın *"Evet çocuk kitaplarında resim olması gerekiyor. Demek ki okul öncesi kitapları ve ilköğretimin ön sınıflarını içeren kitapların hepsinde estetik açıdan, resmin estetik açıdan varlığını göstermesi yazının da onunla birlikte varlığını göstermesi, birbiriyle dans eden iki çift gibi, birbiriyle uyumlu olması birbirlerini tamamlaması gerekiyor, estetik açıdan"* görüşü ve Fatih Erdoğan'ın *"Hem dil, hem sayfa düzeni hem resimler hem kapak hem kâğıt, hepsi estetik bir değer taşımalı"* görüşü bu temayı destekler niteliktedir.

8. "Eser sanat algısı oluşturmali" Temasına İlişkin Bulgular

Çocuk edebiyatı yazarları "Eser sanat algısı oluşturmali" ana temasıyla, çocuk edebiyatı eserlerinin çocukta sanat algısı oluşturmali gerektiğini vurgulamışlardır. Bu bağlamda; Mustafa Ruhi Şirin'in *"Nitelikli ve iyi çocuk kitabı için dil ve anlatım, edebiyat ve sanat değeri bileşenleri olan çocuk dil dizgesi, çocuk gerçekliği ve çocuğa görelilik ile uyumu hem gerekli hem de zorunludur. Bir çocuk kitabı dil yanında görsel iletileriyle çocuğun anlam evrenine girebildiği zaman çocukla arasında iletişim kurmayı başarır. Yazı ve resim çocuğun düş ve düşünce gücünü harekete geçirdiği zaman ortaya çıkan etkileşim çocuğun gelişimine katkı sağladığı gibi, çocuk sanat eğitimi de başlatır."*, *"Çocuk kitabının resimleme-görsel ileti boyutu estetik değer bakımından da belirleyicidir. Çocuk gerçekliği ve algısına uygun resimleme ile çocuğun ilk sanat eğitimi arasındaki ilişkiyi kuran çocuk edebiyatı örnekleri çocuğun ilk sanat okulu görevini yerine getirir."* ve *"Bebek kitaplarından okul öncesi kitaplarına, orta dönem çocukluktan ilköğretim çağına kadar edebiyat ve sanat-estetik değeri taşıyan kitapların başat işlevi çocukta edebiyat ve sanat duygusunu ve düşüncesini geliştirmekle gerçekleşir."* şeklindeki ifadeleri ve Muzaffer İzgü'nün *"Böylece çocuğun sanat eğitimi de başlamış olacak aslında."* görüşü söz konusu ana temayı desteklemektedir.

9. "Eser türüne özgü özellikler taşımali" Temasına İlişkin Bulgular

Çocuk edebiyatı yazarları "Eser türüne özgü özellikler taşımali" ana temasıyla her edebî türün farklı özellikler taşımali gerektiğini ve böylelikle çocuk edebiyatı eserinin estetik

olabileceğini belirtmişlerdir. Bestami Yazgan'ın *"Nesrin kendine ait bir dili var. Masal mesela biraz uçmalı bana göre. Kelimeler kanatlanıp uçmalı. Olay olağanüstü, kelimeler de uçmalı. Kıpır kıpır, pır pır etmeli. Ama nasıl yaptığımızı aslında ben de bilmiyorum. Ama uçuruyoruz bazen. Hikâyede biraz daha ayağı yere basmalı. Daha gerçekçi olmalı."* ifadesi, Mavisel Yener'in *"Her türün gereksindiği estetik nitelikler vardır. Örneğin, çocuk şiirini ele alalım. Şiirin estetiğine dair her şey çocuk şiiri için de geçerlidir. Çocuk şiirini yazarken çocuğun duygu dünyasını, gözlemlerini, yaşantısını varsıllaştırmayı, yaşamda ona yeni kapılar, yeni renkler gösterebilmeyi umarız. Aynı zamanda çocuk şiiri yetişkin okurun da zevkle okuyup, imgeleriyle metaforlar yaratabileceği denli güçlü olmalıdır. Şiir, çocuğu yazmaya heveslendirmeli, estetik duygular uyandırmalıdır. Düşünsel, duygusal çağrışım, coşku yaratmalıdır. Şairin birikimlerini içermeli, ancak okur bu birikimi 'sezebilmeli'dir. Şair, çocukları iyi anladığını onlara duyumsatmalıdır. Bunların hepsi onun estetik değerine dâhildir. Çünkü estetik özellikleri barındırmayan bir şiiri çocuk okur zaten sevmez, içselleştirmez."* ifadesi ve Tacettin Şimşek'in *"Her türün kendi ifade imkânları, biçim sorumlulukları ve zorunlulukları var. Şiirde imge ve söz sanatlarından yararlanmaya özen gösteriyorum. Ses ve musikiyi ihmal etmemeye çalışıyorum. Çocukların okul öncesinden itibaren tekerleme tadındaki şiirlerden hoşlandıklarını biliyorum."* ifadesi bu ana temayı desteklemektedir.

10. "Eserin öğretici yönü olmalı" Temasına İlişkin Bulgular

Çocuk edebiyatı yazarları "Eserin öğretici yönü olmalı" ana temasıyla, bir çocuk edebiyatı eserinin öğretici özellikler taşıması konusunda görüşlerini belirtmişlerdir. Örneğin; Bestami Yazgan'ın *"Eğitsin bir yönüyle çünkü bir teması olacak bir şey verecek karşıdakine. Öğretici olsun çocuk bir şeyler öğrensin. Orada okuyunca işte bir kelime öğrensin bilmediği bir bilgiyi öğrensin."* görüşü, Feride İlgün'ün *"Eğitimci kökenli bir yazar olarak yazdığım kitapların mutlaka öğretici bir yanı olmalıdır. Fakat bu öğreticilik direkt mesaj olarak değil de, eğlenceli bir oyun içerisinde, bir çocuk kahraman aracılığıyla verilmelidir. Mesela Korkak Uçak adlı masalımda, uçmaktan korkan bir*

uçağa, arkadaşlarının da yardımıyla korkularını nasıl yeneceği anlatılmaktadır." görüşü ve Sevda Müjgan Yüksel'in "Yazdıklarında satır aralarında eğiticiliğe dikkat ederim. Çocukların duygularının, düşüncelerinin eğitime ihtiyacı vardır. Yazar, onu duygularıyla, düşünceleriyle daha iyi bir dünyaya hazırlamalıdır, diye düşünürüm." ifadeleri söz konusu ana temayı desteklemektedir.

11. "Eser ideolojik söylemlerden uzak olmalı" Temasına İlişkin Bulgular

Çocuk edebiyatı yazarları "Eser ideolojik söylemlerden uzak olmalı" ana temasıyla, çocuk edebiyatı eserinin çocuklara herhangi bir ideolojiyi yansıtmaması gerektiğini, böylece eserin estetik olabileceğini belirtmişlerdir. Bu bağlamda, Mustafa Ruhi Şirin'in *"Çocuk kitaplarının estetik boyutu ideolojik, güdümlü-angaje edebiyatta ölü doğar ve kitaba rengini vermekten uzaktır. Çünkü çocuk edebiyatının doğasında yük kaldırmak yoktur."* ile *"Eğitimi pedagoji değil de politikanın belirlediği toplumlarda estetik işlevden yoksun kitaplar egemendir."* görüşü ve Yusuf Dursun'un *"Hatta üzümlere de söyleyeyim bazı eserlerde de ideolojinin örneklerini, izlerini de görebiliyorsunuz. Oysaki kesinlikle hele çocuk edebiyatında ideolojinin hiçbir yeri yok."* görüşü bu ana temayı desteklemektedir.

"Belirlenen çocuk edebiyatı eserini elde edilen estetik ölçütler bağlamında değerlendirmek" Alt Amacına İlişkin Bulgular

Sevim Ak (2016)'ın Vanilya Kokulu Mektuplar adlı eseri belirlenen estetik ölçütler bağlamında değerlendirmek üzere seçilmiştir. Bu bağlamda estetik ölçütler kitaptan örneklerle somutlaştırılmaya çalışılmıştır.

1. Eserin çocuğun gelişim düzeyine uygun olma durumu

Eserin çocuğun gelişim düzeyine kısmen uygun olduğu görülmektedir. Eserde yer alan Kıymık, Tırtır, Körpegül, Baldudak, Arapsaç lakapları çocuğun bilişsel, duyuşsal ve

kişilik gelişimi açısından uygun değildir. Yargılama ve ötekileştirme yönüyle bu lakaplar; çocuğun, insanları sınıflandırmasını doğallaştırmasına sebep olabilir.

1.1 Eser çocuğun duyuşsal gelişimine uygundur.

Eserin çocuğun duyuşsal gelişim düzeyine kısmen uygun olduğu görülmektedir. Eser çocuğun duyuşsal gelişimini desteklemesi yönüyle duyguları ifade etme örnekleri taşımaktadır:

- *Kıymık yüreğinde pır pır eden bir saka kuşu varmışçasına mutlu hissediyordu kendini.*
- *Yüreği gümbür gümbür çarpıyordu. Ne yapacağını bilmez bir hâlde sağa sola bakındı. Ya katil odadaysa... Ya onu gözlüyorsa... Olayın tek tanığını ortadan kaldırmayı planlıyorsa...*
- *"Dedektif Nik... Nik olmalıyım hemen... Olmuyor... Eyvah! Nereden bulaştım bu işe... Hemen toz olmalıyım, uzaklaşmalıyım bu belalı yerden."*

Çocuğun duyuşsal gelişimini desteklemesi açısından dünyanın güvenilir ve adil bir olduğu algısının verildiği örnek şu şekildedir:

- *Kıymık'ın Bay Tırtır'la ilk günü sandığı kadar kötü geçmedi. Bay Tırtır iyi yürekli bir adamdı. Kıymık'a güler yüzlü ve yumuşak davrandı.*

Eserde aşkın ön planda olduğu görülmektedir. Bu bağlamda verilen örnekler, çocuğun duyuşsal gelişimine uygun görülmemektedir.

- *Baldudak kim mi? Kıymık'ın sınıfındaki en güzel kız. Dalgalı sarı saçlı, pembe yanaklı, iri mavi gözlü, şişmanca... Kıymık, Baldudak'ı tanıdığı bütün öteki kızlardan daha çok seviyor. En çok görmek istediği, sık sık düşünmekten kendini alamadığı tek arkadaşı da o. Kızı görmediği günler kafası karmakarışık oluyor, canı hiçbir şey yapmak istemiyor, içine garip bir huzursuzluk çöküyor. Bir yere gitmeyi tasarlıyor, aniden vazgeçiyor. Abuk sabuk giysiler ve büyücü maskeleriyle evin içinde dört dönüyor. Başını musluğun altına tutup saçlarından damlayan su damlalarına aptal aptal bakıyor.*
- *Kıymık o güne kadar Baldudak'a hiç bu kadar yakın olmamıştı. Soluğu yanağına değmişti. Az şey miydi bu? Yanakları alev alev yanmaya, yüreği maratoncu gibi koşmaya başlamıştı.*

- *"Ah, Baldudak da şimdi yanımda olsaydı! Onu çok ama çok özledim bu gece... Ah, ne olur bir görsem! Penceresinin önünden geçse... Bir mucize olsa. Bir iyilik perisi gırtlığıma sihirli toz seripse. Sicut ile birdenbire çok güzel bir sevda şarkısı çalmayı başarsam. Baldudak penceresinin altında dursa, şarkımı dinlese. Bana bir öpücük yollasa. 'Seni kırdığıma üzülüm,' dese. 'Sinemanın önünde bekle beni,' dese. Ahhhh!"*

- *Hava iyice karardıktan sonra kendine engel olamadı, dışarı çıktı. Ayakları onu Baldudak'ın evinin önüne getirdi. Perdede oynayan karartılara, evin duvarlarına sevgiyle baktı. Şu anda kendisi Baldudak'ı göremiyordu, ama perdelerle duvarlar onu hem koruyor, hem de seyrediyorlardı.*

"Ah, keşke ben de odasının perdesi olsaydım şimdi," diye iç geçirdi.

- *"Sen neredeyse ben de hep orada olacağım. Seninle her türlü çılgınlığı yapmaya hazırım. Aynı denizde bir ömür birlikte kulaç atalım..." gibi sözler söylüyordu.*

"Ah, bu gösterişli sözlerden birini ben de Baldudak'a söyleyebilsem..."

- *Kız koşar adım kıyıya inmiş, şişe yığınının şaşkın şaşkın bakmış. Her birini teker teker açmış, içlerindeki mektupları okumuş. Okudukça mektupları yazan ince ruhlu adama âşık olduğunu hissetmiş.*

1.1.1 Eser değerleri kazandırır.

Eser değerleri kısmen kazandırmaktadır. Eserden alınan *"Anneannesi yemeğini hazırlamış, Kıymık'ı beklemiş, gelmeyince koltuğun üstünde uyuyakalmış. Kıymık onu uyandırmadan sessizce yemeğini yedi."* şeklindeki ifade evrensel değerler bağlamında çocuğun insana saygı değerini kazanmasına örnek olarak değerlendirilebilir. Ancak *"Heey... Baldudak'a şişeyle mektup göndersem nasıl olur? Çıldırır mı? Yoksa göbeğini hoplata hoplata güler mi? Ya şişeyi Baldudak yerine Arapsaç alırsa... Bırr..."* ve *"Kıymık, yol boyunca sınıfın bütün öteki kızlarının, hatta Arapsaç'ın bile Baldudak'tan güzel ve sevimli olduğunu düşündü."* ifadelerinde geçen Arapsaç lakabı ve *"Bay Tırtır'ı tanıyınca anneanneme daha çok kızdım. Felçli olmadığı hâlde felçli bir adamdan daha az bağlı yaşama. Bir büyüseem! Felçliler için pille işleyen bacaklar icat edeceğim!"* ifadelerinde geçen Tırtır lakabı ayrımcılık, ötekileştirme çağrışımı taşıması yönüyle çocuğun eşitlik, insana saygı gibi değerleri algılamasında olumsuz bir temel oluşturmasına neden olabilir.

İncelenen kitaptan alınan *"Birkaç dakika sonra ise "Kekliği düz ovada avlarlar" türküsünü ufak tefek aksaklıklarla çalmayı becermişti."* ifadeleri kültürel değerler

bağlamında olumlu olarak yorumlanabilir. Ancak aşağıdaki ifadeler büyüklere saygı duyma açısından olumsuz değerlendirilebilir.

- *Kıymık için uzun geceler demek, anneannesiyle geçirilecek upuzun saatler demektir. Herkes anneannesini çok sever. Oysa Kıymık'ın en büyük derdi anneanesi. Ona sadece anneanne deyin, gülüyorsa bile birdenbire asılır suratı. Bacası tıkanmış bir soba gibi burnundan, ağzından, kulaklarından pofur pofur dumanlar çıkararak homurdanır.*
- *"Ayy! Kaktüs gibidir anneannem. Usulca dokunsan bile canını acıtır."*

1.1.2 Eser yaşama ilişkin olumlu bakış açısı kazandırır.

Eserde yaşanan her şeye rağmen olumlu bakış açısının vurgulandığı görülmektedir.

Aşağıdaki örnek ifadeler bu ölçütü örneklendirmektedir.

- *"Susss... Yaşam böyle işte. Seni üzmem istemiyorum. İnan, çok kötü durumda değilim. Bütün gün boş boş pinekliyorum sanma. Bu hâlimle bile çalışmayı seviyorum. İyi havalarda bahçeye çıkıyorum. Balıkçı arkadaşlarım geliyorlar. Birlikte ağları onarıyoruz. Ağların getirdiği deniz kokusunu içime çekiyorum. Koku deyip geçme, bazen bir koku insanı taa nerelere götürür. Çocukluğa, bir gemi yolculuğuna, eski bir düşe... Ah, balıkçıların dostluğu başkadır. Ara sıra yoklarlar beni. Denizde ne olup bitmişse anlatırlar. Yalnız olduğum akşamlar da boş durmam. Alırım kalemimi elime. Şiir yazmaya çalışırım."*
- *"Ne güzel konuşuyorsunuz! İçimi yaşama sevinciyle doldurdunuz."*
- *Bay Güteryüz'ün gözünde, yaptığı işin en önemli yanlarından biri, mektubun alıcıya verilmiş şeklidir. Güteryüz, mektubu sevgiyle iletmenin çok önemli olduğuna inanır."Sevgiyle verilen her haber güzelleşir," der.*
- *Gardırobunu açtı. Gene o çok uzaklarda kalmış günlerde giydiği giysilerinden birini çıkardı. Hem de artık bu yaşta giyilmez diye en gerilere attığı yakası fırfırlı Çingene pembesi giysiyi. Giyindi, saçlarını dağıtarak taradı. Ne hoş olmuştu! Nedense içi içine sığmıyordu.*
- *"Ne güzel bir insansınız! Gene içimi ısıttınız. Yıllar geçse bile sizi hiç unutmayacağım."*

1.1.3 Eser çocuğun hayal kurmasını sağlar.

Eserin ilgili ölçütü karşıladığı görülmektedir. Eserde çocuk kahramanın hayal dünyasını yansıtan birçok örnek bulunmaktadır. Aşağıdaki örnek ifadeler, eserin söz konusu estetik ölçütü taşıdığını göstermektedir.

- *Kafası yaşamı kolaylaştıracak keşiflerle dolu. Küçücükken yemeğini mama sandalyesinde bir tutuklu gibi yediği dönemlerde önemli bir karar almış: "Büyüyünce kendimi, yaşamı eğlenceli kılacak keşiflere adayacağım!"*
- *"Ah, şöyle bir makine şu günlerde ne çok işime yarar! Düğmesine basacaksın, ağzını açacak. Ağzından istediğin kâğıdı, diyelim ki yazılı ya da ödev kâğıdını vereceksin, kâğıttaki tüm yanlışları düzeltecek, bir de çikolata ikram edecek!"*
- *"Heey... Abuk sabuk keşifleri olan, sakar bir dedektif yerine bir sağlık memuru mu olsam yoksa... Köy, köy, sokak sokak dolaşır, aşı yapar, suları tahlil eder, tansiyon ölçer, insanları hastalıktan korurdum. Ah, ama düşlerimin gerçek olması için çok zamana ihtiyacım var. Belki de şu anda en iyisi kar olmak... Kar olup Bay Tırtır'ın üstüne lapa lapa yağmak isterdim. Bedenini bembeyaz örtümlerle sarar, iyileştirici gücümü boca ederdim. Eriyip suya dönüşürken hastalığını alır, sağlığını geri verirdim. Tonton Tırtır Amcam, kimbilir ne sevinirdi! 'Bir gecede felç olmuşum, bir gece de sağlığıma kavuştum. Yaşam bu kadar şaşırtıcı işte,' derdi."*
- *"Kapıyı çekip giderken şu anda bir mucize olsa, diye geçirdim içimden. Birdenbire gökten balonlar, renkli ışıklar, yıldızlar dökülse... Hepimiz mavi, yeşil, kırmızı ışıklarla yıkansak... Çılgınca dans etsek... Birbirimize sarılıp mutluymuz, desek."*

1.1.4 Eser çocuğun empati kurmasını sağlar.

Eserin ilgili ölçütü karşıladığı görülmektedir. Aşağıdaki örnek cümlelerde, Kıymık'ın sürekli oturmak zorunda olan Tırtır ile empati kurduğu görülmektedir. Ancak sürekli oturmak zorunda olan olası bir çocuk okuyucu için olumsuz bir vurgulama söz konusudur.

- *Kıymık oturmaktan hiç hoşlanmaz.*
"Hep oturmak zorunda olsaydım, herhalde çıldırırdım."
- *Kıymık'ın içine ateşten bir top düşmüştü sanki. Kendi bacağı tutmasa yaşam ne zor olurdu! Anneanesiyle yaşadığı sıkıcı günleri mumla arardı belki. Okula gidemez, takımda oynayamaz, ağaçlara tırmanamaz, büfenin en üst rafındaki çikolata kutusuna ulaşamazdı.*
"Öfff... Oturmak kim bilir ne sıkıcıdır!"

1.1.5 Eser samimidir.

Eserin, aşağıdaki örnek ifadelerde samimi olmaya ilişkin estetik ölçütü karşıladığı görülmektedir. Konuşur gibi oluşturulan ifadelerde samimiyet duygusu hissedilmektedir.

- *Baldudak kim mi?*
- *"Ah, evet. Kral, sen kraliçeyi aramaya gitsen artık. Birazdan anneannem uyanır. Hadi, hadi..."*
- *Kıymık'a acıktın mı diye sorulur mu? Her zaman açtır Kıymık. Sandviçi gözlerini döndüre döndüre, bir solukta midesine indiriverdi.*

1.1.6 Eser çocuğu şiddete yöneltmez.

Eserin ilgili ölçütü karşılamadığı görülmektedir. Kitaptan alınan aşağıdaki ifadelerde, çocuk kahramanın izlediği filmden hareketle şiddeti günlük hayatına yansıttığı görülmektedir.

- *İçeride tekerlekli sandalyesine oturmuş bir adam var. Vayy O da ne? Adamın başı öne doğru düşmüş. Eliyle bir yeri işaret ediyor sanki. Raftaki reçel kavanozunu gösteriyor. Biri reçel kavanozuyla başına vurmuş... "Korku yalnızca filmlerde olmalı... Benim başıma korkunç olaylar gelmesini istemem. Eyvah! Ya bu adam da filmdeki sütçü gibi öldürüldüyse... Kapının ipine, masaya, duvara dokundum. Parmak izlerim... Ya biri beni eve girerken görmüşse... Katil diye beni gösterirlerse... Anneannemin hapisanesinden, caniler hapisanesine... Burrr!"*

1.2 Eser çocuğun bilişsel gelişimine uygundur.

Eserin, çocuğun bilişsel gelişimine uygundur ölçütünü kısmen karşıladığı görülmektedir. Eserde ilgili estetik ölçüt; kıyaslama, değerlendirme, somuttan soyuta geçiş, sonuç çıkarma, mantık hatası ve akıl yürütme temalarıyla örneklendirilmiştir.

Aşağıda verilen örneklerde kıyaslama ve değerlendirme becerisi görülmektedir.

- *"Heey... Abuk sabuk keşifleri olan, sakar bir dedektif yerine bir sağlık memuru mu olsam yoksa... Köy, köy, sokak sokak dolaşır, aşı yapar, suları tahlil eder, tansiyon ölçer, insanları hastalıktan korurdum. Ah, ama düşlerimin gerçek olması için çok zamana ihtiyacım var. Belki de şu anda en iyisi kar olmak... Kar olup Bay Tırtır'ın üstüne lapa lapa yağmak isterdim. Bedenini bembeyaz örtümle sarar, iyileştirici gücümü boca ederdim. Eriyip suya dönüşürken hastalığını alır, sağlığını geri verirdim. Tonton Tırtır Amcam, kimbilir ne sevinirdi! 'Bir gecede felç olmuştum, bir gece de sağlığıma kavuştum. Yaşam bu kadar şaşırtıcı işte,' derdi."*
- *"Kıptıyı çekip giderken şu anda bir mucize olsa, diye geçirdim içimden. Birdenbire gökten balonlar, renkli ışıklar, yıldızlar dökülse... Hepimiz mavi,*

yeşil, kırmızı ışıklarla yıkansak... Çılgınca dans etsek... Birbirimize sarılıp mutluyuz, desek.”

- Kıymık'ın içine ateşten bir top düşmüştü sanki. Kendi bacağı tutmasa yaşam ne zor olurdu! Anneannesiyle yaşadığı sıkıcı günleri mumla arardı belki. Okula gidemez, takımda oynayamaz, ağaçlara tırmanamaz, büfenin en üst rafındaki çikolata kutusuna ulaşamazdı.

"Öfff... Oturmak kim bilir ne sıkıcıdır!"

"Eh, işte. Sıkılmıyorum, dersem yalan olur. Ama her şeyin bir kolayı vardır derler ya, çok doğru. Şu sandalyeye çakılı gördüğün yaşlı adam belki de sağlıklı insanlardan daha az sıkılıyordur. Yaşamanın, soluk alıp vermenin, bir günün öneminin herkesten çok farkındadır. Kim bilir!"

- "Vay, be Bizi başka bir dünyaya götürdü. Hem de yabancı olmamız bir dünyaya... Bugünlük bu kadar yeter, küçük arkadaş. Bu masalın üstüne başka bir şey okunmaz, değil mi? Ne tuhaf! Benim için yazılmış sanki. Biraz yalnız kalıp düşünsem..." Kıymık da düşünmek istiyor.
- "Ne tuhaf! Büyüğü, küçüğü, kedisi, kuşuyla bütün halkım düş görüyor. Bense yıllardır bir tek düş bile göremedim. Şu adaletsizliğe bak!"

Akıl yürütmenin görüldüğü örnekler aşağıda verilmiştir.

- Sinema lafı Kıymık'ın neşesini kaçırmıştı. O sinemaya Baldudak'la gitmek istiyordu. Kafasını çabucak toparladı ama. "Dert mi? Her problemin çözümü vardır," diye düşündü. "Cumartesi Baldudak'la, pazar anneannemle sinemaya giderim, olur, biter."

- Mektupların, Kıymık'ın çevresindeki insanlara gelmesi bir rastlantı mı?

"Bu sorunun yanıtını bilse bilse, gökyüzündeki yıldızlar ya da güneş bilir."

Mektupları yazanı gören var mı?

"Varsa da tanıdığımız biri değil. Tanıdıkların hiçbirinin ağzında bakla ıslanmaz çünkü."

Bayan Körpegül'e gelenin dışında, hiçbirinde gönderenin ad ve adresi yoktu.

"O da uyduruk bir ad ve yalan yanlış bir adres olabilir pekâlâ. Hepsine 10, 20, 30 yıl önceki pullar yapıştırılmıştı."

Mektuplar sorunları olanlara mı geliyor?

"Kocaman bir evet."

Bayan Körpegül'ün de, Bay Tırtır'ın da, oğlunun da önemli sorunları vardı.

Sorunlar masal-mektuplarla çözüldü mü?

"Evet... evet... evet..."

Bu insanları ve sorunlarını bilen kimdi?

- *"En sevdiğim şeylerden biri de tezgâh süslemektir," diyerek bu upuzun zinciri tezgâhın etrafına birkaç sıra hâlinde sardı. Aralarına fil, domuz, kedi, kamyon gibi oyuncaklar soktu. Beş adım geriden tezgâha baktı.*

"Mahallenin en gösterişli tezgâhı senin anneanne!" diye bağırdı.

Eserde hedef kitlenin yaş grubuna uygun olarak somuttan soyuta geçişin örnekleri görülmektedir.

- *"Bay Tırtır'ı karşı balkondaki kanadı kırık saka kuşuna benzettim birden. Öteki sakalardan ne kadar farklı! Gün boyu neşe içinde güneşe, bulutlara, dağlara karşı şarkılar söylüyor. Zıplaya zıplaya balkon demirlerine, sandalyeye konuyor, ağaçlardaki öbür kuşlara habire bir şeyler anlatıyor. Ötekilerse bütün gün yiyecek peşinde koşuyor."*
- *Müzik aletinin deliklerine üflerken yeni bir şey öğrenmişti; Sicu'nun her bir kanalından farklı bir ses çıkıyordu. Farklı sesleri farklı insanlara benzetti Kıymık.*
- *"Bak, duyuyor musun? Bir karabatak suya dalıyor."*

Kıymık telaşla çevresine bakındı. Yerde yarısı suyla dolu duran leğenin üstündeki havluyu kaldırdı.

"Göremiyorum," dedi.

Bay Tırtır, Kıymık'ın hareketlerini karnını tuta tuta gülerek izliyordu. "Leğene, masanın altına, dolaplara bakıp durma. Karabatak burada değil? Müziğin içinde. Bir bilsen, müziğin içinde nice olaylar saklanır. Hepsini değil, kendine en yakın bulduğunu duyarsın. Müziğin sesi insana resim çizer, resim! Ben yalnızca karabatakların sesini mi duyuyorum şimdi? Yoo... Denizin, ağaçların fısıltısını, suyun gülümseyişini de duyuyorum."

- *Sesi derenin sesi gibi çağlıyordu. Kıymık anneannesine sarıldı, yanaklarından öptü.*
- *"Kim bu kemana sevgiyle sarılır, okşaya okşaya çalarsa, başarı peşini bırakmaz. Keman, berrak, pürüzsüz bir sesle konuşur. Kemanı ne kadar çok konuşturursan o kadar başarılı olursun."*

Kız göz pınarlarındaki yaşlara engel olamamış.

"Söyleneni yaptım," demiş. "Kemanı okşaya okşaya çaldım. Günde en az on saat konuşturdum. Karşılığında bana büyük başarılar sundu. Bu kemandan önce sıradan bir başkemocuydum. Şimdi dünyada beni tanımayan yok."

- *"Artık bana mektup yazmazsınız," demiş. "Belki de bundan sonra yaşamımı bahçedeki sebzeler gibi geçiririm."*

- *"Sabun gibi..." dedi. "Tam yakalamışken elimden kaydı gitti."*

Eserde sonuç çıkarmanın görüldüğü örnekler aşağıda verilmiştir.

- *Kıymık, gözlerini odada gezdirdi. Çok az eşya vardı. Bay Tirtir aklından geçenleri okumuşçasına, "Evimde az eşya olmasını ben istedim," dedi. "Karışıklık gözlerimi yoruyor. Evimin eşyalarını oğluma verdim. Bana ordan burdan toplama, derme çatma eşyalar aldı. Kitaplığımın dışında."*

"İyi ki kitaplığı vermediniz... Şey... Ne zaman felç geçirdiniz?"

"Dört ay önce. Bir gece yarısı. Ansızın yaşamım değişti. Gece yarısı su içmek için kalkmak istedim, kalkamadım. Bacağım tutmuyordu."

"Ayyy! Kaza geçirdiniz sanmıştım. Hep tekerlekli sandalyede mi oturacaksınız?"

"Galiba. Doktorlar yürüyemez demişler benim oğlana. Bana söylemiyor, ama gözlerinden anlıyorum."

- *"Doğru... Hımm... Evde oturarak suçluyu bulamam. Mektuplar topu topu üç tane miydi acaba? Yoksa başkalarına da benzer mektuplar geldi mi?"*

Mahallede keşfe çıktı önce.

Mektuplardan bakkala, manava ve kasaba söz etti.

Kitapta Kıymık anneannesinin evindeki sıkıcı hayatından biraz kurtulabilmek için işe girdiği ifade edilmiş ancak *"Kıymık dayak yemiş gibi oldu. Kolay mı, onu sinemaya götürebilmek için işe bile girmişti."* ifadesinde bu nedenin farklılaştığı görülmektedir. Bu farklılık mantık hatası olarak değerlendirilebilir.

"Kediler kucağına uzanır, giysilerine sinmiş balık kokusunu içlerine çeke çeke uyuklarmış...Balığa doyan kediler de balıkçının boynunda, başının üstünde, göbeğinde, dizlerinde mişıl mişıl uyuklarmış." şeklindeki ifadede ise kedilerin sadece koku ile balığa doyması mantık hatası olarak düşünülebilir.

"Hemen kızın en son gönderdiği mektuptaki adrese bir mektup yazmış. Birkaç gün sonra mektup geri gelmiş. Aynı gün Avustralya'dan gelen mektubunda kemanlı kız konser salonunu öve öve bitiremiyormuş. Sava hemen Avustralya'daki adrese mektup yazmış. Mektup gene geri dönmüş. Aynı gün Belçika'dan bir mektup gelmiş. Mektuplar bir türlü kıza ulaşamıyormuş."

...Varını yoğunu satmış. Kemanın peşine düşmüş. Kızdan kart geldiği gün, o ülkeye doğru yola çıkıyor, ülkeye geldiğinde de kız oradan ayrılmış oluyormuş."

Eserdeki Emanetçi Sava başlıklı masalda, örnekte görüldüğü gibi kemancı kızıdan gelen mektuplardan bahsedilirken bir yerde kart ifadesi kullanılmıştır. Burada da mantık hatası oluşmuştur.

"Emanetçi yerine müzik aletleri satan bir dükkân da açabilirmiş elbet; ama babasının, "müzik aletlerini kullandıkça ruhunun zenginleştiği" sözü içine öyle işlemiş ki! Emanetçi olarak yaşayan, kullanılan müzik aletlerine rahatça ulaşabiliyormuş şimdi." Bu ifadede müzik aletlerini kullananların ruhunun zenginleşeceği söylenirken sonrasında kullanılan müzik aletlerine ulaşabilen emanetçi ön plana çıkmıştır. Burada oluşan mantık hatası ve ruhun zenginleşmesinin soyut olarak verilmesi kitabın hedef kitlesinin bilişsel gelişimi açısından uygun görülmemektedir.

1.3 Eser çocuğun dil gelişimine uygundur.

Eserin ilgili ölçütü kısmen karşıladığı görülmektedir. Eserden alınan aşağıdaki örnek ifadelerde altılı çizili kısımlar kitabın hedef kitlesinin dil gelişimini destekler niteliktedir.

- *Ne çiçek tozlarını dağıtacak böcekler, kuşlar, ne de başka çiçekler var. Bir şarkı söylüyor, duyuyor musunuz? Biraz hüznü, biraz coşkulu bir şarkı bu. 'Doğa perisi şarkımı duysa, ölümsüzlük armağan eder mi bana?' diye düşünüp duruyor bir yandan da."*
- *Yıllar sonra "Sokak Kedileri" adıyla ün kazanan sokak şarkıcıları topluluğunun saksofoncusunun eski bir kral olduğunu iddia eden biri çıkmış. Kimi inanmış, kimi de kafayı üşütmüş, deyip gülüp geçmiş.*
- *"Biri beklediğin sözü söylemez. Seni mutsuz eder. Oturur kukumav kuşu gibi ne kadar yalnız olduğunu düşünürsün."*
- *Kıymık can kulağıyla müziği dinledi. Ama müzik onu ne köy düğününe, ne de kiraz toplama şenliklerine götürüvermişti.*
- *"Bugün benim tatil günüm. Ne balık tutacağım, ne kasabaya ineceğim, ne kimseye öykü anlatacağım, ne de mektup yazacağım. Ha, şöyle yan gelip yatacağım."*
- *"Herkes bilir, dedektiflikte en önemli konu, ipin ucunu bulmaktır. İpin ucu yakalandı mı çorap göz açıp kapayana kadar sökülür."*
- *"Varsa da tanıdığımız biri değil. Tanıdıkların hiçbirinin ağzında bakla ıslanmaz çünkü."*

- *Kıymık ertesi gün de o kapı senin, bu kapı benim dolaşıp masal-mektup aradı. Yeni mektup bulamadı.*
- *"Dünyayı, insanları tanımak yetmez. Dünyayı değiştirmek de gerekir. Masallarım gittikleri evlerdeki insanların yaşamlarını değiştirdi. Farkında mısın?" "Elbette. Nasıl farkında olmam? Anneannem hımbıl bir kadinken çevik bir kadın oldu. Bay Tırtır içine sinen şiirler yazabiliyor. Oğlu bir işte neden dikiş tutturamadığını keşfetti. Benim bildiklerim bu kadar." Postacı, tatlı tatlı gülümsedi.*

Ayrıca " Müşterileri çoğunlukla oyuncular, balerinler ve müzisyenlermiş. Bunlar kostüm, müzik aleti, evrak çantası ve değerli eşyalarını kullanmadıkları zaman, güvendikleri Sava'ya bırakırlarmış." şeklindeki cümle ise uzunluğu ve karmaşıklığı nedeniyle çocuğun dil gelişimine uygun görülmemektedir.

1.4 Eser çocuğun kişilik gelişimine uygundur.

Eserin ilgili ölçütü kısmen karşıladığı görülmektedir.

- *Eve döndüğünde aynanın karşısına geçti. Gözlerinin içine dikkatli dikkatli baktı. Gözbebeklerinin derinliklerinde yeşil, sarı yıldızlar çakıyordu. Kendi kendine konuşmaya başladı:*

"Baldudak kim bilir Kıymık'ı nasıl görüyor? Şöyle mi: Doğa, güzelliklerini Kıymık için cömertçe harcamış. Yıldızlar tozlarını vermiş, gözbebekleri ıslıl ıslıl parlamış. Güneş kızılılığıyla yıkamış saçlarını."

Aynadaki görüntüsüne sıcak bir öpücük kondurdu.

Eserden alınan yukarıdaki ifadelerde Kıymık'ın kendisine yabancı bir gözle bakarak kendini fark etme ve kabul etme davranışı gösterdiği görülmektedir.

Aşağıdaki örnekte Kıymık ve Bay Tırtır arasında geçen konuşmada Kıymık'ın farklı müzik türü seviyor olmasına rağmen dinledikleri müzik hakkında yorum yapmak istememesi nezaket örneği olarak, sonrasında kendisini neşeli bir köy düğününde hissetmediğini söylemesi ise dürüstlük örneği olarak değerlendirilebilir.

- *Kıymık, müziğin güzel mi kötü mü olduğu konusunda bir yorum yapmak istemedi. Klasik müzikten hoşlanmıyordu. O rock müzik seviyordu.*

"Borodin'in Poloveç dansları," dedi Bay Tırtır, "insan dinlerken nerelere gitmiyor ki? Dinle, bak... Neşeli bir köy düğününde hissetmiyor musun kendini?"

"Nee? Yoo..."

Çocuğun kişilik gelişimine katkısı açısından verilen sözü tutma davranışı aşağıdaki örneklerde görülmektedir.

- *Arkadaşlarım, okumaları için verdiğim kitapları geri vermeyi bir türlü akıl edemezler. Bu yüzden çok az kitabım kaldı.*
- *Kız sözünün eriymiş. Kemani Sava'ya vermiş. Artık konser veremem. Bir süre dinleneceğim," demiş.*
- *"Hafta sonu Kıymık, Baldudak'la sinemaya gitti. Baldudak sinemanın önünde Kıymık'ı tam yarım saat bekletti." ifadesi ve "Sava, kemanın sahibine dükkânın kapandığını duyurmak için çeşitli yollara başvurmuş. Gazetelere ilanlar vermiş, kentin meydanından hoparlörle çağrıda bulunmuş. Sırf bu keman yüzünden dükkânı bir hafta daha açık tutmuş, sonra kapatmış. Dükkânın yeni kiracısına da, "kemanını soran bir adam gelirse bana gönder," demiş. " ifadesi ise verilen sözü tutma açısından olumlu örnek olarak gösterilebilir.*

Kitabın hedef kitle (8-11 yaş), Erikson'un psikososyal gelişim kuramına göre başarıya karşı aşağılık duygusu dönemindedir. Aşağıdaki örneklerde görüldüğü gibi, eserdeki çocuk kahraman aracılığı ile bu yaş dönemin özellikleri verilmektedir.

- *Kıymık kitabı Bay Tırtır'ın elinden aldı. Sayfaları çabuk çabuk çevirerek kırmızı işaretin konulduğu sayfayı buldu. Böylece Bay Tırtır'dan ilk "aferin"ini almış oldu.*
- *Avrupa ülkelerinin başkentlerini içinden geçirmeye başladı. Bugün derste ezberletmişti öğretmen. Unutmak istemiyordu.*
- *Bu sorunu başka türlü çözmeliydi. Ama nasıl? Kıymık, Dedektiflik Bürosu'nun bir işe yaramadığını kabul etmek istemiyor. Ama ortada bir gerçek var. Son günlerde bu büro tek suçlu bile yakalayamadı. Ne terziyi, ne mektupları yazanı, ne...*

Kıymık'ın kendisine ait olmayan bir mektubu izinsiz okuduğu aşağıdaki ifadeler, kişilik gelişimi bağlamında ele alınan başkalarının haklarına saygı duyma davranışına olumsuz örnek oluşturmaktadır.

- *Koşarak, içeri anneannesinin yanına gitti. Anneanesi koltukta uyuyordu. Uyandırmaya kıyamadı. Zarfı kenarından usulca açıp içine baktı. "Hum nefis kokuyor bu mektup! Pastacıdaki pastalar gibi! Upuzun bir mektup gelmiş dedeme!"*

Anneannesinin uyanmasını bekleyemeyecekti. Odasına gitti. Zarfı açtı. Mektubu okumaya başladı.

Kitabın içinde yer alan *Balıkçının Masalı*'nda "Mektupları bana yazmadığını biliyorum. Ama yazdığın kişinin eline geçmemiş. Babam eski bir gemiciydi. 'Bir gün denizde şişe içinde bir mektup bulursan mektup senindir, demişti." şeklindeki ifadelerde ise yine kendisine ait olmayan mektubu okuma davranışı görülmektedir. Bu örneklerin çocuğun kişilik gelişimi açısından olumsuz olduğu söylenebilir.

Aşağıdaki örneklerde görülen güzel kadın, aşk, romantiklik vurgusunun çocuğun kişilik gelişimine uygun olmadığı söylenebilir.

- *Dünyanın en güzel kızlarından biriyle evliymiş. Kraliçeyi, ülkenin en göz alıcı kızlarının davet edildiği bir özel baloda seçmiş.*
- *Kalabalığa o da girmiş. Yanındaki sarışın kız Kral'a çapkınca göz kırpmış:*
- *Kral, kızın önüne dökülmüş kıvr kıvr saçlarının arasından güçlkle seçilen çipil gözlerine bakmış. İlk düşüncesi "Ne çirkin kız!" olmuş.*
- *...bu güzel kadına olumsuz yanıt vermek pek işine gelmese de...*
- *"Dalgalı saçlı yosmayı görmeseydim aradığım sensin deyip boynuna atırdım. Ama ne yazık ki kalbim yosmanın kızıl saçlarına demirli," demiş içinden... Kendini zavallı ve gösterişsiz hisseden kız, çaresiz karşı kıyıda köyüne dönmüş. Köyünde balıkçının mektuplarını okudukça balıkçıya özlemi her gün daha da artmış. Bir gün baştan ayağa değişip balıkçının karşısına çıkmak istemiş. Dediğini de yapmış, saçlarını dalga dalga sarmış, ipek bir elbise giymiş, motora binip balıkçının kulübesinin önünde tur atmaya başlamış.*
- *...Balıkçının Masalı'ndaki balıkçı gibi o da karşı dağın ardındaki tanımadığı güzel kıza gönderiyor şarkılarını. Kim bilir, belki de günün birinde o güzel kız, şarkısının peşine takılır ve gelir bulur onu. Şarkısı çok uzaklara gitsin diye, Kıymık rüzgârlı günlerde daha bir içten çalıyor Sicu'yu.*
- *Harika! Ahh... Postacı amca, ne şanslısın! Sana vanilyalı pastalar yapan güzel bir karın var."*

Çocuğun kişilik gelişimi bağlamında sorumluluk alma ve yerine getirme davranışına örnek olması açısından aşağıdaki örnek ifadeler gösterilebilir.

- *"Cumartesi sabahı uykum hiç kalmayana kadar uyuyacağım," diye söylenerek yatağından kalktı.*

- *"Ne parlak bir fikir bu! Ah! Hep böyle bir tezgâh isterdim. Anneanne, sen evde otur, satışı ben yapayım."*

"Olmaz, yavrum. Ben müşterilere senden daha iyi fikir veririm."

"Merak etme. Benim de çenem kuvvetlidir. Aaa! Anneanneciğim, sen üşümüyor musun? Üstündeki incecik. Eve git, hadi. Üşütüp hasta olursan ne yaparız? Ben satarım örtüleri."

Anneanne içeri girmeye niyetli gözüküyordu.

"Asıl sen içeri git. Yemeğini ye. Yemeğin hazır," dedi.

Kıymık, anneannesinin soğukta üşütüp hasta olacağından korkmuştu.

Eve girdi. Askılıktan devetüyü paltosunu alıp getirdi, anneannesinin omuzlarına koydu.

- *"İş yapmadan para kazanıyorum. Boşuna para veriyor bana," diye kendi kendini yiyor. "Ne doğru dürüst kitap okumama izin veriyor ne de okuduğumu dinliyor."*

Kıymık işi bırakmaya karar verdi. Bakalım, nasıl söyleyecek?

Ayrıca aşağıdaki örnek ifade ise, çocuğun içki içmek ve aşk arasında olumlu bir bağ kurmasına neden olabilir. Bu durum çocuğun duyuşsal ve kişilik gelişimine uygun değildir.

- *Balıkçı akşamüstleri günbatımına yakın içkisinden ilk yudumu aldıktan sonra, karşı kıyıda yaşadığını hayal ettiği sevgilisine kaldırmış kadehini. Her akşam bir mektup yazar, bir akşam önce içtiği içkinin şişesine kor, denize bırakmış. Balıkçı, karşı kıyıdaki aslında var olmayan bir sevgiliye gönderirmiş mektupları.*

2. Eserin dilinin nitelikli olma durumu

2.1 Eserde ahenk, uyum, ritim, şiirsellik özellikleri bulunur.

Eserin dilinin ahenk, uyum, ritim ve şiirsellik özellikleri taşıdığı söylenebilir. Aşağıdaki örnekte de bu özellikler görülmektedir.

- *Kıymık çok şaşırdı. Gözlerine inanamadı, gözlerini açtı, kapadı, açtı, kapadı.*
- *"Dur, dinle... Sonunda bir adam gelmiş saraya. Kral'ın huzuruna çıkmış. Ne numara yapacak diye beklenirken cebinden kırık bir ayna çıkarmış. Kral'a aynaya bakmasını söylemiş. Kral aynaya bakar bakmaz çığına dönmüş: 'Bu kadar çirkin olduğumu neden kimse söylemedi bana!' diye bas bas bağırarak durmuş. 'Yüzüm kırış kırış, maske takmış gibi ifadesiz! Gözlerim fersiz! Haber verin terzilere! Dikecekler mi, gerecekler mi ne yapacaklarsa yapsınlar, yüzüme yumuşak bir ifade versinler!' Yabancı, Kral'ın tavırlarını gülerek izliyormuş. 'Sayın Kral, bu iş terzilerin becereceği bir iş değil. Siz en iyisi benim gibi yapın. Aynaya bakıp*

gülümseyin.' Kral, yabancının yaptığı gibi, yani gülümser gibi yapıp aynaya bakmış. 'Yaşa! Şimdi daha genç görüldüm,' demiş. 'Gülümstedikçe yüzümü çirkinleştiren çizgiler yumuşuyor, hatta kayboluyor. Aydınlık, pırıl pırıl bir yüz çıkıyor ortaya. Gözlerimde ışıklar yanıyor.' O günden sonra Kral genç ve güzel görülmek için hep gülümsemiş durmuş. O gülümstedikçe ülkede güler yüzlü yasalar çıkmış, herkes mutlu olmuş."

2.2 Eser didaktik bir dilden uzaktır.

Eserde didaktik bir dil kullanılmadığı görülmektedir. Eserde mektup şeklinde gelen masalların her birinin hayata dair bazı dersler içermesi ve bunların dolaylı şekilde aktarılması, eserde didaktik bir dil kullanılmamasına örnek olarak gösterilebilir.

2.3 Eserlerde söz sanatları bulunur.

Aşağıda verilen örneklerde eserin ilgili estetik ölçütü karşıladığı görülmektedir.

- *Kıymık yüreğinde pır pır eden bir saka kuşu varmışçasına mutlu hissediyordu kendini.*
- *"O bir düş satıcısıdır," demiş. "Bütün gün hayal kurar, sonra oturur yazar. Bir yığın basılmış kitabı var. Yazdıklarını severek okuruz."*
- *Mektup, Kıymık'ın yüreğini panayır yerine çevirdi*
"İçimde dallı güllü duygular, kafamda yığınla soru işareti var"
- *"Gel bakalım yavrum," dedi. "Neden düşünceli ve yalnızsın? Yüreğindeki kuşlar neden susmuş, ötmüyor?"*
- *Yüreğindeki buz çözülmüş, kuşlar şarkı söylemeye başlamıştı.*
- *"Hah, bunu sevdim işte! Neşeli, insanın kanını kaynatan bir melodi!"*
- *"Sabun gibi..." dedi. "Tam yakalamışken elimden kaydı gitti."*

2.4 Eserin dili açık ve yalındır.

Eserin ilgili ölçütü kısmen karşıladığı görülmektedir. Aşağıdaki örneklerde anlamın kapalı ve cümle yapısının karmaşık olduğu görülmektedir.

- *Ülkenin birinde Sava adında bir adam varmış. Bu adam, yaşadığı kentin Tiyatrolar Sokağı'nın emanetçisiymiş. Müşterileri çoğunlukla oyuncular, balerinler ve müzisyenlermiş. Bunlar kostüm, müzik aleti, evrak çantası ve değerli eşyalarını kullanmadıkları zaman, güvendikleri Sava'ya bırakırlarmış.*
- *Sava bir gözünü çocukken oynadığı bir savaş oyununda kaybetmiş. Savaşlar oyun*

bile olsa hiçbir işe yaramazlar. Mezar taşlarını artırır, göğsü madalyalarla dolu ama kolu, bacağı, gözü, kulağı olmayan insanlar türetirler.

- *Dedektifler, önüne gelene soru üstüne soru sorarlar. Kıymık soruları kime soracak? Kendi kendine soruyor tabii. Başına üşüşen soru işaretlerini görünmez tabancasıyla birer birer yok etmeye çalışıyor. Soru işaretleriyle baş etmek kolay mı?*

2.5 Eser akıcıdır.

Eserin ilgili ölçütü karşıladığı görülmektedir. Eserin dilinin akıcılığına ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir.

- *Hava karardıktan sonra evde anneanneyle oturmak yok mu, bu Kıymık'ın canını sıkıyor işte! Anneanne geceleri keyifsiz oluyor. Ya midesi gaz yapıyor, ya dizleri ağrıyor, ya da ayakları uyuşuyor. Ödevlerini yapmasına hiç yardımcı olmuyor. Kıymık, içinden çıkamadığı bir soruyla karşılaştığında başı öne eğik, elleri arkasında, yüzü alev alev yanarak odasında dört dönüyor.*
- *Yatakta dikleşti, taca benzettiği pırlıtya şaşkınlıkla gözlerini ovuşturup tekrar baktı. Kral'ın altın kaplama kemeri de görünür hâle gelmiş parlamaya başlamıştı. Ayakkabıları, başı, gövdesi de yavaş yavaş ortaya çıkıyordu.*
- *Gardırobunu açtı. Gene o çok uzaklarda kalmış günlerde giydiği giysilerinden birini çıkardı. Hem de artık bu yaşta giyilmez diye en gerilere attığı yakası fırfırlı Çingene pembesi giysiyi. Giyindi, saçlarını dağıtarak taradı. Ne hoş olmuştu! Nedense içi içine sığmıyordu.*

3. Eserin konusunun, kurgusunun nitelikli olma durumu

3.1 Kurgu yaşamla iç içedir.

Eserin ilgili ölçütü karşıladığı görülmektedir. Eserin kurgusunun yaşamla iç içe olduğuna yönelik örnekler aşağıda verilmiştir.

- *"Eyyvah!" diye bağırdı. "Gerçek bir kralısın sen. Çok eski zamanlardan geliyorsun. Odamdan hiç çıkmayıp bana eski zaman öyküleri anlatacaksın. Çok sıkılırım tarih dersinden. Bilimkurgu öyküleri, bilgisayarlar çağındayız artık. Sen bunların hiçbirinin farkında değilsindir."*
- *"Süpermarkete götür beni," diye tutturdu. Yeni açılan en büyük markete gitmek istiyordu.*

Market ikisinin de başını döndürdü. Elektronik aletler, giysiler, ayakkabılar, pastalar, yiyecek, içecek, spor malzemeleri, ne isteseler vardı. Tırtır, Kıymık'a,

"İp cambazı olmak istesen... Gerekli malzemenin hepsini burada bulabilirsin. Yok, yok burada," dedi.

3.2 Kurgu mizah içerir.

Eserin ilgili ölçütü karşıladığı aşağıdaki örnek ifadelerde görülmektedir.

- *"Biliyor musun, sen de tanıdığım çocuklardan çok farklısın! Benim için kuru fasulyeli pilavdan sonra en muhteşem şey sensin."*
Kıymık'ın gözlerindeki buğu gülümsemeye dönüştü.

"Ne komiksin!" dedi.

3.3 Kurgu özgündür.

Eserin ilgili ölçütü karşıladığı görülmektedir. Mahalleye gelen mektuplarla insanların, hayata bakış açılarının değişmesi özgün görülmektedir.

- *"Masal deyip de geçmemeli. Bir masal insanı nasıl da değiştiriyor!"*
- *"Ben bir müzik okulunun keman bölümünde okuyordum. Babam okulu bitirip iyi bir kemancı olmamı bekledi; oysa benim aklımda müzik değil ticaret vardı. Düşüncemi babama bir türlü söyleyemiyordum. Babam o sıralarda benim için bu kemana yaptırmış, 'İçinde bir öğüt var,' demişti. 'Günün birinde kemana bırakmayı aklımdan geçirirsen, o öğüdü çıkar ve oku.' Ben nankörlük ettim. Kemana aldıktan kısa bir süre sonra okulu bıraktım, kemana da size emanet ettim. Birkaç yıl içinde babamı kaybettim. Öğüdü okumak bugüne kadar aklıma gelmedi. Yapmadığım iş kalmadı: garsonluk, bileycilik, alım-satım işleri... Hiçbiri hoşnut etmedi beni. Şimdi ise, keman çalsaydım daha mutlu olur muydum, diye soruyorum kendime."*

3.4 Kurgu çocuğu şaşırtacak sürprizler içerir.

Eserin kurgusunun çocuğu şaşırtacak sürprizler içerdiği görülmektedir. Aşağıda bu bağlamda örnekler verilmiştir.

- *İşte tam o sırada umulmadık anlarda birdenbire ortaya çıkan "şans" denen şey, Kıymık'ın imdadına koştı.*

Yaşlı adam başını kaldırdı.

"Neden geciktin, yavrum?" benzeri bir söz söyledi... Kıymık'ı görmemiş, ama ayak seslerinden onu beklediği kişi sanmıştı. "Daha öğle yemeğimi yiyemedim."

Kıymık derin bir oh! çekti.

"Öldürülmemiş! Uyuyormuş!"

- *"Aaaa Kral'ın tacı olmasın bu?"*

Yatakta dikleşti, taca benzettiği pırıltıya şaşkınlıkla gözlerini ovuşturup tekrar baktı. Kral'ın altın kaplama kemeri de görünür hâle gelmiş parlamaya başlamıştı. Ayakkabıları, başı, gövdesi de yavaş yavaş ortaya çıkıyordu.

"Aaa Kral bu"

Sesine sesle karşılık verdi biri:

"Oh, be Şu gittikçe sararan zarfta 30 yıldır hapsolmuştum."

Kıymık, düş gördüğünü sandı. Sıkı sıkı ovuşturdu gözlerini.

3.5 Kurgu gerçekçidir.

Eserin kurgusunun gerçekçi olduğu görülmektedir. Kıymık'ın anne ve babasının boşanmış olması, bir süre anneannesinin yanında kalması bunu desteklemektedir. Bunun yanında aşağıda kurgunun gerçekçi olmasına yönelik örnekler verilmiştir.

- *Kıymık, hafta sonu oldu mu, kumbarasını boşaltır, paralarını sayar, ama bir türlü sinema bileti alacak parayı denkleştiremez. Anneannesinden istemek işine gelmez. Çünkü anneannesinin ne diyeceğini çok iyi bilir.*

"Sinemaya mı gideceksin, Kıymık? Televizyonda bir sürü film gösteriyorlar. Birkaç tanesini izlesene."

- *Anneanne erkenden kalkıyor, öğlene kadar aralıksız çalışıyor. Öğleden sonra hava yağmurlu değilse, kapının önüne tezgâhını açıyor.*

Bir gün Kıymık eve döndüğünde anneannesinin tezgâhını göremedi. Aklına binbir türlü terslik geldi. Ama en önemlisi anneannesinin hastalanmasıydı.

Çantasını yere bıraktı. Deliler gibi eve koştu. Zile parmağını bastırdı. Hiç çekmeden uzun uzun çaldı.

4. Eser çocuğa düşünme becerisi kazandırma durumu

4.1 Eser çocuğun çıkarımda bulunmasını sağlar.

Eserin ilgili ölçütü karşıladığı görülmektedir. Çocuğun okuduğu eserden çıkarımlar yapmasına yönelik estetik ölçütü karşılayan örnek cümleler aşağıda verilmiştir.

- *Eylülün son günleri. Hava serinledi, günler iyice kısaltmaya başladı. İnsanın canı, artık yünlü giysiler giyip, sıcak salep içmek istiyor.*

- *Bay Güler yüz'ün gözünde, yaptığı işin en önemli yanlarından biri, mektubun alıcıya veriliş şeklidir. Güler yüz, mektubu sevgiyle iletmenin çok önemli olduğuna inanır. "Sevgiyle verilen her haber güzelleşir," der*
- *"Hayal kurmadan hiçbir mesleği başarıyla yürütemezsiniz. Bir terzi hayal edemediği bir giysiyi dikemez, öyle değil mi?" demiş.*
- *"Köylü kızı Rina olarak gitseydim yanına, benimle hiç ilgilenmeyecekti. Bu oyunu sürdürüp bir süre güzel günler geçirebilirim. Ama kandırma üzerine kurulan ilişkilerin sonu acıdır," diye düşünmüş.*

4.2 Eser farklı bakış açıları içerir.

Eserin ilgili ölçütü karşıladığı görülmektedir. Eserin farklı bakış açıları içerdiğine ilişkin örnek ifadeler aşağıdadır.

- *Geçenlerde Kıymık, mahalle ve sınıfındaki tüm arkadaşları, komşuları, şarkıcılar, film yıldızları, müzik grupları, öykü kahramanları adına bir sürü dilekçe yazdı. Dilekçe kâğıdına değil, kullanılmış kâğıtlara, gazete kenarlarına, dergi parçalarına, kumaş artıklarına, mendillere, eline ne geçtiyse ona. Dilekçeleri birbirine güzelce bağlamayı da becerdi. Neyle mi? Eline ne geçtiyse onunla: kurumuş ot parçaları, çiçek sapları, elektrik kabloları, sosis bigudilerle...*
- *Bay Güler yüz mektubu, getirdiği kişinin eline vermeyi sever, posta kutusuna atmayı değil. Çünkü, birini başkasından farklı kılan, mektubu alışı, açış şekli, heyecanıdır, diye düşünür.*

"Kimi mektubu alır, kimin gönderdiğine bakmadan içeri götürür. İçeride bir an önce mektupla baş başa kalabilmektir derdi. Kimi belki de hiç gelmeyecek bir mektubu bekler. Gelenlerin hiçbiri heyecanlandırmaz onu. Gözü hep gelmemiş olandadır. Kimi zarfı alır almaz ne gün postaya atıldığına bakar. Kimi utangaç bir gülümseyişle zarfa uzanır. Kimi elleri titreyerek açar."

- *Müzik aletinin deliklerine üflerken yeni bir şey öğrenmişti; Sicu'nun her bir kanalından farklı bir ses çıkıyordu. Farklı sesleri farklı insanlara benzetti Kıymık.*
- *"Ayrı ayrı kanalları üfleyerek, yani ince ve kalın sesleri bir araya getirerek güzel bir melodi çalabiliyorsun. Anneannemle ben, iki farklı ses, bugün neşeli bir şarkı çaldık. Yarın belki ben Baldudak'la güzel bir şarkı çalarım. Neden olmasın?"*

4.3 Eser çocuğu sorgulamaya yönlendirir.

Eserin ilgili ölçütü karşıladığı aşağıdaki örnek ifadelerde görülmektedir.

- *Ah, anneannem... Hiç unutmuyorum. Bir sabah kahvaltıda altı yumurta birden haşlamıştı. Gazetede okumuş, yumurta ömrü uzatıyormuş. Ama günde en az altı tane yersen! Birkaç hafta sonra yumurtanın zararlarıyla ilgili bir başka yazı okumuş. "Yumurta damarları tıkiyormuş. Ayda bir yumurta yiyeceğiz artık!" diye bas bas bağırmişti.*
- *Kıymık ne söyleyeceğini bilemez bir hâlde durakladı. Hugo nasıl davranırdı acaba? Ne diyecek şimdi? İlanda sözü edilen işe neden istekli olduğunu nasıl açıklayacak?*

4.4 Eser ön yargıdan uzaktır.

Eserin ilgili ölçütü kısmen karşıladığı görülmektedir. Aşağıdaki ifadeler eserin ön yargıdan uzak oluşturulduğunu örneklendirmektedir.

- *Herkesin dertsiz, çok mutlu sandığı bu Kral'ın aslında büyük bir sıkıntısı varmış. Kimselere açıklayamadığı bir derdi yüzünden kendini yiyip bitiriyormuş. Dünyasının gitgide kararmakta olduğunu en yakınındakiler bile fark edememişler. Son zamanlarda gününün büyük bir kısmını uyuyarak geçirdiği hâlde düş göremiyormuş. Evet, düş görememek ve hayal kuramamak en büyük sorunuymuş bu zengin Kral'ın.*
- *Kral, kızın önüne dökülmüş kıvr kıvr saçlarının arasından güçlükle seçilen çipil gözlerine bakmış. İlk düşüncesi "Ne çirkin kız!" olmuş. ... Kız konuştuğunda Kral'a daha güzel görünüyormuş.*
- *Konser salonunun temizlikçisi, kıza, Emanetçi Savadaki kemanı görmesini önermiş. Kız umutsuzca dudak bükmüş önce. Sonra da, "Denemekle ne kaybederim?" diye düşünüp temizlikçiyle Sava'nın evine gelmiş. Kız kemanı görür görmez çok sevmiş. "Olağanüstü bir alet bu," demiş. "Benim kemanımdan da değerli!"*

Ayrıca kitaptaki " Ya şişeyi Baldudak yerine Arapsaç alırsa... Birr..." şeklindeki ifade geçen 'Arapsaç' ise eserin ön yargıdan uzak oluşturulması gerektiğine ilişkin estetik ölçüte olumsuz örnek olarak verilebilir.

4.5 Eser dogmatik iletilerden uzaktır.

Eserin okuyucuyu sorgulamaya yönlendiren yapısı gereği dogmatik iletiler taşımadığı söylenebilir.

4.6 Eser çocuğun problemleriyle yüzleşmesini sağlar.

Eserin ilgili ölçütü karşıladığı görülmektedir. Eser, çocuğun problemleriyle yüzleşmesi ve çözüm yollarını görmesine katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda aşağıdaki ifadeler örnek olarak gösterilebilir.

- *Hava karardıktan sonra evde anneanneyle oturmak yok mu, bu Kıymık'ın canını sıkıyor işte! Anneanne geceleri keyifsiz oluyor. Ya midesi gaz yapıyor, ya dizleri ağrıyor, ya da ayakları uyuşuyor. Ödevlerini yapmasına hiç yardımcı olmuyor. Kıymık, içinden çıkamadığı bir soruyla karşılaştığında başı öne eğik, elleri arkasında, yüzü alev alev yanarak odasında dört dönüyor.*
- *İpi çekerken heyecanlandı. Şimdi ne yapacak? Kıymık yeni tanıdığı insanlarla rahat konuşamaz ki! Ama kendini başkasının yerine koyarsa utanmadan, kem küim etmeden konuşabilir.*
- *Hah! Aklına bilgisayar oyunundaki Hugo geldi. Kendini Hugo saysa bu işin üstesinden gelebilir.*
- *Kıymık, gece her zamankinden erken yattı. Ama gözünü uyku tutmadı. Bay Tırtır'a kitap okurken ya şaşırırsam, ya sesim kısılmadan bir saat okumayı beceremezsem, ya okurken bakkalın çırağı içeri girer, benimle alay ederse diye düşünme düşünme yatağın içinde dört döndü.*
- *Çalar saatin ziliyle uyandığında yatağından bir türlü kalkmak istememesi bu yüzdendi. Sıcaklık çok hoşuna gitmişti. Battaniyesini başına çekip aynı sıcaklığı yeniden duymak istedi. Ama anneanesi yatakta oyalanmasına izin vermedi.*

"Okula geç kalacaksın, kalk!" demek için tam beş kez başına geldi.

"Cumartesi sabahı uykum hiç kalmayana kadar uyuyacağım," diye söylenerek yatağından kalktı.

- *Canı anneannesinin kasvetli evine girmek istemiyor şimdi. Kaldırım kenarına oturdu, buzlarının çözülmesini bekliyor. Dudakları kıpır kıpır... İçinden başı belada olduğu zaman söylediği sözcüğü geçiriyor... Telefiriş... Telefiriş... tele... Bu sihirli sözcüğü bir çizgi filmde duymuştu. Sevimli ayıcık başına gelen belaları yok etmek için "telefiriş" diyordu. Der demez de her şey istediği gibi oluyordu.*
- *Sinema lafı Kıymık'ın neşesini kaçırmıştı. O sinemaya Baldudak'la gitmek istiyordu.*

Kafasını çabucak topladı ama.

"Dert mi? Her problemin çözümü vardır," diye düşündü. "Cumartesileri Baldudak'la, pazar anneannemle sinemaya giderim, olur, biter."

4.7 Eser çocuğun neden sonuç ilişkisi kurmasını sağlar.

Eserin ilgili ölçütü karşıladığı görülmektedir. Bu bağlamda aşağıdaki ifadeler örnek olarak gösterilebilir.

- *"Yolunda gitmeyen bir iş varsa bir suç ve bir suçlu mutlaka vardır." Kıymık Dedektiflik ve Keşif Bürosu Danışma ücretlidir.*
- *"Başınızda bu görkemli taç oldukça düş görmemeniz normal," demiş. "Düş görmeye gerek yok. Çünkü bütün düşleriniz gerçek olmuş."*
- *"Bir süre seni yalnız bırakacağım için özür dilerim. Karşı karşıya görüşmeyi göze alamadığım için bu yolu seçiyorum. Beni affet. Yakında görüşürüz."*
- *Tekne üçüncü kez balıkçıya uğrayıp balık aldıktan sonra bir daha denizde gözükmemiş. Balıkçı sabahları avladığı balığı meydana götürüp satmıyor, tekne gelirse diye yanında alıkoymuyormuş. Kimse gelmeyince de balığı kedilere ikram ediyormuş.*
- *Bayan Körpegül ilk birkaç saat içinde hiç mal satamayınca fiyatlarını yarı yarıya düşürdü.*
- *Günler hızla açıp geçiyor. Hava soğuyor, sık sık yağmur yağıyor. Güneş yüzünü göstermez oldu. Okulda dersler ağırlaştı. Anneannesinin coşkulu, neşeli, heyecanlı hâli Kıymık'ın hoşuna gidiyor ve eve artık eskisi gibi değil, koşa koşa geliyor.*
- *"Haa... Aklıma gelmişken sorayım," dedi. "Neden mektuplar pasta kokuyordu?" Postacı güldü.*
"Pasta mı? Bizim hanım, mektup kâğıtlarını ve zarfları mutfakta vanilya paketlerinin yanına koymuş. Ondandır herhalde."

4.8 Eser çocukta merak uyandırır.

Eser çocukta sonrasında neler olacağına ilişkin merak uyandırarak okumaya desteklemekte ve farklı eserlere yönlendirmektedir. Bu bağlamda örnek ifadeler aşağıda verilmiştir.

- *Kıymık bu günlerde aklını havayı erkenden karartan suçluyla bozmuş. Suçlu dediği de gökyüzünde bulutların arasında oturan terzi.*
- *"Korku yalnızca filmlerde olmalı... Benim başıma korkunç olaylar gelmesini istemem. Eyvah! Ya bu adam da filmdeki sütçü gibi öldürüldüyse... Kapının ipine, masaya, duvara dokundum. Parmak izlerim... Ya biri beni eve girerken görmüşse... Katil diye beni gösterirlerse... Anneannemin hapishanesinden, caniler hapishanesine... Burr!"*
- *"Şimdi en çok okumak istediğin kitabı seç bakalım," dedi. "Okuyunca getirirsin."*
Kıymık, Alis Harikalar Ülkesinde'yi aldı ve sıkı sıkı sarıldı kitaba.

- *Kıymık bir gün anneannesini kapının önünde açtığı tezgâhın başında otururken buldu. Anneanesi kumaşlardan desen desen, boy boy örtüler üretmiş, satışa çıkarmıştı. Doğrusu ya Kıymık anneannesinden bu kadarını beklemiyordu. Düpedüz Don Kışotluktu bu! Kıymık hep Don Kışotvari bir akrabası olsun isterdi. Olmuştu işte. Hep yanında kalacağım, dercesine sevgiyle kucakladı anneannesini.*

5. Eserin dış yapı özelliklerinin nitelikli olma durumu

Eserin ilgili ölçütü kısmen karşıladığı görülmektedir. Eserin kâğıt özelliklerinin, kapağının ve sayfa düzeninin hedef kitlesine (8-11 yaş) uygun, ilgili ölçütü karşılayan özellikler taşıdığı ancak bazı resimlerin ilgili ölçütü karşılamadığı söylenebilir. Bu bağlamda eserdeki resimler aşağıda ele alınmıştır.

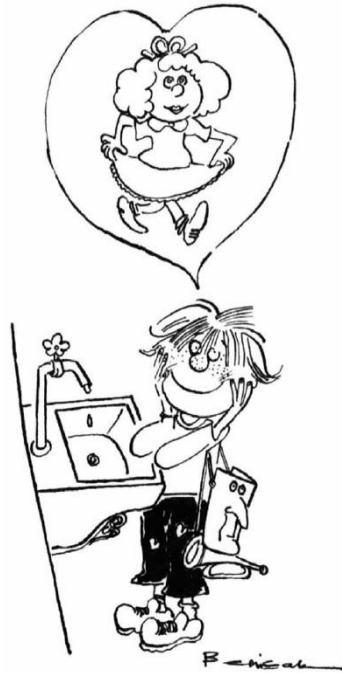
Şekil 10. Kıymık Ak, S. (2016). *Vanilya kokulu mektuplar*. İstanbul: Can, s. 11 kaynağından alınmıştır.

Kitaptaki ilk görsel olan Şekil 10'de (s.11) kitaptaki kahraman Kıymık görülmektedir. Kıymık tarifine uygun olarak çizilmiştir. Kıymık, saçları gözüne giren, çilleri olan zayıf bir çocuktur. Resmin uyumlu olduğu ve kahramanı somutlaştırdığı söylenebilir.

Şekil 11. Kıymık'ın anneanesi Ak, S. (2016). *Vanilya kokulu mektuplar*. İstanbul: Can, s. 17 kaynağından alınmıştır.

Şekil 11'deki resim (s.17), Kıymık'ın gözüyle anneanesinin tanıtıldığı bölümde yer almaktadır. Resimde anneannenin durağan, sakin; Kıymık'ın ise coşkulu, hareketli hâli eserin konusuyla örtüşmektedir. Bunun yanında kedi, koltuk, gazete gibi ayrıntılar çocuğun somutlaştırması açısından uygundur.

Şekil 12. Baldudak Ak, S. (2016). *Vanilya kokulu mektuplar*. İstanbul: Can, s. 21 kaynağından alınmıştır.

Eserde " Baldudak kim mi? Kıymık'ın sınıfındaki en güzel kız. Dalgalı sarı saçlı, pembe yanaklı, iri mavi gözlü, şişmanca... Kıymık, Baldudak'ı tanıdığı bütün öteki kızlardan daha çok seviyor. En çok görmek istediği, sık sık düşünmekten kendini alamadığı tek arkadaşı da o." ifadeleriyle Baldudak'ın tanıtıldığı bölümde bulunan Şekil 12'deki resimde (s.21) Kıymık'ın Baldudak'ı hayal ettiğini görüyoruz. Resimdeki Baldudak'ın eserdeki tasvire uygun olduğu ancak; Baldudak'ın tasvirinde sarı saç, mavi göz ve pembe yanak ifadelerinde rengin ön plana çıkmasına rağmen kitabın baskı resmi renkli değildir.

Şekil 13. Bay Tırtır Ak, S. (2016). *Vanilya kokulu mektuplar*. İstanbul: Can, s. 29 kaynağından alınmıştır.

Eserde Kıymık'ın Bay Tırtır'ın evinde işe başladığı ilk günün anlatıldığı bölümde yer alan Şekil 13'deki resim (s.29) Bay Tırtır'ın, kitaptaki "*Bay Tırtır, zayıf, köşeli yüzü, kalın kara çerçeveli gözlüğü, omzuna kadar uzanan beyaz saçlarıyla sempatik bir adam.*" tasvirine uymadığı görülmektedir.

Şekil 14. Postacı Güteryüz Ak, S. (2016). *Vanilya kokulu mektuplar*. İstanbul: Can, s. 37 kaynağından alınmıştır.

Eserde mahallenin postacısı olan "*Güteryüz mesleğini severek yapanlardandır*" ifadesiyle tanıtılan mahallenin postacısının Şekil 14'deki resimde (s.37) güler yüzlü olması ve şarkılar söyleyerek işini yapmasından dolayı tasvire uygun olduğu söylenebilir.

Şekil 15. Kıymık mektup okuyor Ak, S. (2016). *Vanilya kokulu mektuplar*. İstanbul: Can, s. 40 kaynağından alınmıştır.

Şekil 16. Kıymık mektup okumaya devam ediyor Ak, S. (2016). *Vanilya kokulu mektuplar*. İstanbul: Can, s. 44-82 kaynağından alınmıştır.

Eserde Kıymık'ın ilk mektuptaki masalı okurken yer alan Şekil 15'deki resim (s.40) ve Şekil 16'daki resim (s.44,82), kahramanın meraklı ve enerji dolu özelliklerini yansıtmaları yönüyle uygundur.

Şekil 17. Kıymık mektubu kokluyor Ak, S. (2016). *Vanilya kokulu mektuplar*. İstanbul: Can, s. 47-96 kaynağından alınmıştır.

Kıymık'ın ilk mektubun sonlarına yaklaşırken yer alan Şekil 17'deki resim (s.47,96) mektubun kokusunu vurgulamaktadır. Mektupların vanilya kokmasıyla genel anlamda uyumlu görünen bu resim yeri nedeniyle uygun değildir. Çünkü resim zarfın açılış veya kapanış anını göstermesine rağmen mektup resimden sonra devam etmektedir. Şekil 17'deki resim (s.96) Kıymık'ın Bay Tırtır'ın oğluna gelen mektubu okuyacağı bölümde tekrar yer almaktadır. Resmin burada kullanımı yeri ve konuyla ilişkisi açısından uygundur.

Şekil 18. "Sokak Kedileri" müzik grubu Ak, S. (2016). *Vanilya kokulu mektuplar*. İstanbul: Can, s. 50 kaynağından alınmıştır.

İlk mektubun okunmasının sonunda yer alan Şekil 18'deki resmin (s.50), mektuptaki masalın konusuyla uyumlu olduğu görülmektedir. Resmin "*Mektup, Kıymık'ın yüreğini panayır yerine çevirdi. İçimde dallı güllü duygular, kafamda yığınla soru işareti var*" (s.50) ifadelerini desteklediği görülmektedir.

Şekil 19. Kıymık araştırıyor Ak, S. (2016). *Vanilya kokulu mektuplar*. İstanbul: Can, s. 55-107 kaynağından alınmıştır.

Eserde Kıymık'ın Baldudak'a sinemaya gitme teklifi ettiği bölümde yer alan Şekil 19'daki resim (s.55) eserin konusuyla genel anlamda ilişkili ancak yeri nedeniyle uyumlu değildir. Ancak sonrasında ikinci kez, Kıymık'ın mektupların sırrını çözmeye çalıştığı bölümde yer alan Şekil 19'daki resim (s.107) yeri ve konuyla ilişkisi yönüyle uyumludur.

Şekil 20. Kıymık ve Baldudak Ak, S. (2016). *Vanilya kokulu mektuplar*. İstanbul: Can, s. 57 kaynağından alınmıştır.

Eserde Kıymık'ın Baldudak'a birlikte sinemaya gitme teklifiyle ilgili Şekil 20'deki resim (s.57) anlatılan duruma uygundur. Ancak resmin, Baldudak'ın sinemaya gitmeyi kabul etmemesi nedeniyle Kıymık'ın kendini kötü hissetmesi ve anneannesinin balkondan seslenmesiyle merdivenleri çıkıp anneanesiyle karşılaşması sonrasında yer alması nedeniyle uygun değildir. İlgili ifadeler aşağıdadır:

- *Baldudak hiçbir şey demedi. Sadece mavi gözlerini kuruyemiş paketinin üstünden devirerek Kıymık'a soğuk soğuk baktı. Kıymık buzdan bir heykele dönüşmüştü.*(s.56)
- *Balkondaki kadın anneannem mi? Ne kadar da genç görünüyor!”*
Merdivenleri ikişer üçer çıkarak koştu. Anneanesi pembe giysisiyle kapıda karşıladı onu.(s.57)

Şekil 21. Kıymık müzik aleti çalıyor Ak, S. (2016). *Vanilya kokulu mektuplar*. İstanbul: Can, s. 60-94 kaynağından alınmıştır.

Eserde Kıymık'ın anneannesinin dolabından çıkan müzik aletini denediği bölümde verilen Şekil 21'deki resim (s.60) konu ile ilişkilidir. Ancak Kıymık'ın Bay Tırtır'ın evine gitmesi anlatılırken tekrar yer alan resim (s.94) burada konuyla ilişkisizdir.

Şekil 22. Kıymık. Ak, S. (2016). *Vanilya kokulu mektuplar*. İstanbul: Can, s. 63-121 kaynağından alınmıştır.

Şekil 23. Kıymık. Ak, S. (2016). *Vanilya kokulu mektuplar*. İstanbul: Can, s. 118-123 kaynağından alınmıştır.

Şekil 24. Kıymık Ak, S. (2016). *Vanilya kokulu mektuplar*. İstanbul: Can, s. 69-133 kaynağından alınmıştır.

Şekil 25. Kıymık Ak, S. (2016). *Vanilya kokulu mektuplar*. İstanbul: Can, s. 89-122 kaynağından alınmıştır.

Şekil 26. Kıymık Ak, S. (2016). *Vanilya kokulu mektuplar*. İstanbul: Can, s. 94 kaynağından alınmıştır.

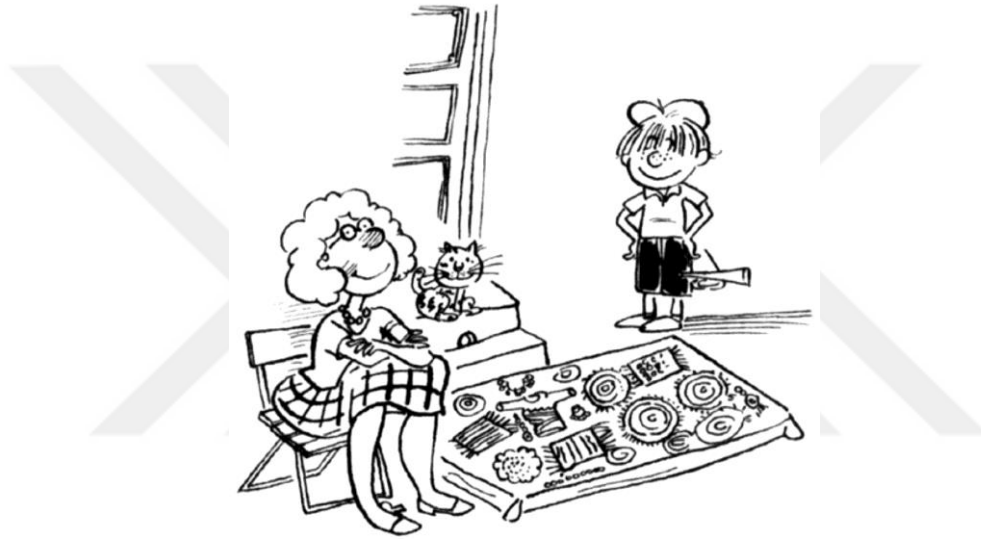
Şekil 22, Şekil 23, Şekil 24, Şekil 25 ve Şekil 26' da yer alan resimler eserde birçok yerde, bölümden bağımsız ancak eserin konusu ve kahramanıyla genel anlamda ilişkili olarak yer almaktadır.

Şekil 27. Balıkçının Masalı Ak, S. (2016). *Vanilya kokulu mektuplar*. İstanbul: Can, s. 74 kaynağından alınmıştır.

Eserde 'Balıkçının Masalı' bölümünde yer alan tek görsel Şekil 27' de (s.74) peşine kedilerin ve çocukların takıldığı balıkçı görülmektedir. Resim masalla ilişkisi ve somutlaştırma açısından uygundur. Örnek ifadeler aşağıdadır:

- *Dönüşte peşine kedilerle çocuklar takılırlarmış. Eve kadar takip ederlermiş onu. Balıkçı çocukları eğlendirmek için şakalar yapar, katıla katıla güldürürmüş.(s. 72-73)*

Şekil 28. Kıymık ve anneanesi Ak, S. (2016). *Vanilya kokulu mektuplar*. İstanbul: Can, s. 86 kaynağından alınmıştır.

Eserde Kıymık'ın anneanesinin mahallede açtığı tezgah ile ilgili bölümde yer alan Şekil 28'deki resim (s.86) konuyla ilişkisi ve ayrıntıları somutlaştırması açısından uygundur.

Örnek ifadeler aşağıdadır:

- *En sevdiğim şeylerden biri de tezgâh süslemektir," diyerek bu upuzun zinciri tezgâhın etrafına birkaç sıra hâlinde sardı. Aralarına fil, domuz, kedi, kamyon gibi oyuncaklar sokuşturdu. Beş adım geriden tezgâha baktı.*
"Mahallenin en gösterişli tezgâhı senin anneanne! diye bağırdı (s. 87).

Şekil 29. Kıymık ve Baldudak sinemada Ak, S. (2016). *Vanilya kokulu mektuplar*. İstanbul: Can, s. 92 kaynağından alınmıştır.

Eserde Kıymık ve Baldudak'ın sinemaya gittiklerini anlatan Şekil 29'daki resim konuyla ilişki açısından uygun ancak eserde ilgili konunun arkasından değil farklı bir konunun arasında verilmesi yönüyle uygun değildir. Resimle ilişkili örnek ifadeler aşağıdadır:

- *Baldudak son gong çalmak üzereyken çıkageldi. Koltuğunun altında koskocaman bir kuruyemiş paketi vardı. Film başlar başlamaz paketi açtı. Kıymık'a ikram etmeyi bile unuttu. Filmin başından sonuna kadar çekirdek, kabuklu fıstık, keçiboynuzu yedi. Film arasında birkaç kutu meyve suyu içti. Baldudak sinemaya film seyretmekten çok yiyip içmeye gelmişti sanki. Kıymık keçiboynuzunun kokusundan iğrenmişti... (s. 90).*

6. Eserin çocuğun dil becerilerini geliştirme durumu

6.1 Eser görsel okuma becerisini geliştirir.

Eser çocuğun görsel okuma becerisinin geliştirilmesine destek olacak örnekler içermektedir.

- *Kıymık meraktan kıvranıyordu. Zarfın üstündeki pula ve damgaya dikkatlice baktı.*

"Aaa Paris'ten atılmış. Hem de tam otuz yıl önce. Bu mektup da yaşlanmış."

6.2 Eser okuma becerisini geliştirir.

Kitapta çocuğun okuma becerisinin geliştirilmesine yönelik destekleyici ifadeler yer almaktadır. Örneğin;

- *Kıymık kitap okumayı çok seviyor. Gerçek bir kitap kurdu. Sevdiği kitabı bir başkasına okutmazsa içi rahat etmez. Daha doğrusu kendini kitap okumuş saymaz.*

"Arkadaşlarım,okumaları için verdiğim kitapları geri vermeyi bir türlü akıl edemezler. Bu yüzden çok az kitabım kaldı. Ah... Bay Tırtır'ın kitaplığındaki kitapların içindekileri su içer gibi içime doldurmak ne keyif verirdi! Hele kitapları dizlerimin üstüne koyup sayfaları çevirdikçe, kahramanların konuşmalarını, araba kornalarını, çatal bıçak seslerini, müziği, satıcıların bağırışlarını duymayı ne çok isterdim!"

- *"Masal deyip de geçmemeli. Bir masal insanı nasıl da değiştiriyor!"*
- *...ama ne fayda Alis Harikalar Ülkesinde kitabımı da yanında getirmişti. Sözde filmde önce Baldudak'a kitaptan söz edecekti.*

6.3 Eser yazma becerisini geliştirir.

Eserin kurgusunda, örnek ifadelerde de görüldüğü gibi, çocuğun yazma becerisini destekleyen ve çocuğu yazmaya yönlendiren durumlara yer verilmiştir.

- *Geçenlerde Kıymık, mahalle ve sınıfındaki tüm arkadaşları, komşuları, şarkıcılar, film yıldızları, müzik grupları, öykü kahramanları adına bir sürü dilekçe yazdı. Dilekçe kâğıdına değil, kullanılmış kâğıtlara, gazete kenarlarına, dergi parçalarına, kumaş artıklarına, mendillere, eline ne geçtiyse ona. Dilekçeleri birbirine güzelce bağlamayı da becerdi. Neyle mi? Eline ne geçtiyse onunla: kurumuş ot parçaları, çiçek sapları, elektrik kabloları, sosis bigudilerle...*
- *Hayali gerçekleşmişti. Sevinçten yerinden duramıyordu. En tenha sokaklardan birine girdi. Kaldırırma oturdu. Çantasından günlüğünü çıkardı. Günlük'te Baldudak'tan söz ettiği sayfalar sevgi sözleri, öpücüklerle doluydu. Sayfaları çevirdi, sözleri ve öpücükleri gökyüzüne üfledi. Kral'a ve düş satıcısı kıza daha başka nasıl teşekkür edeceğini bilemiyordu.*
- *Bu sözü "buluşlar" defterine kaydetmeyi unutmadı. "Buluşlar" defteri nereden mi çıktı? Kıymık bu defteri yeni tutmaya başladı. Eee... Günün birinde, ünlü olduğunda, biri bu defteri ele geçirirse, Kıymık'ın 11 yaşında nelere kafa yordüğünü görmeli, değil mi? Şiişt... Aramızda kalsın... Kıymık, Baldudak'la diz dize film seyrettiği gün aynı deftere şu sözü yazmış: "Güzel kızlar çok uzaklarda olurlar."*
- *Kıymık "Buluşlar" defterine çoktan yazdı bile: "Dünyanın en hızlı çoğalan şeyi soru işaretleridir. Birini yok etseniz, ikisi, üçü gelir yerine."*

6.4 Eser konuşma becerisini geliştirir.

Kitapta yer alan diyaloglar çocuğun konuşma becerisinin geliştirilmesine destek olabilir.

Aşağıda bu bağlamda örnek bölümler yer almaktadır.

- *"Şimdi bu parayla ne alacaksın?"*
"Çikolata," derse,
"Yaa... Dişlerin çürüyecek... Tamiri için gene para isteyeceksin," deyip parayı vermekten vazgeçer.
"Otobüs bileti alırım. Okula otobüsle giderim," derse,
"Yaa... Yürü de bacakların benimki gibi kireçlenmesin," der.
"Tost alırım," derse,
"Yaa... Kilo al, sonra da erimek için pahalı bir spor salonunun yolunu tut," diye karşılık verir.
Anneanne istediği yanıtı hiçbir zaman alamaz. Üstelik de,
"Demek ki paraya ihtiyacın yokmuş," deyip avucundaki parayı Kıymık'ın yalvaran bakışlarının altında çantasına geri koyar.
"Yaa... Bana hak verdiniz mi şimdi?"
Sen hep haklısın, Kıymık.

6.5 Eser dinleme becerisini geliştirir.

Eserde sıklıkla kullanılan diyaloglar çocuğun dinleme becerisinin geliştirilmesine destek olabilecek niteliktedir.

- *"Gel, gel... Oğlum açık bıraktı kapıyı. Az önce buradaydı da..."*
Kıymık şaşırmişti.
"Aaaa! Oğluunuz mu var? Ben sizi yalnız yaşıyorsunuz sanmıştım."
"Bir oğlum var. Bana o bakıyor. Yakın zamana kadar birlikte oturuyorduk. Geçen hafta evlendi." Yemeği yeni bitmiş, tabağını masanın üstüne bırakmıştı.
"Onlarla oturmak istemedim. Bitişikteki evi tuttular. Sık sık gelip ihtiyaçlarımı karşılıyorlar."
Kıymık, gözlerini odada gezdirdi. Çok az eşya vardı. Bay Tırtır aklından geçenleri okumuşçasına, "Evimde az eşya olmasını ben istedim," dedi.
"Karışıklık gözlerimi yoruyor. Evimin eşyalarını oğluma verdim. Bana ordan burdan toplama, derme çatma eşyalar aldı. Kitaplığımın dışında."
"İyi ki kitaplığı vermediniz... Şey... Ne zaman felç geçirdiniz?"
"Dört ay önce. Bir gece yarısı. Ansızın yaşamım değişti. Gece yarısı su içmek için kalkmak istedim, kalkamadım. Bacağım tutmuyordu."
"Ayyy! Kaza geçirdiniz sanmıştım. Hep tekerlekli sandalyede mi oturacaksınız?"

7. Eserin dil, anlatım, konu, biçim vb. özellikler açısından tutarlı olma durumu

7.1 Eser dil, anlatım, konu, biçim vb. özellikler açısından tutarlıdır.

Eserin ilgili ölçütü kısmen karşıladığı görülmektedir. Eserde kullanılan dilin, anlatımın ve biçimsel özelliklerin eserin konusuyla bütünlük oluşturduğu; resimlerin ise kurgu ile kısmen tutarlı olduğu görülmektedir.

8. Eserin çocukta sanat algısı oluşturma durumu

8.1 Eser çocukta sanat algısı oluşturur.

Eserde edebiyat, müzik, resim gibi sanat dalları aracılığıyla sanat algısı oluşturulmaya çalışılmaktadır.

- *Bay Tırtır'ın kitaplığındaki kitapların içindekileri su içer gibi içime doldurmak ne keyif verirdi! Hele kitapları dizlerimin üstüne koyup sayfaları çevirdikçe, kahramanların konuşmalarını, araba kornalarını, çatal bıçak seslerini, müziği, satıcıların bağırışlarını duymayı ne çok isterdim!*
- *"Hiç Leonardo da Vinci adını duymuş muydunuz?" demiş.*
"Şey... Galiba..." demiş Kral. İçinden de ben değil, ama danışmanlarım mutlaka bilirdi, demiş.
"İşte bu büyük adam gökyüzünde uçan kuşlara bakmış ve hayal kurmuş. İnsanların günün birinde uçabileceğini düşünmüş. İlk uçuş kanatlarını da kuşlardan esinlenerek çizen odur."
- *Müzik, dokularına işlemişti. Yerinde duramayacağını hissetmişti. Ayak parmaklarının ucuna çekine çekine bastı. Dans etmek istiyordu. Usul usul ilk figürleri yaptı, sonra arkası geldi.*
- *Müzik aletinin deliklerine üflerken yeni bir şey öğrenmişti; Sicu'nun her bir kanalından farklı bir ses çıkıyordu. Farklı sesleri farklı insanlara benzetti Kıymık.*
"Ayrı ayrı kanalları üfleyerek, yani ince ve kalın sesleri bir araya getirerek güzel bir melodi çalabiliyorsun. Anneannemle ben, iki farklı ses, bugün neşeli bir şarkı çaldık. Yarın belki ben Baldudak' a güzel bir şarkı çalarım. Neden olmasın?"
- *Karabatak burada değil? Müziğin içinde. Bir bilersen, müziğin içinde nice olaylar saklanır. Hepsini değil, kendine en yakın bulduğunu duyarsın. Müziğin sesi insana resim çizdirir, resim! Ben yalnızca karabatakların sesini mi duyuyorum şimdi? Yoo... Deniz, ağaçların fısıltısını, suyun gülümseyişini de duyuyorum."*
- *Kemanı sevgiyle okşaya okşaya bir-iki parça çalmış. Çaldıkça keman çağlıyor muş. Sava, kıza, müziğe ve kemana hayran kalmış.*

9. Eserin türüne özgü özellikler taşıma durumu

9.1 Eser türüne özgü özellikler taşır.

Eserin ilgili ölçütü karşıladığı görülmektedir. Eser masallar içeren mektuplarla kurgulanarak roman türünde yazılmıştır. Roman *"İnsanın veya çevrenin karakterlerini, göreneklerini inceleyen, serüvenlerini anlatan, duygu ve tutkularını çözümleyen, itibarı veya gerçek olaylara dayanan uzun edebiyat türü"* (TDK, 1998, s. 1868) olarak tanımlanmıştır. Öncelikle "Vanilya Kokulu Mektuplar" adlı kitabın romanın tanımında vurgulanan özellikleri taşıdığı söylenebilir. Bunun yanında roman türünde olması gereken olay örgüsü, bakış açısı-anlatıcı, kişi kadrosu, mekân ve zaman unsurları açısından da eser incelenmiştir. Eserde olay örgüsü, zaman akışında neden-sonuç ilişkisi kurularak verilmiştir. Kıymık süreç içerisinde mahalledeki kişilere gelen vanilya kokan mektupların izini sürmüştür. Mektuplardaki masalların okuyan kişilerin hayatlarına nasıl olumlu etki oluşturduğunu neden-sonuç ilişkisi içerisinde gözlemlemiştir. Eser üçüncü tekil kişi anlatıcı tekniğiyle yazılmıştır. Eserde Kıymık, olayı yaşayan kişilerden biridir. Eser, olayı yaşayan kahramanın çocuk olması dolayısıyla okuyucu çocukların ilgisini çekebilir. Eserin kahramanı Kıymık, *"yaşama sevinciyle dolu, yaşama sıkı sıkıya bağlı, güler yüzlü, sevimli; kendine hoş uğraşılar edinebilen şirin bir çocuğu canlandırır. Kıymık, yapıtta yaşamın zorluklarını yenmede kararlı çabalarıyla; zeki, çalışkan, neşeli, araştırmacı kimliğiyle yaşıtıları için bir özdeşim ögesi olarak belirir"* (Sever, 2012, s. 91). Eserin kişi kadrosu, Kıymık ve onunla ilişkili kişilerden oluşmaktadır. Eserdeki kişiler Kıymık'ın bakış açısıyla verilmiştir. Kişiler isimleriyle değil lakaplarıyla isimlendirilmiştir. Ancak bu lakapların kişilerin hangi özellikleri dikkate alınarak kullanıldığı açık değildir. Kullanılan bazı lakaplar Körpegül, Kıymık, Tırtır, Baldudak, Arapsaç ve Güleryüz'dür. Görüldüğü gibi kişi adları olumlu ve olumsuz çağrışımlara neden olmaktadır. Eserde mekân Palmiye mahallesidir. Eserde mahallenin özelliklerine ilişkin ayrıntılı betimlemeler yer almamaktadır. Kıymık'ın mahalle sakinlerine gelen mektupların gizini çözme sürecinde mekâna ilişkin örnek ifadeler aşağıdadır:

- *"Mahallede keşfe çıktı önce. Mektuplardan bakkala, manava ve kasaba söz etti."*
- *"Kapı kapı dolaştı. Kapısını çaldığı 15 evden üçüne, benzer mektuplar gelmişti. Kıymık mektupları en kısa zamanda geri vermek üzere istedi."*
- *"O günden beri, Kıymık, Bay Tırtır'a kitap okumuyor. Hemen hemen her gün tekerlekli sandalyesiyle mahallede gezmeye çıkarıyor. Nalbura, televizyon tamircisine, parka, balıkçı arkadaşlarının yanına götürüyor."*

Eserde zaman kavramı, olayların kronolojik sırada ilerlemesi ve bu süreçte Kıymık'ın mektuplar hakkında bilgiler toplayarak mektupları postacı Bay Güler yüz'ün getirdiği sonucuna ulaşması yönüyle çocuklara uygun olarak nitelendirilebilir.

- *Beni evde bırakmaya gönlü razı olmaz, uzak gezilere yanında götürürdü. O zamanlar şimdiki gibi değildim tabii. Düşünemeyeceğin kadar enerjiktim. İlginç müzik aletlerine merak sarmıştım. Gittiğimiz yörelere özgü müzik aletlerini satın alırdım, valizime atardım. Bak, bak... şu boyalara... hepsi doğal boyalar... bitkilerden elde edilmiş. Şu rengârenk boyalarla ne güzel baskılar yapmıştım! Son birkaç yıldır bu dolabın kapağını açmadım. Yakınlarımı birer ikişer kaybedince yaşama sevincim kalmadı. Ama bugün bir mucize oldu. Biri bana, daha doğrusu dedene bir mektup yolladı. Bu mektup önümde bir ışık yaktı. Yaşama anlam vermenin yaratmaktan geçtiğini anımsadım yeniden. Yaratmaya başlarsam hayal de kurabileceğime inanıyorum. Ah, bir bilsen... Üç yıldır hiç düş görmedim, hayal kurmadım ben.*

10. Eserin öğretici olma durumu

10.1 Eser öğreticidir.

İncelenen eserin öğretici özellikler taşıdığı görülmektedir. Aşağıdaki ifadeler bunu örneklendirmektedir.

- *Kitap denizaltı dünyasından söz ediyordu. Kıymık oldubitti denizle ilgili öyküler dinlemeyi severdi. Bu yüzden okurken çok eğlendi. En çok da vantuz balığının vantuzuyla bir başka balığın sırtına tutunarak gezmesine güldü.*
- *"Bir kuş. Bir deniz kuşu. Sana anlatmamış mıydım? Ben balıkçılık yapardım bir zamanlar... Balıkçılar denizde yapayalnızdırlar. Arkadaşlık edecek kimseleri yoktur. Kuşlarla avuturlar kendilerini. Güçlü arkadaşlıklar kurarlar. Karabataklar da bunlardan biridir."*

11. Eserin ideolojik söylemlerden uzak olma durumu

11.1 Eser ideolojik söylemlerden uzaktır.

Eserin ideolojik söylemlerden uzak olduğu gör÷lmektedir. Eserde herhangi bir siyasi düşünce, inanışın izlerini taşıyan ifadeler yer almamaktadır.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın bulguları doğrultusunda ulaşılan sonuçlara, bu sonuçların ilgili alanyazın doğrultusunda tartışılmasına ve araştırmanın sonuçlarına dayanan önerilere yer verilmiştir.

Çocuk Edebiyatında Estetik Ölçütlerin Belirlenmesine Yönelik Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın birinci alt amacı, çocuk edebiyatı yazarlarının görüşlerine göre çocuk edebiyatında estetik ölçütlerin belirlenmesidir. Bu bölümde çocuk edebiyatında eser veren çocuk edebiyatı yazarlarından elde edilen nitel verilerin çözümlenmesine dayalı olarak “çocuk edebiyatında estetik ölçütler” ile ilgili ulaşılan sonuçlara ve alanyazın bağlamında tartışmaya yer verilmiştir.

Araştırmada çocuk edebiyatının estetik ölçütleri “Eser çocuğun gelişim düzeyine uygun olmalı”, “Eserin dili güçlü olmalı”, “Eserin konusu, kurgusu nitelikli olmalı”, “Eser çocuğa düşünme becerisi kazandırmalı”, “Eserin dış yapı özellikleri nitelikli olmalı”, “Eser çocuğun dil becerilerinin kazandırılmasına destek olmalı”, “Eser dil, anlatım, konu, biçim vb. özellikler açısından tutarlı olmalı”, “Eser sanat algısı oluşturmalı”, “Eser türüne özgü özellikler taşımalı”, “Eserin öğretici yönü olmalı”, “Eser ideolojik söylemlerden uzak olmalı” şeklinde tespit edilmiştir.

Nikolajeva (2005), çocuk edebiyatına estetik yaklaşımları ele aldığı araştırmasında, çağdaş edebiyat teorilerinin sunduğu araçların kullanımı açısından yazarın, işin, türün içeriğinin, kompozisyonunun, sahnenin, karakter, anlatı, dil, ortamın ve okuyucunun estetiği kavramlarıyla açıklamıştır. Araştırmada edebiyat teorileri bağlamında merkeze alınan araçlar çocuk edebiyatında estetik bağlamında incelenmiştir. Bu yaklaşım belirlenen estetik ölçütlerden farklıdır.

Arıcı (2016b), estetik değer oluşturmada masalların rolünü Türk masalları örneğiyle incelediği araştırmasında, masallardaki estetik unsurların; dil ve söylenişteki açık ve akıcı olma; deyim, atasözü, ikilemeler gibi üslup unsurları; konuşma dilinin samimiliğini yansıtan devrik cümleler, benzetmeler gibi dil unsurları; yalın bir dil kullanımı ve estetik duyguları harekete geçiren imgeler olduğunu belirtmiştir. Sonrasında incelediği masallarda estetik dil unsurlarını ve estetik değer unsurlarını ortaya koymuştur. Buna göre masalların estetik dil unsurları: "masalın ve anlatıcısının üslubu, etkili başlangıç, konuşma dilinin içtenliği ve rahatlığı, nükteli anlatım, ifade zenginliği ve edebî sanatların kullanımı" şeklinde; masalların estetik değer unsurları ise: Güzellik, mutluluk, güler yüzlülük ve anlayışlılık olarak belirlenmiştir (Arıcı, 2016b, s. 10-11). Bu unsurlar belirlenen estetik ölçütleri desteklemektedir.

Duymaz (2005) araştırmasında Sezai Karakoç, Yunus Emre ve Mehmet Akif'in eserlerini incelediği kitaplarından yola çıkarak eserde güzelliği sağlayan özellikleri ödevle yüklü olmak, yeni olmak, özgün imgeler kullanmak, altın sentezi başarmak, arayış içinde olmak, hayatı şiire/sanat eserine taşımak, gerçekçi olmak, şiirle/sanat eseriyle düşünmek, bağlantı şiiri/sanatı kurmak, ülküden başlayarak estetiğini kurmak olarak sıralamıştır. Bu özellikler belirlenen estetik ölçütleri desteklemektedir.

Yalnızız romanında estetik roman unsurlarını inceleyen Doğaner (2012), estetik romanın özelliklerini; amaçta ve konuda özgür olması, çok katmanlı, bulanık, anlaşılması için çaba gereken bir yapıya sahip olması, biçim açısından tür kurallarını değiştirerek şaşırtması, içerik açısından evrensel sorunları ele alması, dilinin statik ve durgun olması,

metinlerarası özellikler taşıması, simge, sembol, imge yönünden zengin olması ve bulanık bir sonla bitirilmesi olarak belirtmiştir. Türüne yönelik özellikleri değiştirmek ve dilinin statik, durgun olması dışında kalan özellikler belirlenen estetik ölçütleri desteklemektedir. Estetik ölçütleri desteklemeyen özelliklerin ise yetişkin roman türüne özgü olduğu söylenebilir.

Tırıl (2016), araştırmasında İlköğretim 5.-8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin öğrencilerin estetik gelişimine katkısı ve Türkçe Öğretim Programına uygunluğunu incelemiştir. Bu incelemede şiirleri yapı, tema, dil, başlık, varlıklar, sıfatlar, zamirler ve fiiller, ahenk, kendini sözlü / yazılı olarak ifade etme alışkanlığı kazanma ve şiirlerin Türkçe Öğretim Programındaki kazanımlarla bağlantısı gibi başlıklar altında değerlendirilmiştir. Tırıl'ın (2016) alanyazından hareketle belirlediği başlıkların estetik ölçütlerin bazılarıyla ilişkili olduğu görülmektedir.

İşcan (2004, s. 81), ilköğretim ikinci kademe sekizinci sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin öğrencilere estetik zevk kazandırmadaki rolüne ilişkin araştırmasında metinlerin; çocukların duygu, düşünce gelişimini destekleyici, yüzyılın sosyal, bilimsel, teknik gelişimine uygun, yurt, millet, insanlık sevgisini besleyici, toplumsal ve millî değerleri içeren, anlatım zenginliği taşıyan ve seçkin yazarların metinlerinden oluştuğunu ifade etmiştir. Ayrıca metinlerin çocukta edebiyat sevgisi oluşturabilecek, seviyesine uygun, çocuğun yaşama bakışını, bilgi, görgü gibi niteliklerini geliştirecek nitelikte olduğu belirtilmiştir. Burada belirtilen özelliklerin belirlenen estetik ölçütleri desteklediği görülmektedir.

Başka bir çalışmada İşcan, Efendioğlu ve Ada (2007) tarafından Türkçe ders kitaplarında yer alan edebî metinlerin öğrencilere estetik zevk kazandırmadaki rolü incelenmiştir. Öğrencilere anket uygulanmış ve değerlendirme estetik ölçüler ışığında, metin-dil, metin-resim ilişkileri göz önünde bulundurularak yapılmıştır. Bu çalışmada estetik ölçüler; estetiğin Türkçe eğitimine yönelik amaçları ve öğrencilere kazandıracığı davranışlar, Türkçe eğitiminin sanat eğitimine yönelik amaçları ve Türkçe öğretiminin

estetikle ilgili özel amaçları bağlamında ele alınmıştır. Bu ölçüler, belirlenen estetik ölçütleri desteklemektedir ancak estetik ölçütler daha ayrıntılı ve açık ifade edilmiştir.

Araştırmada elde edilen estetik ölçütlerden “Eser çocuğun gelişim düzeyine uygun olmalı” ölçütü, bir eserde bulunması gereken en önemli estetik ölçüt olarak belirlenmiştir. İlgili estetik ölçüt, alanyazında "çocuğa görelik", "çocuk gerçekliği", "çocuk bakışı" (Sever, 2013, s.105; Şirin, 2016, s. 32-35), “çocukluk niteliği” (Taşdelen, 2005, s. 352) “duygu değeri, anlatım sadeliği ve çocuksu nitelik” (Bilkan, 2005, s.8-9), “çocuğun seviyesine uygunluk” (Arıcı, 2016a, s. 48) olarak adlandırılan kavramları kapsayıcı bir özellik taşımaktadır.

Çocuğun gelişimine uygun olma estetik ölçütünün alt temalarından bir tanesi “bilişsel gelişime uygun olma”dır. Alanyazında yapılan çalışmalar ilgili sonucu desteklemektedir. Şirin’in (2015, s.75), eserin, çocuğa gözlemleme, karşılaştırma, sınıflandırma, uygulama ve eleştiri yapma gibi olanak sunması gerektiği ile ilgili görüşü ilgili estetik ölçütün “eserin bilişsel gelişimi destekleme” alt boyutunun önemine vurgu yapmaktadır.

Çocuğun gelişim düzeyine uygun olma estetik ölçütünün alt temalarından bir tanesi “duyuşsal gelişime uygun olma”dır. Alanyazında yapılan çalışmalar ilgili sonucu desteklemektedir. Arıcı’nın (2016a, s. 50) çocuk edebiyatı eserinde “çocuğa, hayatı, insanlığı ve içinde yaşadığı dünyayı tanıma ve sevmesine yardımcı olabilecek nitelikte olma”, “çocuğun güzellik ve estetik duygularının geliştirilmesine gayret gösterme” ve “çocuğun ait olduğu kültür ve medeniyetin değerleriyle örtüşme” gibi özelliklerin bulunması gerektiğine ilişkin görüşü; Sever’in (2013, s.96) çağdaş değerlerin kitaplarda sezdirilmesi gerektiğine ilişkin görüşü; Yaman, Taflan, ve Çolak’ın (2009) hayal gücünü geliştirmenin estetik bir değer olduğuna ilişkin görüşü ve Özemir’in (2011) çocukların gerçekliği duyuşsal açıdan içselleştirebilmeleri için sanat ürünlerinin, duyuşsal yaşantı olanakları sunduğuna ilişkin görüşleri ilgili estetik ölçütün “eser çocuğun duyuşsal gelişimine uygun olmalı” alt boyutunun önemine vurgu yapmaktadır.

Çocuğun gelişim düzeyine uygun olma estetik ölçütünün alt temalarından bir tanesi “dil gelişimine uygun olmalı”dır. Alanyazında yapılan çalışmalar ilgili sonucu desteklemektedir. Sever’in (2013, s.98), eserin çocukların dil evrenine uygun olması gerektiğine ilişkin görüşü ilgili estetik ölçütün “eser çocuğun dil gelişimine uygun olmalı” alt boyutunun önemine vurgu yapmaktadır.

Çocuğun gelişim düzeyine uygun olma estetik ölçütünün alt temalarından bir tanesi “eser çocuğun kişilik gelişim düzeyine uygun olmalı”dır. Alanyazında yapılan çalışmalar ilgili sonucu desteklemektedir. Kavcar (1999, s. 4), kişiliğin gelişmesini her insanın kendi eğilimlerine, yeteneklerine uygun olarak gelişmesi ve karşılaşılan yeni durumlara göre yolunu belirlemesi olarak tanımlamıştır. Bu anlayış “insanda çok çeşitli bir duyma, düşünme ve hareket etme bilincinin bulunmasını gerektirir.” Kavcar (1999, s. 4) bu bilinci oluşturacak araçların başında edebiyatın geldiğini belirterek edebiyatın insana çeşitli örnekleri sunmasının yol gösterici olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca Sever (2012, s. 56-64), çocukların yaş dönemlerine özgü, kişilik gelişimine uygun uygulamalar ve çocuk kitapları önermiştir. Buna göre alanyazın, ilgili estetik ölçütün “eser çocuğun kişilik gelişimine uygun olmalı” alt boyutunu desteklemektedir.

Araştırmada elde edilen diğer estetik ölçüt “Eserin dili güçlü olmalı”dır. Alanyazında yapılan çalışmalar ilgili sonucu desteklemektedir. Örneğin Demiray’ın (1979) eserin dilinin yalın olması, yabancı sözcüklerden arınmış olması; Arıcı’nın (2016a, s. 32), eserin şiirsel bir anlatıma sahip olması, canlı ifadelerle betimlemelerin oluşturulması ve anlatımın duyulara etkili seslenmesi; Sever’in (2013, s.105), metinde dilin yalın olması ve kısa, devingen, bellekte kalıcı cümlelerin kullanılması ve Haas’ın (aktaran Kaminski, 2016, s. 152) dil ve üslup standardına uygun olması gerektiğine ilişkin görüşleri ilgili estetik ölçütü desteklemektedir. Ayrıca Kaplan (2014), 18. yüzyıl klasik Türk şiirinin estetik çözümlemesini ve yapılandırmacı eğitim sürecinde kullanımını incelediği araştırmasında estetik çözümlemeyi anlatım düzlemi ve anlam düzlemi başlıklarıyla iki bölümde ele almıştır: Vezin, duygu ve heyecan ifadesi olarak seslenmeler,

sorulama/istifhâm, ses tekrarları, söz tekrarları, kafiye ve redif, iştikâk, konuşma dilinden yararlanma, deyimler ve atasözleri, tamlamalar ve birleşik yapılar, stilistik açıdan yüklem incelemelerini ele aldığı bölüm anlatım düzlemi; eş anlamlı-yakın anlamlı kelimeler, benzetmeli anlam (teşbih / istiare), tezat, telmih, mübalağa, hüsn-i ta'lîl, tevriye, kinâye, tenâsüp kavramlarını incelediği bölüm anlam düzlemi olarak belirtilmiştir. Bu araştırma da eserin dilinin güçlü olması gerektiğine ilişkin estetik ölçütü desteklemektedir.

Araştırmada elde edilen diğer estetik ölçüt ise “Eserin konusu, kurgusu nitelikli olmalı”dır. Güngör’ün (1999) fıkra, hikâye ve roman türlerinde estetik yapı oluşumunun ilkelerini incelediği araştırmasında fıkra ve hikâyelerde yenilik, sürpriz veya zıtlık oluşturan unsurların tercih edilmesi gerektiğine ilişkin görüşü ve Haas’ın (aktaran Kaminski 2016, s. 152) metnin konu ve kurgu olarak okuyucunun ihtiyaçlarını karşılamasının estetik bir ölçüt olduğu hakkındaki görüşü ve Demiray’ın (1979) eserde konu yalın ve sürükleyici olmalı, çevre ilginç olmalı, doğa ve doğaüstü nitelikler yer almalı, kahramanlar örnek özellikler taşımaları, doğadaki varlıkların ve olayların gizemi ele alınmalı, bilimkurgu olmalı, eğlenceli konular işlenmeli, akıcı kurgu ve beklenmedik sonuç olmalı gibi görüşleri ilgili estetik ölçütü desteklemektedir.

Yaşar (2009), Karacaoğlan’ın şiirlerinde estetik değerleri incelediği araştırmasında ele alınan şiirler, Knabe’un edebî eserin estetik bilimi bakımından incelenmesi hakkında verdiği bilgiler doğrultusunda incelenmiştir. Buna göre şiirler “orantı, uyum, müphem, güzel, iyi, yüce, haz ve hoş” kavramları bağlamında incelenmiştir. Bu kavramlar, belirlenen estetik ölçütlerden “eserin dili güçlü olmalı” ve “eserin konusu, kurgusu nitelikli olmalı” ölçütlerini desteklemektedir.

Araştırmada elde edilen diğer estetik ölçüt ise “Eser çocuğa düşünme becerisi kazandırmalı”dır. Alanyazında yapılan çalışmalar ilgili sonucu desteklemektedir. Celkan’ın (2007, s. 615), çocuk edebiyatı ürünlerinin çocukların hatırlama, tahminde bulunma, farklı şekillerde algılama ve kavramlar geliştirmesine katkıda bulunduğu ilişkin görüşleri; Arıcı’nın (2016a, s.50) çocuk edebiyatı eserinde ileti/iletiler

hissettirilme yoluyla verilmesi, çocuğun eleştirel düşünmesine uygun olması ve çocuğun ufkunu ve bakış açısını geliştirici nitelikte olması gerektiğine ilişkin görüşleri; Haas'ın (aktaran Kaminski 2016, s. 151) eserin çocuğun problem tartışma/çözme ihtiyacının karşılanması ve hayatla ilgili problemlerle tanışması gerektiğine ilişkin görüşleri; Özbay ve Özdemir'in (2012) okuma sürecinde anlamlandırmanın parçası olarak çıkarımda bulunmanın önemine ilişkin görüşleri ve Demiray'ın (1979) yargının okuyucu tarafından bulunması gerektiğine ilişkin görüşleri ilgili estetik ölçütü desteklemektedir.

Araştırmada elde edilen diğer estetik ölçüt ise "Eserin dış yapı özellikleri nitelikli olmalı"dır. Alanyazında yapılan çalışmalar ilgili sonucu desteklemektedir. Eserin özellikleri, genel anlamda, iç (içerik) ve dış (biçimsel) yapı olarak ele alınmaktadır (Sever 2007, s. 41-56; Oğuzkan 2013, s.367-375; Arıcı 2016a, s. 47; Temizyürek vd., 2016, s. 31-32). Ayrıca okul öncesi eğitimcilerinin görüşleri doğrultusunda çocuk kitabı seçme ölçütlerinin incelendiği araştırmada (Yükselen, Yumuş, ve Işık, 2016), eğitimcilerin büyük bir kısmı (%95) çocuk kitabı seçiminde kullanılan kâğıdın nitelikli ve cildinin sağlam olması gerektiğini ve seçilen kitaplardaki yazı ve resim uyumunun gerekli olduğunu (%86,3) belirtmişlerdir. Demiray (1979) eserin dış özelliklerinin çocuğun ruhuna uygun ve beklediği sıcaklıkta olması ve eserde resmin içerikle tam uyumlu olması gerektiğini belirtmiştir. Görüldüğü gibi alanyazın ilgili estetik ölçütü desteklemektedir.

Araştırmada elde edilen diğer estetik ölçüt ise "Eser çocuğun dil becerilerinin geliştirilmesine destek olmalı"dır. Alanyazında çocuk edebiyatı eserleriyle çocuğun söz varlığının geliştirilmesi (Arıcı, 2016a, s. 50), okuma alışkanlığı edinilmesi (Uçan, 2005, s. 22, Sever 2013, s.96), okuma zevki ve kültürü oluşturulması (Dilidüzgün, 2018, s. 138), kendini yazarak ifade etme isteği duyması (Sever 2013, s. 97), çocuğun okuma eyleminin etken üyesi olması ve anlam oluşturma görevi üstlenmesi (Sever, 2012, s. 24), çocuk edebiyatı dilin kullanımı ve yazılı anlatım açısından model olması (Bayraktar, 2016, s. 85), Türkçe öğretiminde çocuğun etkin okur hâle getirilmesi ve sanatsal metinlerle etkileşimin alışkanlığa dönüştürülerek anlama ve anlatma becerilerinin

geliştirilmesi (Çer, 2016, s. 8), “Çocuğun okuma, dinleme, konuşma ve yazma becerilerinin gelişmesine katkıda bulunmalıdır” (Arıcı, 2016a, s. 50), “Metin, hiç okumayanları ve az okuyanları okuyucu hâline getirebilme özelliklerine sahip mi?” (Haas’tan aktaran Kaminski, 2016, s. 151) ve “Anlama becerilerinin hamurunu, anlatma becerilerinin mayasını da çocuk edebiyatı oluşturur” (Baş, 2012, s. 48) ifadeleri ve okuma öğretimi estetik okuma özelliğinde olursa çocukların tepkileri, bu konudaki etkileşimleri daha ilgili, kişisel ve eleştirel hale gelir görüşü (Gopalakrishnan, 2010, s. 54) ilgili estetik ölçütü desteklemektedir.

Araştırmada elde edilen diğer estetik ölçüt ise “Eser dil, anlatım, konu, biçim vb. özellikler açısından tutarlı olmalı”dır. Arıcı’nın (2016a, s. 47) çocuk kitaplarında biçim ve içerik özelliklerinin, birbirini tamamlar nitelikte, dengesinin kurulması gerektiğine ilişkin görüşü ilgili estetik ölçütü karşılamaktadır.

Araştırmada elde edilen diğer estetik ölçüt ise “Eser sanat algısı oluşturmali”dır. Alanyazında, Demiray’ın (1979) çocuk edebiyatı eserinin sanat değeri taşıması gerektiğine ilişkin görüşü ve çocuk edebiyatı eserinin çocukta estetik duygu (Tuncer'den aktaran Karakuş, 2006), estetik duyarlılık (Ömerustaoğlu, 2007; Arıcı, 2016a, s. 31), zevk, haz (Arıcı, 2016a, s. 31), estetik beğeni (Uçan, 2005, s. 18), estetik algı (Şirin, 2015, s. 73) oluşturması gerektiğine ilişkin görüşler ilgili estetik ölçütü desteklemektedir.

Araştırmada elde edilen diğer estetik ölçüt ise “Eser türüne özgü özellikler taşınmalı”dır. Yaman, Taflan ve Çolak (2009), ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan değerleri inceledikleri araştırmanın sonuçlarından biri, şiirlerin nesir türüne göre estetik değerleri daha çok aktardığıdır. Bu bağlamda şiirin, türüne özgü özellikler taşıyarak estetik değer taşıyacağı söylenebilir. Arıcı (2012, s. 121) değerler eğitimi bakımından Türk masallarını incelediği araştırmasında, yedi değeri estetik bağlamında ele almış ve masalların dinleyenlerde estetik duygu uyandırma, harekete geçirme

özelliğini belirtmiştir. Bu özellik masala özgüdür. Bu görüşler ilgili estetik ölçütü desteklemektedir.

Araştırmada elde edilen diğer estetik ölçüt ise “Eserin öğretici yönü olmalı”dır. Sever (2012, s. 140-143) amacı öğretmek olan eserlerle yazınsal eserleri amaçları ve iletileri aktarım biçimleri bağlamında birbirinden ayırmıştır. Buna göre çocuğa öğretilmek istenenler yazınsal eserler aracılığıyla, örtük olarak verilmelidir. Çocuk eserlerden anlam oluşturma sorumluluğundadır. Ayrıca Dilidüzgün (2018, s. 25), sanatsal kaygılarla üretilmiş çocuk kitabının temelinde eğitsel beklentiler olduğunu ifade etmiştir. Bu bağlamda alanyazının ilgili estetik ölçütü desteklediği görülmektedir.

Araştırmada elde edilen diğer estetik ölçüt ise “Eser ideolojik söylemlerden uzak olmalı”dır. Arıcı’nın (2016a, s. 50) eserin politik söylem ve yönlendirmelerden arındırılmış olması gerektiğine ilişkin, Demiray’ın (1979) yazarın eserde kişisel düşünce, din, mezhep, ırk, parti görüşlerini yansıtmaması gerektiğine ilişkin, Dayıoğlu’nun (1987, s. 16-17) ideolojik görüşlerle dolu kitaplardaki baskı ve yükleme çocuğun doğasına uygun olmadığı için onu okumaktan, kitaptan soğutacağına ve Dilidüzgün’ün (2018, s. 137) belli erdemlerin, dünya görüşlerinin zorla benimsetilmemesi gerektiğine ilişkin görüşleri ilgili estetik ölçütü desteklemektedir.

Belirlenen Çocuk Edebiyatı Eserinin Elde Edilen Estetik Ölçütler Bağlamında

Değerlendirilmesine Yönelik Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın ikinci alt amacı, çocuk edebiyatı eserinin, belirlenen estetik ölçütler bağlamında incelenmesidir. Bu bölümde Sevim Ak’ın (2016) “Vanilya Kokulu Mektuplar” adlı eserinin doküman analizi ile ulaşılan sonuçlara ve alanyazın bağlamında tartışmaya yer verilmiştir.

“Eserin çocuğun gelişim düzeyine uygun olma durumu” ölçütüne göre incelenen eserin kısmen bu ölçüte uygun olduğu söylenebilir. Eser çocuğun hayal kurmasını, empati

kurmasını sağlaması, samimi olması ve yaşama ilişkin olumlu bakış açısı kazandırması özellikleri taşımaktadır. Arpacı (2006) Sevim Ak'ın çocuk kitaplarında iletileri ve iletilerin aktarım biçimini incelediği tezinde, Vanilya Kokulu Mektuplar adlı eserin, “Hiç beklenmedik bir durum yaşamı değiştirebilir, düşleri olmayan insanlar mutsuz olur, kişiler, ürettikçe mutlu olur ve hayal kurmaya başlarlar ifadelerindeki örtük iletileri taşıdığını belirtmiştir. Alanyazın bu açıdan ilgili estetik ölçüte yönelik yorumu desteklemektedir. Ancak eserin bazı ifadelerinin ilgili ölçütü karşılamadığı görülmüştür. Bu durum, eserde aşk konusunun yoğun olarak işlenmesinin duyuşsal gelişimi; mantık hatalarının olmasının bilişsel gelişimi; karmaşık ve uzun cümlelerin dil gelişimini olumsuz etkileyebileceği şeklinde açıklanabilir. Ayrıca eserde yer alan lakapların (Kıymık, Tırtır, Körpegül, Baldudak, Arapsaç) ötekileştirmeyi normalleştirmesi yönüyle çocuğun duyuşsal, bilişsel ve kişilik gelişimini olumsuz etkileyebileceği söylenebilir.

“Eserin dilinin nitelikli olma durumu” bağlamında eser akıcı, didaktik olmayan, söz sanatları içeren ve ahenk, uyum, ritim, şiirsellik özellikleri taşımakta; dilin açık ve yalın olmasına ilişkin ölçütü ise kısmen taşımaktadır. Özdemir-Mete (2016, s. 204), Sevim Ak'ın romanlarını sözvarlığı açısından çözümlediği araştırmasında Vanilya Kokulu Mektuplar adlı romanda sözvarlığını oluşturan dilsel öğeler arasında ilk sırada ikilemeler (%54.44), ikinci sırada deyimler (%30.50), üçüncü sırada yabancı sözcükler (%6.17), dördüncü ve beşinci sırada aynı kullanım sıklığıyla ilişki sözleri ve terimler (%3.47), altıncı ve yedinci sırada aynı kullanım sıklığıyla atasözleri ve argo sözcükler (%0.77), sekizinci sırada Anadolu ağızlarından ifadelerin (%0.38) yer aldığını belirtmiştir. Alanyazın bu yönüyle ilgili ölçüte yönelik yorumu desteklemektedir.

“Eserin konusunun, kurgusunun nitelikli olma durumu” yönüyle eserin kurgusu çocuğu şaşırtacak sürprizler, mizah içermekte ve yaşamla iç içe, gerçekçi, özgün özellikler taşımaktadır. Şen (2016) çocuk edebiyatında yaşam gerçekliği olarak ölüm olgusunu ele aldığı araştırmasında, Sevim Ak'ın Vanilya Kokulu Mektuplar adlı eserini de incelemiş ve eserin ölümü doğal bir olgu olarak ele aldığını, mutlu bir ömür sürmenin, kendini

gerçekleştirmenin önemli olduğunu vurguladığını belirtmiştir. Çocuk edebiyatı yapıtlarında aile kavramını ele alan araştırmada, Vanilya Kokulu Mektuplar adlı eserde parçalanmış aile tipine yer verildiği ve boşanmanın yaşamın doğal bir parçası olarak çocuk okura sunulduğu belirtilmiştir (Yazıcı Okuyan, Gedikoğlu ve Karagül, 2012). Bu yönüyle alanyazın ilgili estetik ölçüte ilişkin yorumu desteklemektedir.

“Eserin çocuğa düşünme becerisi kazandırma durumu” açısından eserin çocuğu sorgulamaya yönlendirme, çocuğun çıkarımda bulunmasını sağlama, çocuğun neden sonuç ilişkisi kurmasını sağlama, çocuğun problemleriyle yüzleşmelerini sağlama, çocukta merak uyandırma, dogmatik iletilerden uzak olma, farklı bakış açıları içermeye ölçütlerini taşıdığı; ön yargıdan uzak oluşturulma ölçütünü ise kısmen taşıdığı görülmektedir. 'Arapsaç' lakabı eserin ön yargıdan uzak oluşturulması gerektiğine ilişkin estetik ölçüte olumsuz örnek olarak verilebilir.

"Eserin dış yapı özelliklerinin nitelikli olma durumu" yönüyle eserin kâğıt cinsinin, sayfa düzeninin, kapağının niteliği ölçütlerini karşıladığı; resimlerin niteliğine ilişkin ölçütü ise kısmen karşıladığı görülmektedir. Eserde yirmi resim kullanılmıştır. Bir resmin bay Tırtır'ın tasvirine uymadığı; Baldudak'ın olduğu bir resmin sarı saç, mavi göz ve pembe yanak tasvirini renksiz olması nedeniyle yansıtmadığı, dört resmin ise eserde kullanıldığı yer ile konu bütünlüğü açısından uyumsuz olduğu söylenebilir.

"Eserin çocuğun dil becerilerini geliştirme durumu" açısından eserin; okuma, dinleme, konuşma, yazma ve görsel okuma becerilerini geliştirmesine yönelik ölçütleri karşıladığı görülmektedir. Doğan (2015), Sevim Ak'ın çocuk kitaplarını çocuk edebiyatının temel öğeleri yönünden incelediği ve Türkçe eğitime katkısını belirlediği tezinde eserin dil becerileri bağlamında çocuğun gelişimine katkısı olduğunu belirtmiştir. Bu yönüyle alanyazın ilgili estetik ölçüte ilişkin yorumu desteklemektedir

“Eserin dil, anlatım, konu, biçim vb. özellikler açısından tutarlı olma durumu” açısından eserde kullanılan dilin, anlatımın ve biçimsel özelliklerin eserin konusuyla bütünlük oluşturduğu; resimlerin ise konu ile kısmen tutarlı olduğu görülmektedir. Eserde

kullanılan iki resmin metindeki tasviri ile uyumsuz ve dört resmin ise konu ile tutarsız olduğu gör÷lmektedir.

“Eserin çocukta sanat algısı oluşturma durumu” açısından eserin edebiyat, m÷zik, resim gibi sanat dalları aracılığıyla ölçütü karşıladığı gör÷lmektedir.

“Eserin türüne özgü özellikler taşıma durumu” açısından eserin roman türü bağlamında ölçütü karşıladığı gör÷lmektedir.

“Eserin öğretici olma durumu” ölçütünün sezdirme yoluyla ve okunan kitaplar aracılığıyla karşılandığı gör÷lmektedir. Sevim Ak’ın öykülerinde eğitsel iletileri incelediği araştırmasında Uzuner-Yurt ve şimşek (2016), incelenen eserlerde eğitsel iletilerin yaşantılar aracılığıyla, örtük olarak verildiğini belirtmişlerdir. Bu açıdan, alanyazın ilgili estetik ölçüte yönelik tespiti desteklemektedir.

“Eserin ideolojik söylemlerden uzak olma durumu” açısından ilgili ölçütü karşıladığı belirlenmiştir.

Öneriler

Uygulamaya Yönelik Öneriler

Estetik algının geliştirilebilmesi için çocukların ilk karşılaştıkları sanat eserlerinden biri olan çocuk kitapları, belirlenen estetik ölçütlere uygun olarak yazılabilir.

Yayınevleri yayınlayacakları çocuk edebiyatı eserlerini estetik ölçütler doğrultusunda seçebilir.

Ders kitaplarında kullanılacak metinler estetik ölçütler dikkate alınarak seçilebilir.

Milli Eğitim Bakanlığı çocuk edebiyatında estetik ölçütler kontrol listesini dikkate alarak okuma listeleri oluşturabilir, ders kitaplarındaki metinleri belirleyebilir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı çocuk edebiyatı kitaplarına bandrol verirken çocuk edebiyatında estetik ölçütler kontrol listesini kullanabilir.

Araştırmalara Yönelik Öneriler

Estetik ölçütler kullanılarak eserler değerlendirilebilir ve çocuk edebiyatı eleştiri kültürünün oluşması sağlanabilir.

Estetik ölçütler kullanılarak çocuk edebiyatı kanonunun belirlenmesi kolaylaşabilir.

Estetik ölçütler kullanılarak çocuk edebiyatı eserlerinin incelendiği çalışmalar yapılabilir.

Estetik ölçütler uyarlanarak yetişkinlere yönelik eserlerin incelendiği çalışmalar yapılabilir.

Çocuklara farklı kanallar aracılığıyla ulaşılan özellikle tiyatro, çizgi film, çocuk şarkıları gibi türlerin metinleri estetik ölçütler bağlamında incelenebilir.

Ailelere ve öğretmenlere estetik ölçütler hakkında eğitimler verilebilir ve seçecekleri çocuk edebiyatı eserlerini estetik ölçütlere göre belirlemeleri sağlanabilir.

Çocuklara çocuk edebiyatında estetik ölçütler eğitimi verilerek okuyacakları kitapları kendilerinin seçmesi sağlanabilir.

KAYNAKLAR

- Acar, M. S. (2010). *Mehmet Kaplan'ın eserlerinde estetik, sanat ve edebiyat eğitimi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ak, S. (2016). *Vanilya kokulu mektuplar*. İstanbul: Can.
- Akal, A. (t.y). *Aytül Akal*. <http://www.aytulakal.com/index.php/aytul-akal/aytul-akal-kimdir> adresinden erişilmiştir.
- Alaylıoğlu, R., & Oğuzkan, A. F. (1976). *Ansiklopedik eğitim sözlüğü*. İstanbul: İnkılap ve Ata.
- Alver, K. (2005). Çocuk ve edebiyat [Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı]. *Hece Dergisi*, 104-105, 307-308.
- Anar, T. (2013). Türk edebiyatında edebiyat kanonu: Kanon, kanona girmek ve kanona müdahale. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 1, 40-78.
- Arıcı, A. F. (2012). *Masalın sesi*. Ankara: Pegem.
- Arıcı, A. F. (2016a). *Çocuk edebiyatı ve kültürü*. Ankara: Pegem.
- Arıcı, A. F. (2016b). Estetik değer oluşturmada masalların rolü: Türk masalları örneği. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 1017-1036.
- Arpacı, Ö. (2006). *Çocuk kitaplarında iletiler ve iletilerin aktarım biçimi (Sevim Ak örneği)*. Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

- Atalay, M. C. (2013). *Yükseköğrenim gören öğrencilerin estetik tercihleri*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aydın, A. (2001). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. İstanbul: Alfa.
- Aytaç, G. (2003). *Genel edebiyat bilimi*. İstanbul: Say.
- Balseçen, H. (2015). *Lisans düzeyinde güzel sanatlar eğitimi alan öğrencilerin estetik beğeni düzeylerinin araştırılması*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Baltacıoğlu, I. H. (1964). Dilin estetik varlığı. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, XIII(149), 283-288.
- Baş, B. (2012). *Türkçe öğretimi açısından çocuk edebiyatı*. İstanbul: Kriter.
- Bayraktar, A. (2016). Çocuk kitaplarıyla yazma becerisinin geliştirilmesi. E. Çer (Ed.), *Türkçe öğretimi ve çocuk edebiyatı içinde* (s. 78-94). Ankara: Anı.
- Bestami Yazgan. (t.y). <http://www.bestamiyazgan.com.tr/index.php/sairimizinhayati> adresinden erişilmiştir.
- Bilkan, A. F. (2005). Çocuk edebiyatı -kavram ve mahiyet- [Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı]. *Hece Dergisi*, 104-105, 7-17.
- Bolay, S. H. (2007). *Felsefeye giriş*. Ankara: Akçağ.
- Bozkurt, N. (2013). *Sanat ve estetik kuramları*. Bursa: Sentez .
- Celkan, G. (2007). Çocuk edebiyatının çocuk gelişiminde önemi ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ilköğretim okullarında okuyan öğrencilerin okuma alışkanlıkları. S. Sever (Ed.), *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (Gelişmeler,Sorunlar ve çözüm önerileri) Bildiri Kitabı* içinde (s. 613-619). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Cullingford, C. (1998). *Children's literature and its effects*. London: Bloomsbury .
- Çağan, K. (2005). Çocuk edebiyatı ve ideoloji [Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı]. *Hece*

Dergisi, 104-105, 332-337.

Çer, E. (2016). Türkçe öğretimi nitelikli çocuk edebiyatı yapıtlarıyla nasıl gerçekleştirilebilir? E. Çer (Ed.), *Türkçe öğretimi ve çocuk edebiyatı* içinde (s. 1-8). Ankara: Anı.

Dayıoğlu, G. (1987). Çocuk yayınları. *Çocuk yayınları sempozyumu* (s. 15-25). Ankara: Kültür ve turizm bakanlığı.

Dedeoğlu Orhun, B. (2014). Estetik kavramı çerçevesinde çocuk edebiyatı. [Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı] *Türk Dili Dergisi, CVII(756)*, 602-607.

Demir, A. (2018). 2017 Türkçe dersi öğretim programında bir alt-alan olarak "estetik" ve "estetik eğitimi". *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 6(1), 1-16.

Demiray, K. (1967). *Türkçe çocuk edebiyatı*. İstanbul: Millî Eğitim.

Demiray, K. (1979). Çocuk ruhunu besleyen kaynak. *Türk Dili Dergisi, 331*, 251-258.

Demirel, Ş. (2010). Çocuk Edebiyatı. Ş. Demirel (Ed.) *Edebî metinlerle çocuk edebiyatı* içinde (s.45-75). Ankara: Pegem .

Deveci Danış, E. (2007). *İlköğretim ikinci kademe görsel sanatlar eğitimi estetik beğeninini geliştirilmesinde materyal kullanımının yeri, önemi ve uygulanması*. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Dilidüzgün, S. (2018). *Çağdaş çocuk yazını: Yazın eğitime atılan ilk adım*. İzmir: Tudem.

Doğan, Ç. (2015). *Sevim Ak'ın çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel öğeleri yönünden incelenmesi ve Türkçe eğitime katkısı*. Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.

Doğaner, V. (2012). "Yalnızız" romanında estetik roman unsurları. *Turkish Studies, 7(2)*, 335-351.

Dursunoğlu, H. (2010). Çocuk-edebiyat ve çocuk edebiyatı. Ö. Yılar ve L. Turan (Ed.),

- Eğitim fakülteleri için çocuk edebiyatı içinde* (s. 31-36). Ankara: Pegem.
- Duymaz , R. (2005). Sezai Karakoç'un estetiği: II): Estetik değer. *IV. dil, yazın ve deyişbilim sempozyumu*, (s. 449-465.).
- Erdem, P. (2010). *3-7 yaş çocuklarının estetik algılarının gelişimi*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erdoğan, F. (t.y). *Fatih Erdoğan*. <https://www.fatiherdogan.com/uzunca-meraklisi-icin/> adresinden erişilmiştir.
- Ergün, M. (t.y). *Estetik (sanat felsefesi)*. <http://mustafaergun.com.tr/wordpress/wp-content/uploads/2015/11/sanاتفelsefesi.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Ersoy, A. F. (2016). Fenomenoloji. A. Saban ve A. Ersoy (Ed.) *Eğitimde nitel araştırma desenleri içinde* (s. 51-105). Ankara: Anı.
- Fatih Erdoğan. (t.y). <http://kultursurasi.kulturturizm.gov.tr/TR-174854/fatih-erdogan-dr.html> adresinden erişilmiştir.
- Fleming, M. (2014). Edebî Kanon: Dil dersi olarak öğretimine dair görüşler [Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı]. (Ş. Ş. Yiğitler ve M. Kaya, Çev.) *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, CVII(756), 422-430.
- Foulquié, P. (1994). *Pedagoji sözlüğü*. (C. Karakaya, Çev.) İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Gopalakrishnan, A. (2010). *Multicultural children's literature: A critical issues approach*. CA: Sage.
- Gökay, M., & Demir, A. (2006). Farklı eğitim seviyelerinde estetik beğeni. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16, 329-342.
- Gökçeli, S. (2007). *Medeniyet, kültür, Türk dili edebiyatı ve estetik eğitimcisi olarak Nihad Sâmî Banarlı*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gültekin, T. (2011). Sanat eğitiminde estetik değerlerin gelişimi sürecinde çocuk.

Akademik Bakış Dergisi, 24, 1-14.

Güngör, E. (1999). *Kelâmî sahada estetik yapı organizasyonu*. İstanbul: Ötüken .

Hançerlioğlu, O. (2001). *Toplumbilim sözlüğü*. İstanbul: Remzi.

İlgün, F. (2013). *Mızıkçı*. İzmir: Erke.

İşcan, A. (2004). *İlköğretim ikinci kademe sekizinci sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin öğrencilere estetik zevk kazandırmadaki rolü*. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum.

İşcan, A., Efendioğlu, S., & Ada, Ş. (2007). Türkçe ders kitaplarında yer alan edebî metinlerin öğrencilere estetik zevk kazandırmadaki rolü. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1, 59-76.

Kagan, M. S. (1993). *Estetik ve sanat dersleri*. (A. Çalışlar, Çev.) Ankara: İmge .

Kaminski, W. (2016). *Çocuk ve gençlik edebiyatına giriş*. (Y. Baş, Çev.) Ankara: MEB.

Kaplan, O. (2014). *18. Yüzyıl klasik Türk şiirinin estetik çözümlemesi ve yapılandırmacı eğitim sürecinde kullanımı*. Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Karaahmet Balcı, S. (2015). Sanat eğitimi alan bireylerde estetik algı oluşturmak için görsel kültür eğitiminin gerekliliği. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 36, 465-477.

Karabulut, N., Bilirdönmez, K., & Ayduşlu, N. (2010). Sanat eğitiminde bir alt disiplin olarak estetik öğretimi alanı, içerikleri ve yöntemleri. *EKEV Akademi Dergisi*, 44, 99-116.

Karakaya, Z. (2005). Çocuk edebiyatında yalınlık ilkesi [Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı]. *Hece Dergisi*, 104-105, 338-351.

Karakuş, I. Ş. (2006). *Çocuk edebiyatı ürünlerinin okuma gelişimine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara: Engin.
- Keser, N. (2005). *Sanat sözlüğü*. Ankara: Ütopya.
- Korkmaz, İ. (2004). Sosyal öğrenme kuramı. B. Yeşilyaprak (Ed.), *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi* içinde (s. 198-220). Ankara: Pegem.
- Kula, O. B. (2012). *Kant, Schiller, Heidegger-estetik ve edebiyat*. İstanbul : Türkiye İş Bankası .
- Kumral, Ç., & Buyurgan, S. (2012). Sanat eğitimi öğrencilerinin estetik gelişimleri için öneriler. *Journal Of European Education*, 2(2). 1-16
- Kurultay, T. (2014). Çocuk ve gençlik edebiyatında kanon ne kadar ve nasıl olabilir? [Çocuk ve ilk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı]. *Türk Dili Dergisi*, CVII(756), 388-389.
- Kuş, E. (2006). *Sosyal bilimlerde bilgisayar destekli nitel veri analizi*. Ankara: Anı .
- Lesnik-Oberstein, K. (2005). Defining Children's Literature and Childhood. In P. Hunt (Ed.), *International companion encyclopedia of children's literature* (s. 15-29). London: Routledge.
- Maslow, A. (1987). *Motivation and personality*. (R. Frager, J. Fadiman, C. McReynolds, & R. Cox, Eds.) New York: Longman.
- Mavisel Yener. (t.y). http://maviselyener.com/site/?page_id=2024 adresinden erişilmiştir.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma*. (S. Turan, Çev.) Ankara: Nobel.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Thousand Oaks: Sage.
- Montessori, M. (2015). *Emici zihin*. (O. Gündüz, Çev.) İstanbul: Kaknüs.
- Moran, B. (2005). *Edebiyat kuramları ve eleştiri*. İstanbul: İletişim .
- Mustafa Ruhi Şirin Kronolojisi. (t.y). <http://www.cocukvakfi.org.tr/kurucu/> adresinden

erişilmiştir.

Neydim, N. (1998). *Çocuk ve edebiyat*. İstanbul: Bu.

Neydim, N. (2007). Dünyada ve Türkiye'de çocuk edebiyatının tarihsel gelişimi. Z. Güneş (Ed.), *İlköğretimde çocuk edebiyatı içinde* (s. 65-92). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Nikolajeva, M. (2005). *Aesthetic approaches to children's literature: An introduction*. Scarecrow.

Nur İçözü. (t.y). <http://www.altinkitaplar.com.tr/nur-icozu/> adresinden erişilmiştir.

Oğuzhan, S., Hisarcıklılar, E., & Feyzioğlu, N. (2012). Bir estetik duygu analizi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(3), 41-57.

Oğuzkan, A. F. (2013). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Anı.

Onur, B. (2005). *Türkiye'de çocukluğun tarihi*. Ankara: İmge.

Onur, B. (2009). *Türk modernleşmesinde çocuk*. Ankara: İmge.

Ömerustaoğlu, A. (2007). Bir insani fenomen olarak estetik bilinç. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 18-26.

Önal, M. (2005). *En uzun asrın hikâyesi*. Ankara: Akçağ yayımları.

Öncül, R. (2000). *Eğitim ve eğitim bilimleri sözlüğü* (Cilt I). İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı.

Özbal, N. (2017). *Estetik eğitim*. Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.

Özbay, M., ve Özdemir, B. (2012). Okuduğunu anlama sürecinde çıkarım yapma becerisinin işlevi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(18), 17-28.

Özdemir Mete, Ö. (2016). *Sevim Ak'ın çocuk edebiyatı romanlarının sözvarlığı açısından*

- çözümlemesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özemir, O. (2011). Eğitimde alternatif bir perspektif: Sanat yoluyla eğitim. *Eğitim Bilim Toplum*, 5(20), 74-83.
- Öztürk, T. (2011). *Cemil Sena'nın estetik ve sanat anlayışı*. Doktora Tezi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (M. Bütün, & S. B. Demir, Çev.) Ankara: Pegem.
- Randall, J. H., & Buchler, J. (1982). *Felsefeye giriş*. (A. Arslan, Çev.) İzmir: Ege Üniversitesi.
- Sarıyüce, H. L. (2012). Muzaffer İzgü. *Türk çocuk ve gençlik edebiyatı ansiklopedisi* içinde (Cilt 2, s. 258-261). İstanbul: Nar.
- Sarıyüce, H. L. (2012). Yalvaç Ural. *Türk çocuk ve gençlik edebiyatı ansiklopedisi* içinde (Cilt 2, s. 448-450). İstanbul: Nar.
- Sever, S. (2007). Çocuk kitaplarında bulunması gereken temel özellikler. Z. Güneş (Ed.), *İlköğretimde çocuk edebiyatı* içinde (s. 39-64). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Sever, S. (2012). *Çocuk ve edebiyat*. İzmir: Tudem.
- Sever, S. (2013). *Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü*. İzmir: Tudem.
- Sevim, O. (2010). *Nedim Divanı'ndaki şarkıların estetik öğeler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Sönmez, V. (2008). *Eğitim felsefesi*. Ankara: Anı.
- Şen, E. (2016). Çocuk edebiyatında bir yaşam gerçekliği olarak ölüm olgusu üzerine bir inceleme (Sevim Ak örneği). *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 14-23.
- Şimşek, T. (2014). Çocuk edebiyatı tarihine ön söz. [Çocuk ve ilk Gençlik Edebiyatı Özel

- Sayısı]. *Türk Dili Dergisi, CVII(756)*, 15-58
- Şirin, M. R. (2000). Çocuk Edebiyatı. M. R. Şirin (Ed.), *99 Soruda Çocuk Edebiyatı* içinde (s.9-33). İstanbul: Çocuk Vakfı.
- Şirin, M. R. (2007). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış*. Ankara: Kök.
- Şirin, M. R. (2014). Çocuk ve ilk gençlik edebiyatında kanon gerekli midir?[Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı]. *Türk Dili Dergisi, CVII(756)*, 374-378.
- Şirin, M. R. (2015). *Çocuğa adanmış konuşmalar II*. İstanbul: İz.
- Şirin, M. R. (2016). *Çocuk, çocukluk ve çocuk edebiyatı*. İstanbul: Kapı.
- Tacettin Şimşek. (t.y). <http://www.cogeyb.org/cogeyb-derneği/yazarlarımız/tacettin-simsek/> adresinden erişilmiştir.
- Taşdelen, V. (2005). Çocuk edebiyatında yalınlık ilkesi [Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı]. *Hece Dergisi, 104-105*, 352-361.
- Temizyürek, F., Şahbaz, N. K., & Gürel, Z. (2016). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem.
- Timuçin, A. (2004). *Felsefe sözlüğü*. İstanbul: Bulut.
- Timuçin, A. (2009). *Sorularla estetik elkitabı*. İstanbul: Bulut.
- Tırıl, M. (2016). *İlköğretim 5. - 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin, öğrencilerin estetik gelişimine katkısı ve Türkçe öğretim programına uygunluğu*. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Tunalı, İ. (1997). Estetik. *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi* içinde (s. 558-560). İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi.
- Tunalı, İ. (2012). *Estetik*. İstanbul: Remzi.
- Türk Dil Kurumu. (1998). Türkçe sözlük. Ankara: TDK.
- Uçan, H. (2005). "Çocuk kadar saf", temiz olabilmek/kalabilmek [Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı]. *Hece Dergisi, 104-105*, 18-23.

- Uğurelli, Y. Ö. (2017). *Üniversitelerde çocuk edebiyatı öğretiminin öğretim elemanı, ders kitabı ve öğrenci başarı düzeyine göre değerlendirilmesi*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ungan, S. (2018). *Kültürün izinde*. Ankara: Pegem.
- UNICEF. (1989). *Çocuk haklarına dair sözleşme*.
https://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23b.html adresinden erişilmiştir.
- Uyguner, M. (Ed.). (1994). *Muzaffer İzgü-yaşamı, sanatı, yapıtlarından seçmeler*. Ankara: Bilgi.
- Uzuner Yurt, S., ve Şimşek, T. (2016). Sevim Ak'ın öykülerinin eğitsel İletileri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 4(4), 474-488.
- Ünal, B. (2004). *Sâmiha Ayverdi' nin eserlerinde estetik, sanat ve edebiyat eğitimi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Wellek, R., & Warren, A. (2005). *Edebiyat Teorisi*. (Ö. F. Huyugüzel, Çev.) İzmir: Akademi.
- Yalçın, A., & Aytaş, G. (2008). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Akçağ .
- Yalçın, A., & Aytaş, G. (2016). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Akçağ.
- Yalçın, M. (Ed.). (2010). Muzaffer İzgü. *Tanzimat'tan bugüne edebiyatçılar ansiklopedisi* içinde (Cilt I, s. 554-555). İstanbul: Yapı Kredi.
- Yalçın, M. (Ed.). (2010). Yalvaç Ural. *Tanzimat'tan bugüne edebiyatçılar ansiklopedisi* içinde (Cilt II, s. 1058-1059). Yapı Kredi.
- Yalvaç Ural. (t.y). <http://kitap.ykykultur.com.tr/yazarlar/yalvac-ural> adresinden erişilmiştir.
- Yamaç, A. (2008). *Ayşe Yamaç*. <http://ayseyamac.blogspot.com/2008/08/aye-yama-zgemi-aye-yama-1960-afyon.html> adresinden erişilmiştir.
- Yaman, H., Taflan, S., ve Çolak, S. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(18), 107-120.

- Yaşar, H. (2009). Karacaoğlan şiirlerinde estetik değerler. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 47-55.
- Yavuzer, H. (2001). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi.
- Yazıcı Okuyan , H., Gedikoğlu, Y., ve Karagül, S. (2012). Çocuk Edebiyatı Yapıtlarında Aile Kavramı. *İlköğretim Online*, 11(2), 395-407.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yılmaz , O. (2013). *Fatih Erdoğan'ın eserlerinin eğitsel değerler açısından incelenmesi*. Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Yılmaz, N. (2012). *Türk çocuk edebiyatı kitaplarındaki çocuk gerçekliğine eleştirel bir bakış*. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yusuf Dursun. (t.y). <https://yusufdursun.com.tr/about/> adresinden erişilmiştir.
- Yüksel, S. M. (t.y). *Sevda Müjgan Yüksel*.
<http://www.sevdamujganyuksel.com/yasamoykusu.html> adresinden erişilmiştir.
- Yükselen, A., Yumuş, M., ve Işık, E. (2016). Çocuk kitabı seçme kriterlerine ilişkin okul öncesi eğitimcilerin görüşleri. *Başkent University Journal of Education*,, 3(2), 161-168.

EKLER

EK 1. ÇOCUK EDEBİYATINDA ESTETİK ÖLÇÜTLER KONTROL LİSTESİ

ÇOCUK EDEBİYATINDA ESTETİK ÖLÇÜTLER			
1. <i>ESERİN ÇOCUĞUN GELİŞİM DÜZEYİNE UYGUN OLMA DURUMU</i>	EVET	KISMEN	HAYIR
1.1 Eser çocuğun duyuşsal gelişimine uygundur.			
1.1.1 Eser değerleri kazandırır.			
1.1.2 Eser yaşama ilişkin olumlu bakış açısı kazandırır.			
1.1.3 Eser çocuğun hayal kurmasını sağlar.			
1.1.4 Eser çocuğun empati kurmasını sağlar.			
1.1.5 Eser samimidir.			
1.1.6 Eser çocuğu şiddete yöneltmez.			
1.2 Eser çocuğun bilişsel gelişimine uygundur.			
1.3 Eser çocuğun dil gelişimine uygundur.			
1.4 Eser çocuğun kişilik gelişimine uygundur.			
2. <i>ESERİN DİLİNİN NİTELİKLİ OLMA DURUMU</i>	EVET	KISMEN	HAYIR
2.1 Eserde ahenk, uyum, müzik, ritim, şiirsellik özellikleri bulunur.			
2.2 Eser didaktik bir dilden uzaktır.			
2.3 Eserde söz sanatları bulunur.			
2.4 Eserin dili açık ve yalındır.			
2.5 Eser akıcıdır.			
3. <i>ESERİN KONUSUNUN, KURGUSUNUN NİTELİKLİ OLMA DURUMU</i>	EVET	KISMEN	HAYIR
3.1 Kurgu yaşamla iç içedir.			
3.2 Kurgu mizah içerir.			
3.3 Kurgu özgündür.			
3.4 Kurgu çocuğu şaşırtacak sürprizler içerir.			
3.5 Kurgu gerçekçidir.			

4.	<i>ESERİN ÇOCUĞA DÜŞÜNME BECERİSİ KAZANDIRMA DURUMU</i>	EVET	KISMEN	HAYIR
4.1	Eser çocuğun çıkarımda bulunmasını sağlar.			
4.2	Eser farklı bakış açıları içerir.			
4.3	Eser çocuğu sorgulamaya yönlendirir.			
4.4	Eser ön yargıdan uzaktır.			
4.5	Eser dogmatik iletilerden uzaktır.			
4.6	Eser çocuğun problemleriyle yüzleşmesini sağlar.			
4.7	Eser çocuğun neden sonuç ilişkisi kurmasını sağlar.			
4.8	Eser çocukta merak uyandırır.			
5.	<i>ESERİN DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİNİN NİTELİKLİ OLMA DURUMU</i>	EVET	KISMEN	HAYIR
5.1.	Eserin resimleri niteliklidir.			
5.2.	Eserin kapağı niteliklidir.			
5.3.	Eserin kâğıt cinsi niteliklidir.			
5.4.	Eserin sayfa düzeni niteliklidir.			
6.	<i>ESERİN ÇOCUĞUN DİL BECERİLERİNİ GELİŞTİRME DURUMU</i>	EVET	KISMEN	HAYIR
6.1.	Eser görsel okuma becerisini geliştirir.			
6.2.	Eser okuma becerisini geliştirir.			
6.3.	Eser yazma becerisini geliştirir.			
6.4.	Eser konuşma becerisini geliştirir.			
6.5.	Eserin dinleme becerisini geliştirir.			
7.	<i>ESERİN DİL, ANLATIM, KONU, BİÇİM VB. ÖZELLİKLER AÇISINDAN TUTARLI OLMA DURUMU</i>	EVET	KISMEN	HAYIR
7.1.	Eser dil, anlatım, konu, biçim vb. özellikler açısından tutarlıdır.			
8.	<i>ESERİN ÇOCUKTA SANAT ALGISI OLUŞTURMA DURUMU</i>	EVET	KISMEN	HAYIR
8.1.	Eser çocukta sanat algısı oluşturur.			
9.	<i>ESERİN TÜRÜNE ÖZGÜ ÖZELLİKLER TAŞIMA DURUMU</i>	EVET	KISMEN	HAYIR

9.1. Eser türüne özgü özellikler taşır.			
10. ESERİN ÖĞRETİCİ OLMA DURUMU	EVET	KISMEN	HAYIR
10.1. Eser öğreticidir.			
11. ESERİN İDEOLOJİK SÖYLEMLERDEN UZAK OLMA DURUMU	EVET	KISMEN	HAYIR
11.1. Eser ideolojik söylemlerden uzaktır.			

EK 2. GÖRÜŞME SORULARI

YAZARLARIN GÖRÜŞLERİNE GÖRE ÇOCUK EDEBİYATINDA ESTETİK ÖLÇÜTLER

Araştırmada yazarların görüşleri doğrultusunda çocuk edebiyatında estetik ölçütlerin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla elde edilen veriler sadece bilimsel amaçlı kullanılacaktır. Katkılarınız için teşekkür ederim.

Arş. Gör. Buket DEDEOĞLU ORHUN

Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü

1. Çocuk edebiyatına olan ilginiz nasıl başladı? Bununla ilgili bizimle neler paylaşırsınız?

2. Türkiye’de çocuk edebiyatının bugünkü durumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Kitaplar
  - fiziki durumu
  - içerik yönü
- Yazarlar
  - Yazarları üretim sıklığı açısından değerlendirdiğinizde neler söyleyebilirsiniz?
  - Çocuk edebiyatında önemli gördüğünüz isimler kimlerdir?
- Okuyucu
  - seviye, ilgi, gelişim düzeyleri vb.

- Estetik açıdan
  - Olumluysa neden?
  - Olumsuzsa neden? (Ticari kaygı, medya, toplum vb.)
- Diğer (Belirtilenler dışında eklemek istediklerinizi de lütfen yazınız)

3. Çocuk edebiyatı ve estetik ilişkisini nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Eserlerde yer almalı mı? Nasıl?
- Estetiğin rolü nasıl olmalı?
- Estetik değer taşınmalı mı? Nasıl?
- Diğer (Belirtilenler dışında eklemek istediklerinizi de lütfen yazınız)

4. Sizce çocuklarda estetik algı/farkındalık edebî eserlerle geliştirilebilir mi?

Nasıl?

- Metin özellikleri açısından
- Estetik değer aktarımı açısından
- Diğer (Belirtilenler dışında eklemek istediklerinizi de lütfen yazınız)

5. Çocuk edebiyatı eserlerinin estetik/güzel olabilmesi için taşıması gereken ölçütler/özellikler var mıdır? Bu konuda neler düşünüyorsunuz? Varsa örneklendirir misiniz?

6. Bir çocuk edebiyatı ürünü ortaya koyarken temel amacınız/ önceliğiniz nedir?

- Öğreticilik
- Eğiticilik
- Estetik
- Hedef kitle

- Ana fikir
- Konu
- Diğer (Belirtilenler dışında eklemek istediklerinizi de lütfen yazınız)

7. Eserlerinizi nasıl estetik/güzel hâle getiriyorsunuz?

8. Eserlerinizi estetik/güzel hâle getirme tercihinizi/yolunuzu/biçiminizi farklılaştıran değişkenler var mı? Açıklar mısınız?

- Metin türüne göre
- Konuya göre
- Hedef kitleye göre estetik ölçütler farklılaşır mı?
- Diğer (Belirtilenler dışında eklemek istediklerinizi de lütfen yazınız)

9. Çocuk edebiyatı ve estetik bağlamında eklemek istediğiniz herhangi bir şey var mı?

Buket DEDEOĞLU ORHUN

Bilgi için: buket.orhun@dpu.edu.tr

Dumlupınar Üniversitesi Evliya Çelebi Yerleşkesi

Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü

KÜTAHYA

EK 3. GÖRÜŞME İZİN FORMU

Sayın .....,

Bu formun amacı; “Çocuk Edebiyatında Estetik Ölçütler” hakkında yapacağımız araştırma için size bilgi vermek ve görüşme için sizden izin almaktır.

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalında, nitel araştırmanın veri toplama yöntemlerinden biri olan “görüşme yöntemi” kullanarak doktora tezi hazırlıyorum.

Görüşmeleriniz sizin tercihinize bağlı olarak ya yüz yüze ses kaydı aracılığıyla ya da internet ortamında yazışma kayıtlarıyla alınacaktır. Görüşmemizin ses kaydı, yazışma kayıtları ve ilgili belgeler bilimsel olarak kullanılacaktır. Ses kaydının dinletilmesini ya da yazılı belgelerin incelenmesini istemiyorsanız, bu duruma saygı duyulacak ve isteğiniz yerine getirilecektir. Eğer isterseniz görüşme kaydının, kaydın dökümünün veya yazışma sonucu oluşturulan formun bir kopyası size verilecektir.

Bu formu imzalamanız/onaylamanız, yukarıdaki açıklamaların size yapıldığını ve görüşmeye katılmayı gönüllü olarak kabul ettiğinizi gösterecektir.

İlginize ve duyarlılığınıza şimdiden teşekkür ederim.

.../.../...

Yazar

.../.../...

Buket DEDEOĞLU ORHUN

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..